

PERSFOCUS

ZEVENDE JAARGANG NUMMER 2 - FEBRUARI 1991

knipselkrant van vereniging Martijn
over kinderen, volwassenen en seksualiteit

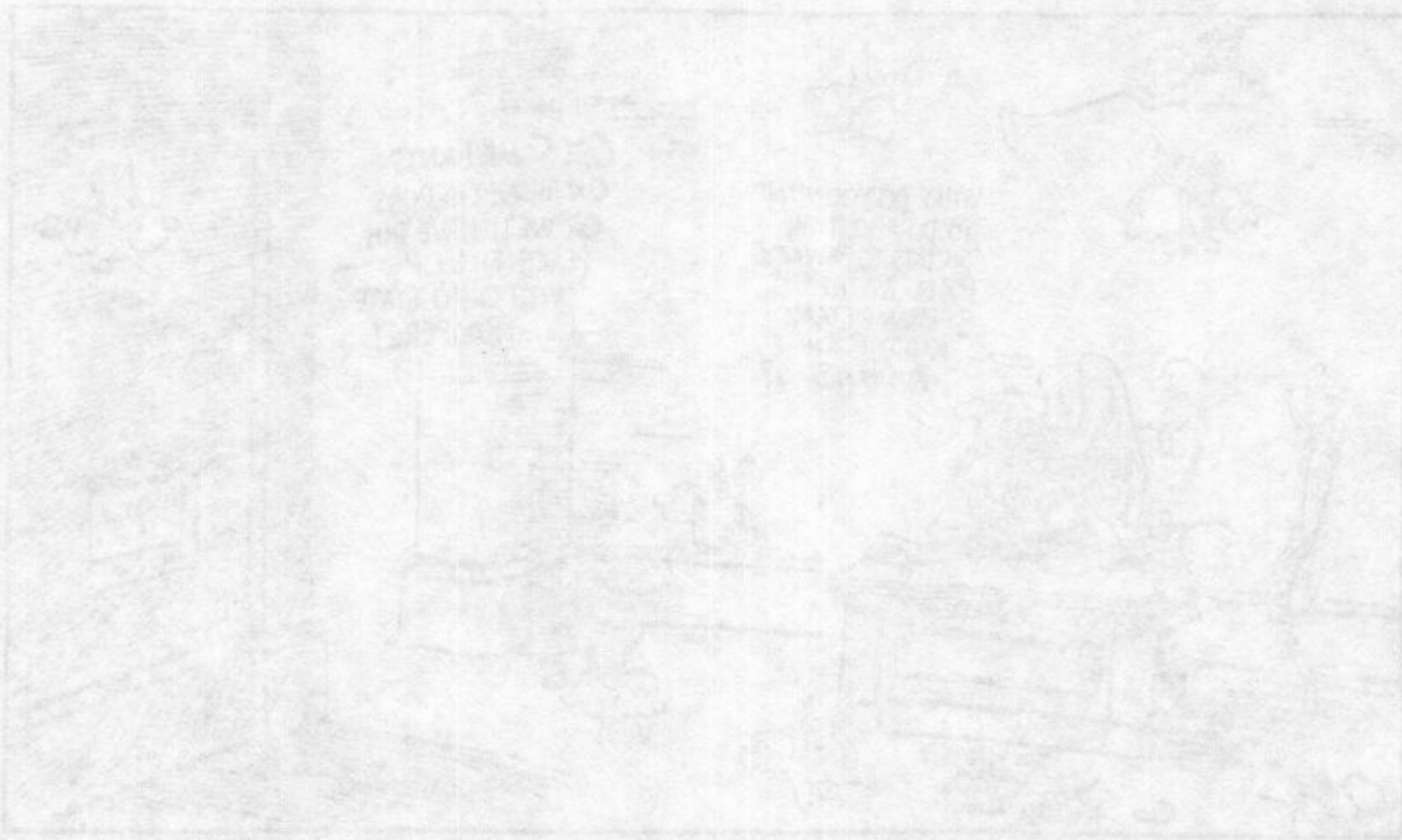
In dit nummer:

Jeugdig vozen; het blijft tobben	pag. 2
Kinderen met AIDS	pag. 5
Help de kinderen!	pag. 6
Prof. Wolters bestrijdt mishandeling	pag. 7
Verberg de kinderen!	pag. 8
De strijd tegen incest	pag. 9
Clauses, Gesetze en Wetten	pag. 11
Gelijk behandeld?	pag. 13
Ontucht van de maand	pag. 15
Ontucht of niet?	pag. 17
Ontucht op het werk	pag. 19
Balkjes plakken/Mader	pag. 21
De schone kunsten	pag. 24
Onterecht	pag. 25
Seksparadijs?	pag. 27
Seks en wetenschap	pag. 29
De zaak Wilfried Dekkers	pag. 31
Achtergrond	pag. 32

REPORT

STATE OF ILLINOIS

Department of Agriculture

Department of Agriculture

Report of the
Department of
Agriculture
for the year
1911

PERSFOCUS, zevende jaargang, nummer 2, februari 1991

Met knipsels uit:

Trouw	Tr
Volkscrant	Vk
NRC Handelsblad	NRC
Parool	Par
Utrechts Nieuwsblad	UN
Nieuwsblad van het Noorden	NvhN
Hoogeveensche Courant	Hgv. Courant
Zwolsche Courant	ZC
Provinciale Zeeuwsche Courant	PZC
Vrij Nederland	VN
Groene Amsterdammer	GA
Folia (Univ. van A'dam)	
Gay Krant	GK
Sekstant	
Filmkrant	
Bravo (D)	
Magnus (D)	
AHS-Info (D)	
The Times (GB)	
The Independent (GB)	
The Sun (GB)	
San Fransisco Chronicle (USA)	SF Chronicle

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,-. Bezorging als brief is f 15,- duurder en komt op f 80,-.

Losse nummer f 1,-.

Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 43.548
1009 NA AMSTERDAM

Herziening zedenwet pakt gunstig uit

SEKSTANT FEB

Op 6 november nam de Tweede Kamer een sterk verbeterde versie aan van de reparatiewet zedelijkheid. Wat ging eraan vooraf?

In 1970 werd de onderzoekscommissie-Melai (de Commissie Zedelijkheidswetgeving) ingesteld. Deze commissie deed tien jaar over de opdracht, maar met het uitkomen van het eindrapport (1980) leek de weg naar decriminalisering van seksualiteit vrij. Onderliggend uitgangspunt van de aanbevelingen was immers: bescherming waar dat moet, zelfbeschikking waar dat kan. Het wetsvoorstel dat de toenmalige minister Korthals Altes in 1985 door de ministerraad kreeg, ontmoette meteen daarop zo'n storm van protest dat het ijlings werd teruggenomen. De protesten richtten zich op een zinsnede in een persbericht waaruit kon worden afgeleid dat de leeftijdsgrens voor het hebben van seksuele contacten zou worden verlaagd van 16 naar 12 jaar.

Misschien had er nu nog geen voorstel op tafel gelegen als niet in 1988 de Hoge Raad een interessante uitspraak had gedaan, die er op neer kwam dat volgens de bestaande wetstekst verkrachting binnen het huwelijk niet kan worden vervolgd. Korthals Altes reageerde met de zogenaamde reparatiewet waarin niet alleen deze kwestie werd geregeld maar ook enkele andere aanscherpingen werden mee-

genomen. Seks met verstandelijk gehandicapten werd strafbaar tenzij deze in staat waren hun wil daarover te bepalen en duidelijk te maken. Voor seksueel binnendringen van het lichaam (anaal of oraal) bij aanranding werd een verdubbeld strafmaximum voorgesteld. Tenslotte kwam er een verbod op seks tussen een hulpverlener en een cliënt, en tussen een geneeskundige en een patiënt, buiten inrichting of ziekenhuis (erbinnen was al verboden). Tegenover deze aanscherpingen stond geen enkele versoepeling op andere punten; het onderscheid tussen aanranding en verkrachting - met alle bewijsproblemen vandien - bleef staan; eveneens bleef de Victoriaanse term "ontucht" het uitgangspunt, een subjectief begrip dat er op neer komt dat een politiemans of justitiefunctionaris vaststelt wat al dan niet onbehoorlijk is.

Ondanks het negatieve commentaar van de Tweede Kamercommissie voor Justitie nam de nieuwe minister Hirsch Ballin het ontwerp over en deelde bovendien mee dat hij hiermee de herziening van de zedenwet voltooid achtte.

NVSH en COC vonden elkaar in een brief aan de Kamer waarin de tekortkomingen van de reparatiewet werden uiteengezet en de opstelling van de minister gehekeld.

De niet-confessionele meerderheid van de Kamer putte zich uit in bezwaren maar leek toch mokkend accoord te gaan, zeker toen de minister toezegde na een jaar praktisch de werking van de wet te willen evalueren. Het was ironisch genoeg een wens tot verdere aanscherping vanuit zijn eigen CDA die het bouwsel van Hirsch Ballin aan het wankelen bracht en uiteindelijk tot een niet meer verwachte versoepeling leidde. Mw. Soutendijk had haar minister gevraagd de verhogde strafmaat bij seksueel binnendringen behalve bij aanranding ook in te voeren bij andere vormen van verboden seks in het verzamelartikel 247. Het gaat hier om bewustelozen, onmachtigen en personen onder de 16. Toen de minister deze wijziging aanbracht, bleek opeens een discriminatie van homoseksualiteit te ontstaan. Vaginale coitus met een meisje tussen 12 en 16 is namelijk al zolang als de zedenwet bestaat (1886) een klacht delict. Dat betekent dat strafvervolgning alleen kan worden ingesteld op verzoek van het betreffende meisje, uiteraard via haar ouders of andere wettelijke vertegenwoordigers. De reden was dat de verdachte bij gebleken zwangerschap de kans kreeg met het meisje te trouwen. Maar nu zouden dus vormen van seksueel binnendringen anders dan vaginaal - dus ook alle homoseksuele - ambtshalve vervolgbaar worden met een strafmaximum van acht jaar! Mede onder de overweging dat vele mensen tussen 12 en 16 zelf uit zijn op seksuele ervaringen, vroeg en kreeg de meerderheid van de Kamer schorsing van de beraadslaging.

COC en NVSH boden een pakket wijzigingsvoorstellen aan aan de woordvoerders van de vijf grootste fracties. Op twee, overigens niet onbelangrijke, punten na zijn die uiteindelijk in de wetstekst gekomen. De minister diende zijn gewijzigde voorstel op de dag dat het debat hervat werd in.

Het motief voor deze haast was een gebaar naar het juist die dag aftredende Groen Links-kamerlid Andrée van Es, die zich voor een betere zedenwet altijd had beijerd. Een week later leverde de eindstemming slechts vijf tegenstemmen op plus een gezamenlijke stemverklaring waarin de vijf grootste fracties de minister dankten voor de constructieve samenwerking.

Wat is nu de oogst? Ten eerste is de zedenwet seks-neutraal geformuleerd. Het onderscheid tussen verkrachting en aanranding is vervangen door de tweedeling tussen wel of niet "seksueel binnendringen" (vaginaal, oraal of anaal). Deze lijn is doorgetrokken naar andere vormen van verboden seks: met bewustelozen, lichamelijk weerlozen, geesteszieken en mensen onder de zestien is telkens het seksueel binnendringen een strafverzwarende factor. Wat precies de grens van het seksueel binnendringen vormt zal door rechterlijke uitspraken moeten worden bepaald. Tongzoenen zal er wel niet onder vallen en vuistneuken wel, maar vooral bij orale seks kan men zich indenken dat het onderscheid vaag is.

Het tweede belangrijke winstpunt is dat alle - dus ook penetrerende - seksuele contacten met 12- tot 16-jarigen de status van klacht delict hebben gekregen, althans indien de verdachte geen formele machtspositie (ouder, onderwijzer, groepsleider) inneemt. Vervolgen is alleen mogelijk als daartoe een verzoek wordt inge-

diend door de betrokken jongere zelf, door de wettelijke vertegenwoordigers (de ouders doorgaans) of - in bepaalde gevallen - de Kinderbescherming. Bij dat laatste gaat het bijvoorbeeld om incest door een familielid zonder formele machtspositie (grootvader, broer) waarbij de ouders niet geneigd zijn een klacht in te dienen. De klachttermijn is verlengd tot de verjaringstermijn, zodat de jongere tot 9 jaar - bij seksueel binnendringen 12 jaar - na datum alsnog kan klagen. Aan de andere kant is het zo dat als de officier van justitie vaststelt dat de wettelijke vertegenwoordigers tegen de wens van de jongere de klacht hebben ingediend, hij het gerechtelijk onderzoek moet stoppen. Hier ligt dus inderdaad de bescherming in het verlengde van de seksuele zelfbepaling en wordt de jongere niet tegen haar of zijn wil beschermd.

Op welke punten hebben NVSH en COC nu niet hun zin gekregen? Daar is het nieuwe verbod op seksualiteit tussen hulpverlener en cliënt, en tussen geneeskundige en patiënt, in poliklinische situaties. Hier is de cliënt wel weerloos verklaard en kan tegen haar wil beschermd worden. Evenals bij de 12- tot 16-jarigen had de oorspronkelijke formulering van Korthals Altes - strafbaar alleen bij misleiding, misbruik van overwicht of als er geld in het geding is - onze voorkeur gehad. Hoe veel beter een klacht delict ook is vergeleken met een absoluut verbod, er kleven toch duidelijke risico's aan. Denk aan wraak na een uitgedane verkering, morele of financiële chantage, conflicten tussen de te beschermen jongeren en zijn ouders. Dan is er nog de kwestie waar het bij deze wetswijziging om was begonnen: de verkrachting binnen het huwelijk. De bewijsproblematiek is nu wel opgelost door het algemeen geaccepteerde raken van "de auditu" getuige. Indrukken van politie en hulpverleners, die het gebeurde in de echtelijke slaapkamer "van horen zeggen" hebben, worden door de strafrechter als bijkomend bewijs gebruikt. Een knelpunt is echter het werkwoord "dwingt" in de delictomschrijving. Er ligt een uitspraak van de Hoge Raad dat de verkrachtende echtgenoot vrijuit gaat als hij blijkaar niet heeft begrepen dat zijn vrouw niet wilde. Zoiets is aannemelijk in relaties waarin nee-zeggen en nee-bedoelen niet steeds samenvallen; bepaalde sado-masochistische verhoudingen bijvoorbeeld. Dat het werkwoord "dwingt" niet is vervangen door "ertoe beweegt" is bepaald een gemiste kans.

Tenslotte ligt er nog de kwestie van de integrale herziening van de zedenwet. "Vleeschelijke gemeenschap" en "verkrachting" worden dan wel uit de tekst geschrapt, maar "ontucht" blijft nog staan. Geweld, dwang en misbruik van overwicht als uitgangspunt voor de strafbaarheid zou wel een objectieve maatstaf opleveren, evenals het grondwettelijk recht op de integriteit van het lichaam. De door de minister toegezegde evaluatie in de Tweede Kamer na een jaar praktijk, waarin ook "signalen uit de samenleving" worden meegenomen, biedt hopelijk het vertrekpunt voor een meer fundamentele herziening. Feit blijft dat na twintig jaar stagnatie de modernisering van de zedenwet op een goede manier weer op gang is gebracht.

Corrit Goslinga

reporter described, "then five or six witnesses appear'd to the prisoner's reputation, who gave him the character of an honest, civil man, tho' [as one of them said] he would run after girls a little". Robins was acquitted.

Now, 271 years later, our attitudes towards the sexual relations of children are more furiously complex. British laws governing child pornography were tightened in 1988, the sexual exploitation of children on film has no public apologists and evidence of extensive child abuse has surfaced. Although some people insist on the magnitude of the problem, they are matched by others who believe that the concern is sometimes exaggerated or hysterical. Male adult abusers of children are now regarded with the revulsion which was once reserved for war-time traitors. It has become impermissible to excuse them, although psychologists offer the extenuating explanation that abusers were often themselves the victims of child abuse.

Yet the border between pubescent sexual experimentation and adolescent sexual abuse

is harder to map. The recently published findings of Dr Masud Houghugh, the director of the Aycliffe Centre for Children in County Durham, show that 71 per cent of abused children at his centre were related to or knew the perpetrator. The average age of the abuser was 15, and the average age of the abused children (who were mainly girls) was nine; Houghugh believes that teenage babysitters are an important element in the problem, and their role is often under-estimated because what he classifies as adolescent sexual abuse tends to be regarded by other people as sexual experimentation.

Most people would prefer to disbelieve the recent estimate by the Family Policy Studies Centre that 50 per cent of all girls have had sexual intercourse before the age of 16. Heterosexual intercourse between teenagers is inevitable, but likely to perpetuate a cycle of emotional deprivation. Nobody would want Britain to become like the United States, where, by the age of 16, 25 per cent of black

(mostly disadvantaged) women, but only 10 per cent of white women, are mothers, and 90 per cent of black teenage mothers are unwed.

The basis of other objections to consenting sex between children under 16 is more ambiguous. The reality of intercourse between immature youngsters is likely to be sordid with a painful emotional aftermath, but so it often is between adults. Are girls more vulnerable than boys to emotional damage from premature sexual experience? Other than the risk of pregnancy or infection, how and why should one distinguish between early adolescent intercourse and other forms of pubescent groping? If masturbation is now accepted as neither sick nor sinful, what is the objection to mutual masturbation practised by youngsters, whether of the same or the opposite sex? These questions become more important as researchers such as Houghugh spread increasing doubt on what constitutes acceptable fondling. But the British seem to prefer the excitement of witch-hunting real or imaginary child-abusing Satanists to balancing fine distinctions or accepting that there are no certain answers to some dilemmas.

It is because the British prefer to think in blurred clichés about sexual ethics that the recent Dutch bill on the age of consent was so misrepresented here. It did not, as was suggested, propose to lower the age of consent to 12. Sexual acts remain forbidden to boys and girls under the age of 16; but the new bill stipulates that if there is no complaint from the child, his or her parents or a child welfare organisation, there will be no prosecution.

Another provision extends the time in which an abused person can make a complaint from three months after an incident, to 12 years. This may enable victims to recover and feel ready to contact the police. The Dutch reformers have recognised that people under 16 who wanted to have sex with each other have done so anyway. They have not suggested that sexual intercourse is appropriate for 12-year-olds, and do not pretend that affairs in early pubescence are likely to be anything other than messy; but they believe that better decisions will be taken by the children concerned if the elements of secrecy and complicity are reduced.

Whatever the merits of the Dutch proposal, the scrupulous and reflective way in which it was discussed in that country (not least by legislators) seems far preferable to the level of comment in this country. How did the British reach their present state of muddle-headedness?

The acquittal of William Robins in 1720 was typical of traditional attitudes towards the sexual use of children by men. In a society in which men were supreme, both the letter and the interpretation of the law were sexually supremacist. A man's character as a respectable neighbour was more important than any evidence of damage supposedly done to a child. The status of children was so much lower than that of adults that the benefit of social assumptions or institutional protection was on the side of men.

At a time when many people entered domestic service as children, in a culture that considered domestic servants fair game for the sexual advances of employers, and under a legal system reluctant to intervene in a man's household affairs, a vast amount of sexual activity involving young girls took place. Women were treated as men's chattels; English law enabled cuckolded husbands to treat the seduction of their wives as they would damage to a piece of property, and to sue for damages. This practice was one of the chief reasons behind the French jibes about the English being a nation of shopkeepers. (Action for damages for adultery was not eliminated from the statute book until 1970.)

If the law had any bias towards protecting young women, it was towards protecting the property of heiresses rather than the bodies of poor girls. Just as British divorce laws developed in the 18th century to stop a man's property being inherited by "spurious issue"

fathered by his wife's lover, so the Marriage Act of 1753, which prohibited marriages made by a girl or boy under the age of 21 without the consent of parent or guardian, was said to have been passed partly "for purpose of protecting patrimony against matrimony". It prevented fortune-hunters ensnaring heiresses, and stopped infatuated youths wasting themselves on their parents' pretty maidservants.

In Victorian Britain, there was a transformation of attitudes to childhood, and to pubescent sexuality in particular, which culminated in far-reaching social and legal changes in the 1880s. Many of our attitudes to youthful sexuality derive from that decade.

Too young to know?
10 THE TIMES SATURDAY REVIEW FEBRUARY 9

Richard Davenport-Hines sees typical British prejudice in the reaction to Dutch laws on the age of consent.

In 1720 William Robins, a tailor, was indicted at London's Central Criminal Court for "assaulting, ravishing and carnally knowing" Mary Tabor, a seven-year-old girl. Three surgeons and a midwife testified that "there had been force used with her". Other circumstantial evidence was brought against Robins, but, as a court

Victorian family life was increasingly cherished as the best sanctuary in a world of harsh and impersonal industrial cities. Childhood was represented as innocent felicity within the family and lawless vice elsewhere. "The purpose is to defend and guard the household," said Frederick Temple, later Archbishop of Canterbury, in 1883, "to consecrate a circle within which there shall be the... deepest affection without the slightest touch of passion." But this wishful view of childhood, with the hope that children who were sexually ignorant would be devoid of sexual feelings, was so unreal that it had to be fiercely defended.

Adult anxieties about the sexuality of the young became almost frantic by the 1880s. There was a proliferation of clubs and societies, such as the National Vigilance Association, which were intended to train the young in sexual repression. Desperate efforts were made to identify the influences which corrupted the supposed perfect innocence, the snakes in the transient Eden of childhood. These influences, it was insisted, were not internal or part of family life, but were introduced by outsiders. The Rev Edward Lytton, later headmaster of Eton, writing in 1887, claimed that masturbation was dangerous because it was learnt, not instinctual. Boys were innocent of the idea of self-abuse until ruined by the boasting of other boys. Tension on the subject ran so high that the Indecent Advertisements Act of 1889 was introduced to prohibit the circulation of handbills by quacks exploiting anxiety over the subject.

The law regarded every female child as becoming a woman at 12 years of age, until the passage of the Criminal Law Amendment Act in 1885 raised the age of consent for girls to 16. However, until 1929 the statutory minimum age for marriage was 14 for a boy and 12 for a girl. The campaigners who succeeded in raising the age of consent in the 1880s depicted girls as the passive victims of male sexual abuse. Unquestionably, there was sexual exploitation of the poor and isolated, and many young women were degraded and hurt by sexual uses. But they were vulnerable because of their social circumstances — their poverty, ill-education and social abandonment — rather than the innate wickedness of their sexuality.

Few of the campaigners recognised that the girls' sufferings were the almost inevitable sequel to their social disadvantages. Instead, they repudiated the existence of girlhood sexuality, and treated so-called "incorrigible girls" as they would "unrepentant prostitutes". This became the entrenched view of officials and social scientists. Women became "prostitutes

on account of juvenile and adolescent appetites", according to an authoritative study of 1930, entitled *The Individual Aspects of Prostitution among the English Middle Class* — a reminder of the way that the English, if not the British, customarily regard questions of sex in terms of class. At least until the Sixties, many social workers and psychiatrists in their writings continued to regard adolescent sexual activity as a symptom of delinquency.

The Criminal Law Amendment Bill of 1885 was enacted after a newspaper exposé caused an outcry over its descriptions of the sale of young virgins for £5, and threatened to confront "princes, peers and MPs with the victims of their sins". W.T. Stead, the author of the article, approached all questions of sexuality with voyeuristic excitement, and his stories of child prostitution and entrapment of innocents seem to have been exaggerated. He was a journalist who justified his circulation stunts with language of the highest morality. "The simple faith of our forefathers in the all-seeing eye of God had departed from the man in the street," he declared. "Our only modern substitute for Him is the press. Gag the press... and you destroy the last remaining pillar by which it is possible to impose some restraint upon the lawless lust of man." Public discussion has remained beset by prudery and the compulsion to identify and publicly denounce transgressors. "One of the biggest difficulties which the sex reformer has to encounter is the conviction in the public mind that anything to do with sex is nasty, or comic, or salacious." Dora Russell complained in 1930, an attitude "fostered by the sensationalism of journalists".

Of course, what people say in public on such subjects often differs from what they do or believe privately. Ostensibly, too, there has been a great liberalisation since the Sixties. But the tone and direction of public

discussion is still formed by the media, among whom old habits die hard.

The Act of 1885 contained several loopholes, and as the Departmental Committee on Sexual Offences against Young Persons reported in 1926, juries were "loath to convict, even when the evidence is clear", either "because they find it hard to accept as true the shocking facts", or "due to an insufficient appreciation of the gravity of the offence". In trials there was a prevailing attitude similar to that of a jury in the Thirties, which acquitted a man charged with sodomy. George Melly's father was one of the jurors, and believed the facts were proved, but as he said, "half the jury didn't think it was possible and the rest of us didn't think it mattered".

Moreover, until 1907 there was also no criminal law against incest in England, whether between brother and sister or father and daughter. There was deep reluctance to admit the existence of the problem, or to allow words to describe it. Lawyers and legislators feared that prosecutions would result in a proliferation of copy-cat cases, rather in the way that the first allegations of satanic child abuse have led to an eruption of other reports, and an increased and possibly morbid vigilance among some social-workers.

«The criminalisation of incest was unwelcome not only to people who felt that sexuality was such a limitless and destructive force that every inhibition should be placed on its public discussion, but also to those who wanted to protect the freedom of men to act as they wished within their own households. "They would make family life impossible if

they passed such legislation," one Edwardian MP warned. "They would make it impossible for members of a family to live at home without running the risk of terrible accusations."

The need to protect the young was often invoked when introducing legislation which in practice was used to suppress the ideas or repress the sexuality of older people. A home secretary of the Twenties, Sir William Joynson-Hicks, typically contemplated tighter censorship of all literature, except such as could never lead astray "the least of the little ones". Most memorably, when the Lord Chief Justice, Lord Campbell, introduced his Obscene Publications Act of 1857, he averred that "he had not the most distant contemplation" that it would be used against creative literature: the Act "was intended to apply exclusively to works written for the single purpose of corrupting the morals of youth". Yet, predictably, 11 years later the courts extended the test of obscenity so widely that it ceased to be a matter of protecting the young and involved suppressing any publication which it was fancied might "corrupt those whose minds are open to such immoral influences".

There is a more recent and glaring example of the protection of the young being invoked to support legislation which has then proved detrimental to their interests. When male homosexuality was decriminalised in England and Wales in 1967, the age of consent was fixed at 21, five years above that for heterosexuals. The legislation was only acceptable to Parliament with this provision, which was intended to protect young men from corruption by older men who, it was imagined, would bully or bribe them into sexual acts which would fix them with a mistaken sexual orientation. An attempt in the House of Lords in 1977 to reduce the age of male homosexual consent to 18 provoked an outcry from peers who declared, for example, "Young men will be led up the garden path who might otherwise shortly be married", or warned, "If we do not want to topple, as the Roman Empire toppled, let us defy all... attempts to unseat the moral law".

Although there is considerable evidence that sexual orientation is influenced early in childhood, before puberty, it is nonsense to suppose that adolescent sexual experimentation fixes lifelong orientation. It is even greater nonsense to pretend that the existence of a higher age of consent deters homosexual acts by teenagers. What it may do is make young men guilty, or anxious, or frightened to admit their sexuality.

The higher age of consent for homosexual men can now put the physical health of youths

at greater risk. With the spread of HIV, every young person beginning an active sexual life (whether with someone of the same or the opposite sex) needs to do so carefully, measuring risks and avoiding unsafe practices. But a homo-erotically inclined young man may have experienced little but physical or verbal violence against homosexuality and

been told that his desires are illegal to avoid infection with HIV. He will be tense, confused, isolated and inexperienced: when he finally gets off with another man he will probably feel angry and reckless, and not in the mood to remember safer sex practices.

Laws governing sexuality are necessary, but nobody should delude themselves that

laws protect the young in whose interest they are usually invoked. As one police surgeon recently said, there was no more unpleasant side to his work than being required to subject an under-age boy and girl to bodily examinations to determine if sexual intercourse had recently taken place, after a parent had found them in *flagrante*.

The lessons of the past are various and conflicting. For centuries the interpretation of the law by male lawyers and jurors favoured other men, and subordinated women and children. Extenuating circumstances were usually found for most varieties of men's sexual voracity, and the experiences of their victims were discounted or denied. The public figures who delayed until 1907 the criminalisation of incest could not bear to admit the ubiquity of the problem, not least involving young children, and contorted themselves in trying to avoid facing the ugly facts. There has always been smugness and indifference to widespread abuses. The vestiges of all these old attitudes continue today.

On the other side, the example of the purity campaigners of the 1880s is a reminder that once individuals yield to the impulse to try to regulate other people's sexuality, they find it

hard to stop. There is still a widespread wish to pretend that children are devoid of erotic feelings, instead of admitting the existence of their desires, stating squarely that it is undesirable for them to be acted on. Young people deserve protection, but history suggests that the cause of protecting them is often hijacked by adults who are more concerned with punishing them, or with restricting eroticism for the whole population. In Britain there is still deep confusion about what is acceptable in adolescent sexual expression.

It has been difficult for a hundred years to have calm, honest public discussion of the age of consent in Britain, and it will probably remain difficult. While our legislators remain so committed to laws which are unreal and inoperable, there is little chance of clear thought prevailing.

Richard Davenport-Hines is author of *Sex, Death and Punishment: Attitudes to Sex and Sexuality in Britain Since the Renaissance* (Collins), which will be published as a Fontana paperback in March.

12 THE TIMES SATURDAY REVIEW FEBRUARY 9

Meer aandacht op scholen Utrecht voor projecten over seks

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — De aandacht voor homoseksualiteit en seksueel misbruik op Utrechtse scholen voor voortgezet onderwijs is de afgelopen vier jaar verdrievoudigd. Waren deze onderwerpen in 1987 op nog geen 25 procent van de scholen opgenomen in het lesplan, op dit moment is dat bij 75 procent het geval.

Dit werd vanochtend bekendgemaakt tijdens de manifestatie 'Lesgeven over leuke en minder leuke kanten van de liefde', ge-

organiseerd door het project Samen Leven in Utrecht. Sinds 1987 stimuleert dit project aandacht voor relaties en seksualiteit in het voortgezet onderwijs. De nadruk ligt daarbij op preventie van seksueel misbruik, roldoorbreking, homo-emancipatie en seksuele vorming. Met subsidie van het rijk heeft Samen Leven gefungeerd als landelijk voorbeeldproject.

Coördinatrice Annet van den Akker van Samen Leven toonde zich zeer ingenomen met de genomen belangstelling binnen het onderwijs. "Het is erg belangrijk. Is er namelijk sprake van een te gebrekkige ontwikkeling van jongeren op dit gebied, dan kan dat kwalijke gevolgen hebben voor hun functioneren. Ze moeten het in dat geval doen met vooroordelen, woeste verhalen en zeer veel onzekerheden".

De dienst gezondheidsvoorzichting en opvoeding (gvo) van de gemeente Utrecht nam in 1987 het initiatief voor het project Samen Leven. Zij bracht tal van organisaties op het gebied van onderwijs, voorlichting en gezondheidszorg bijeen. Samen onderzochten zij in hoeverre op Utrechtse scholen behoefte was aan onderwijs en lesmateriaal op het gebied van relaties en seksualiteit. Bijna alle scholen gaven aan dat meer aandacht gewenst was, maar dat goed lesmateriaal en ondersteuning ontbraken.

De afgelopen jaren heeft Samen Leven lesmateriaal ontwikkeld, cursussen gegeven voor leerkrachten en begeleiders van leerlingen en veel energie gestoken in het op weg helpen van soortgelijke projecten in andere steden. Het lesmateriaal werd vandaag officieel gepresenteerd tijdens de manifestatie in Utrecht.

Dat de belangstelling van de onderwijswereld voor voorlichting over relaties en seksualiteit

groeiende is bewijst de enorme belangstelling van leerkrachten voor de manifestatie. Er was plaats voor 250 deelnemers. Zeker 100 mensen moesten worden teleurgesteld.

Het geven van goede seksuele voorlichting is en blijft een moeilijke zaak. Vorig jaar werd vastgesteld dat slechts 1 op de 3 meisjes en 1 op de 7 jongens thuis voorgelicht. "Daarom is het van belang dat behalve ouders ook scholen veel aandacht besteden aan voorlichting over seksualiteit en relaties", zegt Annet van den Akker. "Ook al omdat homoseksualiteit meestal helemaal niet aan de orde komt. Daarmee laten voorlichters wel tien procent van de jongeren in de kou staan".

Leerkrachten

De ervaring van Utrechtse leerkrachten die cursussen van het project Samen Leven hebben gevolgd, zijn volgens de coördinatrice zeer positief. "Ze zijn bij voorbeeld beter in staat te signaleren of een kind is misbruikt en wat er daarna moet gebeuren", zegt Annet van den Akker. "Leerkrachten hoeven geen hulpverleners te worden, maar zij moeten wel weten dat ze de schoolarts kunnen inschakelen wanneer ze iets vermoeden. Belangrijk is dat niet pas na jaren blijkt dat een kind almaar signalen heeft uitgezonden, die door niemand zijn opgepikt".

Opvallend vindt Annet van den Akker het dat er nog altijd scholen zijn die het niet nodig vinden dat hun personeel deelneemt aan cursussen als die van Samen Leven. "Wanneer het onderwerp ongewenste intimiteiten aan de orde komt, wordt nog al eens gezegd dat het op 'onze school' niet voorkomt. Dat bestrijd ik. Op elke school komen ongewenste intimiteiten voor. Aanrakingen, waarvan leerlingen niet gediend zijn en die het kind wel degelijk kunnen beschadigen".

Hoewel de landelijke voorbeeldfunctie van Samen Leven is beëindigd, heeft de gemeente Utrecht inmiddels besloten het project voorlopig nog twee jaar te laten voortbestaan. Anne van den Akker is daar blij mee. "Zou je nu stoppen dan loop je toch het risico dat alle in gang gezette ontwikkelingen als eeh nachtkraak uitgaan. Dat zou erg jammer zijn".

JUDERS EN TIENERS ZWIJGEN OVER LIEFDE

door Esther Bootsma

Weinig jongens en meisjes zullen vandaag hun ouders de Valentijnskaart laten zien die ze naar hun geliefde sturen. Hoewel in gezinnen tegenwoordig veel besproken wordt, houden jongeren de liefde voor zichzelf. Het condoom en de pil gaan makkelijker over tafel dan gevoelens.

TR 13

De meeste jongeren zijn dik tevreden met hun ouders. Ze vinden dat ze gelijkwaardig behandeld worden en mogen over veel dingen meebeslissen. Het democratische gezin heeft het autoritaire gezin praktisch vervangen, zo blijkt uit het proefschrift waar dr. Frans van der Linden vorige week op promoveerde aan de Rijksuniversiteit Leiden. De goede verstandhouding houdt echter geen volstrekte openhartigheid in. Bijna de helft van de tieners praat met ouders zelden over hun emoties. Alleen meisjes willen nog wel eens met hun moeder over de liefde kletsen. „Maar dan laten ze nooit het achterste van hun tong zien“, zegt Van der Linden. Als Regina van Montfoort (15) uit Vianen verkering met een jongen heeft, vertelt ze het haar moeder altijd. „Vroeger deed ik dat niet, maar mijn moeder vroeg of ik dat wel wilde doen. Ze vindt het juist hartstikke leuk omdat ze zelf vroeger thuis nooit over vriendjes kon praten.“

Maar de diepste gevoelens blijven geheim en ze hebben het ook niet over zoenen. „Mijn moeder vraagt daar niet naar, en ik zal er niet uit mezelf over beginnen“, zegt Regina. Wat ze dan wel vertelt? „Gewoon, wat ik van die gozer vindt, hoe hij eruit ziet. Soms pak ik de klasfoto erbij.“

Betutteling

Uitwisseling van dit soort wetenswaardigheden vormt in de meeste gezinnen geen probleem, maar zogauw seksuele gevoelens opkomen, hullen ouders en kinderen zich in stilzwijgen. Er vindt een kort gesprek over de pil en condoms plaats, meer niet. Van der Linden: „Zogauw jongeren onzeker worden, vindt er een omslag plaats in de vertrouwelijkheid met hun ouders. Als ze met vragen komen te zitten of ze wel van me houdt en of hij met me naar bed wil, praten ze daar liever met vrienden en vriendinnen over. Ze zijn huiverig voor pedagogische betutteling.“

En de ouders? De Leidse hoogleraar prof. dr. Manuela du Bois-Reymond heeft net een deelonderzoek afgesloten waarbij ouders gevraagd werd naar de intieme gesprekken met hun 16- tot 19-jarige kinderen. Ze onderscheidt twee soorten ouders die het vervelend vinden dat dat soort gesprekken niet plaatsvindt. De kleinste groep ouders heeft moeite met praten over liefde en seks omdat ze zelf preuts zijn opgevoed. „Maar het grootste deel van de ouders is in de jaren zestig vrijgevochten geworden. Die kunnen haast niet wachten tot hun kinderen thuiskomen met spannende liefdesverhalen. Ze zitten er met hun neus bovenop. Maar die nieuwsgierigheid vinden jongeren juist heel vervelend, waardoor in die gezinnen ook niet over liefde wordt gepraat“, aldus Du Bois-Reymond.

„Jongeren hechten veel waarde aan hun privacy en ik denk dat we dat niet erg moeten vinden. Dat het praten over alle intimiteiten een doel van de opvoeding zou moeten zijn is een vergissing. Als jongeren maar het gevoel van hun ouders krijgen dat ze erover kunnen praten als ze willen.“ En dat is niet altijd het geval, aldus Du Bois-Reymond. In gezinnen waarin ou-

ders spanningen en communicatieproblemen over seks hebben, beginnen kinderen er niet over, ook al hebben ze er behoefte aan. De ouders proberen wel het gevoel te geven dat alles bespreekbaar is, maar de problemen werken toch door op de kinderen. „Alles wat met seksualiteit te maken heeft, heeft immers ook met jezelf te maken. Ouders moeten uitsluitend geven over hun eigen lichamelijkeheid als hun kind over seksuele gevoelens begint. Een kind dat voelt dat z'n moeder in de knel zit, zal zelf niet over de verkering praten.“

Rondje praten

De meeste ouders uit het Leidse onderzoek zeggen dat de liefde het terrein van hun kind is. Daar bemoeien ze zich niet mee. Volgens de Amsterdams-familie-therapeut Elsemarie van den Eerenbeemt is dat maar goed ook. „Een kind van 16 praat er niet met zijn ouders over. De liefde is heel kwetsbaar. Als ouders zien dat hun kind verliefd is, en het kind praat daar zelf niet over, mogen ouders er eigenlijk niet over beginnen. Woorden kunnen alles kapot maken.“

Van den Eerenbeemt ondervroeg ooit een aantal vrouwen over verliefd zijn. Die zeiden dat ze het de hele wereld wilden vertellen, behalve hun moeders. „Dat is logisch, de invloed van moeders mening is heel groot. Als het buurmeisje zegt: „Ah, dat is niets voor jou“, kun je je daartegen verzetten. Maar als je moeder kritiek levert, is dat heel erg.“ Ze vindt dat ouders voor verliefdheid wel belangstelling moeten tonen.

„Maar ze mogen nooit zeuren en trekken tot het eruit komt. Ik ken een gezin dat na het eten altijd een rondje gaat praten. Die kinderen haten dat.“ Ook moeders die beweren dat ze een 'vriendin' zijn van hun dochter, verafschuwt Van den Eerenbeemt. „Dat vinden kinderen meestal vreselijk.“ In haar praktijk krijgt de therapeut zelden vrouwen die teleurgesteld zijn omdat hun ouders preuts en moeilijk deden over vriendjes. Ze heeft meer cliënten die hun ouders verwijten dat ze her totaal vrijlieten. „Ouders die de sleutel gaven en zeiden, 'zie maar wat je doet, wij zijn ook weg'. Kinderen hebben behoefte aan grenzen om tegen aan te boksen.“

Sommige ouders kijken volgens Van den Eerenbeemt niet goed naar hun kinderen; ze schatten hen te jong of te oud in. Die stimuleren hun dochter bijvoorbeeld om met een jongen uit te gaan, terwijl het meisje juist behoefte heeft aan steun en bescherming. „Een meisje vertelde me dat ze tegen haar moeder had gezegd dat ze verliefd op een jongen was. De volgende avond had de moeder een strip van de pil op haar kussen gelegd. Dat meisje was daar nog lang niet aan toe, ze is dagen overstuur geweest.“

Als Mutter würde ich Marjorie die Leviten lesen

„Ihr habt völlig recht. Sex unter 15 ist viel zu früh!!! Ich selbst bin 12, und ich würde ja nie wie Judith oder Marjorie mit 13 anfangen, mit einem Jungen zu schlafen. Ich glaube auch nicht, daß die Pille für Marjorie gut ist. Wenn ich die Mutter wäre, ich würde ihr die Leviten lesen. Aber auch die Jungs sind schuld. Wenn mich einer mit 13 fragen würde, ob ich mit ihm schlafte (kotz), der wäre für mich ein dreimal um den Kirchturm gewickeltes Seemannspöppelgenne. Und daß die Regierung dieses Gesetz auch noch duldet, darüber möchte ich mich noch gar nicht auslassen. Aber mir kann es ja egal sein, wenn Marjorie oder Judith ihr Leben verpfuschen!“

BEST - Jacek is een jongen van zeventien jaar en Marcin een jongen van zestien jaar. Zij komen oorspronkelijk uit Polen. Momenteel wonen zij echter in een klein plaatsje in het oosten van Nederland. Wat is hun probleem? Jacek en Marcin zijn verliefd op elkaar, en in hun vaderland is dat uitermate problematisch. In Polen is de invloed van de Rooms-Katholieke kerk nog steeds zeer groot. Ook met de komst van Lech Walensa hoeft een Poolse homoseksueel niet blij te zijn.

Jacek komt uit een gezin met drie kinderen. Hij heeft nog een broer en zus in Polen. Zijn ouders zijn op de hoogte van zijn homoseksualiteit. Zij accepteren de geaardheid van hun zoon niet. Hij was bezig met het gymnasium. Hij kon dit niet afmaken omdat Jacek in september naar Nederland kwam. Hij hoopt zijn studie in Nederland te kunnen voltooien. Marcin heeft nog een zus en ook zijn ouders zijn op de hoogte. Deze zijn al net zo min blij met hun homoseksuele zoon. Hij was bezig met een technische opleiding. Zowel Jacek als Marcin hebben beiden besloten dat zij niet meer in Polen willen leven.

TEDDYBEER

Argwanend beantwoorden Jacek en Marcin een aantal vragen over het hoe en waarom van hun komst naar Nederland. „In Polen is het onmogelijk voor een homoseksueel om openlijk voor je geaardheid uit te komen. Op straat word je door buren en kennissen uitgescholden. Dit gebeurt niet zoals in Nederland op een achterbakse wijze, of achter iemand's rug. Nee, dit gebeurt gewoon openlijk, en iedereen vindt dat ook gewoon of normaal. In het begin van het gesprek willen beiden niet al te veel vertellen. Waarom niet? Nadat zij het meegebrachte cadeau uitpakken, en zien dat het een roze beer is, lachen zij wat en brabbelen wat onverstaanbare taal. Maar het ijs blijkt nu te zijn gebroken. Zij spreken vervolgens honderduit over de justitiële rompslomp die ze al achter de rug hebben. Ze weten inmiddels dat hun asielaanvraag en verblijfsvergunning geweigerd is. Wat de toekomst voor hen in petto heeft weten ze nog niet. Ze blijven echter de hoop koesteren dat het hun mogelijk wordt gemaakt samen in Nederland te blijven.“

WINDMOLENS

Het beeld wat Jacek en Marcin hebben van Nederland, is typisch dat van een toerist. Zij hebben Nederland leren 'kennen' door middel van het alom geprezen fenomeen televisie. „In Nederland mag alles en kan alles. Ze lopen daar op klompen en iedereen heeft tulpen.“ Dat Nederland niet zo tolerant is als zij denken, daar hebben zij niet bij stilgestaan. Alles is ook beter dan Polen, denken ze. In Polen schijnt er nu een democratie te zijn, maar dat is volgens Jacek alleen maar op papier. Er is niet veel veranderd sinds de wisseling van de macht. Misschien is daarom Nederland wel het land van melk

en honing voor hen. Je hebt ook niet veel mogelijkheden in een land waar woorden als 'graauw', 'troosteloosheid', 'ontevredenheid' en 'overmatig alcoholgebruik' (om je zorgen te vergeten) centraal staan. Echte kansen heb je er ook niet in verhouding met het relatief rijke westen. Een chirurg in Polen verdient 200 DM per maand. Politieambten die de veiligheid van baanzoekers proberen te garanderen, zijn er niet. Nee, de politie in Polen reageert niet zo vriendelijk, zij discrimineren even hard mee.

IDEAAL

Zowel Jacek als Marcin hopen dat zij in Nederland kunnen blijven. Zij willen hun studie afmaken. Jacek wil daarna ook verder studeren maar hij weet nog niet precies wat. Zij hopen dat zij zich hier thuis gaan voelen en samen verder gelukkig kunnen worden. Tijdens het gesprek van De GAY Kruut met Jacek en Marcin was ook Marcel Teerling, de secretaris van het Landelijk Homojongeren Overleg, aanwezig. Hij was daar omdat het LHJO zich meer met individuele homojongeren wil bezighouden. Hij probeert samen met mensen van de jongerengroep Zwolle de jongens uit Polen een zo plezierig mogelijk verblijf in Nederland te bezorgen. Hij is met hen in contact gekomen via Willemien Ruygrok, beleidsmedewerkster van het landelijk COC. „De kansen dat zij hier mogen blijven is zeer gering omdat homoseksualiteit geen reden is voor een asielaanvraag“, weet zij. Teerling probeert via het International Lesbian and Gay Youth Organisation (IGLYO) adressen van homoorganisaties in Polen te achterhalen. Zelf kent hij een aantal Poolse homoseksuelen die hij ontmoet heeft tijdens een homojongerencongres in Zürich. Hij probeert hen met Jacek en Marcin in contact te brengen. „Veel meer kan ik jammergenoeg ook niet voor ze doen. Ik hoop toch dat er nog een mogelijkheid is om hun verblijf in Nederland te kunnen realiseren.“ Omdat het voor Jacek en Marcin héél moeilijk is om zo open over homoseksualiteit te praten, en dit hun familieleden in Polen eventueel schade kan berokkenen, hebben zij de jongerenredactie verzocht om niet hun werkelijke namen te publiceren. Daarom hebben we twee fictieve Poolse namen in dit artikel gebruikt. De jongerenredactie volgt de gebeurtenissen van de Poolse vrienden op de voet en informeert jullie zeker in de toekomst verder over het wel en wee van hen.

Irgendwann müssen auch in Deutschland die Gesetze geändert werden

„Über Euren Bericht habe ich mich echt aufgeregt. Ich bin ein 17-jähriges Mädchen, das dieses Gesetz recht merkwürdig findet. Wie kann ein Staat glauben, daß er weiß, wann ein Jugendliche reif genug ist, mit Geschlechtsverkehr zu beginnen. Ich denke, das sollte jeder selbst entscheiden. Ich hatte eine Klassenkameradin, die bereits als 12-jährige mit einem Jungen geschlafen hat. Ich selber habe mit meinem Freund geschlafen, als ich 16 war. Er war damals 15. Wir fühlten uns reif genug und hätten uns nie nach irgendeinem Gesetz gefragt. Außerdem reut etwas Erlaubtes weniger als etwas Verbotenes. Im übrigen denke ich, daß hier in Deutschland die Gesetze irgendwann geändert werden müssen. Denn mein 11-jähriger Bruder hat auch seit 2 Jahren eine Freundin.“

Jasmina (17), Hannover

Wenn man sich liebt, ist es doch egal, wann man miteinander schläft

„Sex hat nichts mit dem Alter zu tun. Wenn man sich liebt und es eine feste Beziehung ist, dann ist es doch egal, wie alt man ist, wenn man miteinander schläft. Und solche 'Kinderbeziehungen', wie Thomas sie nennt, halten manchmal länger als Beziehungen zwischen Älteren. Okay, daß Marjorie mit 12 schon die Pille nimmt, ist bestimmt zu früh. Kondome sind doch auch noch da! Wenn Natacha und die anderen noch nicht so früh mit Sex anfangen wollen, bitte. Nur, zu sagen, daß es erst ab 15 und älter okay ist, ist Quatsch!“

Conny (13), Helmstedt

Sex unter 15 ist moralisch durchaus zu vertreten

„Sex unter 15 ist nicht zu früh. Es kommt nämlich ganz auf die Charaktere der betroffenen Personen an. Wenn zwei Dreizehnjährige sich mögen, warum sollten sie dann keinen Sex haben dürfen? Schaut Euch doch mal die Gesichter der Jungs und der Mädchen an. Man sieht doch ganz deutlich, wie froh und glücklich sie sind. Ich glaube, ihr Lachen kommt aus dem Inneren heraus und ist nicht gestellt. Auch wenn es gesundheitliche Bedenken gibt, bin ich der Meinung, daß Sex unter 15 moralisch durchaus zu vertreten ist!“

Anonym

Liebe BRAVO-Leser und -Leserinnen. In Heft 2 berichteten wir über ein neues Gesetz in Holland, das Sex bereits ab dem 12. Lebensjahr erlaubt. Daraufhin erreichte uns eine Flut von Briefen. Die meisten empfanden sich über diese holländische Regelung und finden Sex unter 15 Jahren absolut verfrüht. Hier einige Eurer Zuschriften

Sex ist in jedem Alter normal

„Wir finden Sex in jedem Alter normal. Wann man mit einem Jungen oder Mädchen schläft - das sollte wirklich jedem selbst überlassen sein. Es muß nicht immer gleich heißen: Das ist ja so eine... Denn wenn man meint, daß man dazu reif genug ist, soll man sich nicht von anderen abhalten lassen. Wir finden es gut, daß die sechs, die ihr befragt habt, zu ihrer eigenen Meinung stehen. Denn wenn man sich liebt, ist es doch total egal, in welchem Alter!“

Mit 12 hat Sex noch nichts mit Liebe zu tun

„Also ich finde so ein Gesetz unverantwortlich, weil dadurch die Kinder schon viel zu früh mit Liebe anfangen. Man sollte reif dazu sein, und mit 12 hat das doch noch nichts mit Liebe zu tun. Außerdem sollte man sich dafür Zeit lassen, denn wenn man mit 12 schon Geschlechtsverkehr hat, dann kennt man den Partner auch nicht genug.“

Ane, Doornspijk

Dieses Gesetz ist entsetzlich

„Über Euren Bericht habe ich mich wahnsinnig aufgeregt! Sicher ist es auch wichtig, daß das 1. Mal schön wird und man sich reif fühlt, aber das ist doch total egoistisch. Ich finde das Gesetz aus ganz anderen Gründen entsetzlich: Da viele glauben, daß sie noch unfruchtbar sind und deshalb nur selten an Verhütung denken, werden in nächster Zeit einige Familien um ein Kind reicher sein - dem Enkelkind nämlich! Aber: Was sollen so junge Mütter/Eltern schon mit einem eigenen Kind? Die Folge wäre, daß viele abtreiben lassen würden, und das ist wieder ein Problem für sich. Sorry, aber für mich haben die Holländer die absolute Übermese!“

Sarah, 15, Vatersteden

Ich wäre gerne in Holland

„Ich finde dieses Gesetz in Holland gut, denn jeder muß sich körperlich und seelisch reif genug fühlen und es selber wissen, ob er in diesem Alter mit jemandem schläft oder nicht. Ich würde gerne selbst einmal nach Holland fahren, aber nicht nur wegen der Schönheit der Stadt, sondern auch wegen der Mädchen. Ich fühle mich reif genug, um mit jemandem zu schlafen, aber bei uns ist es ja verboten.“

Anonym (12)

BRAVO 28

Warum trauen die Älteren den Jüngeren nichts zu?

„Also ich bin die völlig anderer Meinung. Ich bin 14 Jahre und habe schon oft mit meinem 16-jährigen Freund geschlafen. Ich habe auch eine Freundin, die hat schon mit 12 Jahren mit ihrem Freund geschlafen. Natürlich wissen unsere Eltern da nichts von. Ich hatte nicht den Mut, es ihnen zu sagen. Auch wenn es dieses Gesetz gibt, muß man doch letztendlich selbst wissen, ob man sich reif genug dafür fühlt. Ohne Gesetz würde man es nur heimlich tun. Und warum sollen solche Beziehungen, die mit 13 Jahren angefangen haben, nicht lange halten? Die Eltern meiner Freundin sind seit ihrem 12. Lebensjahr zusammen! Also, warum trauen die Älteren den Jüngeren nichts zu?“

Virginia (14)

Wahrscheinlich sind die holländischen Eltern dümmer als ihre Kinder

„Der Report hat uns total schockiert. Es ist einfach nicht zu glauben! Wir denken, wenn diese Welle auf Deutschland übergreift, müssen die ABC-Schützen in der 1. Klasse verschiedene Verhütungsmittel kennenlernen, ehe sie Lesen und Schreiben lernen. Wahrscheinlich sind die Eltern in Holland noch dümmer als ihre Kinder. Wenn man sich diese, noch kindlichen und naiven Gesichter anschaut, dann sieht man auch, daß da noch nicht die erforderliche Reife da sein kann, auch wenn die Pubertät heutzutage früher eintritt.“

Holland tut damit etwas, damit Amsterdam nicht den „guten“ Ruf verliert. Vielleicht sind wir Deutschen zu konservativ und altmodisch, daß wir so etwas nicht verstehen. Ich war 15, er fast 17, als wir uns kennenlernten. Geschlafen haben wir erst zusammen, als ich die Pille und das Vertrauen hatte - ein halbes Jahr später. Heute sind wir gerade dabei, uns unsere eigene Bude einzurichten. Meine Geschwister sind 12 und 13. Vielleicht spielen sie gar nicht mehr mit den Barbie-Puppen und Autos, die jeden Tag in den Zimmern rumliegen? Nein, das glauben wir nicht. Mit 12 und 13 ist Sex noch nicht normal, und wir denken, daß es auch in Holland Menschen gibt, die unsere Meinung teilen!“

Aine, 16, und Dirk (15)

Het opnemen van seropositieve of aids-kinderen op scholen en andere instellingen, waarvan in ons land nu al sprake is, zal in de komende jaren steeds meer aandacht vragen. Een gevoelige problematiek die de nodige onrust veroorzaakt, veelal voortkomend uit onwetendheid. „Men zei: ze horen hier niet thuis. Ze moeten naar een medische instelling. Wij denken er anders over.”

door peter heerkens

UTRECHT — „Nee”, zegt het directielid van een jongerenintermaat. „Ik ontken niet, en ik bevestig niet. Ik geef gewoon geen antwoord als mensen mij vragen of wij daadwerkelijk één of meer seropositieve jongeren hebben opgenomen. Het doet er namelijk niet toe. Je moet in al je handelen er toch van uitgaan dat het risico aanwezig is dat ze er zijn. En stel dat het waar is. Dan zou ik zo'n geval niet aan de grote klok hangen. Want dat geeft onrust. Bovendien zou het een ernstige inbreuk zijn op de privacy-bescherming.”

De vraag was: toelichting op onze informatie dat de instelling een met het HIV-virus (seropositief) besmette jongen heeft opgenomen. Een beslissing die binnen het intermaat nogal wat commotie zou hebben veroorzaakt. Zo werden in dit verband onder meer voorlichtingsgesprekken belegd voor alle werkers en hun partners. Maar nogmaals: geen bevestiging, geen ontkenning.

Ook de instantie die jongeren in het desbetreffende intermaat plaatst heeft duidelijk weinig behoefte aan openheid. De reactie is ontwijkend, en ten slotte nietszeggend. De plaatsvervangend directeur: „Trouwens, wat is het belang van publiciteit over dit onderwerp? Ik zou zeggen: hoe minder aandacht in de pers hoe beter.” Angst? Bang voor paniecreacties onder ouders en leidinggevenden? „Inderdaad.”

Paniecreacties bevestigen de vele gevoeligheden ten aanzien van de problematiek en het omgaan met deze materie op scholen, internaten en andere jongereninstellingen. Een situatie die nu nog niet echt alarmerend is, maar die dat binnen afzienbare tijd stellig gaat worden. Het aantal seropositieve en aids-kinderen, dus ook de confrontatie binnen het onderwijs en de jeugdhulpverlening, zal alleen maar toenemen.

Citaat uit het rapport 'Kinderen, HIV-infectie en aids' dat de Nationale Commissie Aids Bestrijding (NCAB) anderhalf jaar geleden uitbracht: „Het is de verwachting dat met de toegenomen verspreiding van HIV onder volwassenen ook het aantal geïnfecteerde kinderen zal groeien. Daarmee neemt de behoefte aan informatie over de HIV-infectie en aids bij leden van beroepsgroepen, die tot voor kort nauwelijks professionele redenen hadden om zich in de aids-problematiek te verdiepen, toe. De ontwikkelingen gaan snel.”

En die ontwikkelingen kunnen heel wat angst en commotie veroorzaken. Daar zijn voorbeelden van. De meest extreme komen uit Amerika. In september 1985 werden in de New Yorkse wijk Queens 25.000 schoolkinderen door hun ouders thuis gehouden, uit protest tegen de aanwezig-

heid van een aan aids lijdende leerling. Zo erg is het in Nederland nog niet geweest. Wel deden zich situaties voor waarbij de angst onder ouders zich duidelijk manifesteerde.

1988. Rumor op een school in een dorp bij Tilburg. Het wordt bekend dat een 4-jarig meisje - adoptiekind uit een Derde-Wereldland - seropositief is. De radeloze ouders hebben het niet voor zich kunnen houden. Er komt een speciale ouderavond, geleid door een plaatselijke arts met een kind op dezelfde school. „En toen was de opstand bedwongen”, zegt de Tilburgse GGD-arts Aarts. „Wij wilden hulp bieden, maar het bleek niet meer nodig. Door de voorlichting van onze collega over het besmettingsgevaar - dat gering is - konden de ouders gerustgesteld worden.”

Het kind - zeven jaar nu - ligt inmiddels aan aids en is vanwege medische klachten op een bijzondere school geplaatst.

Volgens de laatste registratie (31 december 1990) van de Geneeskundige Hoofdspectie Volksgezondheid telt Nederland 15 aids-patiënten onder kinderen tot 13 jaar. Nader gespecificeerd: 0-11 maanden 5; 1-4 jaar 5; 5-9 jaar 4; 10-12 jaar 1; 13 jaar 0. In de groep tot 13 tot 19 jaar staan slechts 2 gevallen geregistreerd.

Van deze 15 patiëntjes zijn er 7 besmet door de moeder, niet in alle gevallen van Nederlandse nationaliteit. In de overige gevallen werd het virus overgedragen via bloedtransfusie bij hemofilie en gewone bloeddonatie. De kans dat besmetting langs deze wegen ontstaat is sinds 1985 vrijwel uitgesloten door de invoering van testen op bloed.

Het aantal seropositieve kinderen is niet bekend; er bestaat geen vrijwillig registratiesysteem zoals voor aids-patiënten. Wel zal er in de loop van dit jaar enig inzicht komen, met name voor de toekomst. Vanuit het Academisch Medisch Centrum (AMC) wordt een landelijk onderzoek gecoördineerd bij HIV-positief zwangere vrouwen en hun kinderen. De resultaten van deze studie kunnen meer inzicht geven in het aantal door de moeder besmette kinderen.

Over de eerste uitkomsten verstrekt het AMC - hangende de officiële presentatie van het rapport - nog geen gegevens. wat de bij de coördinatie van het onderzoek betrokken Greetje Mulder wel wil opmerken (maar dat is niet nieuw): „Het merendeel van de kinderen dat geboren wordt uit een seropositieve moeder is niet besmet. Dat percentage schommelt rond de 75.”

Ervaring

Uit gesprekken met wat omschreven wordt als 'instellingen die op dit gebied ervaring hebben', haalde de directie van het Orthopedagogisch Centrum Kennemerland (OCK; een instelling voor kinderen met leer- en ontwikkelingsproblemen) de wetenschap dat er een grote kans is dat er seropositieve kinderen wonen in hun gemeenschap van 110 jongeren.

George Verheul, adjunct-directeur: „Men zei: oh, jullie... Met die populatie... Ga er maar van uit dat er misschien wel twee of drie besmet zijn.”

Dat lijkt de Nationale Commissie Aids Bestrijding 'nogal hoog geschat'. Bart Eijrond, hoofd van het NCAB-bureau: „We beschikken weliswaar niet over exacte cijfers, maar vanuit de informatie die ons bereikt stel ik vast dat het aantal seropositieve kinderen op dit moment meevalt. Voor zover je in zo'n ernstige zaak over meevallen mag spreken.”

AMC-coördinatrice Greetje Mulder acht de door het Ortho-

pedagogisch Centrum Kennemerland opgedane indicatie landelijk 'te royaal ingeschat'. Ze vermoedt dat het OCK zich baseert op gegevens uit Amsterdam ('maar Nederland telt meer gebieden'), en dan ook nog eens bij heel specifieke instanties.

Dat klopt. George Verheul wendde zich bij voorbeeld tot de Hubertusvereniging, een opvang voor moeders die voor een groot deel afkomstig zijn uit risicogroepen. Gezien de herkomst van kinderen binnen het OCK - en de jeugdhulpverlening in het algemeen - geen onlogische keuze van Verheul: „Binnen instellingen als de onze krijg je te maken met kinderen die risico dragen. Er zijn er die seksueel misbruik achter de rug hebben; je mag dus niet uitsluiten dat er door de ouders besmetting is ontstaan. Voorts wonen hier jongeren met seksueel zeer wisselende contacten; een aantal bovendien aan de rand van prostitutie. We hebben condooms in huis, maar het probleem is de geringe belangstelling ervoor. En als die er al is... Marokkaanse en Surinaamse jongeren bij voorbeeld, zijn niet bereid tot condoomgebruik; dat past niet in hun cultuur.”

Rapportage

Terwijl de problematiek oprukt, is het landelijke 'Bureau aids en kinderen' gesloten. De organisatie moest vorig jaar stoppen vanwege verwikkelingen rond de subsidieregeling. Op dat moment was het nog niet toegekomen aan een rapportage over het onderwerp 'Aids en HIV-kinderen op scholen en internaten'.

Ook al omdat die groep nog niet onrustbarend groot is, zegt Kees van der Meer van de afdeling Aids-coördinatie Amsterdam van de GGD, waar het Bureau was ondergebracht. Wel heeft de GGD inmiddels een brief gestuurd naar alle Amsterdamse scholen „om er op te attenderen dat 'het' (de toename van het aantal gevallen) er aankomt”.

Ook het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen schreef leerkrachten en leidinggevenden aan. Een brief van de Inspectie over 'hoe te handelen bij verwondingen'. De overheid geeft voorts nog geen richtlijnen 'hoe te handelen bij emotionele reacties onder ouders en leidinggevenden'.

Bij de ministeries zijn hoe dan ook nog geen gevallen gemeld die op scholen en internaten tot ernstige situaties hebben geleid rond de plaatsing van een seropositief of aids-besmet kind. Bart Eijrond, van de Nationale Commissie Aids Bestrijding, kent ze echter wel. „Maar de problemen waren steeds van korte duur. Gebleken is dat de onrust kan worden weggenomen door voorlichting over het besmettingsgevaar. De paniek slaat toe door onwetendheid.”

Misverstanden over het risico van contact met speeksel, een niesbul, zweet, gemeenschappelijk gebruik van bestek of serviesgoed, mousing (kinderen die elkaars speelgoed in de mond nemen), urine of ontlasting. Niet gevaarlijk, zolang er geen bloed mee gemoeid is. Al geruime tijd bekend via de campagnes, maar als het er op aan komt blijkt de algemene informatie over besmettingsgevaar - van toepassing op zowel volwassenen als kinderen - niet of nauwelijks doorgedrongen.

Dat betreft ook de voorzorgsmaatregelen die zich concentreren op het gebruik van plastic handschoenen, en -speciaal voor verwondingen bij kinderen - niet makkelijk te verwijderen verband en pleister. Plus de waarschuwing let op dat kinderen niet rondlopen met een bloedneus of bloedende wond.

Richtlijnen, die worden aanbevolen 'voor een ieder, ongeacht bekendheid met eventuele HIV-infectie'.

Kees van der Meer: „Het probleem is dat men vaak pas geïnteresseerd raakt in het veilig handelen als men geconfronteerd wordt met een seropositief kind.”

Voorbeeld

Het Orthopedagogisch Centrum Kennemerland heeft een beleid met een voorbeeldfunctie uitgezet. Leidinggevenden kregen de instructie te werken met de voorschriften die bescherming bieden tegen besmettingsgevaar. Verder nam de directie de beslissing om kinderen van wie bekend is dat ze aids-patiënt zijn of seropositief, niet te weigeren maar op te nemen.

Die besluiten kwamen tot stand in breed overleg. Er werd een commissie (met vertegenwoordigers 'uit de diverse gele-

dingen') geïnstalleerd. De angst drong zich al meteen op. Adjunct-directeur George Verheul: „Bij de vraag 'nemen we die kinderen op?' was het bijna algemeen 'nee'. Angst voor de eigen gezondheid, en die van de kinderen. Twee weken later ging de commissie unaniem door de bocht. 'Ja' dus. Deskundige voorlichting had iedereen overtuigd van het geringe besmettingsgevaar en het effect van voorzorgsmaatregelen.” Daarmee was het OCK er nog niet. In gesprekken met de deelgroepen kwam andermaal 'de angst' naar voren. Orthopedagoge Simone Lenssen: „Men zei: ze horen hier niet thuis. Seropositieve en aids-kinderen moeten naar een medische instelling. Wij denken er anders over.”

Daarmee sluit de OCK-leiding aan bij het standpunt van de Nationale Commissie Aids Bestrijding. Uit het reeds geciteerde rapport 'Kinderen, HIV-infectie en aids': „De kinderen dienen zo veel mogelijk behandeld te worden als alle andere kinderen met een ziekte of vergelijkbaar probleem. Specifieke voorzieningen zouden een maatschappelijk ongewenste uitzonderingspositie van aids en seropositiviteit in de hand werken.”

Ook binnen de deelgroepen werd bij het OCK de angst gedeels weggenomen door voorlichting. Maar toch niet helemaal. George Verheul: „De stemming varieert van 'honderd procent mee eens' tot 'voor mij hoeft het niet'. Dat geldt zowel voor de beslissing om die kinderen op te nemen als het volgen van de hygiënische regels. Er zijn er die zeggen: je denkt toch niet dat ik handschoenen aandoe als een kind een bloedneus heeft?!”

Simone Lenssen: „De principiële uitgangspunten zijn gekozen, het gaat er nu om dat we in het gewenningsproces iedereen leren ermee om te gaan. En dat is moeilijk.”

Test

De volgende fase betreft informatie aan de kinderen. Simone Lenssen: „Ik denk dat we veel reacties krijgen als ze bij ons beleid worden betrokken. Alleen al de vraag 'zou ik het hebben?' Met in het verlengde daarvan de behoefte aan een test. In die gevallen zullen we, gezien hun minderjarige leeftijd, met de ouders moeten overleggen.”

Die weten er intussen van dat het OCK seropositieven opneemt. In het algemeen: dat er een beleid is ontwikkeld ten aanzien van de aids-problematiek en veiligheidsmaatregelen om het besmettingsgevaar in te dammen. Ze zijn per brief ingelicht. Opvallend: geen schrikreacties.

George Verheul: „Slechts een paar brieven. Hebben jullie al

van die gevallen? vroeg een van de ouders.”

Heeft het OCK 'van die gevallen'? George Verheul: „Aan de hand van onze oriënterende gesprekken met verschillende instanties zeg ik nogmaals: we moeten ervan uitgaan dat we ze kunnen hebben. Misschien wel twee of drie.”

Aantal zwerfjongeren twintig maal groter dan aangenomen

VK 21 Van onze verslaggeefster

DEN HAAG — Nederland telt naar schatting tussen de 6 duizend en 7600 thuisloze jongeren. De schatting van 6 duizend ligt twintig maal hoger dan de officiële cijfers. Maar daarbij werd de groep boven de achttien jaar niet meegeteld: in de cijfers van nieuw onderzoek wordt een leeftijdsgrens van 25 jaar gehanteerd.

Kamer hekelt hulpverlening aan kinderen

(Van onze Haagse redactie)
DEN HAAG — De Tweede Kamer is ontevreden over de hulpverlening aan kinderen in ons land. De kwaliteit van de hulp laat te wensen over, teveel kinderen staan op wachtlijsten en organisatorische problemen overschaduwden het beleid van minister d'Ancona (WVC).

De Tweede Kamer overlegde gisteren met minister d'Ancona en staatssecretaris Kosto (Justitie) over het Rijkswetplan Jeugdwelzijn 1991-1994. Daarin wordt jaarlijks ruim een miljard gulden verdeeld over jeugdinstituten zoals internaten, medische kinderdagverblijven en pleegzorg.

Het Rijkswetplan Jeugdwelzijn 1991-1994 bepaalt dat provincies en grote steden vanaf 1 januari 1992 zeggenschap krijgen over de jeugdhulpverlening, in plaats van de departementen van WVC en Justitie. De Tweede Kamer is voorstander van die decentralisatie maar voorziet chaotische tafereel.

De PvdA hekelt vooral de „ingrijpende financiële gevolgen” van de jongste plannen van d'Ancona. Want om het nieuwe beleid mogelijk te maken moet bezuinigd worden (13 miljoen in 1991 - 45 miljoen in 1992).

Onder druk van de Kamer besloot d'Ancona de aangekondigde bezuinigingen van 13 miljoen voor 1991 uit te stellen. Dat betekent dat de centrales voor pleeggezinnen voorlopig hun subsidie behouden.

UN 5/2

Van onze verslaggeefster VK 4

DEN HAAG — Het kamerdebat van vandaag, over de jeugdhulpverlening, speelt zich af in een vacuüm. Aan de orde is het Rijkswetplan Jeugdhulpverlening, totale kosten ruim één miljard, waarin minister d'Ancona van WVC en staatssecretaris Kosto van Justitie uiteenzetten wat ze in de periode 1991 tot en met 1994 van plan zijn met internaten, pleegzorg, hulp aan mishandelde kinderen enzovoort.

In werkelijkheid heeft de Kamer weinig meer in de melk te brokkelen. Het grootste deel van het plan is al definitief: het geld is al vergeven. Dat is een. Misschien nog belangrijker is, dat het overgrote deel van de jeugdhulpverlening vanaf 1 januari 1992 niet langer onder het rijk ressorteert, maar onder de provincies en de vier grote steden. En die lagere overheden zijn allerminst van plan zich door WVC en Justitie de kaas van het brood te laten eten voor de jaren na 1991. Dus feitelijk praat de Kamer over een rijksplan voor een jaar, namelijk 1991.

Verder heeft minister d'Ancona eind vorig jaar nog even een nota naar de Kamer en de jeugdhulpverleners gezonden, waarin ze aankondigt dat ze vanaf 1992 45 miljoen wil weghalen bij de instellingen, de Centrales voor Pleeggezinnen, de Landelijke Overlegorganisaties voor Kindertelefoon, Begeleid Wonen en Alternatieve Hulpverlening, terwijl ze ook het aantal Medische Kinderdagverblijven niet verder wil laten stijgen.

Het bespaarde geld moet ten goede komen aan preventie, kwaliteitsverbetering, kindermishandeling en hulp aan zwerfjongeren. Dat lijkt mooi, ware het niet dat de jeugdhulpverleners zelf, met

Onderzoekers uit Nijmegen en Leiden hebben woensdag twee onderzoeksrapporten aangeboden aan minister d'Ancona van WVC en staatssecretaris Kosto van Justitie die verantwoordelijk zijn voor de jeugdhulpverlening. Het tijdstip van aanbidding was pikant omdat WVC tot en met 1994 55 miljoen moet bezuinigen op de jeugdhulpverlening en Justitie 20 miljoen. De bewindslieden toonden zich geschrokken door de onderzoeksresultaten, maar konden geen perspectief bieden op meer geld.

De Leidse onderzoeker prof dr J. van der Ploeg rekende in zijn aanbiedingspeech af met enkele „fabeltjes”. Zwerfende jongeren (dakloze jongeren die permanent op straat slapen zijn er niet in Nederland) komen niet uit gewone gezinnen, maar uit families waar een veelheid aan problemen bestaat: werkloosheid, drankmisbruik, ruzies, mishandeling. Meer dan 80 procent van de kinderen was voor hun veertiende al eens van thuis weggegaan.

Zwerfjongeren hebben zonder uitzondering een „carrière” als cliënt in de hulpverlening achter de rug. De meesten komen in het zwerfscircuit terecht vanuit een tehuis. De hulp werd meestal door de jongere afgebroken, maar de hulpverleners zagen er ook geen heil meer in.

Zwerfjongeren vinden het niet leuk om te zwerfen. Ze hebben traditionele toekomstverwachtingen: goede opleiding, vaste baan, eigen gezin. De problemen zijn niet opgelost als je deze jongeren werk en een huis biedt, want ze raken een eigen huis snel kwijt door huurschuld, vernieling, diefstal en ruzie. Hetzelfde geldt voor een baantje, dat — gezien hun lage opleiding — ook altijd ongeschikt en slecht betaald is.

Zwerfende jongeren worden van tijd tot tijd door de politie opgepakt, belanden in een tehuis, tuchtschool of gevangenis. Zelfstandig wonen komt voor, maar nooit voor lang. Zwerfjongeren roken allemaal, eten doorgaans slecht gebruiken vaak soft drugs (63 procent), hard drugs (22 procent), alcohol (31 procent). Ze houden zich bijna allemaal bezig met criminele activiteiten:

diefstal (78 procent), inbraken (50 procent), autokraken, prostitutie, enzovoorts.

Van der Ploeg liet harde kritiek horen op de hulpverlening. Die komt te laat op gang en „moddert te lang door”. Hulpverleners schakelen te laat deskundigen in. Ze moeten zich niet laten afschrikken door het gebrek aan motivatie van de jongeren, maar daar juist rekening mee houden. De hulp mag ook best minder soft zijn, vond Van der Ploeg. Verbaasd stelde hij vast dat hulpverleners zelden nagaan wat het effect is van hun handelen.

Ook de Nijmeegse onderzoekers drs H. Dortmans en drs H. de Bie rekenden af met een mythe: het merendeel van de thuisloze jongeren bestaat niet uit Randstad- en intercity-zwerfers tussen 17 en 21 jaar, die hard drugs gebruiken en regelmatig verblijven in passantenverblijven, jeugdhotels en sleep-ins, of in treinen en portieken. Deze „beeldbepalende” groep maakt slechts 10 procent uit van het totaal.

De meest problematische groep wordt gevormd door de „uitvallers”, een kwart van het totaal. Ze zijn tussen de 17 en 20, dus ongeveer meerderjarig en daarom niet of nauwelijks te helpen door de jeugdhulpverleners. Ze worden geacht zichzelf te kunnen redden, maar in feite kunnen ze dat niet: lage opleiding, ervaringen met incest, verwaarlozing, mishandeling.

Dan zijn er de „leurjongeren”. Dat zijn kinderen tussen 14 en 18 jaar die nog wel in het jeugdhulpverleningscircuit verblijven, maar met wie voortdurend geleurd wordt om ze ergens onder te brengen.

Volgens de onderzoekers slaapt zo'n 20 procent van de thuisloze jongeren op treinen en in portieken. Maar het gaat hier om een wisselende groep en in feite duurt de periode van op straat slapen nooit erg lang.

geld gaarne komen.

Maar uiteindelijk hoeft Limburg „slechts” acht miljoen in te leveren. Het totale herspreidingsbedrag is voorlopig afgemaakt op dertien miljoen. Later zal nog bekeken worden of dat bedrag omhoog moet en met hoeveel. En misschien worden er straks geen plaatsen „herspreid”, maar betaalt de ene provincie eenvoudig voor plaatsen die in een andere provincie beschikbaar zijn, voorspelt Rob Uijen van Maatschappij Zandbergen in Amersfoort, tevens voorzitter van de Werkgeversvereniging Jeugdhulpverlening.

Voor allerlei activiteiten in de jeugdhulpverlening zal straks een normbedrag worden vastgesteld. Nu kost hetzelfde in de ene plaats soms veel meer dan elders. Een commissie „Normharmonisatie” heeft een vrijdijnsysteem ontworpen, dat dus omstrede is. Die

normen kunnen verstarrend werken, instellingen moeten hun hulpaanbod soepel en snel kunnen wijzigen als de problemen van de jongeren dat nodig maken. Het zal er wel op neerkomen dat de normbedragen wel worden uitgedaan, maar dat de instelling zelf bepaalt welk type hulp er wordt verleend, denken ze op Zandbergen.

De Kamer zal vandaag de eindjes dus niet aan elkaar kunnen knopen, maar er wel over filosoferen. Net zoals over de evergreen die pleegzorg heet. Maar liefst eenderde van de pleegzorgcapaciteit die door WVC wordt betaald, blijft onbenut, alle wervingscampagnes ten spijt. WVC maakt van de nood een deugd: het beschikbare geld voor vergoeding blijft op peil, zodat de pleegouders in elk geval een niet al te lage vergoeding ontvangen.

Hoe ouders gedwongen kunnen worden een bijdrage te betalen voor de hulp die hun kind krijgt, is al jaren onduidelijk. Een wet blijft uit, de inkomsten uit ouderbijdragen zijn een kruimel, negen miljoen op een totaal van tienduizenden jongeren in de hulpverlening. „Zo modderen we voort”, zegt Lankhorst.

JET BRUINSMA

Financiering nog onduidelijk Miljoenen extra vereist voor justitiële pleegzorg

VK

Van onze verslaggeefster

DEN HAAG — Er zullen in 1992 miljoenen gulden extra nodig zijn om de justitiële (door de kinderrechter bevolen) pleegzorg te bekostigen. Dat bleek maandag tijdens het kamerdebat over de jeugdhulpverlening. Waar dat geld vandaan moet komen is nog onduidelijk.

Het ministerie van Justitie, dat de justitiële pleegzorg betaalt, is bezig uit te rekenen hoeveel geld meer nodig is. Ambtenaren gaan ervan uit dat het om een „fors bedrag van miljoenen gulden extra gaat”.

Het is niet duidelijk hoeveel geld er omgaat in de justitiële pleegzorg. Dat bedrag zit verstopt in het budget van de

voogdijverenigingen. Omdat de jeugdhulp — niet alleen de door WVC betaalde, maar ook de justitiële — in 1992 wordt overgeheveld naar de provincies en de vier grote steden, moet worden berekend hoeveel geld precies naar de lagere overheden moet worden overgemaakt. Daarom zal het ministerie van Justitie de begrotingspost van de voogdijverenigingen ontleden.

In het budget voor de justitiële pleegzorg is ook de vergoeding opgenomen die pleegouders krijgen. Die is voor de vrijwillige pleegzorg (die door WVC wordt betaald) en de justitiële pleegzorg gelijk, maar wel hoger dan in het verleden. Het ministerie van WVC, dat te maken heeft met een onderbezetting in de vrijwillige pleegzorg, kon de hogere vergoeding bekostigen, omdat het totale budget voor de pleegzorg gelijk bleef, ondanks die onderbezetting.

Maar bij Justitie is geen sprake van onderbezetting in de pleegzorg. Dus kunnen extra verhogingen van de pleegzorgvergoeding niet worden bekostigd uit het huidige pleegzorgbudget. Er moet dus geld bij. Miljoenen, schatten de ambtenaren van Justitie.

Achterruit

Minister d'Ancona van WVC moet ook in 1992 bekijken waar ze vier miljoen extra vandaan kan halen dat ze nodig heeft om tegenvallers uit vorige jaren te compenseren. Enkele jaren geleden werden tot dan toe door Justitie bekostigde internaten overgeheveld naar WVC. Enkele internaten klaagden bij de Raad van State dat ze er financieel op achteruit gingen en ze kregen gelijk.

WVC moet sindsdien twee miljoen bijpassen om die internaten schadeloos te stellen. Nog eens twee miljoen extra was nodig om een salaris-aftopping tegen te houden. Voor die vier miljoen heeft WVC voor dit jaar een tijdelijke oplossing gevonden, maar volgend jaar moet een nieuwe list worden verzonden.

De Kamer toonde zich gisteren bezorgd omdat de minister dit jaar nog 13 miljoen in de jeugdhulpverlening wil verschuiven ten gunste van preventie en kwaliteitsverbetering. Dat bedrag zou in 1994 zijn opgelopen tot 45 miljoen. Deze verschuiving werd aangekondigd in een nota die in december bekend werd en gisteren formeel niet ter discussie stond.

„Wat doen we hier dan, wij moeten de kabinetsuitgaven tenslotte controleren”, luidde de kritiek. D'Ancona nam de bezorgdheid weg: als die verschuiving van 13 miljoen in 1991 niet lukt, wordt de zaak uitgesteld, beloofde ze.

Jeugdhulpverlening al geregeld voor debat in Kamer

Utrechtse psycholoog wordt eerste hoogleraar medische kinderpsychologie

Geweld tegen kinderen neemt toe

Utrechtse arts wil traumacentrum in kinderziekenhuis

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — Het Wilhelmina Kinderziekenhuis (WKZ) in Utrecht moet een traumacentrum voor kinderen ontwikkelen. Specialisten, psychologen en maatschappelijk werkers in dat centrum zouden op die manier snel en adequaat hulp kunnen bieden aan kinderen die slachtoffer zijn geworden van een trauma, zoals betrokkenheid bij een ernstig auto-ongeluk, zelfdoding van een familielid, ontvoering of seksueel misbruik.
 Daarvoor pleit de Utrechtse professor dr. W.H.G. Wolters, hoofd van de psychosociale afdeling van het WKZ. In zijn oratie die hij op 19 februari in Utrecht uitspreekt. Wolters wordt daarmee de eerste hoogleraar medische kinder- en jeugdpsychologie in Nederland. Hij meent dat het aantal sociale en psychosociale problemen bij kinderen toeneemt en signaleert tevens dat ouders en hulpverleners tegenwoordig eerder bij het

WKZ aankloppen. Om aan die behoefte aan hulp te voldoen is een traumacentrum, vergelijkbaar met een EHBO voor 'geestelijke ongelukken', volgens Wolters nodig.
 Ook vindt de aanstaande hoogleraar dat in academische ziekenhuizen ouderzaden moeten worden ingesteld, die de ouders van patientjes steunen en bemiddelen bij conflicten met behandelend artsen. De raad, waarin ouders, een verpleegkundige, een kinderarts en een psycholoog kunnen optreden als adviseur, moet functioneren als onafhankelijk aanspreekpunt. Dit, om te vermijden dat ouders die ontevreden of boos zijn over de medische behandeling van hun kind, in een emotionele opwelling een advocaat inschakelen of de publiciteit zoeken. "De ouders zitten na alle publiciteit met een extra kater. Het kost het ziekenhuis bovendien gigantisch veel energie en tijd", zo zei hij tegen het blad De Universiteit.

(Door Patricia van der Zalm)
UTRECHT - Informeel bestaat er in het Wilhelmina Kinderziekenhuis (WKZ) in Utrecht al een traumacentrum voor kinderen en jeugdigen. Toch heeft de Utrechtse psycholoog professor dr. W.H.G. Wolters daar vanmiddag in zijn oratie voor gepleit. Wolters, hoofd van de psychosociale afdeling van het WKZ, is benoemd tot hoogleraar medische kinder- en jeugdpsychologie aan de Rijksuniversiteit Utrecht, de eerste in Nederland. Het is een deeltijdaanstelling; Wolters blijft verbonden aan het WKZ.

Een traumacentrum voor kinderen en jeugdigen - een soort EHBO voor 'geestelijke ongelukken' - moet, als het aan Wolters ligt, een steviger basis krijgen. En een paar extra bedden. Nu worden voor de opvang van kinderen die te maken hebben gehad met schokkende gebeurtenissen soms bedden van andere afdelingen gebruikt.

Het Wilhelmina Kinderziekenhuis is de laatste tien jaar in toenemende mate geconfronteerd met gebeurtenissen of levenservaringen die voor kinderen en ouders zeer schokkend zijn. En dat worden er nog meer, verwacht professor Wolters. De maatschappij is gevaarlijker geworden, het verkeer drukker, het aantal giftige stoffen groter,

seksueel geweld komt eerder ter sprake. Ouders blijken de weg naar het Wilhelmina Kinderziekenhuis snel te vinden. En ze verwachten en eisen ook meer van de medische wetenschap omdat er immers steeds meer kan. Maar daar waar het gaat om leven of dood, kan eigenlijk niemand beslissen en dat leidt nog wel eens tot emotionele tafereel. Een onafhankelijke ouderraad zou die volgens Wolters een beetje kunnen geleiden.

Het aantal zeer schokkende gebeurtenissen dat kinderen (en hun ouders) meemaakt, loopt jaarlijks in de drieduizend: ernstige ongelukken, verkrachting, seksueel misbruik, verbrandingen, verwondingen en geestelijke nood door rampen of zelfmoord van een familielid. "Ik stel het bescheiden", zegt Wolters, "want ik wil geen retoriek van de getallen geven. Het is een probleem maar ik wil het niet opkloppen. De heisa rond de getallen over seksueel misbruik van kinderen ligt nog vers in het geheugen".

Het traumateam van de psychosociale afdeling van het WKZ werkt samen met Riagg's en allerlei landelijke instellingen voor jeugdhulpverlening en geestelijke gezondheidszorg. Er bestaan wachtlijsten voor kinderpsychiatrie, maar ernstige 'gevallen' hebben altijd voorrang. "Dat is een gouden regel. Ik zie geen knelpunten, temeer omdat een belangrijk deel van die kinderen vaak psychisch gezond is, maar slechts tijdelijk zeer geschokt. De korte nazorg doen we zelf. Duurt het langer, dan werken we samen met andere instellingen".

Geweld

Het wordt er voor kinderen niet beter op, meent de hoogleraar. "Waarmee ik niet wil zeggen dat er niet ook veel goeds gebeurt in Nederland. Maar geweld en vervreemding spelen een grote rol. Gevaren in het verkeer, door techniek, vergiftiging of verbranding nemen toe in een moderne wereld. Hier spelen identieke processen als in de Verenigde Staten, alleen kleinschaliger en minder extreem. Zelf heb ik zo'n 25 ontvoeringszaken meegemaakt. Dat had je twintig jaar geleden niet. Ongebreemd, rücksichtslos geweld tegen kinderen is van deze tijd".

Vroeger waren er andere vormen van wat nu geweld tegen kinderen zou worden genoemd. Kinderarbeid bijvoorbeeld. "Elke tijd heeft zijn eigen schaduwwijde. Wij hebben nu een eigen concept van wat je met kinderen moet doen of juist niet moet doen, en van daaruit opereren wij", zegt de kinderpsycholoog.

Nu al wordt bij de opvang van een trauma-slachtoffer in het Wilhelmina Kinderziekenhuis nauw samengewerkt tussen diverse specialisten. Kinderchirurgen, intensive-care artsen, gynaecologen, maatschappelijk werkers, psychologen en kinderpsychiaters zijn in staat om snel en goed op te vangen, diagnoses te stellen en eerste hulp te bieden. Dat is nodig, betoogt Wolters in zijn oratie, om te voorkomen dat verdere traumatische reacties bij een kind (en zijn ouders) optreden.

Bij te snelle en daardoor vaak foute diagnoses en door een gebeurtenis al snel te bestempelen

als 'trauma' is niemand gebaat. "Daardoor ontstaat gevaar van onzorgvuldig etiketteren. Dan ga je problemen maken en klachten scheppen. Ouders worden daar onrustig van, maken zich zorgen, worden slapeloos en gaan hun kind behandelen als trauma-slachtoffer, terwijl het dat misschien niet is. Gisteren had ik hier nog een moeder die ervan overtuigd was dat haar kind onhandelbaar was geworden door een medische ingreep toen het zes maanden was. Ik ben er zeer op tegen als het woord trauma te pas en te onpas wordt gebruikt. Het wordt op die manier een uitgehold begrip".

Wolters gebruikt zelf de volgende omschrijving van trauma: "een onverwachte, acute, schokkende gebeurtenis die het individu overspoelt en kortere of langere tijd machteloos en hulpeloos maakt". Een trauma kan leiden tot zogenaamde posttraumatische stressstoornissen. Maar als een nare gebeurtenis te snel 'trauma' wordt genoemd, kan veel onrust ontstaan. Door alle publiciteit over incest en seksueel misbruik bij voortbrenging geven ouders tegenwoordig soms een nogal zware lading aan relatief onschuldige dingen die kinderen meemaken. "Dan hoor je vragen als: 'Is het nu voor zijn leven beschadigd?' of 'Kan het ooit nog een partner vinden?'".

"Het is bovendien zeer traumatiserend als de politie op basis van een aangifte van incest een vader van huis ophaalt, terwijl het bewijs nog lang niet geleverd is. Daarvoor is speciale kennis nodig. Ik sta op het uitgesproken standpunt dat twee-, drie- en vierjarigen bij vermoeden van seksueel misbruik niet door de politie ondervraagd moeten worden maar door een psycholoog of psychiater. Wij werken veel samen met de kinder- en zedenpolitie en tot volle tevredenheid. Maar toch kan in z'n algemeenheid de politie nog wat bijscholing gebruiken over stressreacties na traumatische ervaringen bij kinderen".

Als voorbeeld noemt hij de 'clowns-affaire' in Oude Pekela. "Die zaak gaf aan dat er behoefte is aan rust, orde en afstandelijkheid. Als je mee gaat denken met de massa en de geruchtsstroom, wordt het een chaos. Dat is het ook geworden".

'Lepelaars'

Ook van de vele aandacht van de media in 1989 voor zelfmoord bij kinderen, ondervond het WKZ de gevolgen aan den lijve. Wolters: "Wij kregen daardoor te maken met ouders die normale 'doodsfantasieën' of spelletjes van hun kind verkeerd interpreterden. Door de toegenomen informatie worden ouders ook 'lepelaars', die vissen naar signalen die hun angst bevestigen. Ze zien daardoor soms dingen die er niet zijn. Een deel van ons werk bestaat dan ook uit het zetten van de juiste proporties terugbrengen van zaken. Klachten opnieuw onderzoeken en opnieuw benoemen. Daarmee stel je ouders gerust".

Bundeling

Ondanks alle expertise die het Wilhelmina Kinderziekenhuis in huis heeft, is de wetenschap van de medische kinderpsychologie nog volop in ontwikkeling. Professor Wolters pleit er voor dat de overheid Utrecht aanwijst als een van de centra voor onderzoek, hulpverlening en behandeling van mensen met traumatische ervaringen. In deze stad bestaat al het traumaplatform waarin het Instituut voor Psychotrauma en de vakgroepen klinische psychologie, psychiatrie en kindergeneeskunde van de Rijksuniversiteit samenwerken. Op landelijk niveau wordt samengewerkt tussen het ICODO (Informatie Coördinatie Organen Dienstverlening Oorlogsgetroffenen) en de Landelijke Opvang Slachtofferhulp, beide in Utrecht. "Er zit zoveel in Utrecht dat je dat moet bundelen, vind ik".

Niet zwijgen bij vermoeden van kindermishandeling

DEN HAAG (ANP) — De mensen die dichtbij de mogelijke slachtoffers van kindermishandeling staan, hebben de plicht niet te zwijgen en zo spoedig mogelijk bevoegde instanties in te schakelen. Het is zowel in het belang van het kind als de ouders dat ze snel de juiste hulp kunnen krijgen.

Staatssecretaris Simons (volksgezondheid) zei dit onlangs in Den Haag waar de Vereniging tegen Kindermishandeling (VKM) hem een 'leskoffer' voor de bovenbouw van het basisonderwijs aanbod. Hij noemde dit lespakket een belangrijke handreiking voor de leerkrachten die in het kader van de preventie kinderen over deze problematiek willen voorlichten. Er is ook informatie voor de kinderen over de manier waarop ze hulp kunnen krijgen.

Volgens Simons reageert de omgeving bij vermoedens van kindermishandeling vaak niet of te laat. Bemoeienis is moeilijk als de gezinsleden zich er niet voor open stellen. Hulpverlening is alleen mogelijk als de betrokkenen ermee instemmen. Lukt dat niet, dan staat alleen de juridische weg open.

Verwijzend naar de publiekscampagne die voor dit najaar op stapel staat, zei de staatssecretaris dat hij in voorlichting een goede mogelijkheid ziet om kindermishandeling bespreekbaar te maken. Hij juichte het toe dat de Vereniging tegen Kindermishandeling haar activiteiten meer wil gaan richten op de kwaliteit van de hulpverlening en op ouders en aanstaande ouders.

Meer onderzoek naar incest

GRONINGEN - Er moeten in het land diverse centra komen die zijn gespecialiseerd in de diagnose van seksuele kindermishandeling. Anders ontstaan er al snel pijnlijke misverstanden. Dat stelde prof.dr. W.H.G. Wolters gisteren bij de opening van het Diagnostisch Centrum voor seksuele kindermishandeling in Groningen.

Het diagnostisch centrum in Groningen wil een methode ontwikkelen om op een redelijk betrouwbare manier te kunnen vaststellen of een kind het slachtoffer is van seksuele kindermishandeling.

Lesboek over mishandeling van kinderen

Door onze redactie onderzocht
DEN HAAG, 7 febr. — Een dwarse peuter gooit een volle piepspot door de kamer. Z'n moeder begint te schreeuwen en geeft hem een paar harde klappen. Zou het weer goed kunnen komen?

Deze scène komt uit les drie van het boek 'In Holland staat een huis', een lesboek over kindermishandeling voor leerlingen in de hoogste klassen van de basisschool. In de les wordt duidelijk dat het in dit geval niet gaat om 'echte' kindermishandeling. Les drie gaat over driftig worden en ruzie maken, wat iedereen wel eens overkomt.

Van mishandeling is pas sprake "als ouders hun kinderen steeds maar weer slaan, schoppen, afranselen of expres pijn doen", zo blijkt in les vier. Les vijf gaat over "wat je kunt doen als je mishandeld wordt, of als je weet dat een

vriendje of vriendinnetje mishandeld wordt". Het boek besluit met telefoonnummers en adressen van de Bureaus Vertrouwensarts en het nummer van de Kindertelefoon.

Het werkboek voor de leerlingen, een bijbehorende videofilm en achtergrondmateriaal voor leraren zijn vanmiddag namens de Vereniging tegen Kindermishandeling uitgereikt aan staatssecretaris Simons (volksgezondheid). Volgens de vereniging is het materiaal niet bedoeld om "kennis en feiten over te dragen", maar om inbreng van de leerlingen zelf uit te lokken in

bijvoorbeeld kringgesprekken, tekeningen, collages of opstellen.

Jaarlijks worden tienduizend gevallen van kindermishandeling gemeld. Omdat het volgens de vereniging voor de hand ligt dat veel kinderen mishandeling uit loyaliteit met hun ouders niet melden, moet het werkelijke aantal hoger liggen. De vereniging vindt dat "alle kinderen van het bestaan van kindermishandeling op de hoogte zouden moeten zijn".

Om de kinderen niet af te schrikken, wordt het probleem van de kindermishandeling in het werkboek stukje bij beetje onthuld. Les één is gewijd aan opvoeden in het algemeen, kindermishandeling komt pas in les vier ter sprake. In de handleiding voor leraren wordt erop gewezen dat het belangrijk is ouders van te voren te vertellen dat de school lessen over kindermishandeling gaat geven.

N/A N 8-2 41

Rechter stelt verbergen kinderen terecht strafbaar

door mr. P. Vlaardingbroek

Tot in de Tweede Kamer reageerde men bezorgd op de uitspraak van de president van de Rotterdamse rechtbank, dat de Stichting vrouwenopvang Rijnmond de verblijfplaats van twee kinderen in een blijf-van-m'n-lijfthuis van de Stichting bekend moet maken. De afgelopen weken is hierover uitvoerig bericht.

TR 15

De rechten en plichten van ouders enerzijds en vrouwenhulpverlening anderzijds zijn daarbij uitgebreid aan bod gekomen, maar aan de rechten en belangen van de twee kinderen is weinig aandacht besteed.

Wat is het geval? De betrokken moeder zit sinds september 1990 met haar twee dochters (vijf en zeven jaar) ondergedoken, want zij zou door haar man zijn mishandeld. De vader heeft in januari 1990 de voogdij gekregen over beide dochters. De moeder diende in oktober van datzelfde jaar een verzoek tot voogdijwijziging in bij de kantonrechter, waarna de Raad voor de Kinderbescherming een onderzoek begon. De moeder werd op 9 oktober in kort geding veroordeeld tot onmiddellijke afgifte van de kinderen aan de vader. Zij ging tegen deze uitspraak in hoger beroep. De vader diende bij de gemeentepolitie van Rotterdam een verzoek in om mee te werken aan de executie van het kort-gedingvonnis en ook deed hij aangifte van overtreding door de Stichting Vrouwenopvang Rijnmond (VOR) van de artikel 279 en/of 280 van het Wetboek van Strafrecht. Beide artikelen handelen over de opzettelijke ontvoering en verbergung van een minderjarig kind aan het wettig over hem gestelde gezag.

Hoger beroep

De rechtbankpresident beval de Stichting de verblijfplaats van de meisjes bekend te maken en legde daarbij een dwangsom op van duizend gulden per dag met een maximum van vijftigduizend. Over de strafrechtelijke kant is nog geen uitspraak bekend. De Stichting VOR heeft aangekondigd in hoger beroep te zullen gaan. Inmiddels heeft de VOR al 6000 gulden als dwangsom betaald.

De zaak is dus nog volledig onder de rechter, maar bij de feitelijke juridische positie van kinderen en hun ouders zijn wel enkele kanttekeningen te maken.

Minderjarige kinderen staan onder gezag van hun wettelijke vertegenwoordiger. In de regel zijn dat de ouders. Zijn de ouders niet (meer) gehuwd, dan is het wel mogelijk dat zij beiden de ouderlijke macht over hun kind uitoefenen, maar meestal zal een der ouders de voogdij hebben.

Voogdij door een derde behoort eveneens tot de mogelijkheden, indien het kind geen ouders heeft (weeskind) of de ouders de ouderlijke macht of de voogdij verloren hebben door een kindbeschermingsmaatregel. Degene die het gezag heeft over een minderjarig kind wordt de 'wettelijke vertegenwoordiger' genoemd.

Tot de plichten van de ouder(s) of voogd behoren de verzorging en opvoeding van het kind. Daarnaast vertegenwoordigt de ouder of voogd het kind in en buiten rechte. Een van de gevolgen van minderjarigheid is, dat het kind bij de wettelijke vertegenwoordiger woont. Dit is ook logisch, want hoe zou een ouder anders zijn wettelijke plicht tot verzorging en opvoeding kunnen waarmaken.

Slechts in uitzonderingsgevallen ligt dit anders. In de eerste plaats bij ondertoezichtstelling. Bijvoorbeeld als de kinderrechter heeft beslist, dat een kind in een pleeggezin

of tehuis moet worden geplaatst, ook al zijn de ouders of voogd hier niet mee eens. Datzelfde geldt bij een strafrechtelijke plaatsing van een kind.

Als derde uitzondering op dit recht van de wettelijke vertegenwoordiger kennen wij sinds 1983 nog de mogelijkheid van een niet-strafbare verbergung van een minderjarige, die onttrokken is of zich onttrokken heeft aan het wettig over hem gestelde gezag, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan (artikel 280 Wetboek van Strafrecht).

Deze uitzonderingsbepalingen zijn in de wet opgenomen, nadat zich eind jaren zestig, begin jaren zeventig een aantal geruchtmakende zaken had voorgedaan rond alternatieve hulpverleningsinstellingen (JAC, Sosjale Joenit, Release enz.) die hulp boden aan van huis weg-

gelopen jongeren door hen voor hun ouders te verbergen.

Deze wettelijke regeling geldt echter voor kinderen die van huis weglopen en is - voorzover mij bekend - nog nooit toegepast op een kind van vijf of zeven jaar. Kinderen van die leeftijd plegen nu eenmaal niet, althans niet voor langere tijd, van huis weg te lopen. Zij kloppen in zo'n geval ook niet aan bij een hulpverleningsinstelling, maar bij familie, vriendjes of bureu.

Kinderen van die leeftijd kunnen natuurlijk wel worden meegenomen door anderen. Denk aan kidnapping van baby's en andere vormen van kindervervoering, met name door de andere (niet met het wettelijk gezag belaste) ouder van het kind. Niet voor niets heeft de wetgever zware straffen gesteld op kindervervoering, omdat dat de rechten en plichten van de wettelijke vertegenwoordiger van het kind danig kan frustreren. De wettelijke vertegenwoordiger is immers in beginsel verantwoordelijk voor de verzorging en opvoeding en het levensonderhoud.

Afgezien van het ernstige feit van 'onttrekking aan het wettig gezag over een minderjarige' is er nog het probleem van de tijdsfactor. Als een kind te lang aan de verzorging van de ouder of voogd is onttrokken, 'groeit het kind in' in een andere opvoedingssituatie.

In het bijzonder bij jonge kinderen is deze tijdsfactor van groot belang, omdat ze immers totaal afhankelijk zijn van hun verzorger en zich dan ook snel aanpassen aan de nieuwe situatie. Niet voor niets gelden voor de uithuisplaatsing van jonge kinderen strenge normen, waarbij ook maximumtermijnen worden genoemd. Concreet betekent dit, dat als de moeder zich maar lang genoeg met haar kinderen kan verbergen, de tijd in haar voordeel werkt.

Het verbergen of laten verbergen van minderjarige kinderen die onttrokken zijn aan het over hen gestelde wettige gezag is naar mijn mening dan ook terecht strafbaar gesteld. Slechts de wettelijke vertegenwoordiger en/of de rechter kunnen hierin verandering brengen.

Zolang dus een rechter geen wijziging in het gezag heeft uitgesproken of een uithuisplaatsing van het kind heeft bevolen, moeten de rechten (en plichten) van de met gezag belaste ouder(s) of voogd gerespecteerd worden. Dat is naar mijn mening geen bescherming van de man, of een miskenning van het 'zwijgrecht' van hulpverleners, maar simpelweg een uitspraak die recht doet aan de wettelijke verzorgings- en opvoedingsrechten/plichten van de met het gezag belaste ouder of voogd en het dwingt de hulpverlener tot zorgvuldigheid. Uiteraard zal in de zaak tegen de Stichting vrouwenopvang Rijnmond het terugbrengen van de kinderen naar hun vader en voogd niet mo-

gen leiden tot vervelende reacties van de vader jegens de moeder, maar dat valt te voorkomen door haar adres niet te vermelden. Problemen kunnen er dan alleen nog rijzen bij het treffen van omvangsregeling tussen de moeder en haar kinderen, maar een neutrale plaats kan dan uitkomst bieden, bijvoorbeeld bij een Stichting jeugd en gezin, of het maatschappelijk werk.

Toestemming

De conclusie kan mijns inziens niet anders zijn, dan dat hulpverleners die een client met jonge kinderen opnemen, er verstandig aan doen om te vragen wie het gezag over deze kinderen heeft. Indien dit een ander is dan de client zal voor de opname toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger nodig zijn.

In die gevallen waar men hiervan ernstig nadeel vreest voor de belangen van de kinderen (bijvoorbeeld omdat die ook bedreigd worden) moet direct na de opname contact op te worden genomen met de (jeugd)politie en/of de Raad voor de Kinderbescherming. Deze instanties kunnen dan onderzoeken en beoordelen of een terechte ontvoering aan het gezag heeft plaats gevonden en zo nodig een voorlopige jeugdbeschermingsmaatregel rekestren bij de rechter.

In een rechtsstaat is het nu eenmaal de rechter die uiteindelijk beslist of een kind tegen de wil van de wettelijke vertegenwoordiger(s) in een andere omgeving mag of moet verblijven.

De schrijver is universitair docent familie- en jeugdrecht aan de Katholieke universiteit Brabant.

De wens van hulpverleners gekwelde jongeren even op adem te laten komen, buiten knellend ouderlijk gezag of de knallende ruzies, werd na verloop van tijd ook in de strafwet gehonoreerd. Artikel 280 van het Wetboek van Strafrecht verbiedt het verbergen van minderjarigen voor het bevoegd gezag, maar maakt sindsdien een uitzondering voor mensen die dat doen 'in het kader van zorgvuldige hulpverlening'.

Mevrouw Rood-de Boer ziet daarin weinig heil voor de vrouwenhuizen. Uit de jurisprudentie blijkt, zegt zij, dat het daarbij om een beperkte tijd gaat, een afkoelingsperiode van hooguit een paar weken, om tot rust te komen. In de zaak waar Vrouwenopvang Rijnmond op wordt aangesproken, zijn de kinderen - twee meisjes, vijf en zeven jaar oud - al meer dan vijf maanden buiten bereik van de vader, die als voogd

tot tweemaal toe van de rechter heeft kunnen vernemen dat de kinderen desnoods met politiedwang naar zijn woning moeten worden gebracht.

De wet zegt bovendien dat het schuiladres van de minderjarige direct moet worden gemeld bij de Kinderbescherming. Vrouwenhuizen wijzen een dergelijke verplichting volstrekt van de hand, zich beroepend op hun geheimhoudingsplicht.

De Tweede-Kamerleden Vliegthart (PvdA) en Doelman-Pel (CDA) zien mogelijkheden in een

Vrouwenhuizen beroepen zich op geheimhouding

aanvulling van het bewuste wetsartikel, zo blijkt uit schriftelijke vragen die zij gisteren hebben gesteld aan de ministers van WVC en Justitie. Zij wijzen er op dat vrouwen die worden mishandeld of daarmee worden bedreigd, wellicht niet meer naar een - door de overheid gesubsidieerd - opvanghuis durven gaan, als geheimhouding niet langer is verzekerd. Door het vonnis van de Rotterdamse rechtbankpresident mr. C. Boot tegen de Stichting Vrouwenopvang Rijnmond komt de functie van geheime opvang in gevaar, menen de Kamerleden.

In zijn vonnis ziet Boot het minder somber. De stichting heeft als taak het beschermen van vrouwen die hun huis zijn ontvlucht en, aldus de rechter, 'het belemmeren van contact tussen de veronderstellenderwijs mishandelende mannen en die vrouwen'. Volgens Boot kan de stichting

haar taak blijven vervullen, ook als ze er voor zorgt dat de twee kinderen 'gewoon, zoals de rechter heeft bepaald, worden gesteld onder het wettig gezag: in casu het gezag van de vader'.

De rechter verwees daarbij naar een vonnis van 9 oktober 1990 van zijn collega van de Haagse rechtbank, mr. F. Robbers. Een maand nadat de vrouw met haar kinderen was ondergedoken, bepaalde deze in kort geding dat zij haar kinderen onmiddellijk moest afstaan aan de vader, op straffe van een dwangsom van 150 gulden per dag, tot een maximum van tienduizend gulden. Doorslaggevend was dat de voogdij over de kinderen in januari 1990 aan de vader was toegekend.

De beide ouders waren niet met elkaar gehuwd en de voogdij berust dan automatisch bij de moeder. De advocaat van de moeder, mr. H. Verbeke, heeft gegronde redenen om aan te nemen dat de voogdijwijziging niet erg

fraai is verlopen. Voor de vrouw was het een complete verrassing toen de Raad voor de Kinderbescherming meldde dat er namens haar een verzoekschrift was ingediend tot wijziging. „Ze wist van niets”, aldus Verbeke. Een schriftelijke oproep voor een nader gesprek raakte zoek en zo kon de moeder de voogdij over de twee kinderen en zelfs die over haar zoon uit een eerdere verbintenis worden ontfutseld.

Ze maakte bezwaar, maar trok dat volgens de Kinderbescherming later in. Verbeke: „Dat was telefonisch gebeurd, dus dat kan iedere vrouw hebben gedaan. Ik heb inmiddels een klacht ingediend en de Raad voor de Kinderbescherming stelt nu een nieuw onderzoek in.”

In het vonnis van de Haagse rechter worden ook wat slordigheden gesignaleerd met de voogdij-

papieren. In een advies van de Kinderbescherming wordt gesproken over een verzoek dat de man heeft ingediend met instemming van de vrouw; in het besluit van de kantonrechter is sprake van een verzoekschrift van de vrouw met daarbij een schriftelijke bereidverklaring van de man. Voor Robbers maakte dat niet veel uit, omdat naar zijn oordeel vaststond dat de vrouw haar bezwaar had ingetrokken.

De vrouw wendde zich in september 1990 tot haar advocaat, direct nadat zij met de twee kinderen was ondergedoken. „Toen zij op mijn kantoor kwam, was ze duidelijk mishandeld; haar gezicht was in elkaar geslagen. Er zat geen naamkaartje bij, maar gezien de voorgeschiedenis is het niet zo vreemd om te denken dat haar ex-vriend daar iets mee te maken had. Ze heeft mij verteld dat ze jarenlang door hem is mishandeld. Onder dwang is ze ook met een broer van hem getrouwd; die moest aan een verblijfsvergunning worden geholpen. Dat was een schijnhuwelijk; ze heeft geen dag met die man samengewoond.”

Verbeke noemt de verklaringen van haar client zeker geloofwaardig. „Tegen twee andere advocaten, die eerder haar zaken behandelden, heeft ze exact hetzelfde verhaal verteld. Daar zit geen enkel verschil tussen.”

Vrouwenopvang Rijnmond twijfelt ook niet. Medewerkster H. Beekman, die bij de selectie is betrokken, zegt: „Ik moet de eerste vrouw nog tegenkomen die maandenlang in een opvanghuis gaat zitten terwijl er niets aan de hand is.” De stichting is in beroep gegaan van het vonnis en wacht de resultaten daarvan af. Intussen rinkelt de kassa: elke dag geheimhouding kost tienduizend gulden, tot maximaal 50.000 gulden.

'Waarborg voor opvanghuizen'

DEN HAAG (ANP) - PvdA en CDA vinden dat de regering haar best moet doen om de belangen van vrouwenopvanghuizen en de daarin verblijvende mishandelde vrouwen en hun kinderen te waarborgen. Na de uitspraak van de rechter dat een opvanghuis alle informatie moet geven over twee kinderen die door hun weggelopen moeder werden verborgen voor hun vader, vreesde de Kamer dat vrouwen geen gebruik meer durven maken van deze voorzieningen.

De kamerleden Vliegthart (PvdA) en Doelman-Pel (CDA) dringen aan op het tot stand brengen van een 'protocol', waarin de belangen van de opvanghuizen en hun bewoners zijn geregeld. Tevens moet het wetboek van Strafrecht worden aangepast om aan te geven hoe vastgesteld kan worden of er sprake is van zorgvuldige hulpverlening bij het niet strafbaar verbergen van minderjarigen.

Geen 'zwijgrecht' voor hulpverleners

Door onze redacteur
ELS FLIPSEN

ROTTERDAM, 6 febr. - De weigering van de Stichting Vrouwenopvang Rijnmond het adres bekend te maken van twee minderjarige kinderen, ondanks een rechterlijk bevel, roept herinneringen op aan de jaren zeventig, toen hulpverleners weggelopen jongeren voor ouders en politie verborgen hielden.

„Maatschappelijk werkers bij een stichting of bureau dreigden toen de bak in te gaan, als ze een adres niet gaven”, zegt prof. dr. M. Rood-de Boer, oud-hoogleraar familie- en jeugdrecht. Ze noemt organisaties als Jeugd en Gezin in Leeuwarden, de Sosjale Joenit en het JAC (Jongeren Advies Centrum). Die gingen destijds de strijd aan met de overheid als het ging om de belangen van tieners die het thuis, om wat voor redenen dan ook, niet meer konden uithouden.

SCHULD EN SCHAAMTE

De trauma's van incestslachtoffers

Seksuele traumatisering in de jeugd. Gevolgen op lange termijn van seksueel misbruik van meisjes door verwanten

door Nel Draijer
409 blz., SUA 1990, 159,-
ISBN 90 6222 200 5

Hans Kooijman

Dit proefschrift is een bewerking van de studie *Seksueel misbruik van meisjes door verwanten* die in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid werd uitgevoerd. Het onderzoeksverslag, dat begin september '88 werd gepresenteerd, verscheen kort daarop in een populaire versie onder de titel *Een lege plek in mijn geheugen*. Het is in Nederland het eerste representatieve onderzoek naar dit onderwerp en de gegevens zijn gebaseerd op uitgebreide interviews met 1054 vrouwen tussen de twintig en veertig jaar.

In dit proefschrift zijn de in het oorspronkelijke onderzoek verzamelde gegevens over de beleving, verwerking en de gevolgen op lange termijn van seksueel misbruik uitgebreid geanalyseerd. Bovendien is er een apart hoofdstuk toegevoegd, waarin wordt onderzocht waarom lang niet alle vrouwen als gevolg van dit misbruik psychische schade oplopen en waarom sommigen veel ernstiger in de problemen raken dan anderen. Het algemene uitgangspunt bij dit onderzoek is dat overweldigende emoties leiden tot afweer en verdringing daarvan, een psychisch verschijnsel waarin de latere klachten hun oorsprong vinden.

Uit Draijers oorspronkelijke onderzoek kwamen met betrekking tot de omvang van het incestprobleem nogal schokkende resultaten naar voren, waarop hier en daar met ongelof werd gereageerd. Een op de zes à zeven vrouwen bleek vóór haar zestiende jaar door verwanten seksueel te zijn misbruikt. De twee categorieën ooms en broers waren elk in een kwart van de gevallen de daders; vaders en vaderfiguren (stief- en pleegvaders of de vriend van de moeder) namen een vijfde deel voor hun rekening, en de categorieën grootvaders en neven waren ieder in een tiende van de gevallen de boosdoeners. Zwagers en huisgenoten verdeelden gelijkelijk de resterende tien procent. Hierbij moet worden aangetekend dat de aard van het misbruik sterk uiteenliep.

Draijer deelt de vormen van seksueel misbruik in naar vier categorieën, van oplopende ingrijpendheid. De minst ernstige wordt gevormd door hinderlijke seksuele betastingen over de kleren en kussen met seksuele bedoelingen. Dan volgen betastingen van onblote genitaliën en borsten; pogingen tot gemeenschap en het dwingen tot het met de hand bevredigen, en ten slotte orale, vaginale en rectale penetratie. Iets minder dan de helft van de gevallen viel in de twee zwaarste categorieën. Bijna tweederde hiervan betrof herhaald misbruik, soms uitgestrekt over een periode van jaren. In meer dan de helft van de gevallen ging het misbruik gepaard met vormen van dwang, variërend van vasthouden en neerdrukken tot lichamelijk geweld. Daarnaast werden allerlei andere methoden gebruikt om het kind over te halen het ongewenste contact tenminste te dulden. Het werd vermeld, beloofd of wijsgemaakt dat het niet meer dan normaal was dat het zulke dingen deed.

VERTEKENINGEN

Aan onderzoek waarin achteraf gegevens worden verzameld over gebeurtenissen die zich veel eerder hebben afgespeeld, kleven zoals bekend nadelen. Het geheugen van de ondervraagden kan leemten vertonen, gebeurtenissen uit het verleden kunnen door latere ervaringen een andere betekenis krijgen, of ze kunnen consequenties hebben gehad waardoor ze in een heel ander licht

zijn komen te staan. Last but not least kan de geïnterviewde worden beïnvloed door zijn of haar gemoedstoestand tijdens het gesprek. Het is dus de vraag hoe waarheidsgetrouw de herinneringen zijn.

Draijer blijkt zich er terdege van bewust te zijn dat vertekening onvermijdelijk is. Bij onderzoek naar seksueel misbruik geldt bovendien dat de hierdoor getroffen vrouwen door hun psychische afweer de traumatiserende gebeurtenissen geheel of gedeeltelijk kunnen zijn vergeten. Daarnaast zal schaamte vaak verhinderen dat het slachtoffer openhartig over deze ervaringen spreekt. Draijer huldigt daarom het standpunt dat in haar onderzoek de vertekening de vorm zal aannemen van 'onderrapportering'. Er zullen tegenover de onderzoeker dus minder en minder ernstige ervaringen worden genoemd. Daar staat tegenover dat de wel genoemde ervaringen weliswaar onderhevig aan vertekening kunnen zijn, maar niet uit de duim zijn gezogen. Dat laatste werd kort na de verschijning van het oorspronkelijke onderzoek door sommigen ernstig betwist.

Met name de psycholoog Piet Vroon plaatste zich in de *Volkscrant* lijnrecht tegenover Draijer. Hij erkent wel dat misbruik voorkomt en misschien zelfs op grote schaal, maar de gevonden percentages zijn hem te gortig. Ook volgens hem treedt er vertekening op, maar dan wel de andere kant uit. Dit kan in zijn ogen zulke extreme vormen aannemen dat het geheugen een onschuldige vaderlijke omarming in de kinderjaren later onder druk van een ongelukkige partnerkeuze 'ombouwt' tot seksueel misbruik. Als het menselijk geheugen niet zo'n rommelletje was, zou het percentage misbruikgevallen volgens hem kelderden.

Tegen deze redenering valt in te brengen dat de slachtoffers dan niet alleen het misbruik 'verzinnen', maar toevallig ook op de vragen over gezinsachtergronden, psychische en psychosomatische en zelfs gynaecologische klachten de 'passende' antwoorden weten te kiezen. Een eventuele verklaring daarvoor zal waarschijnlijk zijn dat dezelfde narigheid die het geheugen ertoe brengt pappa met terugwerkende kracht tot een viezerik te bestempelen, ook hier haar vernietigend werk doet. Bij Draijer wordt er dus minder misbruik gerapporteerd door afweer en schaamte, bij Vroon kunnen er allerlei gebeurtenissen worden genoemd die nooit hebben plaatsgevonden. Op het standpunt dat afweer en schaamte tot onderrapportage leiden, lijkt me niet veel af te dingen, maar wie niet gelooft dat seksueel misbruik in deze omvang voorkomt, kan altijd blijven volhouden dat het in veel gevallen wordt verzonnen. Draijer vindt houvast voor haar standpunt dat de misbruikervaringen reëel zijn, in observaties tijdens de interviews. De terughoudende manier waarop de respondenten erover praatte, de moeie die hun dit kenmerklijk kostte, de details die ze gaven en de neiging tot bagatelliseren van hun ervaringen maakten een authentieke indruk.

PIJNLIJK

Ondersteuning voor haar standpunt dat er werd ondergerapporteerd, vindt Draijer in de resultaten van haar proefonderzoek. Hierin werden de vragenlijsten voorgelegd aan vierenzestig vrouwen die zich naar aanleiding van een oproep in het vrouwenblad *Viva* hadden aangemeld om mee te werken aan een onderzoek naar incest. Deze vrouwen hadden over het algemeen al vaker over hun misbruikervaringen gesproken zodat te verwachten viel dat ze minder geremd zouden zijn. Het misbruik bleek bij hen inderdaad veel ernstiger dan in de 'echte' steekproef werd aangetroffen. Een rechtstreekse bevestiging van de door haar veronderstelde onderrapportering vond ze in de antwoorden op een paar schriftelijke, anonieme vragen waar-

uit bleek dat veel respondenten de vragen over pijnlijke onderwerpen niet naar waarheid hadden kunnen beantwoorden.

In Draijers proefschrift staan de gevolgen van het misbruik centraal. Vrouwen die als kind seksueel zijn misbruikt, lijden als volwassene vaker dan anderen onder angsten, concentratieproblemen, opgekropte agressie, depressiviteit, suïcidegedachten en -pogingen, zelfbeschadigend gedrag, eetproblemen, wantrouwen en seksuele problemen in relaties, psychosomatische en gynaecologische klachten, en verslaving aan alcohol, drugs, medicijnen of sigaretten. Toch krijgen niet alle vrouwen die een vorm van incest hebben meegemaakt, later problemen. Hinderlijke handtastelijkheden, de lichtste categorie van misbruik, bleken geen enkele schade aan te richten. Veel belangrijker echter dan de conclusie dat de gevolgen ernstiger zijn naarmate het misbruik ernstiger was, is de bevinding dat vrouwen later meer moeten lijden naarmate zij in hun jeugd psychisch meer hebben geleden, ongeacht de ernst van de seksuele handelingen die ze ondergingen. Vooral de mate van het gevoel van machteloosheid en de

schuldgevoelens die door het aannemen van beloningen werden gewekt, zijn hierbij doorslaggevend.

RIGIDE MORAA

Seksueel misbruik bleek geen verband met het sociaal-economisch milieu van de ouders te houden. Zowel op het platteland als in de verstedelijkte gebieden was het onder alle rangen, standen en geloven even sterk verbreid; zelfs de mate van gelovigheid speelde geen rol. Wel kwam het meer voor in gezinnen die er traditionele opvattingen over de rol van de seksen en een rigide seksuele moraal op na hielden. Wel gingen bepaalde gezinsverhoudingen en problemen zeer duidelijk hand in hand met seksueel misbruik.

De slachtoffers groeiden in vergelijking met de rest van de respondenten veel vaker op in gezinnen waar weinig aardigheid viel te beleven. De ouders hadden een slecht huwelijk met veel ruzie en spanningen. Ze waren dikwijls ziek, labiel of depressief en gebruikten alcohol of kalmerende middelen. Ziekte, dood, echtscheiding of psychiatrische opname maakte dat in deze groep de band met één of beide ouders vaak langdurig werd verbroken. De meisjes moesten vaak al heel jong in het huishouden helpen en als kleine moedertjes de zorg voor hun broertjes of zusjes op zich nemen. Ze ondervonden weinig warmte en genegenheid en werden weinig geknuffeld (in Draijers proefschrift wordt dit aangeduid met 'affectieve verwaarlozing'). Verder werden ze streng gecontroleerd, en bovendien vaak zwaar lichamelijk mishandeld. Deze samenhangen duiden desondanks nog niet op een oorzakelijk verband. Op de een of andere manier vormen gezinnen waarmee van alles mis is, een voedingsbodem voor seksueel misbruik, maar hoe komt het nu dat meisjes in dit soort gezinnen een grotere kans daarop lopen? Draijer voelt wel wat voor de opvatting dat affectieve verwaarlozing en gestoorde gezinsrelaties de meisjes kwetsbaarder maken voor misbruik. Ze krijgen weinig aandacht, zijn afhankelijker en hun behoefte aan genegenheid en lichamelijke warmte blijft onbevredigd. Daardoor zouden ze minder verweer hebben tegen ongewenste seksuele toenaderingen. Wat hier tegen pleit, is Draijers eigen conclusie dat het merendeel van de meisjes zich op een of andere manier verzette. Bovendien moest, wat daarmee samenhangt, in meer dan de helft van de gevallen een of andere vorm van dwang worden gebruikt. Het verzet daartegen varieerde van zoveel mogelijk de dader zien te ontlopen tot — meestal vruchteloze — pogingen om hem zich met hand en tand van het lijf te houden. De mate

waarin het seksueel misbruik voorkwam, bleek niet te worden beïnvloed door de hevigheid van het verzet daartegen.

Overigens ziet Draijer ook mogelijke vertekeningen bij het leggen van verbanden tussen incest en affectieve verwaarlozing. Immers, vrouwen die seksueel zijn misbruikt, zouden daardoor juist weleens een negatief beeld van hun ouderlijk nest kunnen schilderen. Een methode om deze vertekening te onderkennen of te voorkomen, is in elk geval in deze onderzoeksopzet niet te geven, en het blijft denkbaar dat de resultaten daardoor zijn geflatteerd. Maar Draijer ziet haar bestudering van de beleving en verwerking van seksueel misbruik als een eerste poging om dit terrein te verkennen. Het onderzoek hiernaar is nu eenmaal moeilijk omdat de respondenten zich bewust moeten zijn van de traumatiserende gebeurtenissen en deze moeten hebben verwerkt om in staat te zijn hun gevoelens van destijds weer te geven.

De eerste keer dat het misbruik plaatsvond, wakte dat in viervijfde van de gevallen een negatieve reactie op. Schrik en angst kwamen het meest voor; daarnaast werden verwarding, zich vies voelen, machteloosheid, afschuw en woede genoemd. Voor de hele periode waarin het misbruik plaatsvond, waren gevoelens van machteloosheid, schuld en medeverantwoordelijkheid kenmerkend. Draijer onderscheidt de reacties op het misbruik in *probleemgerichte 'coping'* en *emotiegerichte 'coping'*. In het eerste geval proberen de meisjes concreet iets aan het probleem te doen, bijvoorbeeld door zich te verzetten of door hulp van anderen in te roepen. Als dit geen resultaat heeft, nemen zij hun toevlucht tot afweer van de gevoelens die door het misbruik worden opgewekt. Dit kan de vorm aannemen van verdringing, vlucht in fantasie of het uitschakelen van het gevoel. Ook zichzelf de schuld ge-

ven, ziet Draijer als een vorm van afweer. Kinderen kunnen nog geen onderscheid maken tussen oorzaken van buitenaf of van binnenuit. Schuldgevoelens kunnen dan dienen om het gevoel van machteloosheid te onderdrukken. Bovendien kan hierdoor het positieve beeld van de dader waaraan het kind behoefte heeft, in stand worden gehouden.

GEHEIMHOUDING

Een aspect van seksueel misbruik waaraan Draijer bijzonder belang hecht, is het al dan niet gedwongen stilzwijgen van de slachtoffers. Geheimhouding houdt immers in zekere zin instemming in, waardoor gevoelens van schuld en medeplichtigheid worden gewekt. Dit kan de verwerking ernstig in de weg staan en tot ver in het latere leven doorwerken. Dat de meisjes ten tijde van het misbruik zwegen, bleek niet zozeer te worden bepaald doordat ze daartoe onder druk werden gezet. Het merendeel zweeg uit zichzelf om uiteenlopende redenen: uit schuldgevoel, maar ook uit schaamte en angst, of uit bezorgdheid om het effect dat spreken op de moeder en het huwelijk van de ouders zou hebben. Ook bescherming van de dader werd vaak genoemd als motief om te zwijgen.

In het laatste hoofdstuk stelt Draijer zich de vraag of het sterke verband tussen latere psychische en psychosomatische klachten en het seksueel misbruik misschien geheel of gedeeltelijk op een andere manier zou kunnen worden verklaard. Omdat het misbruik kennelijk ernstiger vormen aanneemt naarmate de band met de ouders slechter is, en de kinderen daardoor minder warmte en genegenheid ondervinden, zou de affectieve verwaarlozing op zichzelf de oorzaak van latere klachten kunnen zijn. Ook kan worden verwacht dat andere traumatiserende jeugdervaringen, zoals lichamelijke mishandeling door de ouders en seksueel misbruik door anderen dan familieleden, een eigen aandeel in het ontstaan van latere klachten kunnen hebben. Een andere verklaring voor het gevonden verband zou kunnen zijn dat seksueel misbruik op zichzelf niet de klachten veroorzaakt, maar slechts het incasseringsvermogen voor ellende doet afnemen. Recente negatieve ervaringen kunnen daardoor veel harder aankomen en de klachten in

de hand werken. Uit analyses van de antwoorden concludeert ze dat affectieve verwaarlozing in de jeugd later het meeste kwaad aanricht, maar dat seksueel misbruik er nog een schepje bovenop gooit. Het misbruik blijft dus als afzonderlijke factor van betekenis, en hetzelfde geldt voor alle andere ervaringen met seksueel of lichamelijk geweld, zowel in de jeugd als op latere leeftijd. Bovendien versterken deze factoren elkaars schadelijke effecten. Mensen weunen dus niet aan traumatiserende gebeurtenissen, maar raken er steeds meer door in het slop.

Dit onderzoek heeft vooral de verdienste dat allerlei psychologische processen die door het misbruik in werking worden gezet, op een overtuigende manier worden beschreven. Na lezing blijft het gevoel achter veel beter te kunnen begrijpen waarom seksueel misbruik zulke diepe sporen achterlaat en hoe het komt dat de verwerking ervan vaak traag en moeizaam verloopt.

Hans Kooijman is psycholoog

Slachtoffers van incest aanraken; bij hulpverlening is essentieel $UN^{5/2}$

(Door Dries van Dijk)

UTRECHT/UITGEEST— De aanraking ontbeert een gevoelsmatige lading. Het unieke van de aanraking is in onze maatschappij verdwenen. De aanraking is 'vertechniseerd'. Daarom is de aanraking in de hulpverlening heel belangrijk. Psychotherapeut Rob van Rees uit Utrecht beschrijft in zijn boek 'Het onthullend lichaam' de resultaten van ongeveer 25 jaar therapie voor slachtoffers van kindermishandeling en incest.

Het boek wordt donderdag op een congres van de stichting Addictieve Geneeswijze uit Utrecht aangeboden aan de emeritus hoogleraar psychiatrie Dr. J. Bastiaans. De laatste is vooral bekend geworden door zijn therapie voor slachtoffers van concentratiekamp-syndromen.

Rob van Rees: "De aanraking is in het licht van kindermishandeling en incest een uiterst beladen begrip. Kindermishandeling wordt in Nederland immers ontkend. Het probleem is moeilijk inhaalbaar. Dat blijkt ook uit een *hot item* in de psychiatrie: de behandeling van de daders onder de kreet 'geïntegreerde hulpverlening'".

"Ik stel duidelijk: de behandeling van de slachtoffers moet in de hulpverlening voorop staan. De dader heeft immers zelf duidelijke keuzemogelijkheden in de behandeling van zijn probleem. Iemand die jarenlang slachtoffer van seksuele misdrijven is, heeft geen keus. In de geïntegreerde hulpverlening kan de hulp aan de dader alleen een afgeleide zijn van de centrale hulpverlening aan het slachtoffer. De dader heeft immers een ziekmakende relatie met het slachtoffer. Angst is daarin een fundamenteel gegeven. Het slachtoffer kan de confrontatie met de dader pas aan wanneer het kan zeggen: 'Ik heb geen angst meer voor jou'. Pas daarna kan bijvoorbeeld de gezinsproblematiek aan de orde komen".

Rob van Rees kent meer 'blinde vlekken' in de hulpverlening. "Kleine jongens die slachtoffer zijn van seksuele misdrijven komen in de hulpverlening ternauwernood voor. Dat heeft ook een culturele oorzaak. Jongens hebben enorme gene en angst, net als jonge vrouwelijke slachto-

VERVOLG VAN 5

fers, maar de rol als man maakt het nog moeilijker om deze angst te uiten. Flink zijn is immers het devies. De gevolgen van de mishandeling zijn, naar mijn ervaring, hetzelfde voor jongens als voor meisjes: op latere leeftijd is de partnerkeuze een probleem; beroepskeuze en opleiding wisselen vaak en worden afgebroken; kortom, het slachtoffer staat niet stevig in de schoenen. Het gaat hierbij beslissend om een groep slachtoffers, niet om een enkeling.

Van Rees vindt dat de hulpverlening niet gevoelig genoeg is voor signalen die slachtoffers van mishandeling en incest uitzenden: angst, eenzaamheid en zich ellendig voelen. Aanraking is volgens Van Rees essentieel in het contact tussen hulpverlener en hulpvrager. „Door aanraken vertelt het lichaam heel veel. Dan pas ontstaat de mogelijkheid dat emoties vrij komen en gevoelens geuit kunnen worden. Deze problematiek maakt nog eens duidelijk: Je hebt geen lichaam; je bent lichaam.”

Hoe kunnen hulpverleners slachtoffers helpen door hen aan te raken? Rob van Rees: „De hulpverlener moet eerst zelf leren voelen. Wat doet mij de aanraking zelf, wat is seksualiteit. Wie anderen wil helpen moet eerst zelf geholpen worden. Hoe kun je anders weten wat de aanraking betekent voor degene die hulp vraagt? We hebben al gezegd, de band tussen dader en slachtoffer bestaat uit angst. Een pathologische, ziekmakende binding; daar werk je als hulpverlener niet op in door te praten. Je moet het aangeraakte lichaam als aangrijpingspunt voor je therapie nemen.”

Een lange die goed zit, slijt minder

Incest

Hierbij wil ik protesteren tegen de publikatie van deze foto in de Volkskrant van 30 januari. Als een vader/moeder zijn/haar kind diens geslachtskenmerken laat zien, is er al in mijn ogen sprake van incest.

Ik verzoek u en uw collega's om voortaan dergelijke schunnige afbeeldingen uit uw krant weg te laten.

ENSCHEDÉ VK 9 A. Veltman

VK 16
Staat dit, anno 1991, echt in de krant: „Als een vader/moeder zijn/haar kind diens geslachtskenmerken laat zien, is er in mijn ogen al sprake van incest” (U-pagina van 9 februari).

De heer of mevrouw Veltman heeft het nog steeds niet begrepen. Incest heeft niets te maken met het al dan niet geconfronteerd worden met de geslachtskenmerken van je ouders. Het feit dat ik de blote piemel van mijn (stief)vader heb gezien, maakt niet dat ik ben misbruikt. Wel het feit dat hij stiekem mijn kamer in sloop, me betastte, bevoelde, likte enzovoort op plekken waarvan ik nu — maar niet als tienjarig kind — kan zeggen „die zijn van mij”: borsten, vagina, mijn hele lichaam.

De angst „wie komt er de trap op”, de onveiligheid in huis, je eigen kamer en bed. Opletten wanneer je gaat douchen (waar hangt die man uit?)

Incest heeft te maken met ouders die de grens tussen seksualiteit en intimiteit niet willen zien, die hun verantwoordelijkheden als ouder en verzorger niet kennen c.q. uit de weg gaan, ouders die alleen uitgaan van hun eigen gevoelens en gevoelens.

De invloed van incest op je leven is enorm. Meneer of mevrouw Veltman:

ga in godsnaam een keer literatuur over dit onderwerp lezen zodat een en ander duidelijk voor u wordt. Als kind raak je heus niet overstuur van het zien van een piemel als daar tenminste op een normale manier mee wordt omgegaan. (Naam en adres bij de redactie bekend)

Geslachtsdelen ouders zien is geen incest

Hof twijfelt aan poppenmethode

Het Parool

door VIOLET COTTERELL 23-2-91

AMSTERDAM - Het Amsterdamse hof heeft gistermiddag een echtpaar uit Alkmaar vrijgesproken van verkrachting, ontucht en bedreiging van een tienjarig meisje. De man was door de rechtbank in Alkmaar tot drie jaar veroordeeld, de vrouw tot zes maanden.

Het hof deed dadelijk aan het eind van de zitting uitspraak in deze slepende zaak. Hoewel rechters een vrijspraak niet hoeven motiveren, was het opmerkelijk dat de president van de strafkamer, mr H. M. J. I. Steenbergen, dat uitgebreid deed. Volgens de aanklacht hadden de seksuele wandaden zich afgespeeld tijdens een korte logeerpunt van twee nachtes bij het echtpaar in Alkmaar. Het tienjarig meisje zou twee keer door de man 's avonds in het bed dat ze met haar negenjarig zusje deelde, zijn verkracht. Een keer zou de echtgenote het kind daarbij hebben vastgebonden. Het zusje had niets gemerkt. 's Ochtends zou het meisje in de badkamer nog eens zijn vastgebonden en verkracht.

Toen de kinderen weer thuis waren, meenden de ouders te merken dat er iets mis was met de oudste, maar die „wilde niets zeggen”. De daarop volgende dagen dreigde haar moeder haar met een mes en schreeuwde en sloeg de vader haar 'om de waarheid te zeggen'. Het meisje kwam met het verhaal en twee weken later werd aangifte gedaan.

Een van de deskundigen die werden ingeschakeld was de psychologe F. Lamers, bekend van de toepassing van de anatomisch correcte poppenmethode bij jonge kinderen om vast te stellen of zij seksueel misbruikt zijn. In de sessie bij Lamers vertelde het meisje allerlei verhalen. Ook het zusje beschuldigde nu de oom.

Kritiek

Massapsycholoog B. Rossen uitte vernietigende kritiek op de

werkwijze van Lamers. Zeer onzorgvuldig en uiterst ondeskundig, was zijn conclusie. „De kinderen zijn onder druk gezet en hebben fantasieverhalen verteld.” Toch vermoeden de deskundigen, ook Rossem, dat het meisje seksueel is misbruikt.

De advocaten van het beschuldigde echtpaar, mr J. C. de Goeij en mr E. A. M. Hertoghs, waren al die jaren stellig overtuigd van hun onschuld omdat veel details in het verhaal van het meisje niet kloppen. Die twijfel werd niet gedeeld door procureur-generaal mr R. Behling die gisteren drie jaar tegen de man en een jaar

tegen de vrouw eiste. Het hof had die twijfels wel.

Het hof vindt het merkwaardig dat alles zich in tweeënhalf dag zou hebben afgespeeld en dat het zusje niets heeft gemerkt. Ook de verklaring van de arts die drie weken na de vermeende verkrachtingen verwondingen aan de geslachtsdelen van het meisje had geconstateerd terwijl die al genezen hadden moeten zijn, maakt het verhaal van het meisje niet geloofwaardiger.

Opmerkelijk is ook de mededeling van Steenbergen dat het hof op grond van dezelfde gegevens als waarop de Alkmaarse rechtbank het echtpaar heeft veroordeeld, al tot de conclusie van vrijspraak was gekomen. Over het betrokken onderzoek met de poppenmethode liet de president zich in twijfelende woorden uit.

Echtpaar vrijgesproken in verkrachtingszaak

VND 23-2-91 (Van onze verslaggever)

AMSTERDAM - Het Amsterdamse gerechtshof heeft gisteren een Alkmaars echtpaar vrijgesproken dat ervan werd verdacht een tienjarig nichtje te hebben verkracht. Procureur-generaal R. Behling had tegen R. K. (51 jaar) drie jaar cel geëist en tegen zijn vrouw, T. K.-v. d. B. (46), een jaar. De rechtbank in Alkmaar had K. tot drie jaar en zijn vrouw tot zes maanden veroordeeld.

In juli 1987 kreeg het echtpaar K. twee nachtes van negen en tien jaar te logeren. Weer thuis vertelde de oudste aan haar ouders dat ze tot seksuele handelingen was gedwongen. De huisarts constateerde dat haar maagdevlies was gescheurd en dat er een zwelling was in haar vagina.

Het kind verklaarde bij de politie dat haar oom haar meermalen had verkracht. Haar tante had geholpen door haar minstens een keer vast te binden. Tijdens een verhoor — door drs. F. Lamers-Winkelman — met de zogenoemde poppenmethode zei het meisje dat ze was geblinddoekt en bedreigd met de dood.

De raadslieden van de K's vochten gisteren met name mevrouw La-

Uitkleden

Veronderstel dat de prachtige foto waar A. Veltman zo ontzettend over

struikelde, niet gemaakt was door een fotograaf om als illustratie te dienen bij een artikel over lange mensen, maar door een vrouw, gewoon bij toeval, van haar badende echtgenoot en haar dochtertje. Wat zien we dan?

We hadden dan niet een vader gezien die bezig is zijn geslachtskenmerken te laten zien aan zijn dochter. We zien een man die zich van geslachtskenmerken en aanverwante zaken niet bewust is. We zien iemand die weet van warm badwater en een krant met interessante artikelen en die weet dat zowel hij als zijn dochter in bad moet. Hij heeft al deze dingen op een gezellige manier weten te combineren. Hij heeft ook het benul gehad zich voor het nemen van het bad uit te kleden. Ik vraag me af of A. Veltman dat laatste ook doet.

GIJSBEEK Gert Mulder

Problemen

Na kort beraad sprak het hof het echtpaar K. vrij. Die beslissing was in feite al gevallen bij beschouwing van de bewijsmiddelen die de Alkmaarse rechtbank in het vonnis opsomde. President H. Steenbergen stelde voorop dat zich in dit soort zaken altijd bewijsproblemen voordoen.

Het heeft het hof bevreemd, dat het zusje niets van de verkrachtingen zou hebben gemerkt. Ook vond het hof het merkwaardig dat de ouders achteraf verklaarden dat zij van te voren al bang waren geweest dat K. zich aan hun dochters zou vergrijpen. „Dan denk je, dan laat je die meisjes toch niet gaan?”, aldus Steenbergen. Bovendien was het hof nog opgevallen dat het kind bij Lamers meer en anders is gaan verklaren; met name bizarre details die feitelijk niet zo aannemelijk zijn.

Egoïstisch

Bij het zien van de foto in de Volkskrant van 30 januari (man met kind in bad) was ook ik geraakt. Nog meer geraakt echter was ik door de enge reactie van A. Veltman.

De foto stoorde mij vooral omdat deze vader volkomen introvert en egoïstisch de krant leest, erachter schuil gaat zelfs, terwijl hij met zijn kind in bad zit. Het kind rest hier slechts de achterkant van de krant en het uitzicht op de wijdbeense houding van de vader, waardoor er voor het kind weinig anders van hem overblijft als de zak die hij mijn inziens ook in figuurlijke zin blijkt te wezen.

Vader communiceert niet met het kind. De krant staat letterlijk tussen hen in en belet het kind om lekker te spelen en te spetteren, hetgeen toch heel wezenlijk en gezond is voor een kind.

Het is zo jammer dat de vader zulke prachtige heilzame mogelijkheden laat liggen, die voor hem, maar vooral voor zijn kind zo essentieel zijn. Het bad, warm en veilig, kan een ontspannen oceanische fase benaderen, indien het kind, naakt en kwetsbaar, zich gekoesterd weet en gestreeld wordt door die grote volwassene die, zichzelf ook blootgevend, teder communiceert met het kind.

Die volwassene kan het kind het gevoel geven dat je mag genieten van je lijf en van de zuiverheid van onbaatzuchtige liefde, open en eerlijk. In deze sfeer zal het kind niet alleen zijn eigen lichaam als positief ervaren, maar ook de aanwezigheid van de vader/moeder. De veilige geborgenheid in deze badkoestering zal ertoe bijdragen dat het kind later ongefrustraerd kan genieten van zijn/haar lijf en dat het een positief zelfbeeld ontwikkelt waarin seksualiteit een belangrijk en prettig onderdeel van het leven vormt.

VLIJMEN Theet Roelofs

Laarzen

Hierbij mijn waardering voor A. Veltman. Eindelijk weer eens iemand die durft te zeggen waar het op staat. Dat je samen in bad wilt: oke! Maar trek dan tenminste je laarzen en je regenpak aan.

VENLO Willem Vroom

Clause 25: Voorwärts in die Fünfziger!

Großbritannien verschärft Homosexuellengesetzgebung

MAGNUS FEB

In Europa stehen die Zeichen auf Veränderung. Die Bundesregierung kündigte an, den § 175 abzuschaffen und trotz aller Vorbehalte, die zu Recht gegen die geplante Strafrechtsreform vorgebracht werden müssen, stimmt zumindest die Richtung. Selbst aus Irland – sicher nie ein Paradies schwuler Emanzipation – kommen hoffnungsvolle Signale, seit dort überraschend Mrs. Robinson zur Präsidentin gewählt wurde. Die hatte im Wahlkampf nicht nur feministische Positionen vertreten, sondern auch die Gesetzgebung zur Homosexualität zur Disposition gestellt.

Aber es gibt ja noch das Vereinigte Königreich und die Regierung Ihrer Majestät. Und die britische Regierung beweist gerade, das sie einer Maggie Thatcher gar nicht bedarf, um sich gründlich zu blamieren.

Während andere sich auf Europa 92 vorbereiten, tritt Großbritannien den Weg in die 50er Jahre an. Im Februar soll über eine Gesetzesvorlage, „Clause 25“, angestimmt werden, die wesentliche und schwerwiegende Veränderungen für Schwule bedeutet. Die Vorlage wurde zwar noch von der Thatcher-Regierung eingebracht, doch sie wird auch von der Regierung Major weiterbetrieben. Handelt es sich bei dieser Gesetzesinitiative lediglich um eine „Erblast“, so wäre es ein Leichtes, sie zu kippen. Doch Clause 25 entspricht dem Geist der Konservativen Partei. Mit der Veranschiedung der Clause 25 durch das britische Parlament steht nach Meinung britischer Schwuler aber zu befürchten, daß dieser Geist das soziale Klima bestimmen wird, Sniebigkeit, Doppelmoral und Denunziation wären die Folgen – England als gewaltiger Nierentisch.

Clause 25 ist eine sehr ernste Attacke

Für **magnus** sprach **Birgit Scheuch** mit **Peter Tatchell** von der Londoner Schwulenzeitung „The Pink Paper“.

magnus: Nachdem bereits vor einigen Jahren Clause 28 das Parlament passierte, soll nun eine Clause 25 folgen. Was ist der Inhalt dieser Gesetzesvorlage?

Tatchell: Nun, Clause 25 der Criminal Justice Bill ist ein Versuch der Regierung, die Gerichte zu härteren Strafen zu ermächtigen, wenn es um sogenannte schwere Sexualverbrechen geht. In der Liste dieser Sexualverbrechen finden sich z.B. Sittlichkeitsvergehen an Frauen, Inzest, Kindesmißbrauch. Mit all dem stimmen wir überein.

Aber bei der Aufzählung befinden sich auch drei eigentlich vollkommen einvernehmliche homosexuelle Verstöße, die keine Straftaten sein sollten. Diese drei Verstöße sind Belästigung, Kuppelei und Sittlichkeitsvergehen homosexueller Art.

Die beiden ersten beziehen sich nicht auf Prostitution, noch beinhalten sie tatsächlich Geschlechtsverkehr. Sie kriminalisieren dagegen jeglichen Versuch, schwuler oder bisexueller Männer, homosexuelle

Heteros gilt keine dieser Bestimmungen. Diese drei Verstöße hatten 1989 die Verurteilung oder Verwarnung von mehr als 2.700 Männern zur Folge. Dies ist die höchste Verurteilungsrates seit Mitte der 50er Jahre. Und damals war Homosexualität noch generell illegal.

magnus: Wann wurde der Entwurf dem Parlament vorgelegt?

Tatchell: Er wurde zum erstenmal innerhalb der sogenannten Criminal Justice Bill vorgestellt, das war im Frühherbst letzten Jahres. Die Regierung hatte damals versprochen, daß einvernehmliche sexuelle Handlungen und kleinere Verstöße nicht Teil der neuen Verordnung sein sollten. Im November haben sie dann ihre Meinung geändert und die genannten drei Verstöße aufgenommen.

magnus: Diese Straftatbestände sind nicht neu, die Verschärfung besteht also darin, härtere Strafen zu fordern. Wie wurden bislang antihomosexuelle Gesetze angewendet?

Tatchell: Sogar bevor Clause 25 vorgeschlagen wurde, sind über 4.000 schwule und bisexuelle Männer nach dem geltenden Recht für homosexuelle Handlungen verurteilt worden. Keiner von ihnen wäre verurteilt worden, wenn sein Partner eine Frau gewesen wäre. Das ist nur eine Folge von diskriminierenden, antihomosexuellen Zusatzklauseln.

Insgesamt gibt es über zehn Möglichkeiten, durch Sex gegen das Gesetz zu verstoßen, die allesamt, das Leben homo- und bisexueller Männer kriminalisieren. Das allein ist eine Unverschämtheit, ohne daß die Regierung jetzt auch noch das Strafmaß dafür hochsetzt. Es ist richtig, Clause 25 schafft keine neuen Straftatbestände, sie weist die Richter an, statt milder, hohe Geld- und Gefängnisstrafen zu verhängen.

magnus: Von wem kam die Gesetzesinitiative zu Clause 25?

Tatchell: Clause 25 wurde offiziell von der konservativen Regierung vorgeschlagen, von Anfang an hatte das Gesetz die volle Unterstützung und den Segen der Thatcher-Regierung. Wir glauben, daß Clause 25 Teil eines Prozesses ist, der mit Section 28 anfing und der zeigt, daß die Regierung die Entkriminalisierung

zurücknehmen will, die 1967 mit der Abschaffung eines Gesetzes begonnen hat. Dies führt uns direkt zurück in die 50er Jahre, in die Zeit vor jener Studie, die eine Entkriminalisierung vorschlug (1967 wurden einvernehmliche homosexuelle Handlungen zwischen Erwachsenen aufgrund einer Empfehlung des „Wolfenden Committee“ legalisiert, d. Red.).

Homo- und bisexuelle Männer sind nach Meinung der Regierung schwere Sexualverbrecher, eine Gefahr, vor der die Öffentlichkeit geschützt werden muß. Und im Endeffekt heißt das, daß Männer, wie die 2.700, die bereits überführt worden sind, in Zukunft noch härtere Strafen zu erwarten haben.

magnus: Glaubst Du, daß auch Lesben von dieser Art Gesetze betroffen sein werden?

Tatchell: Also, diese drei Tatbestände beziehen sich nur auf sexuelle Beziehungen zwischen Männern. Lesben sind also nicht direkt betroffen. Aber wir sind der Meinung, daß diese Gesetzgebung ein Klima der Intoleranz, der Vorurteile und Diskriminierung schafft, das natürlich auch Lesben betrifft. Die Regierung sagt ja, daß Homosexualität gegen das öffentliche Interesse ist, und erzeugt damit noch mehr Abneigung.

magnus: Welche Aktionen und Reaktionen gibt es bislang?

Tatchell: Die Schwulen und Lesben sind in heller Aufrührung. Eine Reihe von Demos und direkten Aktionen sind für die kommenden Wochen geplant. Dies ist bei weitem der ernstzunehmendste Angriff auf unsere Bewegung seit mindestens dreißig, wenn nicht gar hundert Jahren. Solange gibt es nämlich den Trend der Liberalisierung in Bezug auf Homosexualität. Dies ist eine sehr, sehr ernste Attacke auf homosexuelle Menschenrechte.

magnus: Vielen Dank für das Gespräch.

Foto: Dieter Obwald

Beziehungen zu arrangieren oder zu ermöglichen.

Es ist ein Paradoxon, daß nach britischem Recht homosexueller Verkehr zwischen zwei einvernehmlichen Erwachsenen über 21 Jahren im Privatbereich erlaubt ist, daß es aber mit bis zu zwei Jahren Gefängnis bestraft werden kann, wenn jemand diesen Verkehr arrangiert.

Dasselbe gilt für Sittlichkeitsvergehen. Das kriminalisiert jeglichen sexuellen oder liebevollen Kontakt zwischen zwei Männern außerhalb ihrer eigenen vier Wände. Und wieder kann dieser Verstoß mit bis zu zwei Jahren geahndet werden. Für

Britse regering wijzigt omstreden knevelwet

LONDEN - Terwijl op Valentijnsdag in Nederland door COC en Act Up! werd gedemonstreerd tegen Clause 25 van de omstreden Britse Criminal Justice Bill, lag er al een week een persverklaring van de Britse homobeweging Stonewall, waarin grote tevredenheid wordt uitgesproken over de aankondiging dat de regering de angel uit dit wetsontwerp zal halen. Het kabinet heeft de homobeweging schriftelijk verzekerd dat het nimmer de bedoeling is geweest van Clause 25 om homoseksuelen te discrimineren door bepaalde seksuele handelingen bij homo's zwaarder te gaan straffen.

Zoals De GAY Krant eerder meldde dreigde een aanscherping van de Britse strafwetten, waardoor vrijwillige seksuele contacten tussen mannen zwaard zoud worden gestraft. Dan moet gedacht worden aan zaken die in Nederland niet of nauwelijks onder seksueel contact worden begrepen, zoals in het openbaar zoenen of elkaar versieren. Nog nauwelijks bekomen van de vorige knevelwet (Section 28 van de Local Government Act) liep de Britse homobeweging te hoop tegen deze nieuwe bedreiging. Die actie blijkt effect te hebben gehad. In een brief van het ministerie van Binnenlandse Zaken namens het kabinet, wordt uitvoerig toegelicht dat Clause 25 alleen maar tot doel heeft het algemene publiek en in het bijzonder kinderen te beschermen tegen 'de verwoestende effecten van zedenmisdriven'. Het zou daarbij vooral gaan om 'walgelijke gewelddadige vergripen' en daartegen moet de Criminal Justice Bill het Britse volk beschermen.

Alleen al daarom is het volgens het Britse kabinet duidelijk dat Clause 25 zich bepaald niet richt op homoseksueel contact dat met wederzijdse instem-

ming plaatsvindt. De wet scheidt ook geen nieuwe zedenmisdriven, zo benadrukt het Britse kabinet. Om de grote ongerustheid onder de Britse homo's weg te nemen heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken aangekondigd het thans voorliggende wetsvoorstel zo te wijzigen, dat homo's hier niets meer van te vrezen hebben en dat de wet dus ook niet in hun nadeel kan worden geïnterpreteerd. 'Deze wet richt zich alleen om een klein aantal gevaarlijke overtreders wier slachtoffers bescherming verdienen,' aldus de brief van het kabinet.

Tim Barnett, voorzitter van de Britse Stonewall-groep heeft onmiddellijk verheugd gereageerd op deze verzekering. 'Wij zijn de regering zeer erkentelijk dat ze naar onze argumenten heeft willen luisteren. We hopen dat dit klimaat van openheid blijft bestaan als we andere actuele problemen met de regering aankaarten, zoals de nieuwe richtlijnen voor het pleegouderschap (foster parents), die homo's en lesbiennes daarvoor ongeschikt zouden maken, en het verbod op homo's in de krijgsmacht,' aldus het commentaar van Barnett.

AMSTERDAM - Act Up!-Amsterdam doet eindelijk van zich spreken. De Nederlandse afdeling van deze oorspronkelijk Amerikaanse aidsactivistenorganisatie blijkt met frisse moed aan het activeren te zijn geslagen. Act Up! volgt het al meer dan een jaar lopende Amerikaanse voorbeeld van een boycot van Marlboro, het sigarettenmerk van Philip Morris. Het is een protest tegen de steun van dit bedrijf aan de conservatieve anti-homopoliticus Jesse Helms. Daarnaast heeft Act Up! zich het Britse wetsontwerp Clause 25 aangeetrokken. Dat voorziet in het verwaard strafbaar stellen van overtreedingen van de zedelijkheidswetgeving waardoor in de praktijk contactzoekende homo's getroffen zouden kunnen worden.

Door Arjen Broekhuizen

GK 23

De acties van Act Up! lijken al met al wat achter de feiten aan te hollen. De Amerikaanse acties tegen Philip Morris hadden ook een politiek doel: de herverkiezing van Jesse Helms als senator van North Carolina te verhinderen. Dat mislukte: Helms werd met ruime meerderheid in november vorig jaar herkozen. Blijf over het bestrijden van de discriminerende inreisbepalingen in de VS. Dankzij dezelfde Jesse Helms geldt nog altijd een verbod voor HIV-geïnfecteerden om naar de VS te reizen. Het was de aanleiding voor de wereldwijde boycot van de VJe Wereldaidsconferentie, vorig jaar juni in San Francisco. Inmiddels is echter op initiatief van een aantal democratische parlementsleden een wet door het Amerikaanse congres aangenomen die de minister van Volksgezondheid de mogelijkheid biedt het gewraakte inreisverbod weer in te trekken. Hij heeft aangekondigd dit tegen het midden van dit jaar te doen en daarmee vervalt dus alweer een reden van protest.

Toch zegt een woordvoerder van Act Up!-Amsterdam dat er nog voldoende andere redenen over zijn voor de inmiddels opgezette boycot van Marlboro. Wat veel harder zou aantikken dan de 19.000 dollar in tien jaar tijd die de verkiezingskas van Helms van Philip Morris kreeg, zijn volgens haar de bijdragen aan het Helms-museum die op 200.000 gulden zouden komen en daarmee worden gebruikt ter meerdere eer en glorie van deze controversiële politicus en zijn verwerpelijke ideeën. Bovendien wijst zij op het enorme kwaad dat Helms de Amerikaanse aidsbestrijding heeft berokkend door voor grote bedragen aan subsidies te korten. Volgens een schatting van Act Up! gaat het daarbij om miljoenen en die zou de ruimhartigheid van Philip Morris als het gaat om de ondersteuning van aidsprojecten nooit goed kunnen maken.

Om al die redenen is er volgens Act Up! alle aanleiding ook in Nederland een Marlboro-boycot te gaan voeren. De acties spits zich toe op dit sigarettenmerk van Philip Morris en niet op andere producten. Volgens Act Up! gebeurt dat om de zaak overzichtelijk te houden. Act Up! heeft een informatiepakket samengesteld waarin op de motieven van de boycot wordt ingegaan en dat te bestellen is door overmaking van vijf gulden op giro 6037998

ten name van stichting De Tengel in Amsterdam onder vermelding van 'Marlboro-informatiepakket'. De organisatie heeft voorts opgeroepen tot het sturen van protestbrieven aan het Amstelveense kantoor van Philip Morris, waar een aantal activisten trouwens ook onlangs actief demonstreerden. Via de homo-horeca en het COC hoopt Act Up! strooibiljetten te verspreiden die oproepen tot de boycot.

KISS-IN

Een ander front waarop de aids-activistenorganisatie actief is, is de strijd tegen Clause 25. En opnieuw lijkt ze achter de feiten aan te lopen. Op Valentijnsdag, de internationale dag van protest tegen deze nieuwe knevelwet die Britse homo's bedreigt, hield Act Up! een demonstratieve Kiss-In voor het Britse consulaat in Amsterdam. Dezelfde dag demonstreerde het landelijk COC voor de Britse ambassade in Den Haag. Een week eerder had het Britse kabinet echter al schriftelijk tot tevredenheid van de Britse homobeweging laten weten dat het de angels uit dit wetsontwerp zou halen. Het zou nooit de bedoeling zijn geweest via een aanscherping van de straffen op zedenmisdriven onschuldige contactzoekende homo's te treffen. (Meer hierover elders in dit nummer van De GAY Krant.)

VERVOLG GK 23

Toch zag Act Up! voldoende aanleiding om protest door te laten gaan. Er is immers in Groot-Brittannië nog zoveel mis: zocnen in het openbaar mogen hetero's wel, maar homo's niet en zelfs vrijwillige sadomasochistische seks is door de Britse rechter buiten de wet gesteld en zwaar bestraft. Bovendien worden jaarlijks in het repressieve Verenigd Koninkrijk zo'n 5000 mannen gearresteerd en vervolgd omdat ze op ontmoetingsplaatsen seksueel contact met elkaar zochten. Blijft de vraag waar hier de link ligt met de aidsbestrijding, het oorspronkelijke doel van de internationale Act Up!-organisatie. Een woordvoerder kan die vraag begrijpen en formuleert het zo: door het repressieve klimaat ten aanzien van homoseksualiteit in Engeland wordt het steeds moeilijker op een open en eerlijke manier aan aidsvoorlichting te doen en de mensen te bereiken die deze voorlichting nodig hebben.

Alle Homos happy!?

MAGNUS

Der § 175 wird abgewickelt, was nun?

Keiner hätte es vorher gedacht: Ausgerechnet CDU/CSU und FDP wollen den § 175 StGB, das schulenfeindliche Sonderstrafrecht, abschaffen. Sie wollen genau jene pfeilige neue Vorschrift einführen, die seit einiger Zeit in SPD-Kreisen diskutiert wurde. Dort konnte man sich nie so recht mit der ersatzlosen Streichung der §§ 175 und 182 (Verführung) anfreunden, sieht man von einzelnen fortschrittlichen Bezirks- und Landesbeschlüssen und vom Papier des Arbeitskreis sozialdemokratischer Juristen von

1986 ab. Nun soll es kein spezielles Homo-Schutzalter (18 Jahre) mehr geben, sondern das Hetero-Schutzalter des § 182 (16 Jahre) soll künftig auch für die Schwulen gelten. Für die erstmals kriminalisierten Frauen, die mit Mädchen und Jungs dieses Alters sexuell verkehren, würde die Reform eine Strafrechtsverschärfung bedeuten, einzig für die Schwulen eine Verbesserung. Mein Jubel hält sich deshalb in Grenzen.

Während in anderen europäischen Ländern wie in der Schweiz über eine weitere Schutzaltersenkung diskutiert wird und die Niederlande ein differenziertes Schutzalterkonzept, das bei 12 Jahren beginnt, im Parlament mit guter Aussicht auf Erfolg beraten, hält Deutschland voraussichtlich bei 16 Jahren, in besonderen Fällen bei 14 bzw. 18 Jahren fest. Wegen der langfristig beabsichtigten EG-weiten Angleichung ist es den anderen EG-Staaten keineswegs egal, was Deutschland treibt. Wenn die Bundesrepublik nicht weiter liberalisiert, wird die EG-Regelung nicht sonderlich fortschrittlich ausfallen können.

Das sicherlich wichtigste Argument für die jetzt beabsichtigte Liberalisierung war für die CDU/FDP/CSU die DDR-Rechtsangleichung. Vermutlich war auch der Einfluß der parlamentarischen Einigung in der Aids-Enquete-Kommission und das stete Drängen von Schwulen und Aids-Gruppen, von GRÜNEN und Menschenrechtsorganisationen wichtig. Doch für eine weitere Schutzaltersenkung gibt es keinen Druck der DDR-Rechtslage, deshalb muß jetzt nach der Absichtsbekundung der Koalition Druck auf das eigentliche Gesetzgebungsverfahren ausgeübt werden.

Pädos chancenlos

Seit einiger Zeit ist endlich Thema geworden, was jahrzehntelang unaussprechlich war: Der sexuelle Mißbrauch im Kindesalter, meist mitten in der Familie. Doch die Wogen sind so hoch gegangen, daß allein der Gedanke, es könnte auch mal Zärtlichkeit und Sexualität zwischen Kindern und Erwachsenen geben, die beiden Spaß macht und niemandem schadet, zu Proteststürmen führt. Die Pädobewegung sitzt mittlerweile im Knast oder in verschwiegenen Hinterzimmern. Die Vorverurteilung durch die Medien

ist jedem Erwachsenen sicher, der beim Sex mit Kindern erwischt wird. Für sie handelt es sich grundsätzlich um Männergewalt gegen wehrlose Kinder, um das Ausnutzen des Altersvorsprungs und den Mißbrauch von Abhängigkeitsverhältnissen. Die Bonner Regierungskoalition muß ihre Absicht im Deutschen Bundestag erst noch umsetzen, doch die Chance, daß die Altersgrenze für kotalen Sex im Verlauf der Diskussion wenigstens einheitlich auf 14 Jahre festgelegt wird und nicht auf 16, ist gering. Dennoch muß die Koalition hier heftig bearbeitet werden.

Schwule ohne 175

In den letzten Jahren gab es nur noch ein einziges Motto, das die verschiedenen Flügel der Schwulenbewegung weitgehend einte: Weg mit § 175! Nun wird die Situation viel unübersichtlicher. Die einen sind begeistert und planen für den Christopher-Street-Day im Juni Jubelfeiern. Knabenliebhaber und einige Lesben ziehen lange Gesichter. Linkliberale äußern sich zwiespaltig, und den meisten ist das alles ohnehin egal. Zum § 175 haben der

Schwulenverband in Deutschland und der Bundesverband Homosexueller 1990 eine gemeinsame Postkartenaktion gestartet. Ein schlimmer Entwurf der neuen Strafrechtsbestimmung konnte ein letztes Mal Schwule zum geeinten Widerstand gegen § 175 bringen. Vermutlich bräuchte es künftig dann einen neuen Gauweiler-Erlass oder ähnliches, um Widerstandsbündnisse zustande zu bringen.

Vermutlich werden „Integrationisten“ bald lärmen, nun fange Schwulenpolitik erst richtig an, nun endlich sei die Gleichstellung mit den Heteros wirklich möglich. Tatsächlich wird eine Grundvoraussetzung, die strafrechtliche Gleichstellung, bald geschaffen sein. In der Tradition der „großen“ Homo-Verbände der Endsechziger, an denen vor allem der Name groß war (Internationale Homophile Weltorganisation, Interessengemeinschaft Deutscher Homophiler), wird voraussichtlich das Lobbyieren und Antichambrieren für keineswegs schlechte Fortschritten zur integrationsistischen Hauptbeschäftigung. Nicht zufällig aber erhob sich Anfang der 70er eine ganz andere, studentisch geprägte „schwule“ Bewegung. Sie war frech, links, gründete politisch arbeitende Schwulengruppen, Zentren und Cafés. Ihre theoretische Diskussion nahm von Anfang an Impulse der Frauenbewegung auf. Die deformierte Hetero-Männlichkeit, schwule Selbstsichten und gesellschaftliche Zuschreibungen wurden als Ausdruck patriarchalischer Herrschaftsverhältnisse zu verstehen gesucht. Diese Bewegung ist an den Integrationisten nicht spurlos vorbeigegangen, sie nennen sich heute selbst „schwul“ und sagen auch mal was gegen § 218, doch im wesentlichen wollen sie ein warmes Plätzchen in der Gesellschaft, keinen Angriff auf die Geschlechter- und Herrschaftsverhältnisse der bundesdeutschen Gesellschaft.

Natürlich ist diese Darstellung überspitzt. In manchen Regionen wird man sich fragen: Wovon schreibt der eigentlich? Dort, wo man jeden Artikel über Schwule in der Lokalzeitung als Erfolg feiern muß, sind solche Auseinandersetzungen seltener. Die gemeinsame Unterdrückungssituation drängt solche Debatten an den Rand – auch wenn ich die spannendsten Diskussionen über die schwule Ehe in der „Provinz“ geführt habe.

In dem relativen Erstarken der Schwulenbewegung in vielen Regionen und in der organisatorischen Verfestigung und Vergrößerung in den Städten liegt letztlich der Hauptunterschied zu den frühen 70er Jahren. Die alten „politischen“ Schwulengruppen sind zwar selten geworden, die Buchläden mit schwulem Sortiment dagegen zahlreich. Der Ausbau der Infrastruktur der Bewegung mit Zentren, Rosa Telefonen, Zeitungen, Buchläden, Cafés, AStA-Referaten, Häkel- und Sportgruppen fand übrigens schon vor Aids statt. Aids hat zusätzlich bewirkt, daß schwule Projekte für Präventionsarbeit erhebliche staatliche Mittel erhalten können und die staatliche Aufmerksamkeit für Schwule sich nicht mehr nur auf Polizeirazzien beschränkte. Der Institutionalisierungsschub durch staatliche Gelder führte nicht nur zur Expansion, sondern brachte auch die Gefahr der Preisgabe alter Strukturen und Inhalte mit sich. Hierarchisch organisierte Projekte, die nicht mehr nach dem Einheitslohn-Prinzip arbeiten und nicht zum Volksaufklärungsbüro und zum Desorientierten auftraten, haben es im Umgang mit staatlichen Zusen-

dungsgebern natürlich einfacher als widerborstige Kollektivistinnen

No way out

Zur Integrationsfigur von Schwulen taugen nur Männer wie Peter Gauweiler, nicht Rosa von Praunheim, nicht Martin Dannecker, nicht Herbert Rusche oder Eduard Stapel. Einzige Gegner sind es, die uns einengen, nicht: Anführer oder Vorbilder, allenfalls Vorlieben – für Carsten Fjörer, Sarah Leander, Ralf König oder knappe Jeans. Die Erkenntnis, daß Schwulsein allein wenig Verbindendes hat, ist für alle Träumer von der großen rosa Solidarität irgendwann unausweichlich. Wir werden getrennte Wege gehen, viele im Nadelstreifenkostüm, andere werden viel zu lange Artikel schreiben (wie ich) oder leerstehende Häuser zu Tantenhäusern machen.

Die Unterschiede zwischen einem schwulen Top-Manager und einem schwulen Hausbesitzer werden nach und nach ähnlich deutlich sichtbar wie die zwischen einem heterosexuellen Fabrikanten und einer heterosexuellen Instandbesitzerin. Sicherlich, in Momenten des Begehrens verschwimmen diese Differenzen, auf der Klippe kann man sich immer noch begegnen, doch das Reden von der gemeinsamen Unterdrückung als Schwule halten beide Klappengänger aus unterschiedlichen Gründen bald nur noch für Gesülze

Aiber, Eckert

BINNENHOF 1A

GK 23

In deze rubriek komen beurtelings de vijf grote landelijke politieke partijen aan het woord. Dit keer is de beurt aan Willy Swildens, Tweede Kamerlid van de PvdA.

Omdat het voorstel van een Wet Gelijke Behandeling op het moment van deadline van dit nummer van De GAY Krant, nog niet bij de Tweede Kamer is ingediend, kan ik een eerste commentaar daarop in dit nummer niet aan u kwijt. Acties om aan homoseksuelen - zo zij daar zelf prijs op stellen - dezelfde rechten en plichten te verschaffen als aan gehuwden, zijn inmiddels ondernomen, maar dit soort 'gevoelige zaken' nemen enige tijd.

De positie van homoseksuelen in de krijgsmacht krijgt terecht extra aandacht van de minister van Defensie en binnenkort zal de Kamer met minister D'Ancona haar homobeleid bespreken. Op dit moment dus weinig nieuws uit Den Haag.

Van commentaar op de uitspraak in de zaak-Mader wil ik mij op dit moment onthouden, nu hoger beroep is aangetekend tegen de uitspraak van de rechtbank. Ik hoop uiteraard dat het Hof de bedoeling van de wetgever met betrekking tot het porno-artikel in het Wetboek van Strafrecht in zijn arrest tot uitdrukking brengt.

Dan maar minder hot news.

Aan een voor homo-Nederland toch niet onbelangrijke zaak is in de media hier te lande relatief weinig aandacht besteed, dit in tegenstelling tot Engeland, Canada, Ierland, Australië en Duitsland: de wijziging van de zedelijkheidswetgeving. Aanleiding daartoe vormde een tweetal arresten van de Hoge Raad met betrekking tot verkrachting binnen het huwelijk (hetgeen niet strafbaar was). Reparatiwetgeving op dit punt was op zijn plaats, maar de voorstellen van de vorige minister van Justitie gingen aanzienlijk verder. Ontuchtige handelingen - op zichzelf reeds strafbaar - zouden zwaardere straf moeten worden als er op enigerlei wijze sprake was van seksuele penetratie. En dat zonder onderscheid tussen gewenst en ongewenst seksueel contact. Voor zover dat seks betreft met personen die hun eigen wil niet kunnen bepalen (fysiek of psychisch gehandicapt) of in een afhankelijke positie verkeren (kind/ouder, patiënt/arts e.d.) valt dat te verdedigen. Omdat 'vieselijke gemeenschap' met meisjes tussen de 12 en 16 jaar in de oude wet NIET zonder meer door het Openbaar Ministerie vervolgd kon worden (alleen op klacht) en er daarbij dus wel degelijk rekening werd gehouden met het vrijwillige karakter van het seksuele contact, werkte het voorstel te meer discriminerend voor jongens onder de 16 jaar, nu een zwaardere straf op penetratie werd voorgesteld. De Tweede Kamer was vrijwel unaniem van mening dat dit niet door de beugel kon. Het voorstel werd met medewerking van minister Hirsch Ballin (!) drastisch gewijzigd en (met alleen RPF en SGP tegen - CD deed

niet mee aan de discussie) aangenomen: elke vorm van verkrachting (vrouwen én mannen, buiten én binnen het huwelijk) is strafbaar. Datzelfde geldt onverkort voor ontucht (al dan niet met penetratie) met kinderen beneden de leeftijd van 12 jaar. Seks met meisjes én jongens tussen de 12 en 16 jaar is weliswaar strafbaar, maar er kan alleen worden vervolgd als er een klacht wordt ingediend. Dat klachtrecht krijgen de jongeren nu ook zelf. Maken zij daar geen gebruik van omdat ze het seksueel contact zelf wilden, dan wordt er dus niet vervolgd.

Uiteraard is dit, zeker voor homoseksuele jongens, een aanzienlijke verbetering. Toch wordt onze tevredenheid in met name Engeland niet gedeeld. De kranten stonden er bol van en nog steeds - het voorstel werd in november behandeld - word ik door reporters achtervolgd die willen weten wat ons hier heeft bezield: kinderen zouden tot seks worden aangemoedigd, om van de homoseks nog maar te zwijgen. Ik leg het hun iedere keer opnieuw graag uit. Want voor mij - en voor de meerderheid in de Tweede Kamer - staat het recht om zelf uit te maken hoe men zijn/haar seksuele leven wil inrichten voorop!

Staatssecretaris Kosto beslist:

Brit moet Nederland uit

GK 23

DEN HAAG - Staatssecretaris Kosto (Justitie) wil dat een Brit die al meer dan zes jaar in Nederland woont het land verlaat. Als hij niet vrijwillig kiest voor vertrek naar een ander land, dan zal hij worden uitgewezen naar zijn vaderland, Groot-Brittannië.

Staatssecretaris Kosto

Zie ook p 4

RECHTSDIEN

Volgens de man zelf wacht hem daar strafvervolgung. Zes jaar geleden werd hij aangeklaagd voor medewerking aan het blad Contact, dat aandacht besteedde aan mannen met pedoseksuele gevoelens. De Britse justitie zag daarin uitlokking tot onzedelijk gedrag, met name pedofilie, en de man vluchtte naar Nederland. Hier kon hij zich schuilhouden: uitlevering was niet mogelijk omdat de feiten die hem aangewreven werden hier niet strafbaar zijn.

Op zijn verzoeken om erkend te worden als vluchteling is echter tot in hoogste instantie negatief beslist. Er loopt nog een procedure voor de Europese Commissie, maar staatssecretaris Kosto wil die niet afwachten, zo heeft hij laten weten in antwoord op vragen van het kamerlid Lankhorst (Groen Links). Hij wijst er op dat de Brit volledige medewerking heeft van het Brits consulaat om een nieuw paspoort te krijgen, waarmee hij overal naar toe kan. Hij hoeft dus helemaal niet naar Engeland terug. Maar al zou hij dat doen, dan is het nog maar de vraag of hij zal worden opgepakt. Kosto zegt van Interpol te hebben vernomen dat de man in Groot-Brittannië niet meer door justitie wordt gezocht.

Ien Dales: Wet Gelijke Behandeling

deze maand naar de Kamer

DEN HAAG - In antwoord op vragen van Groen Links-kamerlid Peter Lankhorst, schrijft minister Ien Dales van Binnenlandse Zaken dat ze goede hoop heeft dat de algemene Wet Gelijke Behandeling "in de eerste week van februari in de ministerraad zal zijn voltooid en dat het wetsvoorstel vervolgens zal kunnen worden ingediend bij de Tweede Kamer".

Dales, coördinerend minister als het om de Wet Gelijke Behandeling gaat, bevestigt berichten dat de Raad van State inmiddels advies over het wetsvoorstel heeft uitgebracht. "Vervolgens is een nader rapport opgesteld, waarover interdepartementaal overleg moest worden gevoerd. Dit overleg bevindt zich in een afrondende fase." Lankhorst vraagt naar het waarom van de enorme vertraging die het wetsvoorstel heeft opgelopen (al in juni 1990 zei homominister D'Ancona dat de wet in de zomer nog in de Tweede Kamer zou komen) beantwoordt bewindsvrouw Dales met een verwijzing naar bovengenoemd interdepartementaal overleg dat na het Raad van State-advies nodig was. Dit kan betekenen dat in het advies de nodige kritische noten worden gekraakt.

Volgens ANP-berichten is er eind januari "binnen organisaties van homoseksuelen ongerustheid ontstaan over het geheime ontwerp van de wet". Niet geschreven staat om welke homo-organisaties het

gaat. Volgens de bronnen van ANP zijn 'de organisaties' vooral ongerust over een bepaling in de wet die schoolbesturen de mogelijkheid geeft een leerkracht te ontslaan op grond van seksuele gedragingen. In vorige ontwerp-wetten Gelijke Behandeling was daarvan inderdaad sprake. De term 'seksuele gedraging' is echter nieuw. Als het waar is wat ANP schrijft, zou zelfs het feit dat een leerkracht zijn vriend kust voor het schoolbestuur een reden kunnen zijn ontslag aan te vragen.

Mag volgens ANP discriminatie op grond van 'seksuele gedraging' wel, op grond van 'seksuele geaardheid' mag het weer niet, ook door de schoolbesturen niet. Dit maakt de berichtgeving juist zo onduidelijk, want als er iets kenmerkend is voor een geaardheid dan is het wel het daaruit voortvloeiende seksuele gedrag. Vreemd dus. Tenzij de tekstgedeelten betekenen dat ook hetero's elkaar niet kussend mogen begroeten. Voorlopig blijft het wachten op het officiële wetsontwerp.

Hirsch Ballin handhaaft discriminatie pleegouders

DEN HAAG - CDA-minister E.H.M. Hirsch Ballin van Justitie weigert overheidswetgeving dusdanig te wijzigen dat homo-pleegouders niet meer gediscrimineerd worden. De discriminatie is het geval bij de regel rondom de naamswijziging van een pleegkind. Dit recht is slechts een recht voor hetero-stellen. Hirsch Ballin wil dit voorlopig zo houden.

Groen Links-kamerlid Peter Lankhorst stelde midden december vragen over de naamswijziging van pleegkinderen. Hij pleit voor opheffing van het verschil tussen homo-pleegouders en hetero-pleegouders.

Hirsch Ballin verwijst het Kamerlid naar de Commissie Kortmann, de onlangs ingestelde commissie

waarvan een sub-commissie moet bekijken hoe een wetelijke regeling voor homo's naast die van het hetero-huwelijk eruit zou moeten gaan zien. In dat kader zal ook aan de orde komen de consequenties van het geregistreerd zijn van twee duurzaam samenlevende personen van hetzelfde geslacht die als pleegouders een verzoek tot geadopteerbaarheid van de naam van hun pleegkind in een van hun beider namen willen doen, schrijft Hirsch Ballin.

Verbod op discriminatie

Kabinet negeert advies Raad van State en dient wet bij Kamer in

Van onze parlementsredactie TRIS DEN HAAG - Het kabinet houdt, ondanks een negatief advies van de Raad van State, vast aan de totstandkoming van een algemene anti-discriminatiewet. De ministerraad heeft gisteren besloten zo'n wetsvoorstel bij de Tweede Kamer in te dienen.

Met het voorstel voor een algemene wet gelijke behandeling wil het kabinet een verbod leggen op discriminatie op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, (hetero- of homo)seksuele gerichtheid of burgerlijke staat. Dat verbod geldt onder

meer in arbeidsbetrekkingen, binnen het onderwijs, bij sport, recreatie en huisvesting.

De ministerraad ging vorig jaar juli al akkoord met een wetsvoorstel. Daarna ging het, zoals gebruikelijk, voor advies naar de Raad van State. Dit hoogste adviescollege van de regering vindt dat de noodzaak voor het wetsvoorstel niet voldoende is aangetoond. De Raad vindt de bescherming die artikel 1 van de Grondwet biedt voldoende.

Verder heeft de Raad van State ook nogal wat bedenkingen tegen de opzet waarvoor het kabinet heeft gekozen: een verbod om onder-

scheid te maken, behalve in uitzonderingsgevallen die nadrukkelijk in de wet worden genoemd. Soortgelijke bezwaren uitte de Raad van State tegen eerdere, inmiddels ingetrokken wetsvoorstellen van vorige kabinetten.

Niettemin heeft het kabinet besloten het wetsvoorstel toch (volgende week) bij de Tweede Kamer in te dienen. De ministers vinden een algemene wet gelijke behandeling (zoals CDA en PvdA in het regeerakkoord zijn overeengekomen) wel noodzakelijk. En het kabinet blijft erbij dat de gekozen opzet de burgers de meeste duidelijkheid biedt. De Raad van State gaat in zijn advies

ook nog in op de relatie tussen het wetsvoorstel gelijke behandeling en de in de Grondwet vastgelegde vrijheid van onderwijs. Het verbod op discriminatie bij aanstelling en ontslag van een werknemer geldt ook voor leraren, ook voor degenen die werkzaam zijn op een bijzondere school. Volgens het kabinet is het wetsvoorstel echter zo uitgewerkt dat de vrijheid van onderwijs niet wordt aangetast.

Het wetsvoorstel voorziet in het instellen van een commissie waarbij burgers die zich slachtoffer voelen van discriminatie, terecht kunnen. De commissie kan ook uit eigen beweging onderzoek doen naar geval-

len van discriminatie. Het laatste woord is aan de rechter.

De regeringspartijen CDA en PvdA zijn tevreden met het wetsvoorstel. De PvdA-Kamerleden Van Nieuwenhoven en Haas-Berger zullen nu hun initiatiefvoorstel tegen seksediscriminatie intrekken.

Volgens de PvdA zijn de afspraken uit het regeerakkoord op een goede manier in het wetsvoorstel verwerkt. Het CDA vindt dat het voorstel een evenwichtige indruk maakt. Het voorstel beoogt ook recht te doen aan de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, de vrijheid van vereniging en de onderwijsvrijheid, meent het CDA.

Anti-discriminatiewet na achttien jaar

Het onbetwiste dieptepunt in de wordingsgeschiedenis van de anti-discriminatiewet viel in de zomer van 1985. Toen lekte een geheim voorstel uit van minister Rietkerk.

door margreet vermeulen

redactie den haag 14/11/86

Populair gezegd stelde de VVD'er voor dat je homo's niet mag ontslaan omdat het homo's zijn, maar wel als ze zich al te veel als homo gedragen.

"Rietkerk wil de hypocrisie bij wet regelen", kermde de Evangelische Alliantie. "Héél stille, aangepaste homo's mag je dus niet discrimineren", schamperde Vrij Nederland.

Anno 1991 lijkt het monsterlijke compromis toch nog vrucht te gaan dragen, maar wel in de verkeerde moederschoot. Dat het CDA/PvdA-kabinet zich voor het ontwerp van een brede anti-discriminatiewet nu uitgerekend heeft laten inspireren door het gestrande wanhoopsoffensief van een VVD'er.

Zal dit vijfde (!) wetsontwerp tegen discriminatie naar sekse en seksuele geaardheid de eindstreep halen? Een reconstructie van achttien jaar schaduwboksen op het Binnenhof.

Mag een homoseksuele leraar op een christelijke school een roze button dragen? Het VVD-Kamerlid Rempt: "Dat is op de rand. Persoonlijk vind ik dat het moet kunnen". We schrijven 1985. Het jaar waarin Nederland - geheel conform de tijdgeest - het nog zo prille staatssecretariaat voor emancipatiezaken afschafte. Nog voordat haar functie werd geschrapt, deed Annelien Kappeyne van de Coppello afstand van het dossier anti-discriminatiewetgeving.

De discussie over anti-discriminatie-wetgeving is op dat moment twaalf jaar oud en verkeert in de grootst mogelijke impasse. Dat is de schuld van de mannen in het CDA, klaagt het VVD-kamerlid Rempt in de krant: "Hun naam eindigt ook altijd op man. Deetman, Brinkman". Volgens het liberale Kamerlid zijn de Brink- en Deetmannen bang voor de vrouwenemancipatie. Maar niet de vrouwenemancipatie is het grote twistpunt in de vorming van een anti-discriminatiewet, toen niet en nu niet. De discussie heeft zich toegespitst op de homoseksuele onderwijzer in Staphorst. En dat is wel de 'schuld' van het CDA, in het bijzonder van de Brink- en Deetmannen. Zij vinden dat (christelijke) besturen van scholen en ziekenhuizen homo's mogen weren en ontslaan. Alle andere grote fracties in de Tweede Kamer (PvdA, VVD en D66) vinden van niet. Dat is in een notedop het hele probleem.

Aanvankelijk gingen de discussies over een anti-discriminatiewet oftewel de wet gelijke behandeling van een leen dakje. De kwestie werd in 1973 aangezwengeld door twee actiegroepen: Man/Vrouw/Maatschappij en de homobelangengroep COC. Vijf jaar later neemt het kabinet Van Agt-Wiegel het advies van de Emancipatie Commissie over om discriminatie op grond van sekse, burgerlijke staat en seksuele geaardheid bij wet te verbieden. Met dien verstande, dat de 'maatschappelijke gevolgen' van een discriminatie-verbod voor homo's eerst moet worden onderzocht.

De volksvertegenwoordiging ruikt lont en (vrijwel) Kamerbreed wordt de regering verzocht een wet te maken tegen 'alle vormen van discriminatie op grond van geslacht, daarbij begrepen homofilie en huwelijkse staat'. Het CDA staat vierkant achter deze motie. Het voorontwerp van wet ziet in september 1981 het daglicht. De reactie-termijn lijkt geruisloos te verstrijken. Maar in januari 1982 breekt de beer los. Want in Nederland dreigt een 'anti-christelijke dictatuur', zo houdt de EO haar publiek voor. De knusloosheid van de Evangelische Alliantie is een feit. In een mum van tijd staat het ministerie van CRM propvol met dozen protestbrieven, al of niet op voorgedrukt papier van de Evangelische Alliantie.

Keer op keer bezweert wordt beweerd dat christelijke scholen niet gedwongen zullen worden om homo's aan te nemen die vervolgens hun onbijbels geachte levenswandel ongehinderd op de kinderen zullen overbrengen. "Een schoolbestuur mag van een sollicitant vragen of hij/zij zich kan verenigen met de doelstellingen van de school. Daar mag een sollicitant op aangesproken worden. Niet op zijn seksuele geaardheid of burgerlijke staat".

Maar het is te laat. Het CDA komt onder grote druk te staan. Het duurt niet lang of het Wetenschappelijk Instituut van het CDA betreft de stelling dat christelijke schoolbesturen de vrijheid moeten houden om homo's (die hun geaardheid praktiseren) te ontslaan. (Maart 1982).

Het CDA worstelt verder maar komt niet boven. Wat weegt zwaarder? De vrijheid van onderwijs of artikel 1 van de Grondwet: "Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld". In december 1984 stemt de partijraad over de kwestie. Met 125 stemmen voor en 115 tegen neemt het CDA-bestuur de resolutie aan dat particuliere organisaties op levensbeschouwelijke grondslag homo's mogen weren.

Onder het motto "liever geen wet dan een slechte wet", probeert Lubbers (ten tijde van het kabinet Lubbers één) de goegemeente voor te bereiden op uitstel afstel. Toch kwelt het kabinet zich nog ruim een half jaar met een spurtocht naar compromissen. Want onder ongelukgetal 13 wordt in het regeerakkoord een anti-discriminatie-wet aangekondigd. En belofte maakt schuld.

"Het kabinet is stukgelopen op partijpolitieke standpunten, emoties en beladen discussies over gedetailleerde voorbeelden", verzucht VVD-minister

Korthals-Altes (Justitie) in de Volkskrant. Op dat moment is zelfs het zoenoffer van zijn partijgenoot Rietkerk gestrand. Rietkerk wil de ontslagbescherming voor homoseksuele leerkrachten beperken tot 'aangepaste' homo's - die hun geaardheid niet al te uitbundig praktiseren.

"Als je dat allemaal wettelijk wil regelen verval je in een onontwarbare knoop", zegt Rietkerks' partijgenoot Korthals-Altes (Justitie). Geen hond herinnert zich ondertussen nog dat

oorspronkelijk door Man/Vrouw/Maatschappij om de wet werd gevraagd om ook vrouwen te beschermen tegen ontslag, met name gehuwde en ongehuwd samenwonende vrouwen.

In september 1985 staakt het kabinet de pogingen om een compromis te formuleren, met als gevolg dat de anti-discriminatiewet een 'vrije kwestie' wordt. Dat betekent dat coalitiepartners mogen handelen naar eigen inzicht. Wie nu denkt dat de VVD deze vrijheid gebruikt om achter de rug van het CDA om een anti-discriminatie-wet te regelen met de PvdA, komt bedrogen uit. "Coalitiepartners moeten elkaar ontzien, elkaar op wezenlijke punten geen trauma's toebrengen", erkent VVD-strateeg Korthals korte tijd later met een verbluffende openhartigheid. Al die openhartigheid dient trouwens geen enkel doel, want Lubbers voorziet de VVD-fractie van een elegant excuus om haar liberale principes zonder gezichtsverlies te kunnen verkwanselen.

Het voorstel van de minister-president is om een veel bredere anti-discriminatiewet te ontwerpen, waarin ook discriminatie op grond van ras en levensovertuiging wordt verboden. "Het verbreden leidt tot nieuwe complicaties en verder tijdverlies", waarschuwt de oppositie. Maar de VVD stapt er gretig op in. En jawel, het kabinet verordonneert met grote voortvarendheid een nieuwe, grondige studie. Het grote vooruitschuiven is weer begonnen.

Het is louter voor de show dat de VVD enige tijd later toch met een eer-

VERVULL UN IT

ste concept voor een mogelijk initiatiefwetsvoorstel' komt. Deze 'liberale solo' valt heus niet toevallig samen met de verkiezingscampagne '86, sneert Trouw. Kortom, Lubbers-één gaat voorbij zonder dat de anti-discriminatiewet ook maar een stap dichterbij komt.

Het kabinet Lubbers-Twee stuurt een wetsontwerp gelijke behandeling voor advies naar de Raad van State. Het Binnenhof gonst van de speculaties, omdat de tekst van het wetsontwerp geheim blijft. VVD en CDA geven ieder hun eigen uitleg aan de niet gepubliceerde tekst. Nee. De liberalen hoeven zich nergens voor te schamen, zegt het VVD-Kamerlid Rempt.

Maar nog geen half jaar later staat het hele kabinet het schaamrood op de kaken, want de Raad van State laat van het wetsontwerp geen spaan heel. De tekst van het wetsontwerp wordt nu gepubliceerd. Levensbeschouwelijke instellingen mogen in hun personeelsbeleid onderscheid maken. Bijzondere scholen mogen niet alleen homoseksuele leraren, maar ook homoseksuele leerlingen weigeren. Belangengroepen zien het wetsontwerp als "een vrijbrief voor discriminatie". Stapje voor stapje sluit de VVD-fractie zich daarbij aan. Alleen het CDA kan zich nog in het wetsontwerp vinden. Het is ondertussen april 1989.

Dan komt de PvdA in actie. Ze blaast het stof van haar eigen initiatief-wetsontwerp tegen discriminatie uit 1987. Om de VVD tegemoet te komen besluit de PvdA haar initiatiefwet tegen seksdiscriminatie op te rekken tot een brede wet waarin ook ras, politieke gezindheid en godsdienst als discriminatiegronden verboden worden. Voordat de PvdA en VVD tot zaken komen, struikelt het kabinet over het reiskostenforfait.

Bij de formatie van het PvdA/CDA-kabinet lijkt de wet gelijke behandeling een 'makkie'. Volgens het regeerakkoord mag een werknemer niet gediskwalificeerd worden 'om het enkele feit' dat hij of zij homoseksueel is. Is het CDA werkelijk om? Jazeker, beweert Ella Kalsbeek, PvdA-Kamerlid en mede-auteur van het regeerakkoord. Dus homo's hoeven hun geaardheid niet te verstoppen, ook niet in het christelijk onderwijs? "Hoe groot die ruimte is, zal de rechter moeten bepalen. Op scholen waar homoseksualiteit 'de Here een gruwel' is, ligt dat natuurlijk anders dan op progressievere scholen", aldus Kalsbeek in een partijtje tekstinterpretatie met weekblad De Tijd. Het COC slaat alsnog de schrik om het hart.

Het duurt nog tot juli 1990 voordat de tekst van het wetsontwerp gereed is voor verzending naar de Raad van State. De tekst zelf blijft geheim, maar de uitleg van minister-president Lubbers stelt zowel het COC gerust als exponenten van rechts-orthodoxe kring. "Zal het kabinet Lubbers/Kok inderdaad de geschiedenis ingaan als het kabinet waaronder de wet gelijke behandeling in het staatsblad kwam", vraagt het NRC zich verbaasd af in het hoofdredactioneel commentaar.

De Tweede Kamer ontvangt volgende week de definitieve tekst van het wetsontwerp gelijke behandeling. Achttien jaar gesoebat heeft één ding duidelijk gemaakt: christelijke schoolbesturen mogen geen homo's ontslaan om 'het enkele feit' dat ze homo zijn, maar wel als ze zich in hun 'woon- of leefsituatie' als zodanig gedragen. En zolang het CDA in de regering zit zal dat zo blijven.

DEN HAAG/AMSTERDAM - "Je mag het wel zijn, maar je mag het niet doen." Met die woorden vat COC-woordvoerder Willemien Ruygrok de kern van het bij de Tweede Kamer ingediende ontwerp van Wet gelijke behandeling samen. "Dit wetsontwerp is niet eens halfslachtig meer. Het is gewoon slecht. Het is een onaanvaardbare inperking van artikel 1 van de Grondwet."

GK 23

Taal die er niet om liegt. Wie zich nog herinnert hoe positief het COC aanvankelijk reageerde op de versie van het wetsontwerp die naar de Raad van State om advies is gestuurd, zal duidelijk zijn dat er sindsdien weer heel wat in het nadeel van homo's en lesbiennes is veranderd. Als hoogste adviescollege van de regering heeft de Raad van State zich - net als bij eerdere versies van de Wet gelijke behandeling - afgevraagd of zo'n wet wel zin heeft. De grondwet zou al voldoende bescherming tegen discriminatie bieden en de manier waarop het kabinet gelijke behandeling zou willen regelen zou haaks staan op artikel 23 van de grondwet waarin de vrijheid van onderwijs is geregeld.

Dat is natuurlijk koren op de molen van het CDA en die partij lijkt dan ook als overwinnaar uit de bus te zijn gekomen. De Raad van State heeft immers geoordeeld dat de onderwijsinstellingen zelf moeten kunnen bepalen welke eisen mogen worden gesteld met het oog op de verwezenlijking van de grondslag van de instelling. Naar aanleiding van deze stelling lijkt de strekking van het wetsvoorstel verduidelijkt in de memorie van toelichting en aangevuld met een meer uitvoerige bespreking van de reikwijdte van het voorstel.

Bij het ter perse gaan van dit nummer van De GAY Krant waren deze letterlijke teksten nog niet beschikbaar. Niettemin wees toen alles erop dat alleen nog het enkele feit van homoseksualiteit voor christelijke scholen geen aanleiding mag zijn om leraren en leerlingen te weigeren of van school te sturen, maar dat de invulling van dat feit in de dagelijkse leefwijze wel degelijk door het schoolbestuur mag worden beoordeeld, ook als het om het privé-leven gaat. Volgens Willemien Ruygrok van het COC heeft het kabinet daarmee gebogen voor 'de vijf procent Staphorster scholen'. Ze noemt het volstrekt onaanvaardbaar dat schoolbesturen wat in de privé-sfeer gebeurt de doorslag mogen laten geven bij het handhaven of aannemen van een leraar of leerling. Dr. Rob Tielman, bekend homo-wetenschapper maar ook nog eens voorzitter van de Openbaar Onderwijs Koepel ziet niet alleen discriminatie van homoseksuelen als bezwaar tegen dit wetsvoorstel. Hij trekt zijn kritiek nog veel breder: "het discrimineert hiermee ook tussen openbaar en confessioneel onderwijs en dat is onaanvaardbaar".

"Het COC wil de komende maanden een uiterste poging doen om de leden van het parlement op andere gedachten te brengen. Het hoopt daarmee alsnog een meerderheid te krijgen voor het amendement van dit wetsontwerp. "Zou dat niet lukken, dan kan dit wetsontwerp maar beter worden weggestemd," zegt Willemien Ruygrok eerlijk. Nog altijd geldt immers: beter helemaal geen wet dan een slechte wet waarin discriminatie in feite wordt gelegaliseerd. Het enige lichtpuntje vindt de COC-woordvoerder dat de commissie gelijke behan-

ding zo is opgetuigd dat ze ook op eigen initiatief onderzoek kan doen naar discriminatie en dat aan de rechter kan voorleggen. "Maar wat kopen we voor een goede commissie als de wet zelf niet deugt?" zegt Willemien Ruygrok.

VERSIEREN

In een laatste poging te redden wat er nog te redden valt is het COC een actie gestart onder het motto: "Versier een Kamerlid." Dat gebeurt in samenwerking met het LKP, Landelijk Coördinatiepunt Groepen Kerk en Homoseksualiteit. Bij beide organisaties is een informatiepakket verkrijgbaar waarin opgenomen een stukje voorgeschiedenis over de Wet gelijke behandeling, een lijst met adressen van kamerleden en suggesties voor een te schrijven brief. Het is de bedoeling dat zoveel mogelijk organisaties, maar ook individuele personen kamerleden aanschrijven met hun bezwaren tegen dit wetsontwerp en met pleidooien voor een Wet gelijke behandeling zonder uitzonderingsclausules. Bij het pakket zit ook een briefje voor de terugkoppeling aan de organisatoren van deze actie, zodat bekend wordt hoeveel kamerleden zijn aangeschreven en hoe vaak en wat hun eventuele reacties waren.

Verder suggereert het COC om zoveel mogelijk verkiezingsbijeenkomsten in het kader van de komende provinciale statenverkiezingen te bezoeken en het daar volksvertegenwoordigers lastig te maken met vragen over de Wet gelijke behandeling. Ook voor de tijd na de verkiezingen heeft het COC acties tegen dit wetsvoorstel gepland staan. Op 28 maart wordt er in De Rode Hoed in Amsterdam een bijeenkomst gehouden waar de homobeweging een confrontatie in dialoogvorm aangaat met de christelijke politiek en de onderwijswereld. Belangrijke gast zal hier zijn ex-CDA-minister mr. Job de Ruiter, mede-ondertekenaar van het eerste wetsontwerp gelijke behandeling dat verwerpelijke uitzonderingsbepalingen als er nu in worden gebracht nog niet bevatte. Ten slotte zal het COC de komende weken gebruiken om een doortimmerde reactie te schrijven en daarmee de verschillende fracties in de Tweede Kamer langs te gaan. "We zullen er alles aan doen om dit voorstel in positieve zin te veranderen," benadrukt Willemien Ruygrok.

Commentaar

GK 23

Terug in de kast

Wat blijft er nog over van het liberale, tolerante Nederland als je er wel homo mag zijn, maar daar beter niet voor uit kunt komen? Na 15 jaar tobben en afzien krijgen we straks eindelijk een Wet gelijke behandeling. Niet eentje zonder uitzonderingsbepalingen, zoals ons door de PvdA was beloofd, maar eentje die zegt dat het enkele feit dat je 'zo' bent er in onze moderne samenleving niet toe mag doen.

Daar houdt het dan wel mee op. Meer dan een erkenning dat we het toch ook niet kunnen helpen dat we homo of lesbisch zijn en dat onze geaardheid daarom dient te worden geaccepteerd, houdt dit wetsontwerp niet in. Het recht om te leven naar onze geaardheid, dat we al meer dan 15 jaar voor onszelf opeisen, wordt ons nu bij wet ontnomen. De manier waarop we vorm en inhoud geven aan onze homoseksualiteit mag immers door zich christelijk noemende werkgevers gebruikt worden om ons te weigeren in of voor de klas of in een andere baan.

Vijftien jaar bakkeleien over de Wet gelijke behandeling heeft dus niet meer opgeleverd dan een wettelijke sanctie van bestaande discriminatie. Je mag het wel zijn, maar je mag het niet doen, want anders kun je van school worden gestuurd, je baan verliezen, of niet aangenomen worden. Vijftien jaar vechten voor gelijke rechten slaat nu als een boemerang op ons terug. Een coalitie van CDA en nota bene de PvdA, die voor de Kamerverkiezingen nog zo benadrukte voor een goede Wet gelijke behandeling zonder uitzonderingen te zijn, jaagt ons nu in feite terug in de kast.

Het is duidelijk dat een wetsvoorstel met dergelijke gevolgen nooit het staatsblad halen mag. We moeten echter vrezen dat dit wel gebeurt. Uiteindelijk is er al 15 jaar over gesproken en lijkt de coalitie er veel aan gelegen deze zaak nu te regelen. Dus blijft het opblazen van deze regeringscoalitie onze enige hoop. En dan dringt zich een vergelijking op met eerdere, betere versies van de Wet gelijke behandeling. Die verdwenen van tafel toen het hele kabinet verdween, niet als gevolg van een principiële discussie over dit onderwerp (was dat maar waar!), maar om andere zaken, zoals sociaal-economisch en financieel beleid en niet te vergeten de uitslag van de verkiezingen voor provinciale staten.

Gelukkig staan die verkiezingen nu net voor de deur. Op 6 maart mag elke Nederlander boven de 18 laten blijken wat zijn politieke voorkeur is en in mei kiest hij daarmee indirect de Eerste Kamer. Op het Binnenhof knijpt menig politicus zich voor deze verkiezingen en het zal niet de eerste keer zijn dat de uitslag ervan een bom legt onder een zittende coalitie. Als we moeten vaststellen dat we van deze coalitie alleen maar een wettelijke bevestiging van discriminatie te verwachten hebben, laten we dan op 6 maart in ons stemgedrag maar helpen die coalitie op te blazen. We hebben een betere regering verdiend.

Arjen Broekhuizen

COC onderneemt laatste reddingspoging

=Door Arjen Broekhuizen=

ANNEMARIE

GK 23 VRESELIJK

De Wet Gelijke Behandeling komt eraan. Beter wel een wet dan geen wet? De deskundigen zullen de tekst uitvullen en er zal een interessante discussie op gang komen over de precieze betekenis van sommige frasen. Toch is een wet een soort bescherming in die zin, dat lesbo's en homi's die gediscrimineerd worden of zich gediscrimineerd voelen of bang zijn dat ze gediscrimineerd zullen worden als ze ooit aan hun omgeving laten merken dat ze ..., een steuntje in de rug krijgen.

Terwijl er elders op de wereld vermoord, gebombardeerd en gediscrimineerd wordt dat je er koud van wordt, gaan wij ons opwinden over de tekst van een Wet Gelijke Behandeling. Zo hoort het ook, het is het bewijs van het feit dat we in een democratie leven. Europa is het enige werelddeel waar nog een soort van democratische structuur te herkennen is. Hier en daar. Dat zal ongetwijfeld veranderen na Europa 1992. Dus waarom klagen mensen hier nog? Het doel van het leven is om het van dag tot dag zo lekker mogelijk te hebben en dat kan nu nog. Over een aantal jaren is dat afgelopen. Oorlog duurt voort; Europa wordt een dictatuur; de vervuiling vernietigt de mens; de kakkerlak overleeft. Zou die over een aantal duizenden jaren gaan praten en denken? Het is te hopen van niet. Voor de kakkerlak dan.

Een somber wereldbeeld? Integendeel, ik ben een rasoptimist. Met glimmende oogjes van de ijspret kijk ik uit het raam. Het vriest terwijl ik dit schrijf en ik ga straks op mijn schaatsen naar de brievenbus. Wat een gezond weer! Zure sneeuw, daar heeft niemand het over. Toch is het zo, want sneeuw is bevroren regen. Een Wet Gelijke Behandeling! In Zuidafrika zijn weer doden gevallen. De helft van de bevolking van Liberia is gevlucht. Israël bestaat in bedreigd. Duizenden zijn er dood door de Golfoorlog en er zullen er nog duizenden volgen. En wij maar mekkeren over de tekst van de WGB.

Soms heb ik een gevoel van gêne.

Annemarie Grewel

Homo Card VK 16

Betalen met je creditcard en daarmee laten zien wie en wat je bent. Directeur Dan Wallace van de Dallas Gay Alliance, een kredietinstelling van homoseksuelen, noemde het uitgeven van de Mastercard "een zaak van waardigheid en trots".

"Mensen zijn altijd maar al te graag bereid geweest ons geld aan te nemen en ons allerhande producten en diensten te verkopen, om zich vervolgens tegen ons te keren en ons omlaag te halen", meent Wallace. "Op deze manier komen ze er achter waar hun geld vandaan komt en zullen ze ons misschien beter leren waarderen."

Oorzaak gevonden!

In België heeft men soms typische ideeën over de oorzaak van homoseksualiteit. Zo kwamen onlangs vier mannen voor de rechter op beschuldiging van verkrachting en openbare zedenschennis, gepleegd tegen een kind onder de 14 jaar. Tijdens het proces werd aangesuip dat de daders seksueel contact hadden gehad met de jongen, "waardoor het kind homoseksueel geworden zou zijn". Half februari komen in een nieuwe zitting twee psychiaters aan het woord. Wij zijn benieuwd welke verklaring deze heren hebben voor de geaardheid van de jongen.

...woeps!

Eis: drie jaar wegens incest

DEN HAAG - Officier van Justitie mr. F. Slits eiste gisteren bij de rechtbank in Den Haag drie jaar gevangenisstraf tegen de 45-jarige Hagenaar R. van der B. wegens poging tot geslachtelijke gemeenschap en het plegen van ontuchtige handelingen met zijn dochtertje gedurende een periode van twee jaar. Hij begon ermee toen het meisje drie jaar was.

De officier achtte het ten laste gelegde bewezen op grond van verklaringen van de moeder en de grootouders van het meisje. Ook de bevindingen van de psychomotorische therapeute die het meisje op haar verklaringen en gedragingen onderzocht, vond hij overtuigend.

Vrijgesproken van incest

DEN HAAG - De Haagse heeft vrijdag de 45-jarige Hagenaar R. van der B. vrijgesproken van incest wegens onvoldoende bewijs. De officier van justitie had drie jaar gevangenisstraf geëist tegen de man wegens poging tot geslachtelijke gemeenschap en het plegen van ontuchtige handelingen met zijn dochtertje gedurende twee jaar.

De rechtbank oordeelde dat het bewijs slechts bestond uit de verklaring van een zeer jong meisje tegenover haar moeder, die zij later herhaalde tegenover haar grootouders, die inmiddels op de hoogte waren, en een opsporingsambtenaar.

Celstraf voor poging meisje te verkrachten

AMSTERDAM (ANP) - De Amsterdamse rechtbank heeft gisteren de 21-jarige J.J. tot een gevangenisstraf van negen maanden en TBS met dwangverpleging veroordeeld, wegens een poging tot verkrachting van een negenjarig, slechtziend meisje. Ook werd de man veroordeeld omdat hij het meisje van haar vrijheid had beroofd. Tegen de man was eenzelfde straf geëist.

De rechtbank acht bewezen dat J. het visueel gehandicapte meisje op 6 juni van het vorige jaar achterop zijn fiets had meegenomen naar een gebied met bosjes. Daar betastte hij het meisje en probeerde haar te verkrachten. Het slachtoffer had verschillende keren aangegeven weg te willen, maar werd door de man gedwongen te blijven.

J. werd bovendien veroordeeld omdat hij driemaal valselijk aangifte had gedaan van diefstal van een OV-kaart. Wegens het opgeven van een valse naam tijdens een rit met het openbaar vervoer legde de rechtbank om technische redenen geen straf op.

Celstraf en tbs voor verkrachten van meisje (9)

AMSTERDAM (ANP) - Officier van justitie J. Sassenburg heeft gisteren bij de rechtbank in Amsterdam negen maanden celstraf en tbs met dwangverpleging geëist tegen de 21-jarige J.J.. De man wordt poging tot verkrachting van een 9-jarig slechtziend meisje verweten en de beroving van haar vrijheid gedurende anderhalf uur.

De verdachte nam op 6 juni vorig jaar het meisje, dat dicht bij haar huis in Amsterdam met andere kinderen aan het spelen was, achterop zijn fiets en zei dat hij haar naar huis zou brengen. In plaats daarvan nam hij haar mee naar een gebied met bosjes, betastte haar en probeerde haar te verkrachten, zo verklaarde het meisje zelf.

Twee vriendinnetjes van het slachtoffer hebben de verdachte herkend tijdens een confrontatie bij de politie. Het slachtoffer zelf heeft de stem van de man herkend.

Een rapport van het Pieter Baan-centrum noemt J.J. „sterk verminderd toerekeningsvatbaar”. Volgens een psycholoog en een psychiater heeft de man een zeer ernstige persoonlijkheidsstoornis en is de kans op herhaling van de misdrijven zeer groot als J. niet zou worden behandeld.

De rechtbank doet op 18 februari uitspraak.

Eis een jaar voor sex met kinderen

MIDDELBURG - Tegen de 53-jarige Zierikzeenaar A. van der S. werd voor de Middelburgse rechtbank een jaar gevangenisstraf waarvan zeven maanden voorwaardelijk met een proeftijd van drie jaar geëist, wegens ontucht met kinderen. Tijdens de proeftijd moet Van der S. contact houden met de reclasserings, als het aan officier van justitie mr. S. Tempel ligt.

Van der S. had in de jaren 1984 tot en met 1989 seksuele contacten met vier kinderen in de leeftijd van zeven tot veertien jaar, zowel jongens als meisjes. Hij was in alle gevallen goed bevriend met hun ouders, die hem volkomen vertrouwden.

Vier jaar lang deed hij seksuele spelletjes met een dochtertje van de familie bij wie hij woonde. Eenmaal lokte hij een blinde jongen in zijn bed, die daarvan helemaal niet gediend was en zich de liefkozings hulpeloos moest laten welgevallen. Een andere jongen vroeg zich radeloos af of hij misschien AIDS had opgelopen, omdat Van der S. nooit condooms gebruikte. Van der S. gaf alles toe en zei zich diep te schamen over het gebeurde. Hij heeft al twee veroor-

delingen voor ontucht met minderjarigen op zijn strafblad staan. Volgens het psychiatrisch rapport kunnen zijn daden hem volledig toegerekend worden, maar heeft hij geen inzicht in zijn eigen problemen. Hij wenst niet in te zien welke gevolgen de seksuele contacten voor de kinderen hebben. Psychiatrische behandeling van Van der S. wordt zinloos geacht, maar hij is wel gevoelig voor sociale controle, aldus het rapport.

Uitspraak 15 februari

Advocaat wil vrijspraak: feiten zouden zijn verjaard
Drie jaar cel geëist voor verkrachting stiefdochters

(Van één onzer verslaggevers)

ZWOLLE - De Zwolse officier van justitie, mr. S. Zwerwer, heeft drie jaar gevangenisstraf geëist tegen de 68-jarige A. van S. te Heerenveen, die ervan wordt verdacht in een ver verleden regelmatig z'n twee stiefdochters te hebben verkracht.

'De verdachte heeft twee levens verknoeid. Ondanks alle verzachtende omstandigheden is daar maar één straf op van een toepassing: een onvoorwaardelijke gevangenisstraf', aldus vatte de openbare aanklager samen.

Van S's advocaat, mr. H.G. Ruis, kwam echter tot vrijspraak. Hij verweet de officier in zijn eis reeds lang verjaarde feiten te verdisconteren.

De officier ging inderdaad tientallen jaren terug in de tijd om zijn eis kracht bij te zetten. Eén van de slachtoffers had slechts enkele jaren geleden aangifte gedaan van het leed dat haar vanaf haar prille jeugd in de toenmalige woonplaats Kuinre door haar stiefvader was aangedaan. Ze is inmiddels 39 jaar.

Vanaf haar tiende jaar, dat is dus inmiddels bijna 30 jaar geleden, zou de verdachte haar regelmatig hebben misbruikt,

hetgeen meestal gepaard zou zijn gegaan met psychisch geweld. Hij zou zelfs een zontje bij haar haar hebben verwekt. Ter zitting was Van S. daar echter niet zo van overtuigd. Volgens hem kan het kind van 'een ander' zijn. 'Maar dat moet een genetische test maar uitwijzen', oordeelde hij. Gezien de verjaringstermijn had de officier alleen verkrachting in de periode van 1975 tot 1978 ten laste gelegd. In zijn requisitoir ging hij echter voornamelijk in op haar jeugdijaren. Daaraan zouden beide zusjes een trauma heb-

ben overgehouden. De twee vrouwen zouden voor het leven getekend zijn. 'Geestelijk verknijpte meiden die niet meer in staat zijn een relatie aan te gaan'.

Dat de twee slachtoffers pas enkele jaren geleden met hun verhaal naar de politie liepen, is naar zijn mening te verklaren uit de openheid die in de jaren '60 en '70 is ontstaan. 'Sindsdien durven vrouwen met hun gevoelens naar buiten te treden'.

De raadsman zei echter te vinden dat de openbare aanklager buiten z'n boekje was gegaan door verjaarde feiten via een omweggetje alsnog te presenteren. 'Wat er toen is gebeurd is zeer laakbaar. M'n cliënt kan daar echter niet meer op worden aangesproken', oordeelde hij.

Bovendien zou het verhaal van de beide slachtoffers gekleurd zijn door haatgevoelens. Van verkrachting op latere leeftijd zou geen sprake zijn, omdat er geen geweld aan te pas was gekomen. 'Hooguit kan er van geestelijk overwicht worden gesproken'.

Volgens de verdachte zelf 'rammelt de zaak aan alle kanten'. 'Allemaal leugen en bedrog', zo besloot hij.

Uitspraak woensdag 13 februari.

Rechter spreekt van incest verdachte stiefvader vrij

ZWOLLE (ANP) - De rechtbank in Zwolle heeft woensdag de 68-jarige A.v.S. uit Heerenveen vrijgesproken van incest met zijn stiefdochter. De officier van justitie had drie jaar tegen de verdachte geëist.

De stiefvader was ten laste gelegd dat hij van 1975 tot en met 1978 de nu 35-jarige vrouw meermalen had verkracht. De Heerenveener heeft de verkrachtingen steeds ontkend. Wel gaf hij toe een incestueuze relatie met de vrouw te hebben gehad, maar daaraan zou geen geweld te pas zijn gekomen.

Volgens de vrouw heeft de man haar vijftien jaar lang misbruikt. Het grootste deel van die periode is verjaard en kon daarom niet ten laste worden gelegd.

Man misbruikte jonge jongens

NIJMEGEN - De politie van Nijmegen heeft een 40-jarige inwoner van die stad aangehouden die er van wordt verdacht vanaf 1984 tot 1990 minstens acht minderjarige jongens seksueel te hebben misbruikt.

Een aangifte van de ouders van een 11-jarige jongen vormde de aanleiding voor het onderzoek. Het was de ouders duidelijk geworden dat hun zoon in de periode tussen juni 1988 en december 1990 enkele malen seksueel misbruikt was.

Het onderzoek raakte in een stroomversnelling door nieuwe aangiften. In totaal hebben zich op dit moment vier slachtoffers gemeld. Het gaat om jongens van acht tot veertien jaar.

CHILD SEX COP FREED

PERVERTED PC John Selway walked free from court yesterday after admitting gross indecency with a four-year-old girl.

Judge John Ritter put him on probation for two years and told him he was spared jail because he had pleaded guilty.

Selway, 34, got the victim to touch his genitals. His crime was uncovered when the girl drew sketches at school showing him exposing himself.

Selway, of Abercarn, Gwent, blamed stress. His lawyer told Cardiff Crown Court: "This was his 16th year in the force but now he's lost his job."

Boy sentenced to life custody for assaulting girl, 3

A BOY of 17 was sentenced to custody for life yesterday for an indecent assault on a girl, aged three, while he was baby-sitting.

Mr Justice Swinton Thomas told Colin Busby at Stafford Crown Court: "You are a young man who has committed sexual offences against young children before. In your particular case I am left in no doubt that my prime duty is to protect the public, in particular young children."

Busby, of Graisbury, Wolverhampton, pleaded guilty to a serious sexual offence. He had been placed in the care of a local authority at the age of 14 after admitting indecently assaulting four children. Derek Stanley, for the prosecution, said...

Arrestaties op verdenking van misbruik minderjarige jongens

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT - De politie in Utrecht heeft gistermiddag in een pand aan de Utrechtse Pauwstraat vijf mensen aangehouden die worden verdacht van het misbruiken en exploiteren van minderjarige jongens.

De politie trof om vijf uur negen mensen aan in het pand. Vijf van hen werden gearresteerd. De hoofdverdachte, de 47-jarige R.v.D uit Utrecht, werd samen met drie medewerkers en een 65-jarige klant aangehouden. D. is de baas van een escort-bureau dat mannen en minderjarige jongens aanbiedt voor seksuele diensten. Het bureau adverteert in verschillende sexblaadjes.

Er liep al twee maanden een gerechtelijk vooronderzoek naar de activiteiten van het Utrechtse escort-bureau.

Indepand 22 JAN

5-11 Feb 2

UN 1/2 vtrp.

Ongekend hoge celstraffen voor 'walgelijke perversiteiten' met Eper zusjes ^{2c 1-2}

'Sadistisch misbruik' zwaar bestraft

(Van één onzer verslaggevers)

ZUTPHEN/EPE - 'Zelfs vóór de puberteit was voor uw dochters geen ongestoorde jeugd weggelegd. U heeft zich schuldig gemaakt aan walgelijke perversiteiten. Verneederend voor deze meisjes en ten dienste van het eigen geref. Het is niet onwaarschijnlijk dat uw dochters hun hele leven lang de geestelijke gevolgen daarvan blijven ondervinden.'

Aldus president mr. B.E.P. Myjer van Zutphense rechtbank in zijn toelichting op de straf, die hij gisteren oplegde aan de vader van twee incestslachtoffers uit Epe. De 55-jarige A. van B. moet als hoofdader zeven jaar gevangenisstraf uitzitten voor het veertien jaar lang plegen van incest met zijn beide dochters, die bovendien zeer pijnlijk werden mishandeld als ze niet wilden meewerken.

De officier van justitie had enkele weken geleden acht jaar

onvoorwaardelijke opsluiting geëist.

Rechtbankpresident Myjer motiveerde de voor Nederlandse begrippen ongekend zware vrijheidsstraf door te stellen dat de man 'zeer lange tijd op de meest weerzinwekkende manier de lichamelijke integriteit van zijn twee dochters heeft geschonden' en dat de Epenaar 'op de meest grove wijze het ouderschap heeft misbruikt'.

Naast de vader hebben ook de moeder, een broer en enkele mannelijke kennissen de meisjes vanaf hun achtste levensjaar met grote regelmaat seksueel misbruikt, ernstig mishandeld en voortdurend getreiterd.

Zevenjarig kind

De moeder van beide slachtoffers, de 53-jarige G. van B.-W., kreeg drieënehalf jaar gevangenisstraf opgelegd, een half jaar minder dan de officier eerder eiste. Zij is in sterke

mate verminderd toerekeningsvatbaar.

Psychiatrisch onderzoek heeft uitgewezen dat ze op bepaalde gebieden functioneert op het niveau van een zevenjarig kind.

Een 26-jarige broer van de zussen, inmiddels 22 en 23 jaar oud, werd evenals de 41-jarige ex-man van de jongste zus uit Elburg veroordeeld tot drie jaar cel, waarvan één jaar voorwaardelijk. Tegen beide mannen was respectievelijk vier en drie jaar celstraf geëist. Mr. Myjer liet gisteren weten de intrekking van eerdere verklaringen en bekentenissen van de vader 'zeer ongeloofwaardig' te vinden. 'De ontkenning bemoeilijkt het verwerkingsproces van de dochters', zo concludeerde de Zutphense rechtbankpresident.

In de strafmaat betrof Myjer ook het feit dat één van de slachtoffers al een paar keer heeft geprobeerd zelfmoord te plegen.

Wat het aandeel van de broer betreft, hecht de rechtbank

geen geloof aan diens verklaring dat hij zijn zusjes vanaf 1982 'met geen vinger' meer zou hebben aangeraakt. Daarmee achtte mr. Myjer bewezen dat hij ook na zijn achttiende jaar is doorggegaan met verkrachtingen en gewelddadige ontucht. Volgens de rechtbank heeft de broer van jongsaf het verkeerde voorbeeld gekregen, is hij nooit gecorrigeerd en is hem nauwelijks normbesef bijgebracht. 'Desondanks kunnen uw daden absoluut niet door de beugel en verdient u een passende straf', liet Myjer weten.

Verhuurd

De 41-jarige ex-schoonzoen uit Elburg maakte twee jaar voor zijn huwelijk al min of meer deel uit van het losgeslagen gezin. De jongste dochter, zijn latere echtgenote, was toen vijftien jaar. De Elburger deed gewoont mee aan de seksuele perversiteiten, die een vrijwel dagelijkse gang van zaken waren in de Eper woning. Hij

wordt er ook van verdacht zijn vrouw tijdens hun huwelijk tegen haar wil en met gebruikmaking van geweld te hebben 'verhuurd' aan andere mannen. Hiervoor zal hij samen met nog vier verdachten op een later tijdstip terecht moeten staan.

Lagere straffen in ernstige Epese incestzaak ^{UN 2/2}

ZUTPHEN (ANP) - De rechtbank in Zutphen heeft gisteren de 35-jarige J.H. uit Elburg voor zware mishandeling, verkrachting en bedreiging veroordeeld tot dertig maanden gevangenisstraf waarvan tien maanden voorwaardelijk. De officier had veertien dagen geleden vijf jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf geëist.

De 60-jarige J.H. uit Epe werd voor verkrachting, het hebben van gemeenschap met een minderjarige en voor mishandeling veroordeeld tot één jaar en zes maanden gevangenisstraf. Tegen de man was drie jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf geëist.

De strafzaken waren een uitvloeisel van de ernstigste incestzaak die zich tot nu toe in Nederland heeft afgespeeld, waarbij een vader, een moeder, een zoon en een ex-schoonzoen uit Epe in januari zijn veroordeeld tot onvoorwaardelijke gevangenisstraffen van zeven, drieënehalf en twee jaar.

H. en H. hebben met goed vinden van de ex-schoonzoen en de moeder de beide dochters uit het gezin ook seksueel misbruikt. De rechtbank heeft het door H. uit Elburg gebruikte geweld minder zwaar gekwalificeerd dan de officier en kwam toen tot een lagere straf dan de geëiste. H. uit Epe werd ook veroordeeld tot het betalen van 1500 gulden aan één van de misbruikte meisjes.

Nieuwe celstraffen geëist ^{2c 7-2} voor misbruiken Eper zusjes

ZUTPHEN - Officier van justitie mr. M. de Weert heeft woensdag bij de rechtbank in Zutphen vijf jaar gevangenisstraf geëist tegen de 35-jarige J.H. uit Elburg. De man wordt ervan verdacht een vrouw tussen haar 20ste en 23ste levensjaar op sadistische wijze seksueel te hebben misbruikt.

De 60-jarige J. de H. uit Epe zou hetzelfde slachtoffer tussen haar twaalfde en twintigste jaar, evenals haar ongeveer even oude zuster, meermalen hebben verkracht.

Ook zou hij zijn stiefdochter hebben misbruikt. Tegen hem werd drie jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf geëist.

De strafzaken zijn een uitvloeisel van een incest-zaak in Epe, waarbij twee dochters vanaf hun achtste jaar op wre-

de wijze werden misbruikt door de ouders, een broer en een ex-schoonzoen. Het viertal is hiervoor eind januari al veroordeeld tot gevangenisstraffen.

Bedreigd

De ex-schoonzoen, ook woonachtig in Elburg, verhuurde zijn toenmalige echtgenote ook aan andere mannen, onder wie de 35-jarige plaatsgenoot J.H., die de vrouw meermalen gewelddadig zou hebben verkracht.

De man is 28 oktober gearresteerd maar kort daarvoor heeft hij volgens de officier de vrouw nog ernstig bedreigd als ze haar aangifte niet zou intrekken.

Betaling

De verdachte, die voor ernstig geweld-bezoekers van een bar

viel hij met een motorketting-zaag aan - al eens ter beschikking is gesteld, ontkent elke betrokkenheid.

De reeds veroordeelde moeder uit Epe liet mannen tegen betaling gebruik maken van haar nog zeer jeugdige dochters. Epenaar J. de H. was een van hen. Hij zou hierbij meermalen zwaar geweld hebben gebruikt.

Mishandeling

De man werd op 5 november gearresteerd maar op 31 december door de rechtbank in vrijheid gesteld. Begin januari zou hij een van de slachtoffers hebben mishandeld om haar zodoende te bewegen de aangifte in te trekken. Daarna is hij weer vastgezet. Deze verdachte ontkent de meeste beschuldigingen. Een klein deel heeft hij toegegeven. Uitspraak 20 februari.

Meisje gedwongen tot prostitutie ^{UN 4/2}

EINDHOVEN (ANP) - De politie in Eindhoven heeft een 23-jarige man uit Arnhem aangehouden. Hij wordt ervan verdacht dat hij een Arnhemse meisje vanaf haar twaalfde jaar heeft gedwongen tot prostitutie. Het meisje, dat inmiddels 15 jaar is, heeft daarvan aangifte gedaan.

De verdachte zou het meisje herhaaldelijk met geweld hebben bedreigd als ze met haar 'werkzaamheden' zou stoppen. Onlangs was het meisje terecht gekomen in een Eindhovense sexclub. Toen de eigenaar daarvan ontdekte hoe oud het kind was, overreedde hij haar naar de politie te stappen.

ZAAK HUURJONGENS

6 K 9 AANGEHOUDEN

ARNHEM - De Arnhemse rechtbank heeft een zaak tegen een 37-jarige man, die 'jongens verhuurde', aangehouden. De rechtbank wil eerst een psychiatrisch rapport over de man zien. De Nijmegenaar nodigde jongens van 13 à 14 jaar uit in zijn flat, waar ze alles mochten, wat thuis niet mocht. De koelkast plunderen, roken en naar pornofilms kijken. In ruil daarvoor lieten de jongens toe dat de man seks met hen had. Ook werden foto's van deze gebeurtenissen gemaakt.

De man ging na enige tijd de jongens ook 'verhuren' aan twee pedofielen. Zij mochten in zijn flat de jongens tegen betaling gebruiken. De zaak werd bekend nadat de man een jongen naar een bos had meegenomen en daar met geweld had misbruikt. De leider van een scoutinggroep las het bericht in de krant en bracht dit in verband met twee jongens in zijn groep die zich wat vreemd gedroegen.

DRIEHONDERD VIDEO'S

TER APEL - Bij een inval in een huis van verdachten van drugshandel in Ter Apel heeft de politie driehonderd videobanden ontdekt waarop één van de verdachten seks heeft met jongens. Ook werden enkele grammen drugs gevonden. De man zou enkele tientallen jongens in zijn woning met behulp van cocaïne en alcohol 'in een weerloze positie hebben gebracht waarna hij seks met ze bedreef'. Dit nam hij op met een videocamera. Volgens een woordvoerder van de politie kwamen de jongens uit vrije wil en tegen betaling naar de man en is het dus maar de vraag of er sprake is van strafbare handelingen.

Jaar cel voor schaatstrainer V. uit Smilde

Van onze justitiemedewerkster

ASSEN - De 43-jarige schaatstrainer R.V. uit Smilde is gisteren veroordeeld tot 18 maanden gevangenisstraf, waarvan zes maanden voorwaardelijk. De rechtbank in Assen acht bewezen dat V. tussen 1981 en 1989 ontucht heeft gepleegd met een zestal meisjes en een 13-jarige jongen. De meeste slachtoffers waren talentvolle Drentse schaatsenrijders die hij in de jaren '80 trainde.

Tegen V. was drie jaar gevangenisstraf geëist, waarvan een jaar voorwaardelijk. Anders dan officier van Justitie mr. J. E. Münzbrock acht de rechtbank echter niet bewezen dat V. ook een van zijn schaatspupillen heeft verkracht. Bij de straf-

maat hield zij rekening met een psychiatrisch rapport waarin V. licht verminderd toerekeningsvatbaar wordt genoemd.

V. is onder meer gewestelijk trainer geweest bij de KNSB en trainde in het begin van de jaren '80 de dames van Jong Oranje. Veel meisjes werden uitgenodigd om in een oefenruimte bij hem thuis te komen trainen. Het merendeel van de slachtoffers was een jaar of dertien oud, toen V. hen begon te benaderen.

Twee weken geleden werd de strafzaak tegen V. achter gesloten deuren behandeld om de privacy van de slachtoffers te beschermen.

N 1/1 N 2 3 4

Vrouw trekt beschuldigingen tegen veroordeelde broers in

UN
20/2

Bizarre wending in Maurikse incestzaak

(Van onze correspondent)
MAURIK — Het slachtoffer in de geruchtmakende Maurikse incestzaak heeft haar aanklacht tegen twee van haar broers ingetrokken. De tegen hen geuite beschuldigingen heeft zij destijds onder druk afgelegd, zo heeft zij de raadsman van haar broers schriftelijk laten weten. De beide broers, die als hoofdverdachte golden, zijn in december '89 door het Arnhemse gerechtshof veroordeeld tot vijf en vier jaar gevangenisstraf.

De inmiddels 25-jarige vrouw heeft altijd beweerd gedurende een lange reeks van jaren in en rond haar ouderlijke woning seksueel te zijn misbruikt door tenminste tien personen uit haar directe leefomgeving, onder wie een aantal familieleden. Haar aangiften leidden uiteindelijk tot vervolging van twee broers, een buurman en een debiele oom. Haar oom werd tot vijf maanden en de buurman tot drie jaar veroordeeld.

De aangeefster heeft haar beschuldigingen aan het adres van de twee laatste tot dusverre niet herroepen. Zij kwam destijds tot haar aangiften in het kader van haar therapie, nadat zij was ondergebracht in een opvanghuis in Groningen. De vrouw is gedurende jaren nooit bij machte geweest te spreken over hetgeen haar zou zijn aangedaan. Ook niet tijdens de politieverhooren en het gerechtelijk vooronderzoek. Op vragen kon zij slechts antwoorden met 'hummetjes' en 'kuchjes'. Volgens hoogleraar seksuologie dr. J. Frenken, die tijdens de procesvoering namens het openbaar ministerie als getuige-deskundige optrad, mocht desondanks niet worden getwijfeld aan haar belastende verklaringen. Hij noemde die mede door de gedetailleerdheid alleszins geloofwaardig.

De aangeefster zal morgen in gezelschap van haar advocaat bij de procureur-generaal bij het Arnhemse gerechtshof gratie voor haar beide broers bepleiten.

Nog geen herziening incestzaak

Het gerechtshof in Arnhem veroordeelde in december 1989 twee broers Van Z. uit Maurik tot gevangenisstraffen van vijf en vier jaar wegens jarenlang seksueel misbruik van hun jongere zuster.

door
 gijs schreuders

juridisch medewerker

Centraal tijdens deze behandeling in hoger beroep stond de vraag: hoe geloofwaardig zijn de verklaringen van het slachtoffer? Het relaas van Marianne van Z. over de ontucht en verkrachting die haar broers tussen haar vijfde en achttiende jaar pleegden, was dermate schokkend dat de Maurikse incestzaak inmiddels tot de meest geruchtmakende van de afgelopen decennia behoort. Twee door de verdediging opgeroepen getuigen-deskundigen betoogden, dat de inmiddels 25-jarige vrouw de beschuldigingen aan het adres van haar broers zou hebben gefantaseerd onder invloed van een psychische stoornis. Daarentegen verklaarde een hoogleraar in de seksuologie, die de verhoren van het slachtoffer door de politie had bijgewoond, dat een verzinsel onmogelijk was. Hij noemde de verklaring van de vrouw onverkort geloofwaardig. Haar psychische stoornis zou juist zijn veroorzaakt door het ten hemel schreiende misbruik dat jarenlang van haar was gemaakt. Dat zij het slachtoffer van seksueel misbruik is geweest, werd in de rechtzaal niet betwist. Omstrede is echter het aandeel van de twee broers. Een complicatie bij de behandeling van seksuele delicten en vooral van incestzaken is dat het vaak niet verantwoord wordt geacht in de rechtzaal een confrontatie tussen ver-

(Van onze correspondent)

MAURIK — Weerloos, machteloos en waardeloos. Zo voelde de nu 25-jarige Marianne uit Maurik zich in de lange reeks van jaren, waarin ze honderden malen zou zijn verkracht in en rond de ouderlijke boerderij in het Betuwse Maurik. Al die boze jaren zweeg ze. Maar toen de lijdensdruk haar uiteindelijk te zwaar werd, verbrak ze de stilte en openbaarde zich eind 1987 een bizar en onthutsend incestschandaal, waarbij volgens de aangiften van het slachtoffer tenminste tien personen waren betrokken.

Even bizar en onthutsend is nu het intrekken van de beschuldigingen van de Maurikse. In een brief aan de raadsman van twee van haar broers, inmiddels veroordeeld tot vijf en vier jaar, herroept ze alle tegen beiden geuite verdachtmakingen. Ze zou haar aangiften onder druk hebben afgelegd, motiveert ze haar plotselinge bekentenis.

De president van het Arnhemse gerechtshof noemde Marianne bij de behandeling in hoger beroep een menselijke ruïne. Maar de beide veroordeelde broers hebben altijd volgehouden niet te kunnen begrijpen hoe hun zusje tot dergelijke afgrijselijke verzinsels had kun-

nen komen. „Het is ongelooflijk wat zij beweert”.

Ook de zeer besloten Maurikse dorpsgemeenschap verwierp van meet af haar de beweringen. 'Je zult maar zo'n zus hebben, die er voor zorgt dat je in het gevang komt,' luidde de postgevatte mening.

De Utrechtse advocaat mr. P. Bovens, raadsman van de twee broers, heeft de verklaringen van de jonge vrouw altijd betwist. Hij stelde daarbij dat de geloofwaardigheid van het slachtoffer in het geding was, terwijl zowel door het openbaar ministerie als door de verdediging opgeroepen getuigen-deskundigen van naam, elkaar bij herhaling in de haren vloegen omtrent de juistheid van de aangiften.

Op basis van haar eerste verklaringen arresteerde de politie tien verdachten, die bijna allen tot de familie van het slachtoffer behoorden. Marianne kwam tot haar moeizaam tot stand gekomen aangiften tijdens een uitvoerige therapie-behandeling in een Gronings incest-opvanghuis. Om bewijs-technische redenen werd uiteindelijk slechts vervolging ingesteld tegen een buurtgenoot, twee broers en een debiele oom, die als enige een bekentenis aflegde. De oom kreeg een gevangenisstraf van

vijf maanden opgelegd, terwijl de buurtgenoot drie jaar tegen zich hoorde vonnissen. Hij is evenals de twee broers tegen het vonnis in cassatie gegaan, maar tot dusverre zijn de tegen hem ingebrachte beschuldigingen niet ingetrokken.

Als rode draad in de hele procesgang heeft altijd gegolden de wijze, waarop de eerste verklaringen van Marianne tot stand zijn gekomen. Datzelfde geldt voor de verhoren door de rechter-commissaris en door het gerechtshof. In alle gevallen kon zij slechts met 'hummetjes' en 'kuchjes' ter bevestiging respectievelijk ontkenning van de vragen reageren.

Desondanks twijfelde de door het openbaar ministerie in de arm genomen getuigen-deskundige seksuoloog prof. dr. J. Frenken geenszins aan haar verklaringen. Hij zei ervan overtuigd te zijn, dat de geheugenfunctie van het sterk getraumatiseerde slachtoffer ondanks alles niet gestoord was en dat haar verklaringen mede door de gedetailleerdheid als geloofwaardig moesten worden beschouwd. „Haar getuigenissen kunnen niet worden beschadigd”, aldus Frenken destijds.

Dr. P. Vroon, hoogleraar in de psychonomie, en hoogleraar

psychologie dr. W. Wagenaar, beiden opgeroepen door de raadsman van de twee broers, kwamen de door Frenken gehanteerde criteria als hachelijk voor. Zij hielden de mogelijkheid open dat het slachtoffer geweld of ongewild-feiten en gebeurtenissen door elkaar zou hebben gehaald. Voorts wezen zij erop, dat het in de geheugenpsychiatrie bij ernstige depressies kan voorkomen dat het verleden negatief wordt geïnterpreteerd.

Inmiddels maakt Marianne, na eerst te zijn begeleid door medewerkers van het opvanghuis in Groningen en vervolgens te zijn opgenomen in een psychiatrische kliniek te Amersfoort, weer gewoon deel uit van het ouderlijk gezin en heeft ze opnieuw de stilte doorbroken. Bovens: „Ze heeft altijd belang gehecht aan de gezinsverhouding. Kennelijk dringt het nu tot haar door dat twee leden van dat gezin als gevolg van haar aanvankelijke beschuldigingen op de nominatie staan om voor geruime periode opgesloten te worden”.

Mocht de procureur-generaal alsnog beslissen de straf niet uit te voeren, dan zal het cassatieverzoek van de twee broers worden ingetrokken.

gachten) en slachtoffer tot stand te brengen. De rechter staat daarbij voor een uiterst moeilijke afweging. Aan de ene kant is een vereiste voor een eerlijk proces dat elke verdachte de mogelijkheid krijgt tijdens de zitting een getuige te ondervragen die bij de politie belastende verklaringen heeft afgelegd. Anderzijds is soms pijnlijk duidelijk, dat de psychische toestand van een slachtoffer zo'n belastende confrontatie in de rechtzaal volkomen onverdraaglijk maakt. De hele rechtsgang is een nieuwe marteling voor het slachtoffer. Daarom is de vrouw ondanks dringende verzoeken van de verdediging niet door het gerechtshof gehoord.

De advocaat van de twee broers Van Z. is nu plotseling in de publiciteit getreden met de mededeling dat hun zuster haar voor zijn cliënten belastende verklaringen inmiddels schriftelijk zou hebben ingetrokken. Vooralsnog is niet duidelijk hoe deze nieuwe verwikkeling feitelijk moet worden geïnterpreteerd. Kennelijk is de vrouw bewogen door de wens haar broers te vrijwaren voor het daadwerkelijk ondergaan van de door het hof opgelegde gevangenisstraf. Of zij daarmee nu ook erkent dat haar eerdere verklaringen verzinsels zijn, moet nog worden opgehelderd. Deze beschuldigingen dateren al uit 1987 en zijn bij de behandeling in twee instanties — voor de rechtbank en voor het gerechtshof — uitvoerig aan de orde geweest. De advocaat van de broers heeft laten weten dat hij op grond van de nieuwe verklaring van het al dan niet vermeende incest-slachtoffer overweegt revisie (herziening) bij de Hoge Raad te vragen. Dit is echter pas mogelijk als een veroordeling onherroepelijk is geworden. Een veroordeling gaat in kracht van gewijsde (met andere woorden: wordt definitief) als er geen 'gewone rechtsmiddelen' meer tegen kunnen worden ingesteld. Het hoger beroep is in deze zaak achter de rug, maar dan volgt nog het tweede gewone rechtsmiddel, namelijk cassatie bij de Hoge Raad. In dit geval heeft de advocaat een cassatieprocedure aangehangig gemaakt, die nog gaande is. Bij de behandeling in cassatie gaat het niet meer om de feiten, maar uitsluitend om de interpretatie van het recht. De Hoge Raad kan bij zijn oordeel dus alleen de feiten betrekken die door het gerechtshof zijn vastgesteld en moet voorbij gaan aan nieuwe omstandigheden of gegevens. De vraag of het hof uit de eerdere verklaringen van de vrouw terecht de bewezenverklaring heeft afgeleid, moet dus buiten beschouwing blijven. Wel kan de Hoge Raad vaststellen dat de motivering van het hof onvoldoende was. Dan is er sprake van een vormverzuim, waardoor de veroordeling niet in stand kan blijven. Maar de nieuwe verklaring van de vrouw speelt daarbij geen rol.

Herziening komt mogelijk aan de orde als de Hoge Raad het arrest van het gerechtshof in stand laat. Dan zijn alle gewone rechtsmiddelen uitgeput en krijgt de veroordeling kracht van

gewijsde. Eerst dan kan de advocaat beroep doen op een nieuw feit ('novum') dat ten gunste van de verdachte(n) bekend is geworden. Een verzoek om herziening moet bij de Hoge Raad worden ingediend. Als deze oordeelt dat er inderdaad nieuwe gegevens op tafel zijn gekomen, wordt de zaak weer naar een gerechtshof verwezen dat dan als het ware van voren af aan met de behandeling begint. De herziening is een 'buitengewoon' rechtsmiddel, dat speciaal is bedoeld om achteraf rechterlijke dwalingen ongedaan te kunnen maken. Voorlopig is dit in de Maurikse incestzaak dus nog niet aan de orde. De advocaat van de broers heeft te kennen gegeven dat hij niet zal vragen om een voor alle betrokkenen uiterst belastende nieuwe behandeling, indien zou worden afgezien van tenuitvoerlegging van de aan de broers opgelegde gevangenisstraf. Het is denkbaar dat hij hierbij het oog heeft op een gratieverzoek aan de minister van justitie. Het openbaar ministerie zou dan moeten beloven bij voorbaat positief over een dergelijk verzoek te zullen adviseren. Dit lijkt een nogal verzochte manier om aan de juridische verwikkelingen in de cassatie- en in de eventuele herzieningsprocedure te ontkomen.

'Incestslachtoffers onder grote druk familie'

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — De Utrechtse seksuoloog prof. dr. J. Frenken vindt het onthutsend te zien hoe groot de loyaliteit is van incestslachtoffers met hun familie en hoe groot de druk is die op deze slachtoffers wordt uitgeoefend om te voorkomen dat daders worden gestraft.

Hij zegt dit in een reactie op het verzoek van incestslachtoffer Marianne (25) uit het Betuwse Maurik de aan haar broers Eddie en Sammie van Z. opgelegde gevangenisstraffen van respectievelijk vijf en vier jaar niet uit te voeren.

Volgens de advocaat van de broers, mr. P. Bovens, heeft zij inmiddels zelfs haar belastende verklaring ingetrokken en heeft zij verklaard dat deze onder druk tot stand is gekomen. Frenken verklaart echter uit betrouwbare bron te hebben vernomen dat Marianne onder druk van een familielid slechts heeft gevraagd om het niet uitvoeren van de gevangenisstraffen, zodat het herstel van de familielatie mogelijk is.

Frenken, hoogleraar seksuologie aan de universiteit van Leiden, heeft tijdens de rechtszaak gefungeerd als getuige-deskun-

dige. Aan de verklaringen van Marianne werd met name door de verdediging van de broers getwijfeld. Frenken, die haar bij het verhoor door de rechter-commissaris heeft geobserveerd, zei echter dat deze als geloofwaardig moeten worden beschouwd. Hij baseerde zich ondermeer op onderzoek dat hij heeft verricht naar het gedrag van incestslachtoffers.

Over het feit dat Marianne nu te kennen heeft gegeven dat haar broers niet hoeven te worden gestraft, zegt Frenken: „Ik ken deze gang van zaken uit ervaringen die ik heb opgedaan tijdens onderzoek naar incestgevallen. Heel vaak wordt de eerste verklaring tegenover de politie een dag later al weer inge-

trokken, uit loyaliteit jegens de familie. Omdat de slachtoffers onder grote druk staan is het zo verschrikkelijk moeilijk om daders van incest voor de rechter te krijgen. Ik heb vijftig gevallen onderzocht. Slechts vier van de slachtoffers kwamen direct naar buiten met hun verhaal. De overigen bleven jaren met hun probleem rondlopen”.

De veroordeling van een dader is volgens Frenken voor een slachtoffer een bijzonder belangrijk moment omdat het slachtof-

VERVOLG VAN 21
fer daarmee wordt erkend. Hij vreest dat Marianne er niet beter van wordt nu zij omwille van de familievrede haar broers niet gestraft wenst te zien. „Het hangt er een beetje vanaf hoe deze strafzaak nu verder loopt.”

Advocaat Bovens zegt in een reactie op het verhaal van Frenken dat deze bezig is zijn wetenschappelijke naam te grabbel te gooien. Bovens: „Hij heeft de vrouw niet eens gesproken. Waar praat hij over. Beschikt hij soms over bovennatuurlijke gaven?”

De raadsman van de broers verklaart in het bezit te zijn van een brief waarin Marianne haar beschuldigingen aan het adres van haar broers intrekt. „Ook heb ik een afschrift van een soortgelijke brief die naar de procureur-generaal van het gerechtshof in Arnhem is gegaan en beschik ik over diverse brieven van mensen tegen wie Marianne heeft gezegd dat zij onjuiste verklaringen heeft afgelegd.

Ik ben met het naar buiten brengen van deze zaak echt niet over één nacht ijs gegaan. Ik heb de vrouw vier uur lang doorgezaagd”.

Marianne loopt nu volgens Bovens het risico dat ze nogmaals door de juridische mangel moet. „Op dit moment loopt nog het verzoek om cassatie bij de Hoge Raad. Nagegaan wordt of tijdens het proces de juiste procedures zijn gevolgd. Als die kwestie is afgelopen en de zaak voor mijn cliënten blijft zoals ze is zal ik me tot de Hoge Raad wenden en om herziening vragen. Dat kan wanneer zich nieuwe feiten hebben aangediend.

Dat laatste is naar mijn mening het geval”.

Maurikse incest-slachtoffer wil gratie daders

Van een onzer verslaggevers TR 20
ARNHEM — Het inmiddels 25-jarige slachtoffer van de Maurikse incestzaak wil dat haar veroordeelde broers gratie krijgen. Volgens haar advocaat, mr. J. Wurfbaïn uit Bennekom, vindt het slachtoffer dat haar broers genoeg gestraft zijn en wil zij 'gewoon verder met haar leven'. De vrouw zou weer contact met het gezin hebben.

De rechtbank en het gerechtshof in Arnhem hebben de broers veroordeeld tot straffen van vier en vijf

jaar op basis van de verklaringen van hun zus over seksueel misbruik en verkrachtingen. Het meisje werd op de boerderij van haar ouders volgens rapporten van een seksuoloog vanaf haar vijfde jaar honderden keren misbruikt door haar broers, oom en buurman.

De Maurikse incestzaak was volgens het arrest van het Arnhemse hof destijds 'smerig, gruwelijk en weerzinwekkend'.

Het slachtoffer heeft eind 1990 contact gezocht met advocaat Wurfbaïn met het verzoek de verdere afstraffing van haar twee broers tegen te gaan. „Voor alle duidelijk-

heid: Mijn cliënt trekt haar beschuldigingen niet in,” aldus Wurfbaïn. „Alles wat zij heeft verklaard, is werkelijk gebeurd, daar blijft zij bij. Zij vindt alleen dat de broers in voorarrest en door de publiciteit genoeg zijn gestraft. De vrouw werkt alweer enige tijd als ziekenverzorger en komt ook weer regelmatig thuis. Ze wil weer een gewoon leven en ziet geen belang in een verdere afstraffing van beide broers.” Volgens de raadsman van de broers, mr. P. Bovens uit Utrecht, komt het slachtoffer nu met het verzoek tot gratie, omdat de cassatie van de zaak op 5 maart voor de Hoge Raad

zal dienen. „Als de Hoge Raad het arrest van het Arnhemse hof bevestigt — en dat zit er wel in — zullen de broers voor lange tijd achter slot en grendel gaan. Ik denk dat zij nu pas gaat beseffen wat dat betekent. Het gezin zal uit elkaar vallen.”

Slachtoffer incest in Maurik zou broers vrijpleiten

Advocaat Wurfbaïn gaat nu samen met de advocaat van de veroordeelden na of de Arnhemse procureur-generaal mr. W. Sorgdrager positief wil reageren op een gratieverzoek voor beide broers, als het appel wordt ingetrokken.

De procureur-generaal mr. Sorgdrager zal vandaag met advocaat Wurfbaïn overleggen over de Maurikse incestzaak. Of het slachtoffer daarbij aanwezig is, kon hij gisteren niet zeggen. Volgens haar is er in december vorig jaar ook een gesprek geweest. Dat gebeurde naar aanleiding van een brief die het meisje aan het openbaar ministerie geschreven had, waarin zij aangaf de aanklachten te willen intrekken. „Tijdens dat gesprek heeft het meisje dat niet gedaan. Daarmee was toen voor mij de zaak af,” aldus mr. Sorgdrager.

Advocaat 20
veroordeelde 27-2
broers:

‘Hof moet slachtoffer Maurikse incestzaak opnieuw horen’

UTRECHT — Het inmiddels 25-jarige slachtoffer van de geruchtmakende Maurikse incestzaak zal, als het aan advocaat mr. P. Bovens van de twee wegens incest veroordeelde broers van het slachtoffer ligt, opnieuw voor het Hof moeten getuigen over de beschuldigingen die zij aan het adres van haar broers, een oom en een buurman heeft gedaan.

‘Laat het meisje maar eens komen uitleggen waarom ze brieven geschreven heeft aan mij en aan de procureur-generaal waarin ze haar beschuldigingen intrekt. Laat ze ook maar eens uitleggen waarom ze wellicht aan mij en aan de procu-

VK 20 Van onze verslaggever

AMSTERDAM — Marianne van Z., het slachtoffer in de geruchtmakende Maurikse incestzaak, heeft de belastende verklaringen over seksueel misbruik door haar broers ingetrokken. Dat heeft de advocaat van de broers, mr. P. Bovens, meegedeeld. Voornamelijk op basis van Mariannes verklaring werden bijna veertien maanden geleden Eddie en Sammie van Z. veroordeeld tot respectievelijk vijf en vier jaar gevangenisstraf.

Het verhaal dat zij dertien jaar lang — vanaf haar vijfde tot haar achtentwintigste — door haar broers is verkracht en ontucht moest dulden, is volgens Marianne niet waar. Zij zou haar beschuldigende verklaring destijds hebben afgelegd onder druk van hulpverleners van het incest-opvanghuis in Hoogeveen. De inmiddels 25-jarige vrouw houdt wel staande verkracht te zijn door een buurman. Die werd veroordeeld tot drie jaar.

Deze mededelingen heeft Marianne gedaan aan mr. Bovens, zo heeft deze Utrechtse strafpleiter laten weten. In een vier uur durend gesprek met hem zou zij uit de doeken hebben gedaan wat er wel en niet klopte in de verklaring die ze in de herfst van 1987 aflegde.

Bovens zegt dat de vrouw haar bevrijdende verklaring heeft bevestigd in een brief aan hem en aan de procureur-generaal bij het gerechtshof in Arnhem, mr. W. Sorgdrager. Een woordvoerder van het parket bij het Arnhemse hof zei dinsdag echter dat men „zeer verbaasd” was over Bovens' onthulling.

Mr. J. Wurfbaïn in Ede, die Marianne juridisch bijstaat, zegt dat zij haar beschuldiging niet heeft ingetrokken en dat hij het bestaan van een dergelijke brief aan de procureur-generaal niet kent. Bovens is naar eigen zeggen in het bezit van een kopie van een door Marianne aan mr. Sorgdrager geschreven brief.

Mr. Wurfbaïn: „Ik ben begin januari aanwezig geweest bij een gesprek van Marianne met de procureur-generaal. Daarin is aan de orde geweest dat Marianne er geen belang bij had dat haar broers verder worden afgestraft. Zij heeft de procureur-generaal gevraagd of die kon bevorderen dat haar broers de gevangenisstraf niet hoefden te ondergaan. Ik heb haar daar niet horen zeggen dat zij haar beschuldiging introk.”

Bovens overweegt een verzoek tot herziening in te dienen bij de Hoge Raad. Mariannes herroeping van haar beschuldigingen zijn een nieuw feit dat de Hoge Raad ertoe kan doen besluiten de hele strafzaak tegen de broers te laten overdoen door een daarvoor aan-

reureur-generaal verschillende bekentenissen heeft gedaan. En tenslotte: laat ze maar eens in eigen woorden komen vertellen wat er dan werkelijk gebeurd is in Maurik in de afgelopen vijftien jaar”, aldus Bovens.

De raadsman van het meisje, mr. J.S. Wurfbaïn, heeft al aangekondigd zijn cliënte te zullen laten onderduiken als zij opgeroepen wordt voor een nieuwe zaak. Hij acht dat nodig in verband met haar uiterst labiele geestelijke toestand.

De Maurikse incest-zaak, waarbij de broers van het slachtoffer als hoofdverdachten door het Arnhemse Hof veroordeeld werden tot gevangenisstraffen van vier en vijf jaar, kwam vorige week opnieuw in de publiciteit toen mr. Bovens bekend maakte dat het slachtoffer haar beschuldigingen tegen haar broers ingetrokken had. Bovens eiste op grond daarvan van procureur-generaal mr. W. Sorgdrager uit Arnhem dat zij een schriftelijke verklaring zou geven, waarin stond dat zij niet zou overgaan tot tenuitvoerlegging van de straf van beide broers.

Sorgdrager en ook mr. Wurfbaïn ontkennen echter dat er een schriftelijke ontkenning van de beschuldigingen bestaat. Sorgdrager liet dan ook weten de door Bovens gevraagde verklaring niet af te zullen geven. Het gevolg is, dat mr. Bovens de ingestelde cassatie, die op 5 maart voor de Hoge Raad zal dienen, zal laten doorgaan

te wijzen gerechtshof. Maar in dat geval begint ook voor Marianne de hele zaak opnieuw, hetgeen voor de vrouw een zware psychische belasting is.

Bovens zou er de voorkeur aan geven dat de procureur-generaal zich onvoorwaardelijk bereid verklaart positief te adviseren over een verzoek de opgelegde straffen niet uit te voeren. Bovens meent dat de wet het Openbaar Ministerie de ruimte geeft om rechterlijke beslissingen over strafoplegging „om moverende redenen” niet uit te voeren.

Tijdens de behandeling van de geruchtmakende incestzaak heeft Bovens zowel bij rechtbank als hof vrijpraak van de broers bepleit. Volgens hem „rammelde het bewijs aan alle kanten”.

Het belangrijkste bewijs bestond uit de verklaringen van het vermeende slachtoffer. Haar uitlatingen werden ondersteund door de bekentenis van een andere verdachte in deze zaak, een oom van Marianne. Deze nagenoeg debiele man verklaarde zijn nichtje vele honderden malen te hebben verkracht, in een groot aantal gevallen samen met de broers Van Z. De oom werd tot een jaar veroordeeld, waarvan zeven maanden voorwaardelijk.

Eddie, de oudste van de twee broers (nu 30), had aanvankelijk bekend zijn zusje seksueel te hebben misbruikt. Later trok hij die bekentenis in. Sammie (26) heeft steeds ontkend. Wel gaf hij toe dat hij een keer een beetje ontuchtig met zijn zusje was omgegaan, toen zij in een koude nacht bij hem in bed was gekropen.

Marianne was destijds ernstig psychisch gestoord. Bovens en de andere raadslieden stelden rechtbank en hof de vraag of de deplorabele toestand van het meisje het gevolg was van haar traumatische incest-ervaringen of dat zij door andere oorzaken ziek was geworden en in die ziekelijke situatie beschuldigingen had verzonnen. Herhaalde verzoeken van de verdediging om het slachtoffer op de zitting te laten getuigen om de betrouwbaarheid van haar verklaringen te kunnen toetsen, werden door de rechters afgewezen.

De Leidse hoogleraar seksuologie prof. J. Frenken rapporteerde als getuige-deskundige dat Mariannes verklaringen „onverkort geloofwaardig” waren. Frenken had het meisje geobserveerd tijdens de verhoren door de politie. „Haar verhaal is zo ongelooflijk dat ze het niet kan hebben verzonnen”, oordeelde de hoogleraar.

Twee op verzoek van de verdediging opgeroepen contra-experts — de hoogleraren psychologie prof. P. Vroom en prof. W. Wagenaar — vochten Frenkens oordeel aan. Vroom bestempelde de verhalen van Marianne als verzinsels; Wagenaar kritiseerde de door Frenken gebruikte criteria.

Hoge Raad

Tegen de veroordelingen door het Arnhemse hof in december 1989 zijn de twee broers en de buurman van Marianne in cassatie gegaan bij de Hoge Raad. Naar verwachting behandelt de Hoge Raad deze zaken op 5 maart.

De nu door Marianne afgelegde, voor haar broers bevrijdende verklaring kan in beginsel geen rol spelen bij de oordeelvorming door de Hoge Raad. Het hoogste rechtscollege onderzoekt niet zoals de lagere rechters de feiten, maar bekijkt alleen of in lagere instanties het recht juist werd toegepast.

Mocht de Hoge Raad de tegen de broers uitgesproken arresten van het hof vernietigen, dan is de kans groot dat de zaak wordt terugverwezen naar een ander gerechtshof. Dat behandelt de zaak dan geheel opnieuw en onderzoekt ook weer de feiten. Dan telt een herroeping door Marianne van haar eerder geuite beschuldigingen wel mee.

INTIMITEIT, SEKSUALITEIT, ongewenst, gewenst, misbruik, dwang, intimidatie — het zijn woorden die dagelijks te horen zijn. In de media, maar ook in onderonsjes, op feesten, tijdens visites, in de trein. Intimiteit, wie praat er eigenlijk niet over? Sterker nog: wie durft er geen aandacht voor te hebben? Want dan maak je je toch verdacht? Dan wordt toch snel verondersteld dat jij ook wel een traumatisch verleden zult hebben. Waarom ben je anders zo stil?

Het ene onderzoek volgt op dit gebied op het andere. Steeds wordt net weer iets nieuws vastgesteld. Maar met al deze aandacht dreigt het onderwerp ook murw gepraat en geschreven te worden. Veel aandacht kan ongevoelig maken. Of allergisch. Hierbij komt nog dat in het publieke gesprek niet alle aantasting van intimiteit ter sprake komt. Waarover bijvoorbeeld nauwelijks wordt gepraat, is het raken aan iemands intimiteit waar dat niet anders kan. Dat is vooral het geval als mensen afhankelijk worden, ziek of gehandicapt.

Zeker, over intimiteit in de spreekkamer van de arts wordt gesproken. Maar dan gaat het ook vaak om misstanden, of het gesprek beperkt zich tot het op-

Moeilijke intimiteit in het verpleeghuis

treden van met name vrouwenartsen. Maar er is meer. Als mensen de belangrijkste, dagelijkse zorg voor zichzelf uit handen moeten geven, treden anderen in hun leefwereld en daarmee in hun intimiteit. Gewenst of ongewenst is niet aan de orde. Er is geen keus. Dat geldt zowel voor degenen die zorg nodig hebben als voor degenen die zorg bieden.

Hier ontstaan problemen waarover in de hulpverlening te weinig wordt gepraat. Marinus van den Berg wil het zwijgen verbreken en schreef *Zorg om intimiteit*. Hij weet waarover hij het heeft: hij is acht jaar pastor geweest in een Apeldoorns verpleeghuis. En hij was daar bepaald geen vergaderpastor; hij heeft gedaan wat van hem mocht worden verwacht: bij mensen zijn, aandacht hebben voor bewoners en verzorgenden, en waar mogelijk angst, pijn, verdriet, hoop, geloof en ongeloof delen.

Zijn vele ervaringen heeft hij doorgegeven in kleine boekjes als *Zorgverleners aan de grens*, *Als ouderdom pijn doet*, *Mijn moeder weet mijn naam niet*

meer en *Afscheid serieus nemen*. Elk boekje is zeer toegankelijk, zonder ingewikkelde theorieën, zonder schema's en grafieken. Met *Zorg om intimiteit* gaat hij door op deze weg. Ook van dit boekje is de kracht dat er geen bureau-redeneringen in staan, maar tal van praktijkervaringen en -adviezen.

Intimiteit mag niet worden beperkt tot lichamelijke of zelfs tot seksuele leefwereld, schrijft Van den Berg. Naar een ziekenhuis of verpleeghuis gaan betekent eigen huis en haard verlaten. Ook de plekken waar iemand alleen kon zijn, of met z'n tweeën. Opname betekent geen intieme ruimten meer hebben, geen eigen stoel, geen eigen brievenbus.

Hoeveel persoonlijks valt dan weg? En dat juist op een moment dat het leven zijn schaduwkanten laat zien, in een periode waarin afzondering zo belangrijk kan zijn. Om, als leven moeilijk wordt, juist dan de dagelijkse zorg voor jezelf, voor je partner, voor je kind, uit handen te moeten geven — dat is hard.

Maar vaak moet het toch. Zorg kan te moeilijk worden, technisch, fysiek of psychologisch. En het „geen andere keus hebben” is soms wel een troost. Maar het blijft altijd een schrale troost.

Van den Berg heeft veel ervaring met mensen die chronisch ziek waren. Hij die mensen liggen voor verpleegkundigen en verzorgenden ook de grootste problemen. Uitzicht op herstel ontbreekt. Afhankelijkheid duurt met even, maar een verder leven lang.

Dan is zorg breed. Dan gaat het om emoties zien en proberen die te dekken, om relaties die iemand heeft of juist niet meer heeft, om waarheid of onwaarheid die iemand in zichzelf of in anderen ervaren heeft, om herinneringen aan hoogtepunten. En om wat de schrijver „schaamteplekken in iemands levensverhaal” noemt: gebeurtenissen, keuzen, waar iemand zich voor schaamt en die ook met seksualiteit te maken kunnen hebben. Vaak kan in een betrouwbare relatie veel worden getraouwd, maar zodra afhankelijkheid ontstaat, kan oud zeer weer gaan schrijpen.

Zeker als hulpverleners bij eerste kennismaking even routinematig als onbeschaamd vragen op iemand afvragen.

Van den Berg zegt eenvoudig, maar ook duidelijk waar het op aankomt. Als katholiek pastor neemt hij daarmee soms risico's. Vooral als hij schrijft over homoseksuele relaties en seksualiteit bij ouderen. Maar zijn risico's beperken zich niet tot de Kerk. Hij wil een taboe doorbreken, en dat is altijd een risico.

Verzorging raakt aan intimiteit. En op plaatsen waar zorg wordt verleend, ontbreekt gesprek nog te vaak. Daarin wil Van den Berg verandering zien. En hij heeft gelijk. Maar die verandering zal niet meevallen. Velen schuwden het onderwerp. En menige leidinggevende wil zich ook niet aan een initiatief wagen. Daarom is dit boekje ook voor het topkader geschreven. Intimiteit maakt beleid, schrijft Van den Berg. Maar voorlopig zijn de weerstanden taai. Misschien blijft het onderwerp zo verzaf staat het te dichtbij staat.

HANS VAN DAM

Marinus van den Berg: *Zorg om intimiteit*.
Intro. f 14,90.
ISBN 90 266 1951 0.

Raad wenst meer armslag tegen seksuele intimiditeiten

Van onze verslaggeefster **VK 12**
DEN HAAG — Vrouwen moeten meer wettelijke mogelijkheden krijgen om ongewenste intimiditeiten op het werk te bestrijden. Dat schrijft de Emancipatieraad in een advies aan het kabinet.

Volgens de raad hebben vrouwen nu te weinig juridische instrumenten om zich te verweren tegen collega's, chefs en klanten in de werkomgeving die hen lastig vallen of intimideren vanwege hun sekse. Vrouwen kunnen zich pas met juridische middelen verweren tegen ongewenste intimiditeiten als de werksituatie ernstig is verstoord en ze bijvoorbeeld met ontslag worden bedreigd. Volgens de raad moeten vrouwen de mogelijkheid krijgen eerder in het geweer te komen, bijvoorbeeld als je werksfeer en werkomgeving bedreigend wordt in dit opzicht.

De Emancipatieraad vindt de nieuwe term seksuele intimidatie beter dan de oude aanduiding ongewenste intimiteiten. De nieuwe aanduiding drukt volgens de raad beter uit dat sprake is van seksdiscriminatie op het werk.

De nieuwe Arbowet (Arbo staat voor arbeidsomstandigheden) biedt volgens de raad goede aanknopingspunten. De Arbowet schrijft voor dat werkgevers verplicht zijn te zorgen voor veiligheid, gezondheid en welzijn van de werknemers. De raad vindt dat het daarin goed past om de werkgever ook te verplichten te zorgen voor werkomstandigheden waarin vrouwen zich niet door mannelijke collega's, chefs, of klanten in seksueel opzicht geïntimideerd hoeven te voelen.

De Emancipatieraad signaleert dat in juridische procedures (waarbij bijvoorbeeld schadevergoeding wordt geclaimd nadat ontslag is genomen wegens seksuele intimidatie) de bewijslast te eenzijdig ligt bij slachtoffers. De raad vindt dat meer gewicht moet worden gehecht aan getuigenverklaringen van mede-slachtoffers, familieleden en deskundigen.

De raad zou graag zien dat de sociale partners meer doen om het fenomeen te bestrijden. Vooral kleinere bedrijven ontwikkelen volgens de raad geen beleid om vrouwelijke werknemers te beschermen.

„Misbruik door hulpverlener aanpakken”

Van onze verslaggeefster **VK 13**
ZOETERMEER — De wetsartikelen waarin het seksueel misbruik maken van mensen in een afhankelijke positie strafbaar wordt gesteld, moeten snel worden aangescherpt. De begrippen „ontucht” en „ontuchtig handelen” worden in de rechtspraak vaak te beperkt gehanteerd; seksueel misbruik kent „een scala van verbale, non-verbale en fysieke uitingsvormen”.

Dat schrijft de Rutgers Stichting in het boek *Seksueel misbruik door hulpverleners* dat maandag aande Nationale Gezondheidsraad is aangeboden. Volgens de stichting zijn maatregelen nodig misbruik door hulpverleners in te perken.

Zo zou het ministerie van WVC moeten nagaan of het wenselijk is te komen tot een algemene meldingscode voor hulpverleners die signaleren dat collega's zich schuldig maken aan seksueel misbruik. Bij het streven naar de totstandkoming van een interdepartementale inspectie jeugdhulpverlening moet veel aandacht worden besteed aan seksueel misbruik van jongeren, vindt de stichting.

Verder wil de stichting dat er maatregelen worden genomen om te voorkomen dat hulpverleners, die wegens seksueel misbruik zijn ontslagen, elders in het hulpverleningscircuit „ongestoord” aan een nieuwe baan kunnen beginnen.

Scheidsrechter Van Swieten van ontucht verdacht

Van onze correspondent
EINDHOVEN — De 48-jarige Eindhovense reclasseringsambtenaar en scheidsrechter in het betaald voetbal, Ignace van Swieten, is gisteren gearresteerd. De man wordt ervan verdacht dat hij ontucht heeft gepleegd met jongens die in zijn ambtelijke functie aan zijn zorg waren toevertrouwd. De Bossche persofficier van Justitie mr. G. Regelink heeft dit desgevraagd bevestigd. De verdachte werd onlangs door een van zijn cliënten met een hamer zwaar mishandeld. Of er een

relatie bestaat tussen beide zaken is niet bekend. Mr. Regelink wilde geen verdere mededelingen doen.

De verdachte is ingesloten. Pas in de loop van deze week zal worden beslist of hij moet worden voorgeleid voor de rechter-commissaris. Op dat moment zal ook worden bekeken of hij nog langer moet worden vastgehouden.

Van Swieten ontkent ontuchtige handelingen

Van een speciale verslaggever
DEN HAAG - Ignace van Swieten, de 48-jarige reclasseringsambtenaar en betaald voetbalscheidsrechter, is gistermiddag in vrijheid gesteld. Dit heeft de persofficier van justitie, mr. Regelink, meegedeeld.

De ambtenaar wordt verdacht van het plegen van ontucht met aan zijn zorg toevertrouwd personen. Van Swieten ontkent de tegen hem ingebrachte beschuldigingen.

Volgens Regelink was er na de verhoren geen reden om de verdachte in voorlopige hechtenis te nemen. „Maar de verdenkingen blijven bestaan,” aldus de persofficier. Regelink denkt dat het nog wel enkele weken zal duren voordat bekend is of Van Swieten daadwerkelijk zal worden vervolgd.

Volgens mr. van der Kruijs, de advocaat van Van Swieten, is de verdachtmaking gedaan door dezelfde persoon die de scheidsrechter in december van het vorig jaar ernstig mishandelde. „Daarvoor zit die man in arrest op verdenking van poging tot moord e.q. doodslag. Wie het slachtoffer vervolgens kan belasten, spint daar natuurlijk garen bij,” aldus Van der Kruijs.

Als gevolg van de molestatie in december, toen Van Swieten voor zijn huis met een hamer op zijn hoofd werd geslagen, raakte de scheidsrechter gedeeltelijk verlamd en verloor hij ook zijn spraakvermogen. Hij onderging een zware hersenoperatie.

In het protocol wordt gesteld dat Van Swieten ontucht zou hebben gepleegd met die ene persoon, de negentienjarige G.J., sinds

eind vorig jaar een client van de reclasseringsambtenaar. Het gaat om een eenmalig geval.

Van der Kruijs: „Maar Ignace heeft een alibi voor die avond, een alibi waarvan inmiddels bewezen is dat hij klopt. Maar zelfs al zou het verhaal waar zijn, dan nog blijft het de vraag of hij dat gedaan heeft in zijn hoedanigheid van ambtenaar. Die twee kwesties spelen dus: hij ontkent en heeft een alibi, ten tweede moet je je afvragen of je in je vrije tijd ook in functie bent.”

De voetballerij heeft geschokt en 'onaangenaam verrast' gereageerd. De berichten over de vermeende praktijken van de arbiter, die nooit een geheim heeft gemaakt van zijn seksuele geaardheid, hebben een rentree in het betaald voetbal bijzonder moeilijk gemaakt. Van Swieten was juist druk bezig met zijn comeback na de mishandeling vorig jaar. De reclasseringsambtenaar

trainde al weer voor zichzelf om in het voorjaar weer te gaan fluiten.

Ben Hoppenbrouwer, voorzitter van de landelijke scheidsrechterscommissie, liet zich voortdurend informeren over de gezondheids-toestand van de 47-jarige Brabander. „Officieel zou hij op 30 juni stoppen met fluiten. Door die nare gebeurtenis in december kwam hij opeens buitenspel te staan. Het zou niet leuk zijn als hij op die manier afscheid had moeten nemen van het betaalde voetbal. Ignace staat sinds 1978 op de A-lijst en heeft een enorme staat van dienst opgebouwd. Daarom vonden wij het prachtig als hij nog voor het einde van dit seizoen nog

even zou terugkeren op het hoogste plan. Zelf onderhield ik geen contact met hem, dat deed Cees de Bruin in zijn functie van voorzitter van de werkgroep Betaald voetbal.”

De Bruin bezocht Van Swieten na het incident in december en zegt wekelijks contact te hebben gehouden met de kleine, bij vele profvoetballers geliefde scheidsrechter. „Zijn herstel ging aanvankelijk heel snel. De vorderingen die hij maakte waren enorm, vooral gelet op de verwondingen en de operatie die hij daarna had.

Elke week besprak ik met hem zijn vooruitgang. Bij de eerste divisieclub Eindhoven had hij contact met de clubarts en deed hij oefeningen. Als de medici het licht op groen zouden zetten, zou

VERVOLG NYHM 21

hij terugkeren in het betaalde voetbal."

De recente ontwikkelingen rond het privéleven van Van Swieten zullen voor de harde kernen van de vele supportersgroepen in de Nederlandse stadions aanleiding zijn hem het fluiten onmogelijk te maken, mocht de arbiter nog een rentree in het betaalde voetbal overwegen. Van Swieten kreeg in de voorbije jaren immers al veel smakeloze kreten naar zijn hoofd geslingerd, al beweerde hij immer daardoor niet te worden gestoord.

De Bruin: "Wat er nu in de publiciteit is gekomen, heeft ons allemaal overvallen. Het is een zuivere privé-aangelegenheid, die nog onder de rechter is. Eerst moet nog komen vast te staan dat het allemaal waar is. Maar ik ben er wel door geschokt."

Van Swieten mag in principe blijven fluiten van KNVB

EINDHOVEN — Scheidsrechter Ignace van Swieten kan in principe gewoon wedstrijden blijven fluiten. Dit is de reactie van de KNVB op het bericht dat Van Swieten ervan wordt verdacht ontuchtige handelingen te hebben gepleegd met cliënten. In het dagelijks leven is Van Swieten reclasseringsambtenaar.

De voetballerij heeft geschokt en 'onaangenaam verrast' gereageerd op de berichten over de vermeende praktijken van arbiter Ignace van Swieten. De berichten hebben een rentree in het betaalde voetbal bijzonder moeilijk gemaakt. Van Swieten was juist druk bezig met zijn come-back na de mishandeling vorig jaar. De reclasseringsambtenaar trainde al weer voor zichzelf om in het voorjaar weer te gaan fluiten.

Ben Hoppenbrouwer, voorzitter van de landelijke scheidsrechterscommissie, liet zich voortdurend informeren over de gezondheidstoestand van de 47-jarige Brabander. "Officieel zou

hij op 30 juni stoppen met fluiten. Door die nare gebeurtenis in december kwam hij opeens buitenspel te staan. Het zou niet leuk zijn als hij op die manier afscheid had moeten nemen van het betaalde voetbal. Ignace staat sinds 1978 op de A-lijst en heeft een enorme staat van dienst opgebouwd. Daarom vonden wij het prachtig als hij nog voor het einde van dit seizoen nog even zou terugkeren op het hoogste plan. Zelf onderhield ik geen contact met hem, dat deed Cees de Bruin in zijn functie van voorzitter van de werkgroep Betaald voetbal."

De Bruin bezocht Van Swieten na het incident in december en zegt wekelijks contact te hebben gehouden met de kleine, bij vele profvoetballers geliefde scheidsrechter. "Zijn herstel ging aanvankelijk heel snel. De vorderingen die hij maakte waren enorm, vooral gelet op de verwondingen en de operatie die hij daarna had. Elke week besprak ik met hem zijn vooruitgang. Bij de eerste divisieclub Eindhoven had hij contact met de clubarts en deed hij oefeningen. Als de medici het licht op groen zouden zetten, zou hij terugkeren in het betaalde voetbal."

Ignace van Swieten als scheidsrechter niet ter discussie staat. "We hebben in Nederland 1600 scheidsrechters. Het zal me een zorg zijn wat die allemaal in hun privéleven doen. We kunnen en willen er daarom nu ook niets aan doen. Als er behoefte bestaat om contact te houden met de scheidsrechterscommissie, kan dat. We zullen hem ook nooit een strobreed in de weg leggen om weer te gaan fluiten, wanneer zou blijken dat hij onschuldig is. De KNVB zal hem in geen enkel opzicht belemmeren, dat kan ik nu garanderen."

Van Swieten weer vrij

Van onze correspondent

EINDHOVEN — De 48-jarige Eindhovense reclasseringsambtenaar en scheidsrechter in het betaalde voetbal, Ignace van Swieten, is gistermiddag in vrijheid gesteld. De Bossche persofficier van Justitie mr. Regelink heeft dit meegedeeld.

De scheidsrechter-ambtenaar wordt ervan verdacht dat hij ontucht heeft gepleegd met aan zijn zorg toevertrouwde jongens. Volgens Regelink is er geen reden om de verdachte in voorlopige hechtenis te houden.

□ Op pagina 17:
Van Swieten ontkent
beschuldigingen.

Nyhm N 20-2-91

Cabaretier Paul Haenen:

'Behandeling zaak Van Swieten misdadig'

Van onze kunstmedewerker

Gertjan van Schoonhoven

GRONINGEN/AMSTERDAM

— De cabaretier Paul Haenen heeft krachtig stelling genomen in de zaak van reclasseringswerker en topvoetbal-scheidsrechter Ignace van Swieten uit Eindhoven. De wijze waarop de politie en het openbaar ministerie in Eindhoven de zaak hebben behandeld, noemde Haenen, tijdens zijn thea-

tershow in Groningen 'misdadig'.

Zoals gemeld is Van Swieten maandag in verzekerde bewaring gesteld op verdenking van ontucht met aan zijn zorg toevertrouwde personen. Woensdag werd hij in vrijheid gesteld. Volgens het O.M. in Eindhoven bestond er geen reden om de voorlopige hechtenis te verlengen.

Maar 'de verdenking blijft

bestaan', aldus persofficier Regelink.

Haenen, gevraagd om een toelichting: "Ik ben ontzettend verontwaardigd over de makkelijke manier waarop justitie het bericht de wereld in heeft geslingerd. Je vermoedt haast dat er in Eindhoven sprake is van homo-haast. Er zijn onherstelbare verdachtmakingen uitgesproken op grond van een uitspraak van ie-

mand die uit was op de dood van Van Swieten."

Dat Van Swieten, die op 14 december door de door Haenen bedoelde persoon ernstig werd mishandeld, nog steeds nauwelijks kan praten en toch is verhoord, noemt Haenen 'volkomen absurd'. Haenen zegt zich te verbazen over het gebrek aan kritische reacties op de gang van zaken.

Nyhm N 20-2-91

Het mes in de vunzigheid van die Hollywoodse kliek

door Harry Hosman VK 2

NADAT IVA ARCHER op de deur van het appartement had geklopt, bekeek haar het gevoel dat ze Sam Spade niet wakker had gemaakt, maar hem stoorde. Was hij verward in een telefoongesprek, zat hij koffie te drinken? Wat was er? Toen zag Iva ineens in de slaapkamer een vrouw, in negligé. Zij had iets om zich heen geslagen dat Spade haar waarschijnlijk in de haast had toegeworpen. Iva draaide zich om naar de prive-detective en beet hem toe: „Wie is die vrouw die mijn kimono draagt?”

Joe Breen had genoeg gezien van *The Maltese Falcon*. In de projectieruimte van het zogeheten Hays Office in Hollywood had hij zich ook al groen en geel geerd aan de film. Iemand had „son of a bitch” gefluisterd, er zat een homo-seksuele ondertoon in het verhaal (Joel Cairo had een arm om zijn vriend geslagen). Maar Breen had zich vooral opgewonden over Sam Spade en de vrouw. Het leek alsof ze geen enkele moraal bezaten. In een van de scènes droeg Spade in zijn ene hand het bordje „Niet Storen” en in zijn andere een kus. De dame met wie Spade was betrapt, deed later zelfs haar kimono uit en stapte in bad, waarbij „haar borsten gedeeltelijk zichtbaar werden en een been ontbloot werd tot de hoogte van het bad”.

Hoewel het inmiddels zeven uur was, bedacht Breen zich geen moment. Hij ging achter zijn schrijfmachine zitten en tikte een memo aan de betrokken studio, Warner. De film mocht niet in de bioscoop worden uitgebracht, deelde hij Jack Warner mee. De studio moest de film terugnemen.

Joe Breen was niet zo maar een filmfiefhebber. Hij was de directeur van de Production Code Administration, de instantie die vanaf 1934 bijna elk scenario en elke filmkopie controleerde. Breen en zijn staf bepaalden in hoge mate de inhoud van Amerika's meest vitale culturele medium.

Naar de Production Code hebben Leofard J. Leff, die Engels doceert aan de Oklahoma State University en eerder het boek *Hitchcock and Selznick* schreef, en Jerold L. Simmons studie verricht. *The Dame in the Kimono — Hollywood Censorship and the Production Code from the 1920's to the 1960's* is een kaleidoscoop van veranderende waarden, de afspiegeling van de relatie tussen Hollywood en de Amerikaanse cultuur.

Die Amerikaanse cultuur verkeerde aan het eind van de Eerste Wereldoorlog in mineur. Amerika had zijn onschuld verloren, schrijven Leff en Simmons. De Grote Oorlog had de nationale idealen bezoedeld. Het land leek hulpeloos rond te dobberen. De jonge filmindustrie in Californië werd opgeschrikt door een reeks schandalen die weken lang van de voorpagina's spetterden. „Actress Dies at Drunken Party”, schreeuwde een kop in 1921, en: „Famous Comedian Charged with Murder”. In het weekend van Labor Day had de komiek Fatty Arbuckle een feestje ge-

organiseerd in een suite van het St Francis Hotel. Toen de drank rijkelijk vloeide, verdween hij naar de slaapkamer met het jonge fotomodel Virginia Rappe. Een paar uur later werd het meisje ziek, korte tijd later stierf ze in een ziekenhuis. Arbuckle werd beschuldigd van verkrachting en moord. De affaire-Arbuckle versterkte bij menigeen het idee dat de Hollywoodse kolonie werd bevolkt door bohemien, losbandige lieden en moordenaars. Hollywood was het Sodom en Gomorra van de moderne tijd en daar moest snel een einde aan worden gemaakt, vond menigeen. Ook de filmindustrie schrok van dat negatieve imago. In 1922 besloten de studiohazen daarom tot de oprichting van een soort filmbond, het postmeester Will Hays aan het hoofd. Hays, ex-

Republikein, ouderling van de Presbyteriaanse kerk, met een schrille stem, viel op vanwege zijn enorme oren. Fotografen vroeg hij altijd hun „oor-reductie lens” te gebruiken.

Scenarioschrijver Ring Lardner had ontdekt dat Hays ooit verkeersagent was geweest in zijn geboorteplaats Sullivan, in Indiana. Nu moest Hays als hoofd van het Studio Relations Office een heel ander soort verkeer tegenhouden: hij kreeg tot taak de produkten van de filmkolonie te censureren. Makkelijk zou hij het niet krijgen. Juist in de jaren twintig leek Hollywood elk verbod met genoegen te overtreden. *It Girl* Clara Bow huppelde over het scherm en Erich von Stroheim vergastte de bioscoopbezoeker in *The Merry Widow* op een seksmaniak die in de huwelijksnacht het leven liet.

De meeste studio's weigerden hun scenario's voor te leggen aan Hays en zijn mannen. Sterker: Joan Crawford trok voor de ogen van Charlton Heston haar blouse uit in *Our Dancing Daughters*. Renee Adoree spartelde in *Mating Call* naakt rond en hulde zich in een niets verhullend nat hemd — tot afgrijzen van onder anderen de invloedrijke krantenmagnaat William Randolph Hearst. Hollywood moest terug

naar de romantische, keurige komedie, schreven Hays en zijn ondergeschikte Breen.

In die dagen arriveerde in Los Angeles een actrice die klaar stond een frontale aanval te openen op begrippen als „sweetness” en „light”, die vooral opgeld deden in katholieke kring. Op het voorhoofd van Mae West stond met vette letters SEX geschreven. Haar succesvolle Broadway-stukken als *Diamond Lil* waren een aaneenschakeling van vulgaire scènes en dubbelzinnige opmerkingen. Will Hays probeerde bijna twee jaar haar overstap naar de film te saboteren. Paramount sloeg zijn waarschuwingen echter in de wind, al durfde de maatschappij Mae West niet meteen een rol aan te bieden.

„Twaalf weken lang kreeg ik mijn salaris zonder een script te hebben gelezen”, zei West later. Ze wilde terugkeren naar het theater, maar de studio

hield haar voor dat ze onder contract stond. West nodigde bij wijze van tijdsverdrif journalisten uit in haar appartement, zodat zij met eigen ogen konden zien dat er geen noemenswaardig verschil bestond tussen Mae West prive en haar theaterpersoonlijkheid. Overal in het huis waren spiegels aangebracht, tot tegen het plafond van haar achtentwintigste-eeuwse hemelbed. West vertelde verslaggevers dat ze graag zag „how she was doing”. Hays kon zijn oren niet geloven toen West verder ging: „Ik denk dat de filmindustrie totaal op de verkeerde weg is door hongertijdende ingenues hoofdrollen te geven. U weet wel, die meisjes met platte borsten die je op het doek ziet. Magere gezichtjes, smalle schouders, knokkige knieën, verschrikkelijk veel ruimte tussen hun benen. Die meisjes zijn zo vormloos dat je nooit weet welke kant ze oplopen.”

Paramount castte West in *She Done Him Wrong*, een filmbewerking van haar Broadway-hit *Diamond Lil*. Hays las het script en vond het „armzalig realistisch”. De dialogen schoten hem in het verkeerde keelgat, vooral Wests opmerking aan het adres van haar tegenspeler: „I always knew you could be had” en de tekst van het liedje *A Guy What Takes His Time*.

De studio drukte het project door, zoals ook MGM, RKO en Sam Goldwyn hun kaarten steeds vaker zetten op dubbelzinnige dialogen. Ze moesten ook wel, want het bioscoopbezoek daalde na de beurskrach begin jaren dertig fors en het publiek moest weer naar de theaters

worden gelokt. De advertenties voor de film van Mae West logen er niet om: „She's yours! She's beautiful, fiery, white-skinned, red-blooded! All she wants is love! Take her! Forget her husband.”

De censuur trok weliswaar aan het langste einde en studiobaas Adolph Zukor sneed — nota bene toen de film al in de theaters rouleerde — persoonlijk enkele tientallen meters uit de scène waarin West *A Guy What Takes His Time* zong, maar de politiek van de studio's veranderde niet. Ze vertelden Hays dat ze hem steunden bij zijn werk, maar gingen achter zijn rug door met het produceren van zogeheten *women's pictures*, of, zoals productiebaas Zanuck ronduit zei: *sexfilms*.

De film met Mae West had minder dan een kwart miljoen dollar gekost en de opbrengst beliep alleen al in Noord-Amerika meer dan het tienvoudige. Voor de advertentiecampagne was een foto van Mae West genomen met haar boezem nadrukkelijk in beeld, vergezeld van de tekst: *Hitting the high spots of lusty entertainment*. Hays bleef zich verzetten en verlangde meer zelfdiscipline van de filmindustrie. Warner Bros besloot daarop *Baby Face* opnieuw te monteren, maar Paramount trok zich nergens wat van aan en toonde in *Bole-ro* een man die een ander overhaalt een bezoek te brengen aan Leona, die honger naar liefde „en niet kieskeurig is”.

In Warners *Mandalay* stapte Kay Francis uit een badkuip om zich direct in de armen te werpen van Ricardo Cortes. Producteur Hal Wallis schold regisseur Michael Curtiz de huid vol: „Verdomme, je werkt nu lang genoeg in de filmindustrie om te weten dat je onmogelijk een man en een vrouw die niet getrouwd zijn in zo'n scène kunt laten zien.” Maar Wallis zelf overschreed ook regelmatig de grens. Zijn baas, Jack Warner, riep hem op het matje vanwege *Convention City*. „We moeten Joan

Blondell een beha laten aantrekken en ze moet haar borsten bedekken, want anders mogen we die film in een heboel plaatsen niet vertonen. Ik vind het goed als je haar vormen laat zien, maar in vredesnaam, „don't let those bulbs stick out”.

Hollywood overtrad toen al aan alle kanten de door Hays aangegeven grenzen. Leff en Simmons geven daar talloze voorbeelden van. Mae West mocht met haar heupen blijven draaien en met de ene man na de andere flirten. De vrijheid en onafhankelijkheid die zij tenoonspreidde, boezemden de censuur meer vrees in dan haar seksuele toespeelingen. In *I'm No Angel* verzucht ze, gekleed in een nachtjapon, dat ze achter het huwelijk staat, maar enkel en alleen als een laatste redmiddel. „Als ik goed ben, dan ben ik erg goed, maar wanneer ik slecht ben, dan ben ik beter.”

Als geen ander wist West hoe ze haar zin kon doordrukken. „Toen ik ontdekte dat de censuur het op mij had gemunt, schreef ik scènes die ze eruit konden knippen! Die scènes waren zo grof dat ik ze nooit zou hebben gebruikt. Maar ze werkten als een bliksemafleider. Ze haalden die eruit en lieten ongemoeid wat ik er graag in wilde houden.”

Het Studio Relations Office bleef regels opstellen, kwam met „aanvullende morele waarden”. Het tij keerde pas echt in 1933-'34. Een toenemend aantal katholieken ergerde zich aan de bandeloosheid van Hollywood en vergeleek de filmkolonie met „een pesthaard die het hele land besmet met zijn obscene en wellustige films”. De haard moest „worden uitgeroeid en gedesinfecteerd”. Bioscoopbezoekers toonden zich bevreesd dat de beweging daadwerkelijk bioscooptheaters zou gaan boycotten. Het verlies van de miljoenen katholieke filmfiefhebbers zou Hollywood aan de rand van afgrond brengen.

Overleg tussen de filmproducenten leidde er in juni 1934 toe dat het Studio

Relations Office werd omgevormd tot de Production Code Administration. Meer dan drie decennia zou de Production Code de grenzen van de filmmakers bepalen. Alleen films met het zegel van de commissie van de Production Code mochten worden vertoond in de groot-

ste, commercieel aantrekkelijkste bioscopen. Tijdens haar eerste radiotoespraak zei Eleanor Roosevelt dat ze heel gelukkig was met deze vorm van zelfcensuur. „Het illustreert dat de filmindustrie als geheel wenst samen te werken en haar geweldige krachten wil gebruiken voor de vooruitgang van ons land.”

Leff en Simmons beschrijven de ontstaansgeschiedenis en censuurperikelen van elf speelfilms die werden geproduceerd tussen 1935 en 1966. Het betreft *Dead End*, *Gone With the Wind*, *The Outlaw*, *The Postman Always Rings Twice*, *The Bicycle Thief*, *Detective Story*, *A Streetcar Named Desire*, *The Moon is Blue*, *The French Line*, *Lolita* en *Who's Afraid of Virginia Woolf?*

De auteurs laten zien op welke manier de Production Code de Amerikaanse zeden en normen trachtte te beschermen. *Dead End* gaf een te somber beeld van de gewone Amerikaan, het versterkte de tegenstellingen tussen bazen en arbeiders, het was geen vorm van „escapisme”. In *Gone With the Wind* stoorde de commissie zich onder meer aan een geboortescène en het plezier waarmee Scarlett met iemand naar bed was geweest. In *The Outlaw* veroorzaakten de blouse en de benen van Jane Russell opschudding. Bij *The Postman* lag de sympathie te veel bij de misdadiger. Bij *Fietsendieven* stoorde de censuur zich onder meer aan een bordeel-scène.

Terwijl vijf miljoen Amerikanen maandelijks *Playboy* aanschaften, trachtte de opvolger van Breen te verhinderen dat *Lolita*, Nabokovs briljante satire op de Amerikaanse mores, door

Stanley Kubrick rijp werd gemaakt voor de bioscoop. Nog sterker dan de literatuur had de film — van Jackie Coogan en Shirley Temple tot Mickey Rooney en Margaret O'Brien — kinderen afgebeeld als onschuldige wezentjes, die geen vlieg kwaad zouden doen. De komst van de jeugdfilms in de jaren vijftig wijzigde dat beeld al en in 1956 was de Code-commissie, onder druk van onafhankelijke producenten (het studiosysteem liep op zijn laatste benen) bereid alle taboes op het scherm toe te laten, behalve seksuele perversiteiten en geslachtsziekten.

Mits binnen de grenzen van de goede smaak mochten ook druggebruik, prostitutie en geboorten worden getoond worden. Voortaan telde vooral hoe de filmmakers een en ander gefilmd hadden. Kubrick moest dan ook zijn *Lolita* (de actrice Sue Lyon) een stukje ouder maken dan zij in het boek van Vladimir Nabokov was. In de verleidingsscène zou haar flanelen nachthemd hooggesloten zijn en diende Humbert (James Mason) niet alleen een pyjama te dragen, maar ook een badjas. In de dialoog moest de echtgenoot van de censuur zeggen: „Ik heb het verkeerd gedaan. Ik had Alice nooit mee moeten nemen naar de hotelkamer voor we getrouwd waren.” In de reclamecampagne buite MGM de veldwachtershouding van de Production Code uit door te adverteren met de slagzin: „Hoe hebben ze een film van *Lolita* kunnen maken?”

Het waren de naweeten van een systeem dat zichzelf had overleefd. Bij *Who's Afraid of Virginia Woolf?* eiste de censuur in Boston dat de openingszin „Jesus H. Christ” zou worden vervangen door „Mary H. Magdalen”. „You son of a bitch” moest worden gewijzigd in „You dirty, lousy...”. Achterhoedegevechten, want toen de film een Oscar dreigde te krijgen, bond de censuur snel in. Een nieuw keuringssysteem op vrijwillige basis werd ingevoerd, maar *Deep Throat* drong al snel vrolijk de theaters binnen. Steeds meer maatschappijen lappen de ratings aan hun laars, niemand die zich meer stoort aan een woord als „fuck”, of roept dat zulke uitdrukkingen getuigen „van een zieke mentaliteit”.

Helaas zijn met de Production Code ook prachtige dialogen verloren gegaan, zoals het gesprek dat de Zweedse regisseur Vilgot Sjoman met een rechter voerde over zijn film *I Am Curious (Yellow)*. De rechter vroeg hem in 1970: „Kust Lena werkelijk de penis van haar minnaar?” Waarop Sjoman antwoordde: „U bedoelt of haar lippen werkelijk zijn penis aanraakten? Ik kan daar geen antwoord op geven, want zo dicht stond ik er nu ook weer niet bovenop. Ik heb de indruk dat het mogelijk was dat ze haar lippen enkele millimeters boven zijn penis hield.”

Aan het slot van hun aardige studie vragen Leff en Simmons zich af of de huidige keuring niet even ridicul is en ze citeren filmmaker Albert Brooks. „If you say: 'I'm going to fuck you over', that's a PG-13” (PG: voor personen onder de dertien alleen te zien onder toezicht van ouders of andere volwasse-

VERVOLG VK 2

nen). „If you say: 'I'm going to tuck you over the desk', that's an R" (R: idem voor personen onder de zestiën).

Ergens in een kluis bij Warner moeten, overdekt door een halve eeuw stof, nog de tien scènes liggen die Will Hays heeft laten verwijderen uit *The Maltese Falcon*. De dame in de kimono zou er hard om moeten lachen.

HARRY HOSMAN

Leonard J. Leff & Jerold L. Simmons:
The Dame in the Kimono
- Hollywood, Censorship and the
Production Code from the 1920's to
the 1960's.
Weidenfeld and Nicolson, import
Consul Books, f 65,50.
ISBN 0 297 81033 2.

Naaktfotografie is werk in gevarenzone

VK 2

Wie naar schoonheid op zoek is kan Enschede beter mijden. Van een aardige binnenstad is bijna geen sprake, en wat er al aan moois stond, is door een voortvarend gemeentebestuur tegen de vlakte gemaaid. Waar ooit mooie herenhuizen stonden, vertelt fotograaf David van 't Veen, wordt nu een afzichtelijk overheidsgebouw neergezet. „De stasi in de voormalige DDR zou er jaloers op zijn”, gruwelt hij, terwijl hij naar het rode bakstenen gebouw in aanbouw wijst.

Van 't Veen, geboren (1941) en getogen in Enschede, heeft twee kilometer verder, aan de rand van de stad, een oud boerenschooltje gekocht.

„De Ark” staat er met zwarte letters geschreven op de gevel van het rode gebouw. Honderd jaar geleden stonden de klompen van de boerenschooltjes onder de jassen aan de kapstokken, nu nemen naaktmodellen plaats voor de grootbeeldcamera van de fotograaf. De restauratie is nog lang niet voltooid, de fotograaf huist vooralsnog in een woonwagen naast het gebouw. De verf blaaddert van het plafond in de gang van het schooltje, maar een begin van herstel is reeds gemaakt. Een klaslokaal is omgebouwd tot studio, compleet met kledkamer voor modellen.

LEX DURA VN 26-1 Censuur

Afgelopen zaterdag had ik het voorrecht als forumlid aan een discussie te mogen deelnemen. Het was in Rotterdam, in het kader van de fototentoonstelling *Erotic Desire*, een bonte verzameling prentjes met een seksuele ondertoon, en het onderwerp van bespreking was de vraag of de overheid in dit verband nog een rol had te spelen als hoedster van onze zeden. Feyenoord speelde niet zodat toch nog een man of dertig present was. Een hoofdrol was weggelegd voor de

Amerikaanse fotograaf Don Mather, eveneens aanwezig, van wie vijftien foto's van jongens in min of meer ontklede staat aan de rechter zijn voorgelegd om vast te stellen of dit nog door de beugel kan. Het voorlopige resultaat is bekend, twee foto's kunnen dat niet, hetgeen heeft geleid tot een geldboete van vijfhonderd gulden, maar alle betrokkenen hebben hoger beroep ingesteld, dus over een paar jaar weten we meer.

Het aardigste deel van het betoog van Mather ging over de manier waarop hij was aangepakt. Een enge provocateur aan de deur die hem forse bedragen biedt voor aanzienlijk verder gaande foto's dan hij tot dan had gemaakt, spoedig gevolgd door een politie-inval, agenten die staan te aarzelen wat nu smerig genoeg is om in beslag te worden genomen, een lange dis-

cussie met de belastingdienst over de vraag of het hoge btw-tarief van toepassing is omdat het porno zou zijn, of het lage omdat het kunst is (het is uiteindelijk kunst, volgens de fiscus!), het zijn de smakelijke ingrediënten van een Hollands binnenhuisje.

Minder boeiend, want zo te horen onjuist, was zijn betoog waarom hij ten onrechte was veroordeeld. Ik blijf er graag buiten of de twee foto's die uiteindelijk door de rechtbank te zwaar werden bevonden inderdaad vies zijn. Maar de gedachte - niet alleen van Mather maar ook van allerlei commentatoren in kranten - als zou het er om gaan of de foto's bij het publiek een seksuele prikkeling teweegbrengen en daarom verboden moeten worden, klopt niet. Artikel 240 b van

het wetboek van strafrecht verbiedt het om foto's te verspreiden of openbaar te maken waarop jeugdige personen te zien zijn die betrokken zijn bij seksuele gedragingen en dat is heel wat anders. De reactie van het publiek speelt geen rol, het gaat er alleen om dat het ongewenst wordt gevonden personen die de leeftijd

des onderscheid nog niet hebben bereikt bloot te stellen aan het poseren voor een bepaald soort foto's.

Het moeilijke is alleen om van geval tot geval vast te stellen wat nu een seksuele 'gedraging' mag zijn. Sommige activiteiten zijn evident een gedraging, maar hier ging het om passieve poses, om 'houdingen'. Welnu, met een beetje fantasie is wel voorstelbaar dat ook een houding de zinnen kan strakken, en dat het fotomodel, dat immers bewust poseert, daar een rol in speelt mag duidelijk zijn. Voor de conclusie dat het verspreiden van een bepaalde foto strafbaar is, is het dus in het geval van een 'houding' onontbeerlijk om vast te stellen dat beoogd wordt het publiek te prikkelen. Het is, anders dan de spreker meende, dus niet verboden toeschouwers in opwinding te brengen, maar alleen om minderjarigen onder de zestiën daarbij een verleidelijke rol te laten spelen.

Het lijkt mij dan ook wat overdreven, met andere gespreksdeelnemers, te hoop te lopen tegen een toenemende censuur in Nederland. Integendeel, het verbod op de verspreiding van pornografie is in 1986 in wezen opgeheven, zij het dat het daarbij verstandig leek iets in de wet op te ne-

men dat zich richt tegen het gebruik, bij de vervaardiging daarvan, van minderjarigen. Uit die ene zaak, tegen Don Mather, valt toch moeilijk af te leiden dat in Nederland een sfeer van rechtzinnige onverdraagzaamheid aan het ontstaan is, evenmin als trouwens de daaraan voorafgaande vijf jaren iets anders opleverden dan een vrijspraak voor de bioscoopexploitant die *Deep Throat* in de aanbieding had.

Na afloop meldde zich nog een verontruste vragensteller die het onzinnig vond dat je, volgens een thans in behandeling zijnde wetsontwerp, wel degelijk een seksuele relatie mocht hebben met een minderjarige, mits die maar tenminste twaalf jaar oud was en de ouders het goed vonden, en dat je van zo'n geliefde geen foto zou mogen maken. Ja, dat was een rare discrepantie, moest ik erkennen. Pas terug in de trein naar huis bedacht ik dat de wetgever toch slimmer was. Het enkel maken van foto's mag wel, zelfs als die een erotische lading hebben, maar je mag ze niet verkopen of op een tentoonstelling hangen. Ik hoop dat dit de vragensteller nog onder ogen komt.

Aan de wand direct-klaar-foto's van leerlingen van Van 't Veen. De fotograaf geeft les aan de kunstacademie van Enschede, de AKI, en ontvangt de studenten thuis in zijn studio. De studenten hebben zichzelf gefotografeerd. Soms zijn het net pasfoto's, een andere keer hebben ze voor elkaar de kleren uitgedaan en laten ze zich zien in body-stocking.

Hij leert zijn studenten omgaan met het Polaroid-systeem, en het werken met naaktmodellen.

Hij gebruikt Polaroid-film, 8 bij 10 inch, 18 bij 24 centimeter. Op een werkblad staan twee apparaten waarmee het belichte materiaal meteen na het fotograferen wordt verwerkt. De papiersoort is wat groter, maar het principe is hetzelfde als dat van de gewone huis-tuin-en-keuken Polaroid-camera. Na een kleine minuut kunnen de twee helften van elkaar, en klaar is de foto.

David van 't Veen werkt nooit met negatiefilm, hij zweert bij het Polaroid-systeem. Het maakt zijn werkwijze bijzonder, want de meeste andere fotografen gebruiken Polaroid-film hoogstens als hulpmiddel. „Het is fantastisch, wat je ziet krijg je meteen op papier. Elke opname is uniek, want een negatief heb je nooit. Er valt niets te manipuleren onder de

vergroter van de donkere kamer.”

Van huis uit is hij tekenaar. Hij maakte begin jaren zeventig realistische aquarellen. Hij toont voorbeelden, gooit een Avenue uit 1975 op tafel met een getekende reportage over nieuwe dameslingerie. Het werk ademt de sfeer van de Amerikaanse pin-up tekenaar Vargas: fijntjes nagetekende vrouwen, met fotografische precisie afgebeeld. Amerikaans realisme werd het genoemd, van het genre dat ook de omslagen van pockets van schrijvers als Mickey Spillane sierde.

Van 't Veen: „Het was zeer minuscule werk. Je zat er uren achteren over gebogen, het was gepiel op de vierkante millimeter. Wat dat betreft is fotografie een stuk meer ontspannen.” Hij had in die tijd veel commerciële opdrachten. Totdat hij, na hard werken aan een opdracht, een virus in zijn linker oog kreeg. Aangezien het andere oog „lui” was (en is), kon Van 't Veen een verdere carrière als tekenaar wel vergeten.

Incidenteel gebruikte hij de direct-klaar-camera al, als hulpmiddel bij zijn tekeningen, maar sinds zijn oogziekte werd de camera zijn belangrijkste werktuig. Kleine vierkante foto's uit de begintijd, gemaakt tijdens zwerftoch-

ten met de fiets. Landschappen, bomen, boerderijen; alles in de surrealistische, ietwat metalige kleuren van Polaroid. Experimenten met modellen in de studio, publikaties in Japanse bladen en het ter ziele gegane *Zero* van Joop Swart.

Later, met de grote Agfa-camera met z'n grote film-cassettes, haalde hij de beelden in huis. Buiten wordt er niet meer gefotografeerd. Van 't Veen fotografeert nu het liefst modellen, van de vrouwelijke kunne wel te verstaan. „Van mannen word ik zenuwachtig.” De vrouwen gaan meestal naakt, of halfgekleed voor de camera, maar het is meer dan oppervlakkig blote erotiek die hij tevoorschijn tovert. Het gaat hem om de vormen, om de esthetiek. Verwacht bij hem geen „woensdag-gehakt-dag-fotografie”, zoals die bij bladen als *Penthouse* en *Playboy* op de glimmende pagina's wordt afgedrukt. Een lokale omroep omschreef het werk van David van 't Veen onlangs als „geil met stijl”, maar zijn werk is lang niet altijd erotisch, de subtiel gefotografeerde vormen voeren veelal de boventoon. Soms is er niet eens te zien dat de fotograaf een vrouw als model in de studio had.

Van 't Veen fotografeert bij voorkeur vrouwen die „etwas van das Leben wissen”, kortom, liever een vrouw van dertig, dan een jong ding van achttien met een strak velletje. Hij werkt nooit met beroepsmodellen, en „praat nooit iemand uit de kleren”. Hij kent zijn modellen, het zijn vriendinnen van vriendinnen, of studentes van de plaatselijke kunstacademie.

„Je moet zo oppassen met het fotograferen van Naakt”, zegt hij. „Het is vaak een tricky business. Voor je het weet zit je in de gevarenzone.” Daarom zal hij nooit 's avonds met zijn modellen werken, maar altijd 's ochtends. „Het is belangrijk dat je heel clean werkt.”

De bekende (mode-) fotograaf Helmut Newton staat er om bekend dat hij als fotograaf helemaal niet communiceert met zijn modellen. De fotograaf is de baas. Het model levert billen, borsten en schoonheid, maar dient wel haar mond dicht te houden. Van 't Veen: „Dat vind ik ook weer niet erg eerlijk. Natuurlijk ben ik de baas als ik fotografeer, maar ik wil het wel graag sportief houden. De meisjes mogen ook iets inbrengen. Ik luister goed. Maar ik heb vooraf meestal wel iets in mijn hoofd als ik begin te werken.”

De fotograaf vraagt zo'n drieduizend gulden voor een afdruk, maar dan heb je wel een unieke opname in huis, zegt hij. Van Polaroid-foto's bestaat immers geen negatief. Hij kan niet duizend maal opnieuw dezelfde foto verkopen. Maar er is natuurlijk wel een nadeel verbonden aan het eenmalige van de Polaroid-afdruk: gaat de afdruk verloren dan is het beeld definitief weg. Een nieuwe afdruk is er niet te maken. Is er wel eens onderzoek verricht naar de houdbaarheid van direct-klaar-foto's? Van 't Veen: „Precies is het niet bekend, maar zeker is dat ze het wel honderd jaar uithouden. Onder museale omstandigheden wel te verstaan. En zuurvrij bewaren, graag.”

ROLF BOS

Polaroid-foto van David van 't Veen.

MONITOR

De lijst der zonden

GA 20

Deze aflevering van Monitor is voor de gelegenheid gereserveerd voor één drama: de ondergang van de Nederlandse Filmkeuring. Terwijl in de rest van de wereld steeds meer de schaar wordt gezet in nieuwe rolprenten, staat Nederland aan de vooravond van de totale liberalisering. Eerder deze week presenteren twee onderzoekers van de Vrije Universiteit een advies aan Hedy d'Ancona waarin zij pleiten voor afschaffing van de 'wekelijkse lijst der zonden' (de omschrijving is van Simon Carmiggelt) en vooral afschaffing van de Nederlandse Filmkeuring, de door vrijwilligers gevormde bioscoopinspectie. De filmindustrie moet voortaan 'zelfregulerend' worden, aldus de twee onderzoekers, bestuurskundige J. H. J. van den Heuvel en historicus J. van der Burg. Want: 'In een situatie van audiovisuele overvloed is filmcensuur achterhaald.' De bioscoopkeuring heeft alleen nog maar een 'symboolfunctie'.

Als voorbeeld van hoe het wel moet, verwijzen Van den Heuvel en Van der Burg naar het videowezen, waar de veelgeprezen zelfregulering al is ingevoerd. Nog onder Eiko Brinkman sloot WVC een 'gentleman's agreement' met de videohandel om bij wijze van proef zelf tot leeftijdskeuring over te gaan. Voor dat doel werd een raad van toezicht geïnstalleerd, onder voorzitterschap van ex-ICON-voorzitter Wim Koole. Naast de videoindustrie zat in die toezichtsraad ook iemand van de Filmkeuring, de Zwijndrechtse docent maatschappijleer C. Crans. Het rapport-Van den Heuvel was nog niet naar WVC gestuurd of er brak een rel uit in die videoraad. Crans verdween. Naar eigen zeggen uit verontwaardiging over de jegens hem en zijn werk betoonde minachting van Koole en de videohandelaren, terwijl de anderen zeggen hem te hebben gewipt van

wege laster. 'Ik ben uit de raad gestapt omdat de sfeer daar tot ver onder het nulpunt was gedaald', zegt Crans, secretaris-directeur bij de Nederlandse Filmkeuring. 'Koole spreekt over de Nederlandse Filmkeuring als een groepje stijve harken met een plaat voor de kop, en de andere leden van de raad van toezicht hebben diezelfde houding. Ik kreeg binnen de raad geen voet aan de grond met mijn kritiek. Kijk, de Filmkeuring is al heel liberaal, tachtig procent van het aanbod krijgt een alle-leeftijdenclassering. Zo ouderwets zijn wij helemaal niet. Maar binnen de raad voor de videofilms was geen enkel debat mogelijk. Ook logisch, want die mensen hebben ook dezelfde belangen. Neem een film als *The Rosegarden*, van Fons Rademakers. Gaat over medische experimenten van de nazi's op kinderen. Aan het einde zit daar een gruwelijke scène in van een kind dat wordt opgehangen, met lekker veel close up van het hoofdje. Bij de Filmkeuring hebben we die film geschikt verklaard vanaf twaalf jaar. Bij de videotheken ligt die er voor alle leeftijden. Hetzelfde geldt voor *Dead Poets Society*. Daar komt een zelfmoord van een jongen in voor, gekoppeld aan een moeizame relatie met de ouders. Heel traumatisch kan dat zijn voor al te jonge toeschouwers.'

Crans zegt dat de toezichtsraad helemaal niet geschikt is voor het keuringswerk. 'De commercie doet niet aan jeugdscherming, dat zal ze nooit doen', meent hij. 'Een videotheek is een cafetaria, daar wordt alles geserveerd, je hebt een objectieve buitenstaander nodig om de films goed te beoordelen. In ieder geval niet deze raad van toezicht, waar de commercie onder een hoedje speelt.'

Eind verleden jaar organiseerde Crans een besloten videovertooning voor leden van de Tweede

Kamer, met fragmenten uit de rauwste porno- en geweldsfilms die in de videotheken kunnen worden gehoord. Kettingzagen, drillboren, rondspattende hersenen, et cetera. VVD'er Dijkstra, een van de genodigden van Crans' horrorshow: 'Ik ben er erg van geschrokken. Het verhaal van Crans was dat de zelfregulering in de videotheken niet functioneert. Kinderen zouden de porno- en vooral geweldsfilms makkelijk kunnen huren. Dat schijnt met de zogenaamde sandwich te gaan. Twee gezellige jeugdfilms en daartussen iets keihards. Ik ben er nog niet helemaal uit, maar er zal in ieder geval in de Kamer over moeten worden gepraat.'

'Het toppunt van demagogie', zo oordeelt vice-voorzitter Boudewijns van de raad voor toezicht op het videowezen over de methoden van Crans. 'In Engeland werken ze ook met dat soort trucs om de publieke opinie te beïnvloeden. Je kan net zo goed alle erotische passages uit het werk van Jan Wolkers bij elkaar harken en dat dan als een goed overzicht van zijn werk presenteren. Ik wil best toegeven dat vijf procent van de videohandelaren niet bonafide is, maar dat geldt voor de gedrukte pers toch minstens even goed?' Boudewijns is in het dagelijks leven algemeen secretaris van de NVPI, de organisatie van uitgever van videofilms. Hij ziet het huidige protest van Crans als de sprong van een kat in het nauw. 'Vier jaar heeft hij in onze raad gezeten, en pas nu begint hij harde kritiek te spuien en andere leden van de raad te kwetsen. Daarom hebben we hem als raad weggestuurd. Zijn plotselinge omslag zal te maken hebben met het feit dat de Nederlandse Filmkeuring wel eens helemaal op de helling kan komen te staan, ook wat betreft de films in de bioscoop. Ik hoor geluiden in die richting vanuit de Tweede Kamer. Persoonlijk

kan ik daar het verlies niet zo van inzien, maar de heer Crans denkt daar blijkbaar anders over.'

Crans: 'Ik blijf erbij dat de Nederlandse Filmkeuring een uitstekend platform is. In dat rapport van Van den Heuvel heb ik niet zo veel vertrouwen. Nog voordat het onderzoek was gestart schreef die Elsevier al een afkrakend stuk over de Filmkeuring, dus ik wist al aan welke kant hij stond. Kijk, de Nederlandse Filmkeuring is helemaal niet meer dat clubje van heren in driedelig donkerblauw en dames in grijze mantelpakjes. We hebben veertig leden - twintig mannen en twintig vrouwen - die zijn geselecteerd uit de maar liefst 1500 kandidaten die zich jaarlijks aanmelden. We hebben mensen uit alle maatschappelijke geledingen, een kok uit Groningen, een gevluchte Argentijnse, een toneelregisseur, een boer, een moeder van drie kinderen, een oud-burgemeester, maar ook een filmkenner als Bob Bouma (voorheen presentator van een KRO-filmquiz - rz). Die komen een keer in de drie, vier weken bij elkaar om de hele dag films te zien en met elkaar te discussiëren, voor een vergoeding niet hoger dan 125 gulden. Dat schaf je niet zo maar af. Natuurlijk krijgen we wel eens kritiek. Pas kreeg ik een woedende man aan de lijn die niet met zijn zontje werd toegelaten tot *Total Recall* en mij daarom uitschold voor arrogant en zedenmeester. Maar *that goes with the job*.'

Redactie: René Zwaap

MRC

ZATERDAG 16 FEBRUARI 1991

Rapport pleit voor afschaffen filmkeuring

Door onze kunstredactie

AMSTERDAM, 16 febr. — De Nederlandse Filmkeuring is vervreemd geraakt van haar oorspronkelijke doelstelling, de bescherming van jeugdigen tegen schadelijke invloeden van films. Nu televisie en video meer kijkers trekken dan de bioscopen, past filmcensuur niet meer. De ervaring leert dat naleving van de keuringsuitspraken alleen al maatschappelijk gezien niet meer mogelijk is. Deze conclusies trekt een rapport over het functioneren van filmkeuring en videovoorzichting, dat in opdracht van de minister van WVC werd geschreven door de politicoloog prof. dr. J.H.J. van den Heuvel en de historicus drs. J. van der Burg. Het onlangs aan minister D'Ancona aangeboden rapport, getiteld *Film en overheidsbeleid, van censuur naar zelfregulering*, stelt dat de overheid niet hoeft te bepalen wie welke films mag zien, maar de consument dient te be-

schermen tegen misleidende informatie. In navolging van de afspraken die het ministerie in 1988 met enkele organisaties in de videobranche maakte over het op vrijwillige basis geven van betrouwbare consumentenvoorlichting over de aard van het audiovisuele produkt, opperen de onderzoekers de invoering van produktinformatie door de bioscopen. Die zou dan te vinden moeten zijn in bijvoorbeeld de wekelijkse film-ladder, advertenties, affiches en commercials. De overheid zou toezicht moeten houden op de kwaliteit van de informatie en de wijze van informatieverstrekking. Eerder bracht de Raad van Toezicht Experiment Videovoorzichting, onder voorzitterschap van drs. W. Koole, een positief evaluatie-rapport over de consumentenvoorlichting in de video-branchen uit. De minister zal beide rapporten betrekken bij de standpuntbepaling van het kabinet over het op dit terrein te voeren beleid.

GA 6

'Wat heb je toch een lekkere volle kont', zegt premier Lubbers tegen zijn Limburgse protegee René van der Linden tijdens een broeierige ontmoeting in het Poortje. Vervolgens ontstaat er een hartstochtelijke vrijpartij. Het is de climax van het verhaal *Ruud en René* van de Haagse popdichter Bart Chabot. Chabot schreef het in opdracht van het VNU-blad *Man*, maar daar werd het als pornografie van de hand gewezen. Vervolgens kreeg Chabots bijdrage een liefderijk onthaal bij Margreet Dolmans *Mens en gevoels*, waarin het deze week werd geplaatst, zij het met een reprimande van 'emotioneel hoofdredacteur' Dolman over de 'nieuwe tuitigheidsgolf'. Na-

der commentaar van Chabot: *Man's* hoofdredacteur Simon Verlaet had me om een column gevraagd, en ik dacht van kom, dat moet er dan ook een beetje inhakken. Maar ja, het viel dus niet zo. Simon zei dat het smakeloos was, en keihard pornografisch, en dat ik dit in geen enkel blad geplaatst zou krijgen. Daar dacht Dammie van Geest van *Mens en gevoels* dus anders over. Ik ga er nu een drieltje van maken, ik vond het hartstikke leuk om te doen. In de volgende aflevering word ik bij de premier ontboden, op zijn kamertje.' Chabot heeft Verlaet inmiddels *sans rancune* een afscheidsbrief geschreven.

Interview met pedofiel in verkeerde aarde gevallen ZC 4-2

Zwols studentenblad niet welkom op gereformeerde lerarenopleiding

(Van één onzer verslaggevers)

ZWOLLE - Het Zwols Algemeen Studentenblad (ZAS) is niet langer welkom op de Gereformeerde Pabo op de Campus in Zwolle. De directie vindt de inhoud van het blad 'te gekleurd en niet passen bij de aard van de school'.

ZAS is een onafhankelijk studentenblad dat in een oplage van zeventien exemplaren gratis wordt verspreid onder studenten in Zwolle. Ook de redactie wordt gevormd door studenten, die naast onder-

werpen over onderwijs ook algemene zaken behandelen in de vorm van reportages en interviews. Die onderwerpkeuze is bij de Gereformeerde Pabo in het verkeerde keelgat geschoten. De directie van de opleiding wilde geen commentaar geven, maar volgens een woordvoerder is onder andere een interview met een pedofiel in Zwolle - enkele maanden geleden - in verkeerde aarde gevallen. Daarom wil de school niet langer meewerken aan de verspreiding van het blad binnen de school.

'Degenen die het blad willen lezen krijgen het toch wel in handen', meent de woordvoerder. Overigens was de nieuwste editie van ZAS donderdag nog wel verkrijgbaar op de gereformeerde beroepsopleiding 'op een tafel bij de kantine'. 'Toevallig heb ik er zelf op geteld. De stapel is onaangeroerd blijven liggen', aldus de woordvoerder.

Kinderachtig

Voorzitter Eric Thiers van de Vereniging ZAS, die het stu-

dentenblad uitgeeft, noemt de maatregel van de PABO 'erg kinderachtig', maar is er niet verbaasd over.

'Ik vind het raar dat we niet eens zelf met een brief op de hoogte zijn gebracht. Toen we met het blad zijn begonnen hadden twee andere scholen praktische bezwaren. In goed overleg hebben we dat kunnen oplossen. Met de PABO schijnt dat niet te kunnen', aldus Thiers. Hij kondigt aan op korte termijn met de directie van de PABO over het probleem te willen overleggen.

Lolita, heldin van de Amerikaanse literatuur

door Frank van Dixhoorn ^{VK}

Toen Vladimir Nabokov een halve eeuw geleden arriveerde in de Verenigde Staten waren de Amerikanen bekend met het lot van Hawthorne's Hester Prynne, de heldin van *The scarlet letter*, die het onwettige kind van een predikant ter wereld had gebracht en daarvoor boete deed in haar eenzame hutje bij de zee. Ze wisten van Daisy Miller, die in het gelijknamige verhaal van Henry James alle etiquette aan haar laars lapt, een verhouding begon met een Italiaans mannetje van twijfelachtige stand en uiteindelijk stierf aan een enge ziekte. Ze hadden schande gesproken van Faulkners *Sanctuary* waarin het meisje Temple Drake op gruwelijke wijze wordt verkracht en in een bordeel belandt maar aan het slot samen met haar eerbiedwaardige vader (een rechter) in de Jardin du Luxembourg zit te luisteren naar een fanfare die Berlioz speelt. Al deze vrouwen keren vroeger of later terug van hun dwaalwegen; in het uiterste geval sterven ze als zondares, maar dan is er wel iemand die op hun graf komt verklaren dat ze diep in hun hart de onschuld zelve waren.

Nabokov genoot van vrouwen, en hij zou weldra de gelegenheid krijgen voor Amerikaanse studenten uit te wijden over zweetdruppeltjes op de schouder van Emma Bovary of het rode tasje van Anna Karenina. Heerlijk vond hij het om voor te lezen uit de romans van Flaubert en Tolstoj,

waarvan hij de vertalingen persoonlijk had gecorrigeerd. Met grote nadruk liet hij zijn publiek weten dat het kapsel van Madame Bovary in de Engelse versie door een pummel was afgewerkt: niet de topjes van de oren, maar slechts de oorlelletjes kwamen onder het haar uit. Bladzijden lang ging hij door over de laatste dag uit het leven van Anna Karenina, tot iedereen zich realiseerde dat haar zelfmoord een indrukwekkende artistieke prestatie was. Nabokov heeft nooit college mogen geven over Amerikaanse schrijvers, maar misschien is het ook niet nodig om langdurig te hameren op het feit dat de Amerikaanse literatuur zeker in het begin van de eeuw geen enkele vrouw heeft voortgebracht die in de schaduw kan staan van deze twee.

Voor Nabokov was tragiek een esthetisch begrip, en bij hem was Hester Prynne waarschijnlijk veel inte-

ressanter en daardoor ook veel waar-diger aan haar einde gekomen. Hij had om te beginnen een lijntje getekend over haar onderarm, of misschien zelfs langs een blote voet — om ons te suggereren dat deze vrouw wanneer het zo uitkomt een godvruchtige dominee kan verleiden. Het zou voor hem ondenkbaar zijn dat Hester uiteindelijk een compromis sluit met de realiteit van de puriteinse lezer. Tegen zijn studenten zei hij: „Literatuur is fantasie. Fictie is fictie. Het is een belediging van zowel de waarheid als de kunst om een verhaal een waar verhaal te noemen. Elke grote schrijver is een grote be-

drieger, maar de Natuur spant de kroon. De Natuur bedriegt altijd. Van het simpele bedrog in de voortplanting tot het weelderige raffinement in de illusie van schutkleuren bij vlinders en vogels beschikt de natuur over een prachtig systeem van betovering en list.” Morele overwegingen spelen geen rol, niet omdat de auteur een immoreel karakter heeft, maar omdat de auteur is verdwenen in zijn boek als de fotograaf in zijn afdruk.

De foto is in dit verband meer dan een terloopse metafoor: niet alleen omdat de camera nog altijd het instrument bij uitstek is om onze (uiterlijke) eigenaardigheden vast te leggen, maar ook omdat de Amerikanen dank zij foto's (de paupers van Jacob Riis, de katoenpachters van Walker Evans) voor het eerst met hun neus op de tragische feiten van het bestaan werden gedrukt. Toen Walker Evans in 1936 de vrouw van een katoenpachter fotografeerde was dat een vernietigend commentaar op de schimmen van vrouwen die opdemen en verdwijnen in de alinea's van auteurs om nog eens duidelijk te maken wat niemand betwijfelde: dat hen bij alle avonturen en catastrofes geen enkele blaam treft.

Het is niet zo moeilijk om Daisy Miller een ellendige dood te laten sterven, ondanks haar „charmante teint”, haar fraaie oren, het leuke neusje en de vrijmoedige blik in haar ogen waar ze nooit mee knippert. Ze kan haar gang gaan zoveel ze wil, maar zelfs in de meest compromitterende scènes doet ze een moderne lezer hoofdzakelijk denken aan de Maagd Maria. De vrouw op de foto van Walker Evans daarentegen is een mens van vlees en bloed, tegen haar

wil op de wereld gezet, met een kehard gezicht en ogen waarin zelfs op klaarlichte dag de duisternis wordt weerkaatst. We zien in een oogopslag dat ze wellicht heel oud zal worden en dat ze elk uur van haar leven zal haten met een intensiteit die voor ons onweerstaanbaar is. Zij heeft onze blik op de wereld veranderd zoals ook Anna Karenina en Madame Bovary dat hebben gedaan. Ze staart over het Amerikaanse landschap, zonder iets te zeggen, in de wetenschap dat haar eenzaamheid compleet is.

Twintig jaar later krijgt ze gezelschap van Lolita.

Nabokov geloofde zelf dat *Lolita* zijn beste boek was, en het kan goed zijn dat hij daar gelijk in heeft. Zoals al zijn romans is *Lolita* de oplossing van een technisch probleem, maar in handen van Nabokov krijgt een dergelijk probleem altijd verstrekkende implicaties. In dit geval is het zelfs zo ver gekomen dat zijn hoofdpersoon een eigen leven leidt in de verbeelding van duizenden mensen die het boek nog nooit hebben gelezen!

Lolita verleidt een man van middelbare leeftijd, Humbert Humbert, en sterft op Eerste Kerstdag 1952 (ze is dan zeventien jaar) in het kraambed waar ze is bevallen van een doodgeboren meisje. Humbert Humbert schrijft zijn memoires in gelukzalige onwetendheid van wat haar te wachten staat (ze heeft hem al jaren gele-

den verlaten), en op de laatste pagina stipuleert hij zelfs dat de tekst niet mag worden gepubliceerd zolang Lolita nog in leven is. Zelf overlijdt hij ruim een maand eerder dan zijn liefde, aan een hartinfarct. Het manuscript komt in handen van zijn advocaat, die het door een goede kennis (de psychiater John Ray Jr, Ph.D) klaar laat maken voor publicatie. Uit de inleiding van deze Dr. Ray komen we te weten wat er met Humbert Humbert en Lolita is gebeurd.

„Als case history”, zo schrijft Ray, „zal *Lolita* ongetwijfeld een klassieker worden in psychiatrische kringen. Als kunstwerk stijgt het uit boven zijn eigen boetvaardigheid; maar belangrijker nog voor ons dan wetenschappelijk belang of literaire waarde is de morele invloed die het moet hebben op de serieuze lezer; want in deze indringende studie schuilt een algemene les; het losgeslagen kind, de egotistische moeder, de hijgende

maniak — dit zijn niet alleen sprekkende karakters in een uniek verhaal: zij waarschuwen ons voor gevaarlijke tendensen; zij wijzen op hardnekkige kwalen. *Lolita* moet ervoor zorgen dat wij ons als ouders, sociale werkers en mensen in het onderwijs met nog meer visie en vastberadenheid wijden aan de opvoeding van een betere generatie in een betere wereld.”

Tussen de pagina's met stichtelijke taal van Dr. Ray en hyperbolen van Humbert Humbert heeft de onzichtbare hand van Nabokov — en daarvoor moeten we hem dankbaar zijn

— een paar snapshots achtergelaten van een kind dat ons blijft aankijken als we het boek reeds lang uit hebben. Lolita met een gespikkelde zwarte doek over haar borst geknoopt, knielend in de serre van het ouderlijk huis. Lolita op de achterbank van de wagen van haar moeder, met een spijkerbroek aan maar zonder kousen of schoenen, zodat we restjes rode lak kunnen zien op de nagels van haar tenen en op haar grote teen een pleister. Lolita die in een hotelkamer naar een koffer vol cadeaus loopt. Lolita die serveert op een tennisbaan in Colorado, en vooral Lolita die zich koestert in haar fatale zwangerschap op de bank van een anoniem krot in een van die anonieme Amerikaanse provincieplaatsen. Deze kiekjes herinneren ons aan het trieste feit dat sommige kinderen, sommige vrouwen beter af zijn wanneer ze op tijd dood gaan.

Hoe vaker men *Lolita* herleest, hoe lastiger het wordt om dit boek als een virtuoze oefening in ironie te beschouwen (andere critici noemden het werk pornografisch of anti-Amerikaans, maar dat is zo onbenullig dat ze tegenwoordig alleen nog maar de lachlust opwekken). Het probleem dat Nabokov zich stelde bij de compositie van deze roman lag veel dieper: het moet mogelijk zijn om een tiener zo onschuldig te maken dat het tragisch wordt, zo tragisch dat we het vulgair vinden, zo vulgair dat de ontroering toeslaat en zo ontroerend dat Hester Prynne, Daisy Miller en Temple Drake zich omdraaien in hun respectievelijke graf.

DANS VAN DE IJSBEREN

DOORDACHT EN RECHT UIT HET HART

De Deense kinderfilm behoort al enkele jaren tot het beste wat er voor de jongere bioscoopbezoekers wordt gemaakt. Recentelijk kwamen achtereenvolgens de Zweeds/Deense tijdreis *MIRAKEL IN VALBY* en het grappige en levensechte *MAMA MIA* in de Nederlandse bioscopen en daarbij kon worden geconstateerd hoe ervaren filmmakers als Sandgren en Clausen zich direct tot de jeugd weten te richten. Films die kinderen, maar hen niet alleen, op veel manieren aanspreken.

Nu volgt daarop het debuut van Birger Larsen die een op zich niet lichte thematiek tot een op vele niveaus onderhoudende en ontroerende film heeft weten te brengen. *DE DANS VAN DE IJSBEREN* gaat over een twaalfjarig jongetje dat weinig belangstelling heeft voor zijn schoolprestaties en meer aandacht besteedt aan de platen van Elvis Presley en aan een meisje in zijn klas. Hij zou graag wielrenner willen worden. De goede relatie die hij met zijn vader heeft, wordt abrupt afgebroken wanneer de jonge Lasse samen met zijn moeder moet verhuizen. Omdat zij een kind verwacht van een nieuwe vriend, moet hij met haar mee en dat betekent veel veranderingen voor hem.

In een totaal ander milieu worden hem nieuwe kleren en zelfs een nieuw uiterlijk aangemeten. Zijn schoolprestaties worden opgeschroefd en hij ervaart de jaloezie van zijn nieuwe, oudere zus. Hij verliest zijn identiteit, maar weet deze toch weer te herwinnen door voor zichzelf op te komen

en te besluiten naar zijn vader terug te gaan.

Weer een kinderfilm met een scheiding dus, maar dit keer groeit de jonge hoofdpersoon er boven uit. Het is vooral de mixtuur van ernst en humor die deze film interessanter maakt dan anderen in dit al zo vaak belichte genre. Regisseur Birger Larsen hanteert op overtuigende wijze dezelfde aanpak die zo bepalend was voor een meesterwerkje als *MIJN LEVEN ALS HOND*: zware problemen aandragen en de ontlasting daarvan door de filmstructuur mogelijk maken. Trieste scènes lopen ongemerkt in vrolijke over. Het vergelijken van deze twee films wordt bovendien nog eens be-

vorderd door de opvallend melodieuze muziek van Frans Bak die duidelijke citaten bevat.

Maar bovenal is de structuur van bepalend belang en deze lijkt zich tot een specifiek Scandinavische benadering van de kinderfilm te verheffen. Geen hinderlijke moralisering en geen kinderlijke afwezigheid daarvan. Op die manier kan er worden verteld wat er op het hart ligt en ontstaat een integere vertelling. En wanneer bovendien een dergelijke aanpak nog eens gedragen wordt door levensechte kinderen en een doordachte beeldende vormgeving is een prachtige film het resultaat.

Het is opmerkelijk dat een debutant zich

een niet zo eenvoudige werkwijze al zo heeft eigen gemaakt. Zo weet Larsen veel emoties op te roepen door bij voorbeeld mensen voorwerpen vast te laten houden die in een veranderende situatie niet meer functioneel zijn en dan hun betekenis verliezen. Vaak weet hij zo de triestheid van de situatie te veruiterlijken zonder daar woorden aan te hoeven verspillen.

DE DANS VAN DE IJSBEREN is mede daardoor een film met vele niveaus geworden en zowel voor kinderen als volwassenen geschikt. Toch zit er ook een enkele onvolmaaktheid in de film. Het gedrag van de moeder wordt — ondanks een uitgebalanceerde scène waarin ze middels het laten vallen van een glas partij lijkt te kiezen voor haar zoontje — naar mate het verhaal vordert onbegrijpelijk. Ze heeft niets met hem en hun niet-relatie wordt niet onderbouwd.

Afgezien daarvan kan worden gesteld dat de Deense filmindustrie er weer in is geslaagd met eenvoudige middelen een internationaal en voor een in leeftijd sterk gevareerd publiek aan te spreken. Men heeft de normen op dit gebied gesteld en weet zich daar tot genoeg van ieder die van film houdt wederom aan te houden.

HARRY PETERS

DANS VAN DE IJSBEREN
Denemarken, 1990. Regie: Birger Larsen.
Scenario: Birger Larsen, Jonas Cornell. Camera: Bjorn Blixt. Montage: Birger Møller Jensen.
Muziek: Frans Bak. Met: Anders Schouboe, Tommy Kenter, Birthe Neumann, Paul Hüttel, Laura Drasbaek. Kleur. 90 minuten. Distributie: NFI. Te zien: vanaf 8 februari in Amsterdam (The Movies)

De Filmkrant Febr. 1991

Leeftijdsgrens in strafrecht volgens promovenda Bol gebaseerd op „lekenpsychologie” „Rechter moet bepalen of kind wordt gestraft

Van onze verslaggever **VX**
VICTOR LEBESQUE 21
DEN HAAG — De leeftijds-
grens van twaalf jaar waaronder
jeugdige delinquenten niet straf-
rechtelijk worden vervolgd, moet
worden afgeschaft. Dat bepleit de
juriste en psychologe dr M. Bol in
haar proefschrift „Leeftijdsgren-
zen in het strafrecht”. Zij wil het
van geval tot geval aan de rechter
overlaten of een kind al dan niet
wordt gestraft.

„Volgens Bol is straf een onmisbaar
instrument voor gedragsbeïnvloeding
van het kind. Toen het persbericht over
haar promotie de deur uitging, zag ze de
krantekoppen al voor zich: „Bol wil ba-
by's in de bajes”.

Zo erg is het niet. Bol zadelt de minis-
ter van Justitie heus niet op met bouw-
plannen voor penitentiaire kindercrè-
ches. „De leeftijdsgrens is vastgesteld
door de wetgever op grond van de door
juristen aangehangen redenering, dat
kinderen onder een zekere leeftijd niet
zomaar kunnen worden gestraft, omdat
er geen sprake kan zijn van (juridisch)
verwijtbare schuld. Als psycholoog
vroeg ik me af of dat wel klopt. Daarom
ben ik in de ontwikkelingspsychologie
gaan kijken of aparte grenzen steun
vinden in de psychologie of dat het al-
leen maar lekenpsychologie is.”

„Het is dit laatste, constateert Bol. De
ondergrens is volstrekt willekeurig
vastgesteld. „Kinderen jonger dan
twaalf kunnen wel degelijk besef heb-
ben van schuld, terwijl het bij oudere
kan ontbreken. Sommige kinderen
doen dingen die ook maatschappelijk als
ongewenst worden beschouwd, dingen
die als een delict zouden gelden als ie-
mand van boven de twaalf ze deed.”

„Bol stelt dat kinderen als ze nooit
worden gestraft ook nooit het onder-
scheid leren tussen wat wel en wat niet
mag. „Als het goed gaat, leren ze dat
door ouders en op school. Het gaat ook
vaak fout. Dan moet justitie kunnen
optreden. Het enige middel om dat
schuldbesef teweeg te brengen, is
straf.”

„Haar voorstel lijkt revolutionair,
maar is het niet. Immers, lange tijd
— van 1905 tot 1965 — bestond er geen
wettelijke minimumleeftijd voor straf-
rechtelijke vervolgbare delicten. Het blijkt
dat er in die periode weinig straffen aan
kinderen werden opgelegd, meestal
werden vergrijpen afgedaan met een
berisping.

„In de vorige eeuw, toen van 1811 tot
1886 de Franse Code Penal in Neder-
land van kracht was, ontbrak eveneens
een ondergrens. Jonge kinderen wer-
den toen vaak zwaar gestraft. Berucht
werd de zaak van twee zusjes uit Goes
— zeven en vijf jaar — die in 1868 we-
gens diefstal van speelgoed, snoep en
oude lappen ieder werden veroordeeld
tot zeveneneenhalf jaar gevangenis-
straf.

Dit bizarre vonnis stuurde velen tegen
de borst en heeft er mede toe geleid dat
in het Wetboek van Strafrecht in 1886
wel een ondergrens — van tien jaar —
kwam. In 1905 werd de ondergrens
weer los gelaten, maar niet door iede-
ren van harte.

Minister van Justitie C. van der Lin-
den wees er destijds op dat bij sommige
kinderen sprake was van een vroegtijdi-
ge en abnormale rijpheid. Daarom voel-
de hij niet voor een ondergrens en wilde
het aan de wijsheid van de rechter over-
laten of straf moest worden opgelegd.
Volgens de minister waren er wel eens
kinderen van tweeënhalf jaar ver-
oordeeld „omdat die blijk gaven van
zulk een grote verdorvenheid, dat ze
hoe eerder hoe beter moesten verwij-
derd worden uit de maatschappij waar-
in zij leefden”.

Tot de tegenstanders van een onder-
grens behoorde ook de later door haar
handboek over het strafrecht beroemd
geworden rechtsgeleerde Hazewinkel-
Suringa. Zij citeerde met instemming
een oud-kinderrechter: „De bedoeling
is juist om het onkruid te wieden als het
net boven de aarde komt en niet om te
wachten totdat het in het zaad is gescho-
ten.”

In 1965 werd de thans nog geldende
ondergrens van twaalf jaar ingevoerd.
Bol signaleert enkele staaltjes van psy-
chologie van de koude grond die in het
parlement werden vertoond bij de be-
handeling van het wetsontwerp. De
freule Wittewaal van Stoetwegen (CHU)
meende „dat wij ervan moeten uitgaan
dat een kind beneden twaalf jaar nog
niet rijp is om te bevatten wat een straf-
rechtelijk vergrp is en wat niet”. Een

ander argument van de voorstanders
van strafeloosheid voor zeer jeugdigen
was dat kinderen binnen de beschutting
van het gezin gelaten moesten worden.
De VVD'er Berkhouder bracht daar te-
genin: „Er zijn allerlei kleine schelmen
die weten dat wat zij doen, niet mag.
Het gaat juist om kinderen voor wie die
beschutting van een gezin er niet is en
die buiten de ombeining van het gezin
zijn getreden.”

Bij de Tweede Kamer ligt thans een
wetsontwerp tot herziening van het
strafrecht voor jeugdigen. Daarin is de
ondergrens van twaalf jaar gehand-
haafd. Bol hoopt dat er een hernieuwde
discussie over dit onderwerp zal ont-
staan.

„Er is geen leeftijd aan te wijzen
waaronder men niet in staat is tot enig
maatschappelijk verantwoordelijk-
heidsbesef. Daarom is het vastleggen
van een ondergrens in de wet onwense-
lijk. In hoeverre er bij iedere verdachte
sprake is van verwijtbaarheid kan beter
door de rechter in plaats van door de
wetgever worden vastgesteld. Als de
rechter er niet genoeg verstand van
heeft, moet hij maar de hulp van een
psycholoog inroepen.”

Bol meent overigens dat kinderrech-
ters moeten worden verplicht colleges
ontwikkelingspsychologie te gaan vol-
gen. Ook zouden — zeker bij het losla-
ten van de strafrechtelijke leeftijds-
grens — politie en Openbaar Ministerie
voldoende goed opgeleide jeugdspeciali-
sten in dienst moeten hebben.

Een veelgehoord bezwaar tegen een
vroeg ingrijpen via het strafrecht is dat
het stigmatiserend werkt. Dit bestem-
pelen van het kind als crimineel zou
aanleiding geven tot meer crimineel ge-
drag. Inderdaad zou hiervoor volgens
Bol moeten worden gevreesd wanneer
ingrijpen door het strafrecht blijft gere-
serveerd voor de zeer zware misdrijven,
terwijl lichtere vergrijpen worden gese-
poneerd of langs niet strafrechtelijke
weg afgedaan.

Ook Bol ziet het strafrecht als uiterste
middel, maar het kan een plaats hebben
in het streven dat erop is gericht dat
niet later in het leven van de betrokke-
ne naar nog zwaardere uiterste midde-
len hoeft te worden gegrepen.

„Het gaat er niet om lijdzaam af te
wachten tot iemand voldoende moreel
besef heeft — of berekend naar een ge-
middelde — zou behoren te hebben om
hem te mogen straffen. Het gaat er veel-
eer om de straf of een ander middel te
gebruiken als instrument om dit morele
besef teweeg te brengen. Dit geldt juist
voor degenen die door hun jeugdige
leeftijd nog onvoldoende de kans heb-
ben gehad door hun omgeving aange-
leerd te krijgen wat wel en wat niet als
moreel juist wordt beschouwd”, aldus
Bol.

Getuige-verhoor tijdens zitting heeft wèl nut

Mensen die het slachtoffer zijn
geworden van ernstige mis-
drijven, moeten als het even
kan, niet meer op een openba-
re zitting worden gehoord als
slachtoffer/getuige.

Deze stelling poneerden de Utrechtse
officier van justitie mr. H. Donker en
de inspecteur van de Utrechtse ge-
meentepolitie G. Smit in een artikel in
het Algemeen Politieblad.

Beide schrijvers pleitten in hun ver-
haal voor een „ethische stap” van de
verdediging om slachtoffers die al uit-
voerig zijn gehoord tijdens het gerech-
telijk vooronderzoek een nader ver-
hoor op een openbare zitting te bespa-
ren. Hoe sympathiek het verzoek van
Donker en Smit ook klinkt, het is een
gevecht tegen de beerkaai. De recht-
spraak laat momenteel de ontwikke-
ling zien dat steeds vaker slachtoffers
door verdediging en/of rechters wor-
den opgeroepen om hun verhaal op de
zitting te herhalen.

door siem eikelenboom

rechtbankverslaggever

Donker en Smit deden hun oproep
aan de hand van de ervaringen die zij
opdeden bij de afwikkeling van een
vrouwenhandelzaak. Eind 1988 kwa-
men bij de Utrechtse politie signalen
binnen van gevallen van vrouwenhan-

Moeten stoute kindertjes straf krijgen van rechter?

Dr M. Bol houdt in de Volkskrant van
21 februari een pleidooi voor afschaf-
ting van de leeftijdsgrens van twaalf
jaar waaronder jeugdige delinquenten
niet strafrechtelijk kunnen worden
vervolgd.

Moet ik straks mijn kind bij de politie
aangeven als blijkt dat zij, ondanks her-
haalde waarschuwingen en straffen mij-
nerzijds, toch door blijft gaan met het
stelen van snoepgoed, zakkammetjes of
geld bij bevriende burens? Of schakel ik
een psycholoog in die weet te constate-
ren dat mijn kind zich probeert waar te
maken ten opzichte van andere kind-
ren „die het ook doen”?

Als niets helpt, zo weet dr Bol ons te
vertellen, dan maar naar de kinder-
rechter, waarbij de leeftijd niet meer
ter zake doet. Want straf, zegt zij, is een
onmisbaar instrument voor gedrags-
beïnvloeding. Het enig middel om het
kind schuldbesef (sic) bij te brengen
zodra het een strafbaar feit heeft ge-
pleegd: straf.

Ik ga hier echt van uit mijn bol, als
leek zijnde. Immers, ik lees bij Bruno
Bettelheim, een autoriteit op het gebied
van de kinderpsychologie (Niet vol-
maakt maar goed genoeg) in hoofdstuk
tien onder andere: „Straf is niet de op-
lossing. Van straf leren kinderen alleen
dat macht boven recht gaat. Elke straf
— lichamelijk of geestelijk — heeft tot
gevolg dat we ons keren tegen degene

die ons de straf oplegt.”

Tot slot nog het volgende. Dr Bol
heeft het ook nog over een leeftijdsloos
maatschappelijk verantwoordelijk-
heidsbesef. Vanwege het bestaan daar-
van is het onwenselijk bij de wet een
ondergrens voor vervolging vast te stel-
len.

O ja? Wat moet ik me daarbij voorstel-
len? Laatst zei ik tegen mijn dochter:
„Ik ben niet boos hoor, maar vertel me
nou eens Anna, waarom heb je dat nou
eigenlijk gedaan?” Kind zwijgt en zegt
vervolgens na enig aandringen: „Ik
weet het niet, pappie, ik weet het echt
niet.”

HILVERSUM

D. van Lier

del. Thaise vrouwen zouden onder valse
voorwendselen naar Nederland zijn
gehaald en in de prostitutie te werk
zijn gesteld. Na enig onderzoek bleken
in totaal negen Thaise vrouwen het
slachtoffer te zijn geworden van een
groep van twee mannen en een vrouw.
Uit het begunderzoek bleek de poli-
tie dat de slachtoffers erg bang waren,
reden om de vrouwen een nogal inten-
se slachtofferzorg te geven. Toen deze
vrouwenhandelzaak op de zitting
werd aangebracht had de betreffende
officier van justitie, mr. H. Donker, de
verdediging al van te voren laten we-
ten dat wat hem betreft de slachtoffers
niet meer als getuigen hoefden te wor-
den opgeroepen. Volgens hem waren
de vrouwen daartoe psychisch niet in
staat na alles wat ze hadden doorge-
maakt. In het belang van hun cliënten
vonden de drie raadslieden dat de
vrouwen wèl in het openbaar moesten
worden gehoord. Volgens hen moesten
de rechters op een zitting zelf de be-
trouwbaarheid en geloofwaardigheid
van de slachtoffers/getuigen toetsen.
De rechtbank willigde het verzoek van
de verdediging in, hetgeen tot nogal
emotionele taferelen leidde op de zit-
ting. Een van de Thaise vrouwen
moest zelfs met acute hartklachten
naar het ziekenhuis worden vervoerd.

Wat kan voor de verdediging de re-
den zijn om een slachtoffer als getuige
op de zitting te horen? Meestal is er
immers een verhoor bij de politie en
later nog eens bij de rechter-commis-
saris aan vooraf gegaan. Doet een ver-
hoor op een openbare zitting (met pers
en publiek) dan niet denken aan een
wat sinistere plaagstoot?

In een artikel in het Nederlands juris-
tenblad wijzen de Utrechtse advoca-
ten mr. C. J. van Bavel en mr. R. P. G.
L. M. Verbunt op het weinige bewijs
dat met name in zedenzaken nodig is
om al tot wettig bewijs te komen. In
een zedenzaak, bijvoorbeeld een ver-
krachting, ligt er dikwijls alleen de
aangifte van het slachtoffer. Nader be-
wijs zal een officier van justitie probe-
ren te halen uit zogeheten „de auditu-
verklaringen”, verklaringen van horen
zeggen. Heeft het slachtoffer direct na
de verklaring haar verhaal verteld aan
bijvoorbeeld een goede vriendin, dan
zal de verklaring van die vriendin kun-
nen meetellen als bewijs. „Bij de ver-
volging van een ontkennende ver-
dachte rijst dan echter de vraag naar
de betrouwbaarheid en geloofwaardig-
heid van de getuigenverklaringen),
zults in verband met de eis dat het ten
laste gelegde ook overtuigend bewee-
zen moet zijn”, aldus Van Bavel en
Verbunt. In zaken waarbij tegen een
ontkennende verdachte maar een ge-
tuige a charge (een belastende getu-
ge) staat, is het naar hun mening es-
sentieel dat de rechtbank de betrou-
baarheid van die getuige toetst. De
werkelijkheid wist namelijk uit dat er

wel eens valse aangifte wordt gedaan.

Hoe belangrijk het getuige-verhoor
op een zitting kan zijn, blijkt uit een
zedenzaak waar mr. Verbunt optrad
als de raadsman van een Nieuwegei-
ner. Deze man, directeur van een
schippersintemaat, werd beschuldigd
van meermalen verkrachting en ont-
tucht van een schoonmaakmedewer-
ster van het instituut. In deze uiterst
merkwaardige zaak, waar niet alleen
aangeefster en verdachte lijnrecht te-
genover elkaar stonden, maar ook de
getuigen, werd de aangeefster op de
openbare zitting gehoord door de
Utrechtse rechtbank. Verder werden
haar ook vragen gesteld door de ver-
dediging. De rechtbank vond haar ver-
klaring geloofwaardig en het bewijs
voor de ontucht geleverd. De man
werd veroordeeld. In hoger beroep bij
het gerechtshof in Amsterdam liet mr.
Verbunt de aangeefster weer horen als
getuige. Hij stelde haar veel feitelijke
vragen om de beschuldigingen tegen
zijn cliënt zo exact mogelijk te krijgen.
Op de zitting bleek echter dat de
vrouw zich veel niet meer kon herinne-
ren en dat zij op enkele punten tegen-
strijdige verklaringen aflegde. Het hof
vond de zaak vervolgens niet bewezen
en sprak de Nieuwegeiner vrij. Het is
niet onaannemelijk dat het verhoor
van de vrouw op de zitting de doorslag
heeft gegeven voor het hof.

Enkele uitspraken van het Europese
Hof voor de Rechten van de Mens in
Straatsburg zullen de tendens om
slachtoffers als getuigen op de zitting
te horen, alleen maar bevorderen. De
persrechter van de Amsterdamse
rechtbank, mr. S. Slagter, ziet deze
ontwikkeling zelfs als onomkeerbaar.
In een interview met NRC-Handels-
blad zei hij: „Er zijn discussies over de
vraag of getuigen het wel aankunnen
om op te treden voor een publiek in
aanwezigheid van die intimerende
verdachte. Maar we hebben eenvoudig
zeen keus. Het is onafwendbaar”.

'Professionele voorlichting leidt tot verschraling'

door Anita Löwenhardt

VR 12-2

AMSTERDAM - Mr. L. de Wit is iemand die van zijn vak houdt en dat ook graag uitdraagt. Hij is officier van justitie en fungeerde de afgelopen vijf jaar als 'persofficier' in Amsterdam, degene die namens het openbaar ministerie vragen beantwoordt over grote rechtzaken, vorm- en andere fouten. Onlangs werd hij benoemd tot hoofdofficier van justitie in Haarlem voor de regio Zaanstreek-Waterland. Zodra er een opvolger voor hem is, is hij persofficier-af en verdwijnt hij uit Amsterdam.

Een gesprek met hem heeft veel weg van het volgen van een college van een bevlogen docent. De punten die hij wil behandelen, heeft hij op papier voor zich liggen. „De jaren van het persofficierschap in deze stad”, begint hij zijn betoog. „zijn de meest enerverende in mijn bestaan als officier van justitie geweest. Het leuke is dat het je uit je eigen afdeling haalt en je de meest fantastische blik biedt op alle gelegingen van het parket: van een simpele parkeerovertreding tot de grootste fraudezaak en het bestrijkt zo ontzettend veel sectoren van de samenleving.”

„Daarbij fungeer je ook vaak als gesprekspartner voor collega's die met zware zaken bezig zijn. Want wat mensen niet beseffen is dat bij de rechtbank drie mensen zich over

een strafzaak buigen en bij ons maar één”, betoogt hij. „Het persofficierschap is kortom een unieke situatie, omdat je zowel extern als intern bezig bent. Er is geen officier die over zoveel zaken kan praten, inclusief het functioneren van het openbaar ministerie (O.M.) iets waar ik een voorkeur voor heb.”

De Wit haalt nog een stokpaardje van stal. „Veel media hebben blijkbaar ambivalente gevoelens ten opzichte van het O.M. Ze willen weten hoe onze keuzes tot stand komen,

Persofficier kan alleen maar 'niets' zeggen als hij alles weet

waarom we al dan niet bepaalde prioriteiten stellen, waarom we niet meer mensen in de cel stoppen, enzovoorts.”

„Die kritiek op het O.M. komt voor een deel voort uit het feit dat mensen niet precies weten wat het inhoudt, nog daargelaten dat de leden van het openbaar ministerie het zelf precies weten. Want, wat is het nu precies? Is het alleen misdaadbeheersing, zijn de leden magistraat, bestuurder of iets daartussen in? Is het O.M. een instrument in handen van de overheid om de criminaliteit

te bestrijden, een zelfstandig beleidsapparaat, een departementale vervolgdienst of alleen geaccrediteerd intellect?”

De Wit vindt niet dat het rechtsbedrijf, zoals elk zichzelf respecterend bedrijf, eigenlijk professionele voorlichters in dienst zou moeten nemen. Al was het alleen maar omdat persofficiëren en persrechters ook nog zittingen moeten doen en dus soms op essentiële momenten onbereikbaar zijn.

„Ik denk dat dit bedrijf heel ingewikkeld is, ingewikkelder dan andere grote ondernemingen. Iemand die niet in het bedrijf werkzaam is, kan nooit informatie geven over bijvoorbeeld de wijze waarop het openbaar ministerie beleid voert en waarom het de keuzes maakt die het maakt.”

„Een persofficier kan alleen maar 'niets' zeggen als hij alles weet. Je kunt geen informatie geven over het drugsbeleid als je niet tot in detail weet wat op dat gebied de laatste tien jaar gespeeld heeft, nationaal en internationaal. Daarom denk ik dat het aanstellen van professionele voorlichters tot verschraling

van de informatie naar buiten zou leiden. Daarbij komt dat de manier waarop media met rechtszaken omspringen van directe invloed op de zitting kan zijn.”

Met genoeg

De Wit studeerde rechten aan de Universiteit van Amsterdam, koos de publieksrechtelijke richting, destijds gedoceerd door de beroemde professor Enschede. „Ik schreef een scriptie over de structurele invloed van het vervolgingsbeleid en Enschede schreef: 'Ik heb uw scriptie bepaald met genoeg gelezen'. Hij gaf me er een negen voor. Dat was mooi. Hij is van beslissende betekenis geweest voor mijn keuze om officier van justitie te worden.” Dat wilde hij eigenlijk meteen na zijn studie, maar professor Enschede achtte het beter als hij eerst een tijdje op het ministerie van justitie zou werken. De Wit werd eerst secretaris van de krijgsraad bij de militaire juridische dienst. „Daar zat ik dag in dag uit vonnissen te maken. Heel leerzaam.” Vervolgens werd hij hoofd van de afdeling internationale rechtshulp van het ministerie van justitie en daarna secretaris van de vergadering van procureur-generaals.

„In 1978 werd ik benoemd als officier van justitie in Rotterdam, maar het ministerie verzocht mij eerst nog op de directie politie de afdeling opsporingsbeleid vorm te geven. Dat heb ik gedaan en uiteindelijk ben ik in 1981 gaan werken als arrondissementsofficier in Rotterdam. Daar heb ik meegewerkt aan het eerste beleidsplan van de Rotterdamse politie.”

„Er bestond destijds nogal wat afstand tussen het O.M. en de politie. Ik wilde de vraag waar de verantwoordelijkheden liggen nogal scherp tot uiting laten komen. Daar moesten ze erg aan wennen. Later heb ik begrepen dat de politie nogal blij was dat ik wegging. Het beleidsplan was namelijk nog niet af, toen ik in 1984 naar Amsterdam werd gehaald.”

In Amsterdam werd hij, als officier van justitie eerste klas, hoofd van het zogeheten 'unit 1', het centrum van de stad. „Veel grootschalige zaken, drugs, vrouwenhandel, wapens.” Daarna hoofd van 'unit 2', de rest van de stad en daarna ook persofficier. „Dat werd een te problematische combinatie en dus heb ik voorgesteld om het persofficierschap te verbinden aan het 'grote overtredingen-unit': één van de grootste sectoren van het parket, met 200 000 overtredingen per jaar. Zwartrijden, parkeer- en verkeers-overtredingen en milieudelicten.”

„Het kost veel moeite om die overtredingen in de klauw te houden. Ik ben begonnen met het overleg te structureren, om te kijken of het mogelijk was prioriteiten te stellen. De tweede stap was het maken van bijkelharde afspraken met de opsporingsdienst, de (verkeers)politie. Afsproken werd zoveel als mogelijk was processen-verbaal op te maken na aanhouding van de overtreder.”

„Tot dan toe werd er namelijk heel veel geverbaliseerd op kenteken. Dat levert veel papieren rompslomp op. Amsterdammers zijn namelijk heel bijzonder. Die sturen zo'n proces-verbaal massaal terug met opmerkingen als: 'bestaat niet', 'daar ben ik nooit geweest', 'woont hier niet'. Dus hebben we afsproken dat 90, 95 procent van de verbalen na aanhouding zou gebeuren. Dat

heeft veel meer effect. Mensen zien dat iemand wordt aangehouden, dat een auto weggesleept wordt. Met dit beleid proberen we te bereiken dat mensen niet, zonder erbij na te denken, overal hun auto neerzetten. We pogen op deze manier de verkeersovertredingen in de klauw te houden.”

„In een stad als Amsterdam is de tolerantie zo ver doorgeschooten dat mensen het niet langer meer pikken als iemand zegt: 'tot hier en niet verder'. Op een aantal punten is de grens echt gepasseerd en wordt de irritatiegrens bereikt. Mensen gaan steeds vaker 'door het lint' en zeggen dan bij de strafrechter: 'Ik wist

niet wat er in me was gevaan'. Niet voor niets heeft het politiekorps als een van zijn belangrijkste doelstellingen het bestrijden van de verkeersonveiligheid.”

„Laatst had ik een discussie met een gemeenteraadslid die ons verweet dat wij van de binnenstad een puinhoop hebben gemaakt. Die heb ik even de oren gewassen. Alsof een heleboel problemen niet rechtstreeks te maken hebben met de wijze waarop de politiek met problemen als het drugsbeleid is omsprongen. Je kunt toch niet van het O.M. verlangen dat het diametraal op de lokale politiek gaat staan.” „Als je gebruikersruimten voor verslaafden creëert of iets als de junksboot, moet je accepteren dat dat effect heeft, dat dat drugshandel en criminaliteit aantrekt. Ik vind het zo immens onrecht dat je, als je zelf van mening verandert, als je zelf tot het inzicht komt dat je jaren lang te tolerant bent geweest - en ik vind dat we dat zijn geweest -, vervolgens met de vinger naar iemand anders gaat wijzen.”

Bevlogenheid

De Wits bevlogenheid geldt niet alleen zijn vak, Amsterdam heeft zijn liefde ook. Toch verdwijnt hij uit die stad. „We zijn het er snel over eens dat er eigenlijk maar één stad is in Nederland. Ik heb Rotterdam gehad en Amsterdam, maar de essentie van het werk van het O.M. ligt niet in de kwantiteit of de 'grote klappers'. Je kunt als hoofdofficier, zoals ik straks in Haarlem, heel bevredigend werk doen, vooral beleidsmatig en dat heeft nu eenmaal mijn voorkeur. Maar, inderdaad, het bloed kruipt waar het niet gaan kan en hoofdofficier worden in Amsterdam blijft het streven. Natuurlijk.” De Wit lacht.

D66 en GPV eensegzind tegen afspraken tussen arts en justitie „Meldingsregeling euthanasie is pseudo-wet”

Van onze verslaggever JK 20

DEN HAAG - Het GPV en D66, zowat de uitersten in de Tweede Kamer als het gaat om euthanasie, wisten elkaar dinsdag zowaar in een opvallend, maar politiek onbetekenend verbond, te vinden. Eensegzind toonden ze zich in hun opvatting dat de meldingsregeling zoals die voor artsen wordt ingevoerd, niet louter een procedure-regeling is, maar in feite neerkomt op „pseudo-wetgeving”.

De Tweede Kamer debatteerde op verzoek van GPV'er Schutte over de meldingsregeling, nadat dit Kamerlid al eerder schriftelijk om opheldering had gevraagd. Het kabinet wil dat artsen aan het Openbaar Ministerie gaan melden dat ze aan euthanasie hebben meegewerkt. Zij moeten op een apart formulier het verloop van het ziekteproces, de behandeling, de uitzichten en mogelijke alternatieven vastleggen. Wordt voldaan aan zorgvuldigheidscriteria zoals die door rechterlijke uitspraken zijn aanvaard, dan gaat de arts vrijwel altijd vrijuit.

Schutte (GPV): „De regeling mag dan puur procedureel zijn, ze heeft verstrekkende materiele gevolgen. Het biedt de artsenorganisatie KNMG wat ze altijd heeft gewild: rechtsbescherming voor haar leden die euthanasie toepassen. En het Openbaar Ministerie wordt afhankelijk van de verdachte.”

De D66'er Kohnstamm verweet Hirsch Ballin gebrek aan realiteitszin. „In theorie heeft de minister het gelijk aan zijn zijde, dat het niet gaat om inhoudelijke criteria. In de praktijk tussen artsen, verplegenden, patiënten, hulpvragenden en het Openbaar Ministerie gaat de meldings-procedure natuurlijk wel degelijk werken als pseudo-wetgeving. De strafwet met daarin vastgelegd de norm dat euthanasie strafbaar is, blijft dan als wapenfeit voor het CDA te noteren. De praktijk is echter voor de niet-confessionele partijen”, zo stelde Kohnstamm wrang vast.

Voor het overige hield het verbond tussen Schutte en Kohnstamm op. Waar het GPV de meldingsregeling veel te ver vindt gaan, vindt D66, dat al jaren een wettelijke regeling voor euthanasie nastreeft, de regeling te karig.

De regeling is minister Hirsch Ballin en staatssecretaris Simons van WVC vorig jaar „afgedwongen” door de artsenorganisatie KNMG. In ruil daarvoor werken de artsen mee aan een euthanasie-onderzoek waartoe het kabinet opdracht heeft gegeven. De KNMG vindt dat artsen die zorgvuldig handelen bij euthanasie niet nodeloos door justitie lastig gevallen moeten worden.

Volgens Hirsch Ballin is de kritiek op de regeling uit de lucht gegrepen. De regeling is juist nuttig om het medisch handelen beter te kunnen toetsen. „Ik heb nergens aan meegewerkt dat ik niet voor zakelijk juist en gerechtvaardigd houd”, aldus de minister.

Bovendien houdt het Openbaar Ministerie altijd de bevoegdheid een onderzoek in te laten stellen. „Het is duidelijk dat de KNMG aan de regeling grote waarde hecht. Maar dat doet geen afbreuk aan de materiele criteria die het OM hanteert. Het is geen sepotrichtlijn”, aldus Hirsch Ballin. De regeringspartijen CDA en PvdA steunen de minister in deze opvatting. Van den Burg (CDA) bekleemtoonde ook dat zijn partij de handen vrij houdt om een wettelijke regeling voor euthanasie, zoals de meerderheid van de Kamer die bepleit, af te wijzen.

de Volkskrant VAN ZATERDAG 23 FEBRUARI 1991

door Pict de Moor

Als toerist kun je je hotel op Sri Lanka beter niet verlaten. Want langs de weg liggen de lijken in stapels. Wie – in het hotel – vis bestelt, moet er rekening mee houden dat het beest zich met dood mensenvlees heeft gevoed. De politiek hoopt het geweld te keren met toeristen uit het buitenland. Zodat de omes Fritz uit Europa nu jongetjes kopen met bonbons en chocola.

glanzende parel van Azië

COLOMBO. In de Renaissance-lounge, een bar in het luxehotel Ramada, worden de hotelgasten elke namiddag op hun wenken bediend. De drankjes hoeven niet betaald te worden. „Zo, verdwijnen hier dan mensen?“, vraagt ongelovige Jacobus, die de ijsblokjes in zijn whisky laat ratelen en met één oog in het kolkje kijkt. Al jaren komen Jacobus en echtgenote naar Sri Lanka afgezaakt om de Nederlandse winter te kortwieken. Drie weken brengt het koppel door aan de zuidwest-kust van het eiland, dat in de kleurrijke brochures van Airlanka als de Hof van Eden wordt afgeschilderd. Vorig jaar augustus was er nogal wat ophef over het eerste Nederlandse koppel dat naar het eiland was overgevlogen om er op traditioneel Srilankaanse wijze in de huwelijksboot te stappen. Die manier van trouwen in het Mount Livinia Hotel is inmiddels tot een echte rage uitgegroeid.

Jacobus en Truus brengen het grootste gedeelte van hun vakantie door even buiten de afschuwelijke badplaats Hikkaduwa, waar veel Duitse, Scandinavische, Nederlandse en Japanse toeristen samendrommen om zich aan zon, water en andere geneugten over te geven. In Colombo, de hoofdstad, blazen Truus en Jacobus nog even uit voordat de lange terugreis wordt aangevat.

Mijn Hachette-gids liegt niet, als hij vertelt dat Hikkaduwa het slachtoffer van het toeristisch succes geworden is. Het strand is overwoekerd door een wirwar van hotels, een ordeloos stenen leger dat tot aan de vloedlijn van de Indische Oceaan is opgerukt. Wie wil zwemmen doet dat haast niet meer in de zee, maar in het aanpalende zwembad. In de oceaan valt op deze plek immers niet veel meer te beleven sinds niets ontziende duikers de prachtige koralen hebben gesloopt. De riffen van Hikkaduwa zijn in talloze reiskoffers verdwenen en toeven nu ongetwijfeld de schoorsteenmantels en buffetten van de westerse reizigers die zich hier in duikerspak beijverd hebben. Allicht hebben die toeristen er geen benul van dat ze daardoor de longen van de zee hebben aangetast, wat een verwoestend effect heeft op het visbestand.

VOLGENS Shirley Peiris, medewerker van de „Impact on Tourism Workshop“, zijn ook de koraalriffen van Weligama en Tangalla, zuidelijke badplaatsen, door die barbaarse praktijken zwaar gehavend. Bitter beschrijft Peiris de vicieuze cirkel waarin Sri Lanka terecht kwam

door te kiezen voor het toerisme. Vis en kreeft zijn voor de Srilankanen onbetaalbaar geworden, door de prijzen die daarvoor door de toeristen in de restaurants worden betaald. Voor de uitrusting van de luxehotels, die als paddestoelen uit de grond schieten, wordt roofoverval gepleegd op de wouden, waarvan in enkele decennia de helft gesneuveld is.

Dat geldt vooral voor het mangrove-hout, afkomstig uit de vloedbossen die dienst doen als windschermen tegen sterke winden en cyclonen; in het land valt de stroom geregeld uit, omdat prioriteit wordt gegeven aan de energieverslindende systemen waarmee de hotels zijn uitgerust: wasmachines, kookplaten en vooral airconditioning en mini-bar op elke kamer. Zelfs van bedevaarten moeten de autochtonen afzien, omdat ze de toegangkaartjes tot de heiligdommen niet kunnen betalen, laat staan de hotelrekening indien ze op een overnachting aangewezen zijn.

De regering van president Premadasa schaft intussen steeds meer subsidies voor elementaire voedingswaren af, onder druk van Wereldbank en IMF. Van die toestanden hebben de meeste toeristen geen benul. En de overheid, die op de valuta van de buitenlanders aangewezen is, ligt er absoluut niet wakker van. Integendeel. In 1989 werd zowaar een ministerie van Toerisme opgericht. Het laboreert aan een toeristisch „masterplan“ dat beoogt jaarlijks 600 duizend reizigers onder te brengen. Al in 1990 werd het record gebroken: bijna 400 duizend reizigers – vergeleken met 1989 meer dan een verdubbeling – verteerden er 4,6 miljard roepi. Net op het ogenblik dat die cijfers triomfantelijk worden bekend gemaakt, komt de schaduw van de Golfcrisis de glanzende parel van Azië verduisteren.

Jacobus en zijn vrouw Truus doden hun tijd met douchen, zwemmen, tafelen, soezen en het slikken van tabletjes en drankjes tegen opkomende hoofdpijn en lastige magen. Het terras wordt belegerd door zwermen agressieve kraaien, gitzwarte aaseters. Zouden die kraaien in de ogen van de autochtonen vrolijke vogels zijn? Wit is hier immers de kleur van de rouw.

Jacobus is nogal onder de indruk als hij verneemt dat je gratis op de zesde verdieping kunt ontbijten, een faciliteit waarvan hij het bestaan pas aan de vooravond van de thuisreis heeft achterhaald. Als de avond valt trekt het koppel naar het aangrenzende Casino waar Truus een paar honderd roepi – voor ons een habbekrats, ginder een fortuin – op rood of zwart inzet. Aangezien ik niet speel, aanvaarden ze volgaarne mijn cheque van 300 roepi, een som waarop de gasten door het hotelmanagement worden getraceerd om de Casino-drempelvrees te overwinnen.

Slechts zelden komen Jacobus en

Truus uit de cocon van hotel Ramada. Buiten dit sanctuarium kolkt het hete, stoffige en ellendige Colombo, waar de westerling die de drempel tussen hotel en buitenwereld overschrijdt, onafgebroken wordt aangeklampt door de bestuurders van „bajajs“ of tuc-tucs, gemotoriseerde driewielers die zich met doodsvrechting in het redeloze verkeer storten.

Dat overaanbod aan dienstverlening wordt door vele toeristen als een aanslag op hun mensenrechten ervaren. Je wordt er omzwermd door spichtige jongetjes die je trachten warm te maken voor een massagebeurt en die sluimerende instincten proberen te mobiliseren door de seksuele vaardigheden van de inlandse meisjes aan te prijzen. Vele westerse homoseksuelen en pedofielen komen speciaal naar Sri Lanka overgevlogen om zich aan de jongetjes te verlustigen. Duizenden mannelijke prostituties zwerfen rond langs de kuststrook tussen Negombo en Tangalla. In de Pettah, het gonzende centrum aan de rand van het oude fort waar een appeltje twintig roepi kost – een vijfde deel van een gemiddeld maandinkomen – liggen de glazen scherven uitgestald die voor edelstenen moeten doorgaan. Geen ander land ter wereld voert zoveel valse stenen in.

Sri Lanka is als de „doerian“, een inlandse vrucht waarvan het vlees even uitgelezen als de geur walgeijk is. Het is een infernaal paradijs. De ene oorlog overschaduwde de andere. Half januari heeft het Singalese regeringsleger na een onbetekend staakt-het-vuren de strijd tegen de Tamil Tijgers, die in het noorden en noordoosten een wrede, nietsontziende strijd voeren voor de autonomie van hun provincies, in alle hevigheid hervat. Van dat geweld is in Colombo en in de toeristische pleisterplaatsen amper iets te merken, al valt de aanwezigheid van vele legerseenheden niet uit het stadsbeeld weg te denken. Even buiten Colombo, in Kotte, ligt het nieuwe parlement als een reusachtige schildpad midden in een uitgestrekte vijver. Een smalle ponton is de enige toegangsweg. In de wachttoeren langs de hoofdbaan waken militairen, het geweer in aanslag. Telkens wanneer de parlementsleden vergaderen, wordt de verkeersader die langs het meer loopt voor alle verkeer afgesloten, vertelt de taxi-chauffeur. Een van die parlementsleden is Mahinda Rajapaksa, een advocaat die tevens secretaris-generaal is van het „Committee of Parliamentarians for Fundamental and Human Rights“.

RAJAPAKSA is lid van de socialistische oppositiepartij SLFP (Sri Lanka Freedom Party) die door mevrouw Sirimavo Bandaranaike, ooit de eerste vrouwelijke premier ter wereld, wordt aangevoerd. Nooit gaat Rajapaksa alleen uit, gewoon omdat hij bang is dat hij door de anti-terreurtroepen (Special Task Forces) van de regerende UNP (United National Party) geliquideerd zou worden. De voorzorgsmaatregelen die Rajapaksa en zijn partijgenoten met het oog op hun veiligheid moeten treffen werpen meteen een licht op de ware aard van de parlementaire democratie waarop het Sri Lanka van president Ranasinghe Premadasa zich beroemt.

Dit keer wordt Rajapaksa begeleid door een vriend die tijdens het gesprek de omgeving gespannen blijft afturen. Schichtig om zich heen kijkend vertelt Rajapaksa in de lounge van hotel Ramada over de tweede smerige oorlog die in het zuidwesten van Sri Lanka nog altijd aan de gang is. Als we notities maken, stelt hij voor toch maar naar de hotelkamer te gaan. Mahinda Rajapaksa lijdt niet aan paranoia. Hij moet op zijn tellen passen sinds hij onlangs op de luchthaven van Colombo door de politie werd betrappt met een lijst namen van verdwenen personen. Dat document wou hij in Genève aan de VN-commissie voor Mensenrechten overhandigen. Recent is het huis van Rajapaksa aangevallen door een van de vele doodseskaders die zouden opereren in opdracht van de regeringspartij. Zijn vrouw was met de twee kinderen, een peuter en een baby, alleen thuis toen de woning onder vuur werd genomen. Rajapaksa: „Ze gooiden twee granaten en vuurden salvo's af. Er was veel

schade maar niemand werd gewond. Ik denk dat het een waarschuwing was.“

In Sri Lanka was en is een slachtpartij van ongekeerde dimensies aan de gang. Dat geweld is vooral aangewakkerd door de acties van de in 1983 verboden partijorganisatie JVP (Janatha Vimukti Peramuna). Dat „volksbevrijdingsfront“ was er in geslaagd een groot deel van de Singalese jeugd, vooral schoolverlaters zonder job en zonder enig toekomstperspectief, onder zijn vleugels te verzamelen.

De JVP, waarvan de kopstukken eind 1989 werden ingerekend en geëxecuteerd, is een gewelddadige, ultra-nationalistische Singalese organisatie van verwarde linkse signatuur die overigens een desastreuze rol heeft gespeeld in de escalatie van het etnische geweld waardoor het eiland wordt verscheurd. Een massale opstand van de JVP werd in 1971 op een bloedige manier neergeslagen door het leger. De strijdkrachten maakten zich toen schuldig aan willekeurige arrestaties, folterpraktijken en standrechtelijke executies waarbij meer dan tienduizend jongeren werden gedood. Vijftien jaar later was de JVP weer een politieke kracht van betekenis. Ze kon op heel wat sympathie van de verpauperde Singalese volkslagen rekenen omdat ze zich heftig verzette tegen het Indisch-Sri Lankaanse akkoord (1987) waarbij Indische troepen werden uitgenodigd in het noordoosten van het eiland te blijven om de bevrijdingsbeweging van de Tamil Tijgers in bedwang te houden. Duizenden aanhangers van alle gevestigde politieke partijen, linkse en rechtse, werden afgeslacht. De JVP slaagde erin de meeste studentenorganisaties voor zich te winnen, ze infiltreerde bij de strijdkrachten en de openbare diensten en leidde haar kaders op voor gewelddadige operaties tegen de conservatieve regering van president Kumari Jayawardene, de voorganger van Premadasa.

De parlementsverkiezingen en de voorafgaande electorale campagne van februari 1989 vonden plaats in een sfeer van weergalooos geweld. Elk van de 1393 kandidaten kreeg twee revolvers om zich tegen sluipmoordenaars te verdedigen en elke kandidaat werd door zes gewapende bodyguards omringd. Toch werden verscheidene kandidaten door de JVP, waarvan de getrainde eenheden op driehonderd man werden geschat, gedood: 433 tussen 11 en 16 februari en nog eens zeventig op de dag van de verkiezingen zelf, die nipt door de UNP gewonnen werden.

In zijn riante woning die met de modernste communicatiemiddelen is uitgerust, vertelt Desmond Fernando, voorzitter van de Srilankaanse Orde van Advocaten en lid van de Internationale Commissie van Juristen, hoe de JVP, die begin 1989 veelbetekend „the parallel government“ werd genoemd, haar populariteit bij de bevolking verbeurde. „Winkeliers werden gedwongen hun zaak te sluiten, zodat hun waren verrotten. Buschauffeurs, die niet ingingen op de stakingsparolen van de JVP, werden ge-

VERVOLG VK 23

nadeloos neergeknald. Het hek was helemaal van de dam toen de JVP een oproep lanceerde aan de soldaten om te deserteren. Zo niet, dan zou hun familie worden uitgemoord. Dat was een echt keerpunt."

De represailles van leger en politie zijn vreselijk. Iedereen, die ervan verdacht wordt met de JVP te sympathiseren, moet het ontgelden. Volgens schattingen van leden van het Europese Parlement die onlangs Sri Lanka hebben bezocht, zijn sedert 1987 meer dan 60 duizend mensen verdwenen, een cijfer dat door Amnesty International wordt bevestigd. Rajapaksa vermoedt dat alleen al sedert juli 1989 tussen de 75 duizend en 100 duizend mensen verdwenen zijn.

ZIJN PARTIJCOLLEGA Mangala Samaraweera, SLFP-afgevaardigde uit het district Matara, bevestigt dat hij is ervan overtuigd dat bijna 10 procent van de opgepakt is vermoord, "omdat de verbrande lijken en afgehakte hoofden toch aan iemand moeten toebehoren." Ook Mahinda Rajapaksa kan uren vertellen over de slachtpartijen die onder de onschuldige burgerbevolking van Sri Lanka zijn aangericht. "Op 22 december 1989 werden in één enkel dorp 230 mensen geëxecuteerd. Hun lichamen waren in stukken gehakt, sommigen waren geelektrokuteerd of verbrand. Het kwam voor dat de afgehakte hoofden in een cirkel werden opgesteld. Telkens als de JVP een bank of een postkantoor overviel, rukten de Special Task Forces uit en rekenden willekeurig jongeren en kinderen in die vaak op beestachtige wijze werden vermoord. Hun hoofden werden afgehakt en om ze onherkenbaar te maken werden hun lijken met een autoband in brand gestoken. Er ging geen dag voorbij of in de dorpen trof je lijken langs de straatkant aan. Soms werden de lichamen in de rivier gekieperd. Ik ken een moeder die vijftien dagen te voet onderweg was naar het politiekantoor waar haar zoon werd vastgehouden. Toen ze eindelijk aankwam trof ze er niemand aan. Op de terugweg zag ze langs de weg twee onherkenbaar verbrande lijken liggen. Je kan je voorstellen wat er op dat moment door het hoofd van die moeder is gegaan."

Richard de Zoysa, een begaafde journalist die zijn reportages over de verdwijningen en moorden met de dood moest bekopen, schreef in een van zijn laatste reportages: "Organisaties die met de mensenrechten zijn begaan, zeggen dat de doodskaders bestaan uit soldaten in burger. Alleen al in augustus (1989, red.) zijn zeker duizend mensen vermoord. De meeste slachtoffers waren middelbare scholieren en studenten."

Naar Argentijns voorbeeld werden in de getroffen districten van Sri Lanka lokale "Mothers Fronts" opgericht, verenigingen van moeders zonder nieuws over het lot van hun opgepakte echtgenoten en kinderen. Half

februari wordt overigens een nationaal "Mothers Front" opgericht. Het voorzitterschap wordt waargenomen door de moeder van Richard de Zoysa. Desmond Fernando: "De moord op De Zoysa is niet opgehelderd, ook al kon de moeder van de ontvoerde journalist de politie-inspecteur identificeren die haar zoon in februari 1990 in zijn woning heeft opgepakt. In leger- en politiekringen zijn bekwaamheid en discipline compleet zoek. Ik ga ervan uit dat het ministerie van Defensie, leger en politie in zoveel duistere zaken verwickeld zijn, dat ze elkaar de hand boven het hoofd moeten houden. Ze willen tegen elke prijs verhinderen dat er een ander bewind komt dat de stal uitmest, dat de paramilitaire groepen onder controle brengt en dat de corruptie aanpakt. Toch moet ik er onmiddellijk aan toevoegen dat — enkele uitzonderingen daargelaten — de parlementaire oppositie veel te weinig hamert op de moorden en verdwijningen. Ze houdt zich bezig met futilliteiten. In wezen is ze blij, dat de JVP is uitgeroeid. Alle leden van om het even welke politieke partij voelden zich met de dood bedreigd, en bijna iedereen wou die dodentol betalen. Het gevolg is dat de meesten er liever over zwijgen. Een thema voor een electorale campagne is het niet. En helaas beschikken we niet over een vrije pers die het probleem aan de orde zou kunnen stellen."

In een brief, die in Sri Lanka ondergronds circuleert en waarvan het waarheidsgehalte door verscheidene bronnen wordt bevestigd, wordt een heel precies beeld geschetst van de onmenselijke folteringen waaraan de gevangenen in de leger- en politiekampen (Eliyakanda, Talalla, Divulagama, Pandulugama, Kuliyaipitiya, Ratnapura, Matale, Boosa) worden blootgesteld. Nagels worden in hun hoofd gedreven. Gevangenen moeten hun geslachtsdelen in een tafella leggen die vervolgens open en dicht wordt geklapt tot de genitaliën zijn afgerukt. Levenden worden gedwongen om de doodgefolterden in stukken te hakken, te koken en hun vlees te eten. Oren worden afgesneden. Kinderen moeten militairen afzuigen. Gevangenen worden naakt in een kamer met een python opgesloten en door de slang gewurgd. Ze krijgen hun eigen uitwerpselen voorgeschoteld. Flessen en stokken met prikkeldraad worden in het rectum van de gevangenen gedreven. Armen en benen worden met zware hamers bewerkt en met bijlen afgehakt. De balzak wordt met rubberdraden afgebonden en afgerukt. Mensen worden door jeeps en zware motors tot moes gereden. Familieleden worden met de dood bedreigd als ze het wagen over de toestanden in de kampen te berichten. Mahinda Rajapaksa wijst erop dat veel familieleden hun vermisten niet durven aangeven bij het "Mothers Front" uit angst voor represailles. Die families leven in bittere armoede. Omdat ze geen overlijdensattest van hun verdwenen man kunnen overleggen, kunnen vele moeders geen geld bij de bank ophalen. Op enige overheidssteun voor hun kinderen hoeven ze niet te rekenen.

Hoe machteloos de parlementaire oppositie tegenover de slachtpartijen staat, blijkt uit de vreugde waarmee ze de aanzwellende toeristenstroom begroet, al is ze bezorgd dat die door de Golfcrisis over zijn hoogtepunt heen is. "Voor toeristen is het niet prettig om onderweg voortdurend op lijken te stoten. We hopen dat door hun aanwezigheid een einde aan het moorden komt," zegt Rajapaksa. Duitse toeristen klaagden bij hun reisorganisatie dat hun vakantiepret bedorven werd door lijken die zo onbeschamde waren om in de rivier voorbij te drijven. Het gerucht doet de ronde dat de Sri Lankaanse rijken in de luxe-hotels geen vis meer eten omdat ze de gedachte niet kunnen uitstaan dat die zich aan lijken tegoed hebben gedaan.

Zoveel is zeker: zelfs als de politieke terreur door de massale komst van buitenlandse toeristen zou kunnen worden ingeperkt, dreigt een heel andere vorm van terreur een aanzienlijk deel van de inlandse jongeren helemaal in de greep te krijgen. De kinderprostitutie heeft sedert de jaren zeventig een ontstellende vlucht genomen. Het lijkt erop dat alle pedofielen van het noordelijk halfrond zich verzameld hebben om Sri Lanka te veroveren. Ze hoeven hun informatie niet eens uit het internationale tijdschrift met de kloeke naam "Spartacus" te halen om de jongetjes, die hier de "beach boys" worden genoemd, op het spoor te komen.

LANGS HEEL DE kustlijn zie je blanke mannen staan onderhandelen met knapen die het voor een handvol roepi een hele dag willen doen. Egbert is tien jaar. Van de Duitser, die hij oom Fritz noemt, kreeg hij eerst bonbons en chocolade toegestopt, lekkernijen waarvan hij tot dan toe alleen maar had kunnen dromen. Wat doet hij met zijn vreemde vriend? Verlegen heeft hij het over een groot wit bed en over een spiegel op de kamer. Egbert krijgt er "veel" geld voor: 50 roepi. Hij woont bij zijn grootmoeder. Zijn moeder ging lang geleden weg. Een vader heeft hij niet.

Shirley Peiris van "Impact on Tourism Workshop" klaagt in een onthutsende studie dat soort sextoerisme aan. Impliciet veroordeelt hij de laksheid van de overheid die er niet echt tegenin gaat. Hij beschrijft hoe de Sri Lankaanse prostituties van vijf tot vijftien jaar mentaal vernietigd worden door de nietsontziende sextoeristen. Op de drempel van de volwassenheid, aldus Peiris, zijn ze als prostituee uitgeteld op de markt en moeten ze, gewend als ze zijn om hun geld gemakkelijk te verdienen, wel hun toevlucht nemen tot crimineel gedrag. Precies omdat ze zich fulltime op de toeristen hebben geconcentreerd, hebben de "beach boys" doorgaans geen enkele opleiding achter de rug. Peiris: "De echte tragedie is echter dat een nieuwe generatie jongens klaar staat om voor de uitgetelden in te springen."

Sri Lanka VK 2-3

Als de prijs voor de martelingen en slachtpartijen die elk bevattingvermogen te boven gaan en welke Piet de Moor in het artikel "De glanzende parel van Azië" over Sri Lanka (Het Vervolg van 23 februari) toch opsomt, als de prijs voor het ophouden of op zijn minst het verminderen daarvan een wat slordig neergezette rij hotels op een voorheen goudgeel strand, aantasting van het koraalrif en jongetjes die al of niet tegen betaling met een westerse toerist sex bedrijven, als dat de prijs is, dan is de keuze toch niet zo moeilijk, lijkt me.

In zijn artikel wekt Piet de Moor de suggestie dat burgeroorlog nog altijd te verkiezen is boven een westerse toeristeninvasie. Als toeristen niet van lijken langs de weg houden en deze afkeer de enige methode is om het geweld te stoppen, dan is dat zo gek nog niet. AMSTERDAM D. Galavazi

Sextoerisme

Dat jeugdprostitutie een minder plezierig effect van toerisme naar arme landen kan zijn, is duidelijk.

Mij lijkt echter in ruil voor wat roepi's — en in principe toch uit vrije wil — een oudere heer aan zijn gerief te laten komen (en daar toch een zekere macht over te bezitten) minder schadelijk voor de kindertel dan het om je heen zien aflachten van mannen, vrouwen en kinderen.

De foto bij het artikel, waarop onder meer te zien is hoe een paar kinderen kijken naar een rij lijken, is ontstellend veel smeriger dan een eventuele foto van "Ome Fritz" die met een jongetje in bed ligt. Dan zouden echter het land en de wereld te klein zijn. Wat is dat toch? MAARSSSEN S. Frantzen

eerste keer zal ik nooit meer vergeten. Ik wist niet wat me overkwam. Eindelijk had ik iemand die het ook lekker vond, eindelijk iemand van wie ik wist dat-ie het niet aan zijn moeder zou vertellen. Het was zo'n heerlijk gevoel zo te worden aangeraakt door een ander, door iemand die me wilde. Een jaar daarna hebben we "het" voor het eerst gedaan.

Door mijn ontmoeting met Richard werd alles anders. Ik werd rustig, plaste niet meer in bed. Ook was hij het die mijn muzikale gaven ontdekte en mij leerde luisteren naar muziek van het soort waarmee ik anders nooit in aanraking zou zijn gekomen. Hij stimuleerde mijn leer-, reken- en leesvaardigheid en op school werd ik de beste van de klas. Het was ook sindsdien dat ik veelvuldig contacten aanknoopte met oudere en volwassen jongens. Ik had daar nu eenmaal behoefte aan en wist dat ik niet vies of smerig was.

Mijn "verkering" met Richard duurde tot mijn twaalfde. Het ging uit omdat hij ging trouwen; met een vrouw nota bene. Heel vaak denk ik aan deze heer-

lijke tijd terug. Ik had ook verder een volkomen en gelukkige jeugd. Als ik eraan terugdenk is het alsof warme zonnestralen mij in het gezicht schijnen.

Nu de hetze tegen alles wat naar pedo-riekt in volle gang is en positieve berichtgeving over pedoseksualiteit ook in de Volkskrant kennelijk vooralsnog, in overeenstemming met de nieuwpreutse geest van deze tijd, door ongetwijfeld de redactie niet "wenselijk" wordt geacht, zal het, na lezing van het voorgaande, duidelijk zijn dat ik mij op mijn zelf getrappt voel als iemand, in dit geval Piet de Moor, het in zijn van lijken, martelingen en slachtingen uitpuilende artikel nodig acht wat smerige insinuaties te moeten plaatsen in de trant van het verhaaltje over Ome Fritz. Werkelijk, flauwer kan het niet.

Ik vind het niet eerlijk van De Moor dat hij, na zijn artikel voltooid te hebben, de lezer nog even naroept: "En die pedo's, daar ben ik ook tegen hoor!", alsof hij de lezer gerust wil stellen dat hijzelf toch beslist een fatsoenlijke kerel is.

AMSTERDAM Maurits Reijnen

Berichtgeving in media over pedofilie is veel te negatief

VK 16-3

Ook ik had een enigszins wrange smaak in de mond na het lezen van het artikel "De glanzende parel van Azië" van Piet de Moor. Mijn toorn werd met name gewekt door de staart van zijn verhaal; daarin lijkt het er bijna op of hij pedo's gauw nog even wat medeverantwoordelijkheid voor de gruwelijke gebeurtenissen in Sri Lanka in de schoenen wil schuiven.

Mijn behoefte te reageren komt voornamelijk voort uit een gevoel van onvrede dat het gevolg is van de tegenstelling tussen dit soort berichtgeving en mijn eigen jeugdervaringen.

Al op heel jonge leeftijd ging ik uit noodzaak seksuele contacten aan met oudere en volwassen jongens. Uit noodzaak, want seksuele contacten met leeftijdgenootjes liepen altijd uit op drama's. Als je heel jong aanleg toont om mooi vool te spelen of goed kunt tekenen, dan word je daarin op alle mogelijke manieren door je omgeving (ouders, school) gestimuleerd. Ben je, zoals ik dat was, behoorlijk vroegrijp, dan zijn de reacties van die omgeving minder plezierig en uitsluitend gericht op on-

derdrukking van de getoonde belangstelling in erotiek en seksualiteit.

Ik kan mij het aantal keren niet eens meer herinneren dat een seksueel experiment met een school- of buurvriendje stevast werd gevolgd door hoogdravende bezoeken van verontwaardigde moeders die hun zoon, hun schatje, verboden nog langer met die "vieze" jongen te spelen. Het ergst waren dan nog de ware "kruisverhoren" die ik moest ondergaan — de "zaak" werd natuurlijk tot op de bodem uitgezocht, als betroof het een halsmisdrijf — en waarbij ik voortdurend met de woorden vies en smerig, en soms zelfs met de vlakke hand, om de oren werd geslagen.

Zulke ervaringen zijn uiterst vernderend en gaan een leven lang mee. Vooral begreep ik met de beste wil van de wereld niet wat er smerig was aan wat ik had gedaan. Ik begon te denken dat er iets mis met mij moest zijn. Ik kreeg meer en meer een hekel aan mijzelf. Mijn gedrag en karakter veranderden volkomen. Ik werd overactief, agressief, begon in bed te plassen. Ten

einde raad liet mijn moeder zich door de huisarts verwijzen naar de kinderneuroloog.

In die jaren (zestig) was de zielzorg nog bijna geheel farmaceutisch; ik werd dan ook volgestopt met pillen en poeders om mij in toom, maar meer nog onder de duim te houden. (Hieraan heb ik overgehouden een bijna volkomen ongevoeligheid voor de meeste medicijnen, ook heb ik soms last van geheugenstoornissen.)

Ik kan mij uit die periode geen moment herinneren waarin ik me gelukkig voelde. Soms wenste ik echt dood te zijn. En ik was nog maar zes. Ik werd regelmatig overmand door een gevoel van niet te willen zijn, niet te willen bestaan; ik noemde dat gevoel "mijn eigen leven".

Ik vraag mij wel eens af wat er van mij geworden zou zijn als in mijn situatie geen verandering was gekomen. In 1969 brak een zonnestraaltje door de donkere wolken van mijn leventje. Ik leerde hem. Richard, kennen toen hij 23 was. Niet lang daarna hebben we voor het eerst met elkaar gevrijd. Die

STUDENT ANTROPOLOGIE BESTUDEERT HOMOCULTUUR IN SENEGAL

FOTO: HEIK THOMAS

VERSTRIKT IN EIGEN LEUGENS

'Met Uitreter had ik gisteren een discussie over het trouwen van meerdere vrouwen. Of beter: ik vroeg hem daarnaar. Hij zei me dat het voorkomt dat een man drie vrouwen en twaalf kinderen heeft, maar niet voldoende geld om ze 's avonds te eten te geven, laat staan om ze naar de dokter te brengen als ze ziek zijn. En dat alleen maar vanwege een of ander beeld van mannelijkheid dat ook nog eens door de heersende religie (de Islam) wordt ondersteund. De vader van de man die weer een vrouw wil trouwen, schijnt hem er, volgens Uitreter, niet van te weerhouden. Hij moedigt hem eerder aan. Daar word je toch gek van. Op zo'n manier kan een land nooit wat worden. Alles gaat naar de monden.'

JAN 'T HART

EEN LICHTELIJK verontwaardigde Niels Teunis (25), student culturele antropologie en een dag voor Kerstmis teruggekeerd van een driemaandelijkse stage in Senegal, vindt er geen doekjes om. 'Het is een interessant land, maar ik ben moe geworden van de uitzichtloze situatie waarin het verkeert. Als Senegal er bovenop wil komen, zullen mensen in ieder geval kleinere gezinnen moeten stichten. Al het geld gaat op aan voedsel, al is de vermindering van het kindertal niet de enige oplossing voor de problemen daar.'

'Ik ben blij dat ik terug ben,' verzucht een nog lichtgebruinde Teunis. 'Het schijnt vaker voor te komen dat na een aantal maanden een web om je heen gaat samenspannen van mensen die allemaal aan je beginnen te trekken, voornamelijk omdat jij hun hoop bent naar het buitenland te kunnen. Daarin kan je erg verstrikt raken. Dan moet je weg zijn. Ik ben eerder teruggekomen dan ik oorspronkelijk van plan was.'

Niels Teunis heeft voor zijn eindschrijft een trip naar het Westafricane Senegal gemaakt om (voornamelijk in) de

hoofdstad Dakar het gedrag van homoseksuele mannen te bestuderen. Met gemengde gevoelens en veel ervaringen rijker is Teunis, zelf homoseksueel, na ruim drie maanden weer terug in Nederland. 'Het zal wel even duren voordat ik terugga. Ik werd niet goed van de uitzichtloze situatie in het land. De armoede is groot en, erger, hij is structureel. Op een televisie-uitzending in Nederland zie je vijf minuten wat lepra is; ik zag het de hele dag door. Een andere reden is dat de strikte scheiding tussen de sociale normen en het privéleven haast ondraaglijk is. In de omgang met mensen wordt het privéleven verborgen gehouden; continu wordt erover gelogen. Ik kan daar niet tegen, ik word er werkelijk niet goed van.'

Het waren enerende maanden voor Teunis. De integratie in de Senegalese samenleving kent bij zijn aankomst een goede start. Een aardige jongeman inviteert de Amsterdammer bij zijn familie te komen wonen. De welgemeende vriendelijkheid van de jongen doet Teunis besluiten op de uitnodiging in te gaan. Dat verzoek is overigens niet geheel verstoken van enig eigen belang. Teunis zal enige nieuwe inkomsten betrekken, kost en inwoning dienen ten slotte te worden betaald. Niet alleen zullen de prijzen van de hotels ervoor zorgen dat hij na enkele weken al weer huiswaarts moet keren, het is een buitenkansje om met meer Senegalezen in contact te komen. Hoewel hij liever vanuit een appartementje in de binnenstad zijn activiteiten ontplooit (dat is te duur), de familie betekent in ieder geval een uitvalsbasis.

De familie leeft in een school (waartoe een woonhuis behoort). Enkele klaslokalen dienen in de vakanties ook als onderdak voor de dertig mensen, van wie zestien kinderen die bij één vader behoren. Privacy is een ongekende luxe, maar voor Teunis wordt een uitzondering gemaakt. Hij krijgt een aparte ruimte, als gast, waar hij kan werken en slapen. Pa is de directeur van de lagere school. Hij heeft drie vrouwen, waarmee zijn totaal op zes komt. Van twee is hij gescheiden, één is overleden. Hij voedt nagenoeg de hele massa. Als schooldirecteur heeft hij een redelijk inkomen. Zoons en andere familieleden brengen zo nu en dan ook geld in het laatje, want hoe hoog het inkomen van

vader ook is, het is maar net genoeg om de lunch en het avondeten te betalen en enkele familieleden van rijst te voorzien.

T IJDENS ZIJN verblijf in Dakar tikt Teunis op een oude typemachine zijn dagboek. Daarbij vermijdt hij het noemen van reële namen en gewone termen van alles dat een link heeft met homoseksualiteit. Eerdergenoemde Uitreter draagt in werkelijkheid niet deze door Nescio beroemd geworden naam. 'Homoseksualiteit is in Senegal niet bij de wet verboden, maar er rust een enorm sociaal taboe op,' licht Teunis toe. 'Vandaar die fictieve namen en metaforen voor de termen homo's en homoseksualiteit. Elk moment kan iemand binnenlopen (dat gebeurt ook continu) en ik was bang dat bij mijn afwezigheid in m'n papieren zou worden gesnuffeld. Niet alleen door de overige bewoners, maar ook in een later stadium door de douane. Dat is overigens niet gebeurd.'

Hoewel geïnteresseerd in uiteenlopende scala's van sociale onderwerpen, zoals politiek, blijft Teunis zijn gehele verblijf bij zijn leest: de homoseksualiteit. De Amsterdamse antropoloog doet een flinke poging het reilen en zeilen van de (homo)seksuele cultuur van de Senegalezen uit te pluizen. Zijn eerste kennismaking was met het gezin waar hij gedurende zijn verblijf in Senegal zou blijven.

Teunis schrijft bij aankomst in zijn dagboek: 'Wie wie is in de familie, is me niet helemaal duidelijk, maar de oudste zoon heeft, na de vader, altijd gelijk. Dochters kunnen best een grote mond opzetten, maar feitelijk heeft de man het gelijk aan zijn zijde. In de Islam heet het dat de vrouw de man compleetert en dus aan hem is onderworpen. Het eten wordt door de vrouwen klaargemaakt, maar het wordt apart opgegeten. Later komen de vrouwen erbij zitten om te kletsen, wat ze overigens de hele dag door doen. Het is heel gewoon dat ik openlijk in de kamer zit met drie andere vrouwen. Dat af en toe een borst blootvalt, schijnt niemand te deren. Over het naaktstrand heb ik eveneens gesproken, want dat hebben een aantal jongens van de markt op televisie gezien. Dat mannen en vrouwen

naakt naast elkaar lopen wordt door hen ongelooflijk gevonden, want zij zouden meteen een erectie krijgen en, zo wordt daar mannelijk aan toegevoegd, zij zouden zich niet kunnen beheersen. Mannen onder elkaar kunnen zich wel naakt vertonen. Over seks wordt veel gesproken, maar ik vraag me af hoeveel seks zich er in de werkelijkheid afspeelt. Het lijkt vooralsnog jongens- en meisjespraat.'

Het zijn de eerste indrukken voor de jonge antropoloog. Bij aankomst houdt hij de familie voor dat hij student in de psychologie is en onderzoek doet naar een niet-westerse kijk op 'zijn' vakgebied. Reuze interessant, zo vindt iedereen, maar de eerste leugen is een feit. Niet de waarheid zeggen en haar bijna nooit horen — een ware hel voor de als integer bekend staande Teunis. 'Vanwege het sociale taboe dat op homoseksualiteit rust, moest ik wel zo binnenkomen. Dat zat me niet lekker, maar ik heb geen andere keus gehad. De terminologie heb ik om die reden in mijn dagboek moeten aanpassen. Senegalezen zijn heel taalgevoelig; ze pikken heel snel woorden op. Mensen spreken zelfs Russisch dat ze hebben geleerd van de bemanning van koopvaardij-schepen,' licht hij toe.

De leugen wordt één van zijn traumas. Teunis: 'De leidraad is dat de man kan doen wat hij wil, mits het maar is verborgen. De religie is een goed voor-

beeld. Je bent in eerste instantie vrij herkenbaar als Islamiet. Als je vijf keer per dag bidt, vrijdags naar de moskee gaat, je af en toe met een kralensnoer rondloopt, ben je als Islamiet geaccepteerd. Wat je voor de rest uitvoert, doet minder ter zake. Het is dus gemakkelijk je als Islamiet te presenteren, de camouflage is snel gemaakt. Wat daarachter zit wordt niet getoond. Ook niet als het niet in overeenstemming zou zijn met de Islam.'

R ELIGIE MOET je hier zien als sociaal, openbaar, verschijnsel. Je privéleven kan daarvan afwijken. Een goed voorbeeld van wat dat in de praktijk betekent, is fotograferen. Ik heb een keer een foto van iemand genomen die daarna het negatief opeiste. Mensen willen niet dat er foto's circuleren, dat is link. Hoe bekender je op plaatsen bent, hoe meer er over je kan worden gezegd. Je leeft twee levens, die van de jeugd en die van de waarheid. Dat heb ik zelf ook gedaan.'

'Ander voorbeeld: Een jongen heeft werk in een andere plaats dan Dakar gevonden. Zijn ouders weten daar niets van. Hij wil niet dat zij weten op welke manier hij aan zijn geld komt.' De Amsterdamse antropoloog staat voor een probleem: hij kan in principe niemand vertrouwen. Het onderscheid tussen leugen en waarheid is nauwelijks te maken. Teunis: 'Ik wilde met een aantal homo's, al was het er maar één, een langdurig en vertrouwelijk gesprek voeren. Dat is niet één keer gelukt.'

Teunis' probleem met de waarheid komt goed naar voren in zijn beschrijving van de familieband. Teunis: 'De macht van de vader in de familie is nogal groot. Hij zal direct zeggen waarmee hij het eens is en waarmee niet. Zijn wil is wet.' In zijn dagboek schrijft de student antropologie: 'De Islam is een godsdienst die alle normen bepaalt, dus ook die waarvan wordt afgeweken. In discussies wordt alles op de Islam teruggevoerd (waaronder de noodzaak om te trouwen), zoals het respect voor de vader. Wat de vader voor de familie is, is God voor de mensheid: de orde van God weerspiegelt zich in de familie- verhoudingen.'

'De vader hoopt dat zijn zoon een vaste baan vindt, welke baan dan ook, als hij zijn familie maar kan onderhouden. Maar misschien heeft de jongen wel andere aspiraties waarvoor hij moet investeren. Hij wordt ook wel vader, daar niet van, maar ik heb het idee dat de jongens van vandaag wel beseffen dat het een groot probleem is veel kinderen te moeten onderhouden. Je schiet namelijk nooit eens op. Iedere stuiver die je bijverdient, wordt opgeslokt door familieleden. De jongens (Teunis' doelgroep) zijn echt bang voor de toekomst. Er is geen geld, het is heel moeilijk om werk te vinden en als je een keer wat hebt gaat het gelijk op aan een grote familie, die als een grote spons iedere druppel opzuigt. Dus als je iets anders wilt realiseren, kun je dat maar beter in het verborgene doen, anders lukt het nooit.'

D E REALITEIT is ook dat het bijna nooit lukt. De jongens gaan daardoor van dag tot dag leven, ze maken geen plannen. Ze willen wel trouwen, maar ze willen ook een beetje zekerheid, opdat ze een redelijk bestaan zullen hebben. Ze weten dat het op de huidige wijze niet mogelijk is, maar ze leven onder zware druk van de familie (vooral van de vader). Ze zijn bang voor de afwijzing, bang uit de fa-

FOTO: NIELS TEUNIS

Senegal: kinderrijk

Vervolg FOLIA 1

NIELS TEUNIS IN SENEGAL

milie te worden gestoten. Ik ben bang dat in de toekomst het resultaat zal zijn dat ze eenzelfde leven gaan leiden.'

'Om onder het juk van de familie vandaan te komen (niettegenstaande biedt het familieleven ook voordelen, zoals de verzekering van opvang), willen velen naar het buitenland. In het buitenland bepaal je zelf hoeveel geld je naar de familie stuurt. Een andere verklaring voor de wens naar elders te vluchten is dat de mensen moe zijn, ze zijn het zat. De toekomst is uitzichtloos, geen enkele kans op verbetering. Dat maakt vooral de jongeren futloos, treurig.'

Het leven in het verborgene geldt bij uitstek voor de homoseksuelen. Hoewel bij wet niet verboden, verbiedt de maatschappelijke norm homoseksueel gedrag. Althans, in het openbaar. Er bestaat wel degelijk iets als een homoseksuele (sub)cultuur; ze komen bij el-

kaar in-kroegen, op feesten en mannen die zich ervoor laten betalen zijn op vaste plaatsen aan te treffen. Teunis weet daar een vinger tussen te krijgen en heeft een groot deel van zijn tijd tussen hen doorgebracht.

ONDER DE homoseksuelen treft hij eenzelfde dubbelleven aan. 'Ik was een beetje teleurgesteld,' vertelt Teunis. 'Ik verwachtte meer solidair gedrag, maar daar was geen sprake van. Je zou zeggen dat homo's onder elkaar, als laten we zeggen verschoppelingen, elkaar de hand boven het hoofd houden. Maar nee, de sociale verhoudingen waren pertinent aanwezig.' Het homoseksueel zijn als onderdeel van de totale tweeslachtigheid. Teunis: 'Ik had lange tijd een goed contact, een travestiet, maar later bleek ze (zoals alle anderen) een geboren leugenaarster.'

BOEKEN

FOLIA Seks blijft een kruis

In 1976 verscheen van Foucault *De wil tot weten*, het eerste deel van wat een zesdelige serie over de geschiedenis van de seksualiteit zou worden. Foucault behandelt zijn onderwerpen graag aan de hand van empirisch materiaal, in *De wil tot weten* is dat wat hij de 'onderdrukkingshypothese van de seksualiteit' noemt. Deze onderdrukkingshypothese houdt het alom geaccepteerde idee in dat in de Victoriaanse tijd, eind zeventiende en achttiende eeuw, seks opeens geweldig onderdrukt werd. Er mocht niet meer in het openbaar over seks worden gesproken en geschreven, en de seksuele daad zelf werd teruggebracht tot haar voortplantingsfunctie. Pas in de negentiende en twintigste eeuw zou de westerse wereld zich langzamerhand bevrijden van deze onderdrukking.

Christine Reitzema

Foucault zou Foucault niet zijn als hij niet tegen dit algemeen aanvaarde idee in gaan zou. Zijn stelling is dat over seks in deze periode geen stilzwijgen is gevallen, maar dat er juist een verbreding van het spreken over seks heeft plaatsgevonden. Zo is het voor het eerst dat men zich zorgen gaat maken over de schadelijke gevolgen van het masturberen voor kinderen. De voortplanting wordt geproblematiseerd en gereguleerd door de staat in de zogenaamde biopolitiek. Mensen met een voorkeur voor perverse seks worden onderzocht en behandeld. Het verschil met de periode daarvoor is dat de dingen niet meer expliciet bij hun naam worden genoemd maar zeer omzichtig in medisch jargon worden omgezet. Kortom: er wordt niet minder meer over seks gesproken, maar juist meer. In Foucaults woorden: er vindt een uitbreiding van vertogen over de seks plaats. Seks is bij uitstek een gebied geworden dat met al-

lerlei zorg en (wetenschappelijke) kennis omringd wordt.

Met het ontstaan van de sociologische discipline is bij de vertogen over seks het sociologische vertoog gekomen. In het sociologische vertoog over seks worden maatschappelijke veranderingen in het seksuele gedrag van mensen onderzocht. Het boek: *Het verlies van de onschuld*, met als ondertitel *Seksualiteit in Nederland* past in deze traditie. In dit speciale nummer van het *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* hebben de vier samenstellers van deze bundel, Gert Hekma, Bram van Stolk, Bart van Heerikhuizen en Bernard Kruijthof opstellen over verschillende aspecten van seksualiteit bij elkaar gezocht.

De eerste bijdrage in het boek van Paul Schnabel, hoogleraar geestelijke gezondheidszorg aan de Rijksuniversiteit Utrecht, heeft bijna de zelfde titel als het boek: 'Het verlies van de seksuele onschuld.' Nog steeds wordt de seks met schuld en zonde geassocieerd en blijkt de onderdrukkingshypothese, die Foucault heeft weerlegd, nog nimmer aan kracht te hebben ingeboet. Schnabel heeft daar zijn eigen variant op gemaakt: 'Seksuele onschuld wordt geïnstitutionaliseerd door haar onbespreekbaar en onzichtbaar te maken.' Pas de seksuele revolutie zou een einde hebben gemaakt aan de onbespreekbaarheid van de seks.

Mannelijke seksualiteit
De seksuele revolutie werd in Nederland ingeleid door de beroemde rede van de voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH), wijlen Mary Zeldenrust-Noordanus. In die rede pleitte zij voor zaken die inmiddels grotendeels zijn bewaard: vrijheid van voorechtelijk geslachtsverkeer, vrijheid van geboorteregeling en de aanvaarding van anticonceptie, de acceptatie van abortus als beslissing van de vrouw, erkenning van prostitutie als beroep en de gelijkberechtiging van homoseksualiteit. De bevrijding die de seksuele revolutie bracht bleek in de praktijk vooral een bevrijding van de mannelijke seksualiteit te zijn. Door de revolutie kwam voor het eerst de ongelijkheid van mannen en vrouwen in seksuele relaties naar voren. De belangrijkste conclusie die Schnabel trekt is dat twintig jaar na de zogenaamde bevrijding openheid en

bespreekbaarheid de enige verworvenheden van de revolutie lijken te zijn. Met die openheid is er tegelijkertijd een geweldige hoeveelheid ellende naar boven gekomen. Nog nooit is er zoveel gesproken over incest, verkrachting binnen het huwelijk, ongewenste intimiteiten en ander seksueel misbruik als in de laatste twee decennia. Het lijkt op het eerste gezicht dus heel plausibel om aan te nemen dat pas sinds de seksuele revolutie open over seks gesproken kan worden. Foucault volgend zou de conclusie ook een andere kunnen zijn: de vermeende bevrijding van de onderdrukking van de seksualiteit is zelf weer een vertoog. Er wordt niet minder maar anders over seks gesproken en met de komst van een sociologisch vertoog is daar weer een dimensie bij gekomen.

Het onderzoek dat Frank van Gemert presenteert onder de titel 'Fatale seks, oorzaak en aanleiding van moorden met homoseksuele slachtoffers' is zeer opmerkelijk. Het is een onderwerp dat nog nauwelijks is onderzocht, en de methode die Frank van Gemert heeft gebruikt levert interessante informatie op. De onderzoeker kreeg toegang tot de politiedossiers en persoonlijkheidsrapporten van zeven daders van homomorden die allen in Amsterdam gepleegd werden. Van Gemert was vooral geïnteresseerd in het waarom van de daders. Hij interviewde daarnaast een zevental 'potentiële slachtoffers', mannen met een ruime ervaring met jongensprostitues die daarin ook met geweld in aanraking waren gekomen. Slachtoffers en daders moeten dus in het prostitutiecircuut gezocht worden. Van Gemert probeert van beide een ideaaltype te beschrijven.

De achtergrond van de jongensprostitues die hun werk op straat doen bestaat vaak uit een internaatverleden of een afgebroken schoolopleiding. Jongens die afkomstig zijn uit een gebroken gezin, zonder vaste woonplaats en die in hun onderhoud voorzien door zich te prostitueren. Hun klanten zijn wat oudere mannen die in de homosubcultuur niet aan hun trekken kunnen komen door hun leeftijd (jeugdigheid is een dogma in het homocircuit) of omdat ze niet op de nicherige types vallen die in dat circuit veelvuldig voorkomen. Het Centraal Station is de ontmoetingsplaats van prostitué en klant. De klant is op zoek naar seks maar ook naar intimiteit. Dat is de reden dat opvallend veel klanten de prostitué niet willen betalen. 'Ik krijg hem niet omhoog als ik betaald heb', zegt een klant. Vaak worden de jongens dan onder valse voorwendselen mee naar huis genomen. Een jongen wordt misleid, gebruikt en vervolgens weer uitgespuwd. Van Gemert beschrijft hoe de jongen, die net in de prostitutie is begonnen, langzamerhand door dit soort ervaringen verandert. In eerste instantie zijn de jongens blij dat ze een slaapplek hebben en genieten ze van de aandacht die ze krijgen van hun klant. De seks die van ze wordt verlangd is de prijs die

ze er voor willen betalen. Na een paar dagen gast te zijn geweest wordt de jongen te kennen gegeven naar een ander onderdak uit te zien. Na wat omzwervingen belandt hij uiteindelijk toch weer op oude contacten waaraan hij fijne herinneringen heeft, komt het vaak voor dat hij afgewezen wordt, bijvoorbeeld omdat er een andere jongen op bezoek is. De jongen raakt verbitterd, de klanten zijn in zijn ogen niet langer te vertrouwen. Het werk wordt dan minder rooskleurig, de seks waar hij eerst niet zoveel moeite mee had, gaat hem steeds zwaarder vallen. Hij voelt zich gebruikt door zijn klant en loopt ook nog het risico daarvoor niet betaald te worden. (Om dat risico te vermijden stelen de jongens bij voorbaat al uit het huis waar ze te gast zijn.) Omdat prostitutie de enige bron van inkomsten is wordt het een uitzichtloze situatie waar ze niet meer uit komen.

Opeenstapeling

Van Gemert komt dan tot een niet erg opzienbarende conclusie: 'Ik meen dat de oorzaken van dit specifieke delict gezocht moeten worden in een opeenstapeling van negatieve ervaringen bij zowel dader als slachtoffer, die maakt dat twee personen die elkaar niet welgegend zijn tegenover elkaar komen te staan.' De jongen voelt zich door de man als hoer en homo vernederd en de man voelt zich geïsoleerd omdat hij alleen maar seksueel bevredigd wordt. Toch zijn zij aan elkaar overgeleverd en in zekere zin van elkaar afhankelijk. Het is begrijpelijk dat zo'n gespannen situatie kan omslaan in een gewelddadige. Jammer genoeg heeft Van Gemert op dat moment suprême, waarop de seksuele relatie omslaat in een gewelddadige, niet de vinger weten te leggen. Het was verhelderend geweest als hij aan de weet was gekomen hoe zo'n verhouding uit de hand kan lopen: wat gaat er precies mis tussen klant en prostitué en hoe verloopt dan de tragische dynamiek van zo'n situatie? Desondanks is Van Gemert er goed in geslaagd een beeld te schetsen van entourage en ver-

loop van de homomoord.

De laatste bijdrage, van Lucie van Mens, rekent af met de vooroordelen over hoerenlopers. Zij voerde openhartige gesprekken over het bezoek aan een prostituée met honderddertig mannen tussen de eenentwintig en vijftig jaar, afkomstig uit alle lagen van de samenleving. Met het eerste vooroordeel wordt meteen afgerekend: hoerenlopers zijn geen vieze, oude of gebrekkige mannen die geen 'normale' vrouw kunnen krijgen. Slechts drie van hen waren in zekere zin gehandicapt, vijftigzestig van de honderddertig hadden een vaste partner en tweentwintig hadden wisselende seksuele contacten buiten de prostitutie om. Nog eens achtentwintig gaven aan nog geen zin te hebben om zich aan één iemand te binden. De frequentie van het bezoek van de mannen aan een prostituée varieerde van twee tot drie maal per jaar tot twee tot drie keer per week. Het merendeel had een gemiddelde van twee keer in de maand.

Een tweede vooroordeel dat door Van Mens uit de wereld wordt geholpen is dat mannen naar een prostituée gaan om te praten. Een klein deel van de mannen zei wel eens over problemen te hebben gepraat met een prostituée, maar dat dat beslist niet de reden voor het bezoek was. Meer dan de helft van de mannen gaf als reden om een prostituée te bezoeken 'de geringe respons van, of het niet constant beschikbaar zijn van hun vrouw.' Een vijftientigjarige licht toe: 'Mijn vrouw is ook wel eens ongesteld maar dan wil ik toch ook wat.' Andere mannen gaven aan de afwisseling en de spanning van het hoerenlopen aantrekkelijk te vinden: 'Het zijn andere vrouwen dan thuis. Ik ga naar andere vrouwen omdat ik nu eenmaal veel van snoepen hou.' aldus een tweentwintigjarige man. Een ander aspect van de spanning is het geld. De prostituée vervult allerlei wensen en opgedragen handelingen tegen betaling. 'Het geeft een kick als je ervoor moet betalen.' Verreweg de meeste mannen zeiden niet met hun vrouw over seks, seksuele wensen of problemen te praten. Het 'disfunctioneren' van de partner bleek zelden te leiden tot een bespiegeling over hun eigen rol in de seksuele relatie in Nederland anno 1988.

Gert Hekma, Bram van Stolk, Bart van Heerikhuizen, Bernard Kruijthof (samenstelling): *Het verlies van de onschuld. Seksualiteit in Nederland*. Speciale uitgave van het *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*. Wolters-Noordhoff Groningen, 1990. 213 pp., f 35,00.

Wilfried Dekkers: een raadse

GK 25

Door Emiel Bootsma

ANTWERPEN/MORTSEL/BORSBEEK - Wilfried Dekkers is vrij. Nadat er jaren met hem gesold is, kan hij eindelijk gaan en staan waar hij wil. Voor Wilfried is het lopen van kindertehuis naar psychiatrische inrichting en van pleeggezin naar jeugdgevangenis voorbij. Voor een flink aantal mensen heeft het verhaal echter nog een behoorlijke staart. Voor Alfred Peper bijvoorbeeld, die bijna de gevangenis in had moeten omdat hij, toen Wilfried nog minderjarig was, met de jongen naar bed zou zijn geweest (Peper: "Ik ben nog niet klaar met deze zaak"). Of voor de werkgroep Morkhoven, die nog steeds bevreesd is dat Wilfried een slechte toekomst tegemoet gaat (Marcel Vervloesem van de werkgroep: "Wij blijven Wilfried nauwlettend in de gaten houden"). Of voor Harry Hermans en Wilfried Dekkers, die hun recht willen halen, desnoods via het Europese Hof in Straatsburg (het tweetal: "Ze zijn nog lang niet van ons af, de nasleep gaat nog jaren duren"). De GAY Krant legde beslag op een flink aantal documenten in de zaak-Wilfried Dekkers en alles wat daaromheen speelt. Maar zelfs deze officiële stukken geven geen uitsluitsel over wat er nu werkelijk aan de gang was en is in de voorsteden van Antwerpen. De waarheid blijkt in België moeilijk te achterhalen.

In het huis van Harry Hermans is aan Wilfried op het eerste gezicht niet te merken dat hij een vreselijk zwaar jaar achter de rug heeft. Monter zorgt hij voor koffie, steeds weer glimlacht hij naar zijn vriend Harry. Als hem echter wordt gevraagd alle ellende nog eens op een rijtje te zetten, krijgt hij het een stuk moeilijker. Zijn blik verhardt zich, vol van kwaadheid over wat de overheid en een aantal volwassenen hem hebben aangedaan. Zijn verhaal klopt met wat er een half jaar geleden uit de mond van Harry Hermans kwam, destijds gepubliceerd in het zomer-nummer van De GAY Krant onder de kop 'Minderjarige Belg de mond gesnoerd'. Minderjarig is Wilfried inmiddels niet meer en dat is ook de reden waarom hij nu weer vrij kan rondlopen. Maar liever nog had de jeugdrechter, mevrouw De Wit, hem nog wat langer 'beschermd tegen de kwalijke invloeden van de boze (homo)-buitenwereld'. Maar gelukkig ligt het dossier nu ergens in een kelder. Gesloten.

"Ik ben door alles en iedereen tegengewerkt," vertelt Wilfried over wat hem met name gedurende de laatste twaalf maanden is overkomen. "Vooral in de jeugdgevangenis in Mol was de situatie verschrikkelijk. Ik heb nooit iets crimineels gedaan, maar ik werd er wel als een misdadiger behandeld. Mijn slaapkamer was de enige die altijd op slot ging, ik mocht nooit tijdens de vrije uren de stad in, niemand - behalve mijn moeder - mocht mij bezoeken, ik moest steeds dezelfde corveedienst doen en ze zeiden geregeld tegen me dat Harry toch alleen maar misbruik van me zou maken."

"Ik wilde er liefst zo snel mogelijk weg. Dat ik tot mijn achtviende onder toezicht van de jeugdrechter zou blijven, was me wel duidelijk. Maar ik hoopte dat ik niet in Mol hoefde te blijven. Ook Harry heeft van alles geprobeerd om mij in andere opvanghuizen te krijgen, maar dat had geen enkel effect. Ze waren allemaal bang om hun goede naam te verliezen als ze mij zouden opnemen. Dat is dan de 'erfenis' die ik van werkgroep Morkhoven heb overgehouden. Doordat ze mij steeds gebruikten als voorbeeld voor de legale kindermishandeling in België, werden instellingen bang voor negatieve publiciteit wanneer ze mij zouden opnemen."

KLACHT

"We gaan het allemaal nog aan de kaak stellen," zegt Harry Hermans fel. "Het is toch belachelijk dat iemand die niets tegen de wet heeft gedaan zo maar een half jaar kan worden opgesloten in een jeugdgevangenis? Hij werd daarnog strenger behandeld dan de jongens die wel iets op hun geweten hadden. We zullen danook zeker een klacht indienen tegen de directie van de jeugdgevangenis in Mol. Maar dat is niet de enige instelling die nog van ons hoort. Ook Good Engels in Antwerpen en Sancta Maria in Sint-Truiden staan op het lijstje en zelfs de Belgische overheid komt er wat ons betreft niet ongeschonden af. We zijn van plan om bij het Europese Hof in Straatsburg een uitspraak over de zaak-Wilfried Dekkers te vragen. Maar ook de werkgroep Morkhoven gaat niet vrijuit. Door Wilfried als soort van symbool te gebruiken, wordt hij overal meteen herkend. Dat bleek een nadeel te zijn toen hij naar een ander opvanghuis wilde en het is op dit moment nadelijk bij het herbouwen van zijn maatschappelijk leven."

De aanklachten zijn nog niet ingediend, maar de strekking ervan hebben Harry en Wilfried al wel op een rijtje gezet. Het doel ook: eerherstel. Hermans: "Tegen de werkgroep Morkhoven komt een aanklacht wegens laster, het publiceren van onwaarheden in krantenartikelen, het benaderen van de burea, enzovoorts. Wilfried dient een klacht in vanwege de acties van de werkgroep, die hem een slechte naam hebben gegeven. Die acties hebben directe invloed op het vinden van werk voor hem. Er zijn al bedrijven geweest die hem hebben geweigerd op grond van wat ze door toedoen van de werkgroep Morkhoven in de media hebben gelezen. Wilfried moet zichzelf helemaal opnieuw bewijzen voor hij ergens aan de slag kan."

Het Rijks Opvoedings Gesticht in Mol zal, als het aan het Mortsele duo ligt, geconfronteerd worden met alles wat er tijdens het verblijf van Wilfried in de jeugdgevangenis verkeerd was. Zo werden de brieven die Hermans aan zijn vriend schreef achtergehouden en in het dossier van Wilfried bij de Jeugdrechtsbank opgeborgen. De enkele brief die wel de plaats van bestemming bereikte, kwam daar geopend en gelezen aan. In een aantal gevallen werd het schrijven ongeopend teruggestuurd. Ook het feit

dat Hermans niet werd toegestaan Wilfried te bezoeken, zit hem nog steeds erg hoog. Om de klacht tegen de Belgische staat te ondersteunen, heeft Harry Hermans de hulp ingeroepen van de Amerikaan William A. Courson. Deze voorvechter van de kinderrechten uit de staat New Jersey

heeft al laten weten graag een adviserende rol te spelen. Hermans verzuidde niet aan te geven dat de zaak-Wilfried Dekkers niet het enige geval is dat in België speelt. 'Er is veel ongerechtigheid, verkeerde behandelingen en de rechten van minderjarigen wordt geweld aangedaan door de jeugdrechtsbanken in België. Daar moet iets tegen gedaan worden. Voor de rechtvaardiging van hun handelen hebben de rechtsbanken altijd de standaardzin 'ter bescherming van de minderjarige' voorhanden. Wensen of eisen van de kinderen in kwestie worden vaak genegeerd. Waar de betrokkenen medische of psychologische hulp nodig hebben, belanden ze vaak in een jeugdgevangenis,' aldus Hermans in een brief aan Courson.

MORKHOVEN

Harry Hermans en Wilfried Dekkers hebben vooral de boze blik laten vallen op de Werkgroep Morkhoven, die ze van heel veel ellende beschuldigen. Vertegenwoordigers van de werkgroep lachen erom. Ze vinden het een vreemde zet. "Het is per slot van rekening Wilfried Dekkers zelf geweest die de hulp van onze werkgroep heeft ingeroepen," zegt woordvoerder Marcel Vervloesem. De jongen is met zijn toenmalige pleegvader Alfred Peper naar de pers gegaan en die heeft hen met ons in contact gebracht. Het ging toen in feite om de situatie in het kinderspsychiatrisch ziekenhuis Good Engels, een zaak waar wij al veel langer mee bezig waren. In de loop van de tijd zijn daar meer affaires bij gekomen."

Vanwege die Good Engels-zaak deed de Bijzondere Opsporings Brigade (BOB) tijdens de kerstdagen van 1990 een grootscheepse inval in het huis van waaruit de werkgroep Morkhoven opereert. 'Bevelen tot huiszoeking konden niet getoond worden en er werden een aantal documenten in beslag genomen zonder toestemming,' schrijft de werkgroep in een persverklaring. De belangrijkste documenten waarin veel duidelijk wordt over de plannen tot ontvoering van dokter Cools, directeur van Good Engels, heeft Morkhoven echter uit handen van de BOB kunnen houden. Uit de processen verbaal in deze zaak blijkt, dat de eerder genoemde Alfred Peper ook met deze ontvoeringsplannen van doen had, maar er uiteindelijk niet voor heeft hoeven boeten. Hoofdverdachte was de ex-rijkswachter John van Landschoote, die er wel voor werd opgepakt, maar nooit veroordeeld. Volgens de werkgroep Morkhoven zou dat te verklaren zijn door het feit dat Van Landschoote informant is van de Belgische politie.

Over de toestanden die zich blijkbaar in kinderspsychiatrisch ziekenhuis Good Engels voordoen en wat zich rond directeur Cools heeft afgespeeld, kan de werkgroep Morkhoven vele boeken vol schrijven. Wij willen ons echter beperken tot het geval-Wilfried Dekkers, omdat de zaak anders té gecompliceerd wordt. Marcel Vervloesem weerlegt de beschuldigingen door Hermans en Dekkers aan het adres van de werkgroep met argumenten: "Het is pertinent onwaar dat Wilfried niet in andere opvanghuizen geplaatst kon worden omdat wij ons met zijn lot bezighielden. Hij kon zeker wel naar een andere instelling, maar daarvoor moest hij zijn handtekening zetten. In theorie had dat kunnen betekenen dat Wilfried op zijn achtviende nog steeds niet meerderjarig zou zijn en dat de jeugdrechter hem nog langer onder toezicht zou houden. Bovendien kon hij op een beschutte werkplaats aan de slag. Het is Wilfried zelf geweest die dat allemaal tegengield, waarschijnlijk onder invloed van Harry Hermans."

"Toen Hermans Wilfried leerde kennen, heeft hij contact met ons opgenomen. Hij vertelde dat hij geen geld had om een advocaat voor de jongen te betalen en om hem te verzorgen. We hebben toen voor wat geld gezorgd en hem aangeraden om Thor Bergers als advocaat te nemen. Dat wilde Hermans

niet. Hij ging naar Pieter de Loof. Deze vond dat Wilfried maar opgesloten moest blijven en werd zelfs voogd van de jongen. Tja, op dat moment was Hermans nog verder van huis en stonden ook de advocaten van de werkgroep machteloos. En dan nog iets: Hermans zegt dat hij Wilfried niet mocht bezoeken in de jeugdgevangenis in Mol. Nou, daar is niets van waar, want hij is er wel regelmatig op bezoek geweest. En nu heeft hij Wilfried dus thuis. Daar zijn wij als werkgroep niet erg blij mee. We hadden hem liever in een huis voor beschut wonen gezien, maar aan de huidige situatie kunnen we toch niets doen."

In de hoop dat Nederland zich met de situatie zou gaan bezighouden - Wilfried Dekkers heeft tenslotte de Nederlandse nationaliteit - snurde de werkgroep Morkhoven vorig jaar een aantal brieven aan de Nederlandse overheid. Dat bracht de Belgische

autoriteiten ernstig in verlegenheid. De werkgroep werd met speciale aandacht in de gaten gehouden. "Men weet hier in België heel goed dat niet alles wat er gebeurt even prettig is. Het laatste dat men dan wil is dat een humanitair en liberaal land als Nederland over de schouder komt meekijken. De post die wij van de Nederlandse overheid kregen, was dan ook steeds al open geweest. Helaas hebben onze noorderburen nog niets voor ons kunnen doen," aldus Vervloesem. Het net lijkt zich te sluiten wanneer de zaak-Alfred Peper bij de werkgroep ter sprake wordt gebracht.

"Een smerig zaakje", weet Vervloesem. "Want volgens onze informatie zou Peper geen enkel seksueel contact met Wilfried hebben gehad. Ja, in de processen verbaal staat wel wat anders. Maar wellicht zegt het genoeg dat Peper inmiddels in hoger beroep is gegaan, opnieuw is veroordeeld en binnenkort zal worden vrijgesproken wegens procedurefouten. Deze fouten zijn zo onwaarschijnlijk, dat ze met opzet gemaakt moeten zijn. Blijkbaar heeft

men in de gaten dat Peper er is ingeluisd. Door wie? Vermoedelijk door John van Landschoote, die wel regelmatig seksueel contact met Wilfried gehad schijnt te hebben. Als ik dan ook nog vertel dat Harry Hermans in een aantal BV'tjes samenwerkte met Van Landschoote, is het plaatje een aardig eind rond. Ik zie ook Hermans nog binnen een jaar in de cel verdwijnen."

PEPER

Alfred Peper (60) is boos. Hij is te vaak naar zijn zin afgeschuldert als 'een vieze oude man, die alleen maar over seks praat'. "Veel jaren terug ben ik bezig geweest met een toneelstuk 'Snoepjes, wil je er één?'. Dat stuk was bedoeld voor het bespreekbaar maken van pedofilie. We hebben het met heel veel moeite kunnen opvoeren en hadden vrijwel alleen maar demonstranten in de zaal. Ze dachten dat wij verboden pedofiele handelingen zouden laten zien. Nou, dat gebeurde dus niet en aan het eind van de voorstelling kregen we van al die zogenoemde tegenstanders een staande ovatie. Zó ben ik bezig!" De Antwerpenaar is erg fel en vindt dat hem veel onrecht is aangedaan. Dat wil hij graag rechtzetten,

De voorgeschiedenis

Omdat niet iedereen het verhaal dat op 14 juli van vorig jaar over Wilfried Dekkers in De GAY Krant verscheen, zal hebben gelezen of de inhoud ervan hebben onthouden, willen we de zaken nog even kort op een rijtje zetten. De geschiedenis start in feite al op het moment dat Wilfried twee jaar oud is. Zijn moeder is niet in staat goed voor hem te zorgen, zodat de jongen in een kindertehuis wordt geplaatst. Vervolgens gaat het van kindertehuis naar pleeggezin en van pleeggezin naar de kinderspsychiatrische inrichting Good Engels in Antwerpen (Wilfried is dan inmiddels 16 jaar), waar een heftige periode van twee jaar wordt ingezet. In Good Engels is het niet ongebruikelijk dat de 'gasten' regelmatig een tijdje in een isoleer cel doorbrengen. Ook Wilfried valt die 'eer' te beurt en heeft daar al snel genoeg van. Hij loopt herhaalde malen weg, maar wordt steeds weer opgespoord. In die tijd komt de werkgroep Morkhoven op het toneel. De actiebeweging heeft luchttekregen van de manier van behandelen in kinderspsychiatrische inrichtingen in België en wil die handelwijze aan de kaak stellen. Wilfried wordt als lichtend voorbeeld gebruikt. Via de acties van de groep Morkhoven wordt de aandacht getrokken van een zekere Alfred Peper, die pleegvader van Wilfried wordt, maar hem daarna seksueel zou misbruiken en laten misbruiken. Als Peper daarvoor wordt gearresteerd, komt Wilfried in het psychiatrisch ziekenhuis Sancta Maria in Sint-Truiden terecht, waar hij al pauze de benen neemt. Rond die tijd wordt Harry Hermans door een zakrelatie ingelicht: Wilfried Dekkers heeft hulp nodig. Hij krijgt contact met de jongen - de twee worden zelfs verleid op elkaar - maar de nog minderjarige Wilfried wordt door de politie gevonden, toch weer 'terugbezorgd' in Sint-Truiden en later overgebracht naar het Rijks Opvoedings Gesticht (de jeugdgevangenis) in Mol, waar hij tot drie dagen voor zijn achttiende verjaardag moest blijven. Alle pogingen van Harry Hermans in de afgelopen maanden om Wilfried te mogen bezoeken en om hem vrij te krijgen, blijven vergeefs.

VERVOLG GK 23

zoals hij dat ook al deed in een brief die hij recentelijk aan de onderzoeksrechter van het Gerechtshof in Antwerpen stuurde: "Ik werd geconfronteerd met Wilfried, die op zijn beurt steeds seksuele handelingen voorstelde. Ik heb dus gezinszins Wilfried kwaadwillig benaderd of stappen in die richting gezet om de minderjarige te prikkelen in die richting." Voorts stelde Peper dat hij er door John van Landschoote is ingeluisd, omdat hij kritiek had op de zaak van Good Engels.

Wie de processen verbaal leest die zijn opgemaakt in verband met de aanhouding van Alfred Peper, weet werkelijk niet meer wat hij nu moet geloven. Wilfried Dekkers legt in één verbaal tegenstrijdige verklaringen af over hoe hij zijn toenmalige pleegvader heeft leren kennen, en zegt dat er in het huis van Peper, waarin nog meer (pleeg)jongens wonen, heel vaak over seks wordt gepraat en dat de praktijk ook bepaald geen zeldzaamheid is. Peper op zijn beurt verklaart dat Wilfried een overdosis fantasie heeft en bovendien behept is met een 'foefcomplex' (vrij vertaald zou Wilfried een seksmaniak zijn). "En de jongen is volgens mij niet eens homo," voegt Peper daar zelf aan toe. "Weet je waar hij van geobsedeerd is? Travestie. Wilfried had bij mij een eigen kamer, die volging met pin-ups. Zelf is hij gek op BH's en corsetten. Als hij zich daarin kleedt, kan hij met iedere vrouw naar bed. Hij heeft zelfs incestueuze handelingen met zijn zussen gehad, vertelde hij mij ooit."

Volgens de processen verbaal maakte Wilfried kennis met Peper via John van Landschoote en diens huisgenoot Theo Koopmans, die hij ooit tegenkwam in Antwerpen. Van Landschoote vroeg Peper om Wilfried bij hem in huis te nemen, maar dan moest de jongen wel elke veertien dagen een weekend bij hem en Koopmans op bezoek komen. Later verhuisde ook de ex-rijkswachter naar Peper, omdat Koopmans hem niet meer in huis wilde hebben. Van Landschoote verklaarde in een proces verbaal geen seksuele contacten van betekenis met Wilfried te hebben gehad, maar dat ze hooguit een enkele keer 'elkaars geslachtsdelen hadden betast'.

De verklaringen spreken elkaar steeds weer tegen en wat nu de echte waarheid is, blijft hoogst onduidelijk. Het is het 'ja' van de één tegen het 'neen' van de ander. Ook de positie van Hermans is velen een raadsel. Volgens zowel de werkgroep Morkhoven als de redactie van het Belgische dagblad De Morgen zou hij betrokken zijn bij diverse escortbureaus, maar bewijzen hiervoor blijven achterwege. Ondertussen blijft Wilfried Dekkers bij Harry Hermans en het tweetal maakt een gelukkige indruk. "Dat is maar schijn," zegt Marcel Vervloesem. "Wij gaan een goede toekomst tegemoet," menen Harry en Wilfried eensgezind.

Illegale handel in adoptiekinderen ^{VK} bestaat nog steeds

Van onze verslaggever
DEN HAAG — Er wordt in Nederland nog steeds illegaal in adoptiekinderen gehandeld, ondanks een anderhalf jaar oude wet die een eind zou moeten maken aan deze kinderhandel. Vooral uit de voormalige Oostbloklanden — en dan met name Roemenie — en uit Brazilië en Sri Lanka komen door de inspanningen van illegale bemiddelaars kinderen naar Nederland. Een van degenen die volgens het adoptiebureau Wereldkinderen op deze manier in kinderen handelt, is mevrouw P. uit Den Bosch. In opdracht van het ministerie van Justitie stelt de officier van justitie in Den Bosch nu een onderzoek in naar haar handel en wandel.

Volgens Wereldkinderen zijn er vorig jaar ongeveer honderd kinderen door illegale bemiddeling naar Nederland gekomen. Mevrouw P. heeft gezegd in dat jaar 72 zeer jonge kinderen uit Sri Lanka naar Nederland te hebben gehaald. In de meeste gevallen waren dat kinderen van jonge ongehuwde moeders. Vaak waren baby's al besteld voor ze waren geboren en werden ze enkele dagen na de geboorte aan de adoptief ouders overhandigd. Voor haar "bemiddeling" vroeg mevrouw P. zeventienduizend gulden. De adoptief ouders kregen van haar de raad zich als "zelfdoener" bekend te maken.

Er wordt vermoed dat er naast mevrouw P. nog een paar "kruiemelaars" actief zijn in de illegale kinderhandel. Omdat deze bemiddelaars schade berokkenen aan bonafide bureaus en "zeer nadrukkelijk denken aan de eigen portemonnee", zou Justitie paal en perk moeten stellen aan deze praktijken, vindt Wereldkinderen.

Nudists Cleared

Detroit
U.S. District Judge Avern Cohn on Tuesday dismissed all charges against Mark and Tina Vollbach, practicing nudists who were indicted September 6 on eight counts of sexually exploiting children. The couple had sent nude photos of their son, daughter, niece and neighbor's daughter through the mail to be developed.

United Press International

S.F. CHRONICLE

11/1/91

Gevangenis na beroven van ? pedofiele man

HAARLEM — De Haarlemse rechtbank heeft gisteren een 20-jarige man veroordeeld wegens de beroving van een pedofiel. De verdachte, die geen vaste woon- of verblijfplaats heeft, kreeg vijftien maanden gevangenisstraf, waarvan vijf voorwaardelijk. De beroving had op 1 oktober vorig jaar in de woning van het slachtoffer in Haarlem plaats. De straf had ook betrekking op de mislukte beroving van een andere pedofiele man, op 21 oktober eveneens in Haarlem. De straf is gelijk aan de eis van de officier van justitie.

Raarste ooit gehoord: Paulus is homo ^{VK 4}

De episcopale bisschop van de Amerikaanse stad Newark, John Spong, denkt dat de apostel Paulus waarschijnlijk een "van zichzelf walgende en onderdrukte" homoseksueel was. Dat is de enige redelijke verklaring waarom Paulus, die zich in zijn brieven zeer negatief over homoseksualiteit uitlaat, zo negatief over zijn eigen lichaam schreef en het gevoel had dat hij werd beheerst door iets waaraan hij niets kon veranderen. Spong geeft zijn visie in zijn nieuwste boek *De bijbel redden van het fundamentalisme*. Hij heeft willen aantonen, dat iedere mens zijn duistere kanten heeft, maar dat niemand zo duister is dat hij niet op Gods genade kan rekenen. "Paulus is in sommige sectoren van de kerk niet zo populair. Maar als we dit (de verdrongen homoseksualiteit) van Paulus aannemen, maakt het de genade en liefde van God machtiger", verklaart Spong. Zijn opvatting wordt in kerkelijke kring weersproken. De episcopale bisschop van New York, Richard Grein: "Als je zoiets beweert, wie zal je dan nog geloven, als je iets zegt dat wel waar is." De rooms-katholieke bisschop van Newark, Theodore McCarrick, spreekt van "een van de raarste dingen die ik tot nu toe heb gehoord". Spong is gewend aan kritiek. Vorig jaar spraken zijn collega-bisschoppen hun afkeuring erover uit dat hij een homoseksueel, die actief was in de homobeweging, tot priester wijdde. Ook zijn strijd voor de rechten van vrouwen en zwarten in de kerk wordt niet door iedereen in de Anglicaanse Kerk (die 2,4 miljoen leden telt) gewaardeerd.

tekort aan jonge klaren

In 1982 werd een fors overschot aan psychiaters voorspeld, maar de werkelijkheid van 1991 is geheel anders. De „jonge klare”, zoals de pas opgeleide psychiater in de branche heet, is een schaars goed geworden. Directies zwaaien met ruime onkostenvergoedingen, extra hoge inschalingen of vergoeding van de opleidingskosten, om maar een psychiater te kunnen aantrekken. En ook de eerste headhunter-bureaus zijn al ingeschakeld.

door Jet Bruinsma ^{VK 28}

Op de loonlijst van Het Groene Hart, kinder- en jeugdpsychiatrisch centrum in Franeker, staan twee kinderpsychiaters. Er werkt er één. De ander is, elders, in opleiding. Hij krijgt zijn assistentensalaris aangevuld tot het niveau van een volledig opgeleide jeugdpsychiater. Op die voorwaarde wilde hij beloven na zijn opleiding in Franeker te komen werken. In maart 1992 zal het zo ver zijn.

Het Groene Hart is geen uitzondering. Om psychiaters te verleiden in hun ziekenhuis of Riagg te komen werken, zijn de directies bereid uit het eigen, altijd te krappe, budget de opleidingskosten te betalen. Of de felbegeerde psychiater extra hoog in te schalen, een auto van de zaak te verstrekken of hoge declaraties toe te staan. Advertenties worden — wegens het gebrek aan reacties — zelden meer geplaatst. Wel worden psychiaters rechtstreeks aangeschreven. Dure headhunter-bureaus worden ingeschakeld om psychiaters op te sporen.

Nog geen tien jaar geleden, in 1982, voorspelde onderzoeker Paul Schnabel van het Nederlands Centrum voor Geestelijke Volksgezondheid (NCGV) een fors overschot aan psychiaters: voor zeker honderd en in het ongunstigste geval driehonderd psychiaters zou eind jaren tachtig geen empuoi zijn. Hij zag in het verschieft een afnemende groei van de Riaggs, bezuinigingen, een toenemende concurrentie van niet-medisch hulpverleners en minder behoefte aan psychiatrische hulp.

Schnabel stelt nu wat lacherig vast dat het

anders is gelopen. Misschien waren er in 1982 minder psychiaters dan we toen dachten, vermoedt hij. Over een paar maanden zal hij het antwoord weten, want Schnabel gaat, samen met het Nationaal Ziekenhuis Instituut en in overleg met de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVP) en het ministerie van WVC, opnieuw de behoefte aan psychiaters in kaart brengen.

Dat lijkt hard nodig. NVP-voorzitter prof. dr. J. Rooijmans schat het tekort aan psychiaters tussen de vijftig en de honderd. Een verschil van honderd procent, geeft hij toe. De vraag naar de behoefte aan psychiaters zal „buitengewoon listig gesteld moeten worden”, denkt hij. „De status van een ziekenhuis speelt mee bij de beantwoording van die vraag. Geen instelling zal nee zeggen als wordt gevraagd of ze meer psychiaters nodig heeft.”

Rooijmans wil het tekort niet bagatelliseren, er is een gebrek aan sollicitanten, en er moet zeker een aantal psychiatersplaatsen worden vervuld. Maar niet overal is een tekort. De psychiatrie heeft iets eenduidig. „De grenzen van het indicatiegebied zijn flexibel.”

In Het Groene Hart heeft kinder- en jeugdpsychiater S. Haveman de verantwoordelijkheid voor 26 jongeren tussen de dertien en negentien jaar, die in de kliniek verblijven. Daarnaast praat hij elk jaar met honderd kinderen die bij de polikliniek van het ziekenhuis worden aangemeld. Een deel daarvan behandelt hij zelf. Omdat de kinderen minderjarig zijn, is intensief contact met de ouders noodzakelijk.

Om niet zeven dagen per week zijn eigen „achterwacht” te hoeven zijn, heeft hij een waarnemingsregeling met psychiaters uit het psychiatrisch ziekenhuis voor volwassenen in Franeker. Maar dat betekent dat hij ook voor hen diensten moet waarnemen. Haveman beschikt over een assistent: een basisarts die niet in opleiding is tot psychiater of kinderpsychiater, maar werk zoekt. Die assistent heeft hij zelf opgeleid. „Het zou rampzalig zijn als hij weggaat. Dan moet ik het weer helemaal zelf doen.”

Haveman was aanvankelijk ook nog directeur van Het Groene Hart, maar die combinatie van functies werd te zwaar. Nu werkt hij „nog maar” vijftig tot zestig uur per week. „Ik heb een overlevingsarrangement met mijn staf”, zegt hij. „Ze doen meer zelf. Ik heb de delegatie bijna absoluut gemaakt: als psychiater ben ik een koetsier met zes leidsels in de hand, maar gelukkig zijn er palfreniers die ervoor zorgen dat de zaak in de pas loopt. Maar ik mis de overwegingen en gesprekken met een collega, met wie ik op gelijk niveau over de

problemen kan praten. Je hebt zo'n maat in het team nodig.”

De laatste maanden is het tekort aan psychiaters in een aantal regio's uitvoerig berekend. Zonder uitzondering was de uitkomst dat er tientallen banen voor psychiaters beschikbaar waren, die of niet, of door iemand met een andere opleiding, of zelfs door een arts-assistent-niet-in-opleiding (agnio) werden vervuld. Zonder uitzondering ook blijkt het tekort aan kinder- en jeugdpsychiaters overal een uit-schieter.

Nederland telt circa 1350 psychiaters. Een kwart van hen is boven de vijftig, zodat alleen al voor vervanging de komende jaren meer dan driehonderd nieuw opgeleiden (jonge klaren, in het specialisten-jargon) beschikbaar moeten

Een auto van de zaak moet de felbegeerde kinderpsychiater lokken

komen. „Er zijn 210 kinder- en jeugdpsychiaters, en dat zijn er meer dan ooit”, zegt dr. F. Verheij, secretaris van de commissie opleidingen van de sectie Kinder- en Jeugdpsychiatrie binnen de NVP. „Maar toch zijn het er te weinig.”

Hij legt uit. Nederland wordt nu overdekt door een netwerk van zestig Riaggs, er zijn geen witte plekken meer. De toename van de ambulante Riagg-hulp leidt niet tot besparing in de klinieken. „De Riagg pikt de kinderen eruit die klinische hulp nodig hebben.” Het aantal plaatsen in de kinder- en jeugdpsychiatrie breidt zich uit. Het staat nu op duizend, maar dat is niet genoeg: met elk kind moet worden „geleurd”. Steeds vaker wordt de kinderpsychiater om advies gevraagd door andere instanties.

Zo'n kliniek is bepaald geen luxe vorm van hulpverlening, vindt Haveman. De jongeren die in Het Groene Hart worden opgenomen, blijven daar anderhalf tot twee jaar. De dagindeling is strak, omdat veel jongeren als gevolg van een stoornis niet in staat zijn enige orde in hun bezigheden en gevoelens aan te brengen. Ze zijn zo snel afgeleid dat ze tot niets komen. Of ze kunnen geen contact maken, en

dat leidt ertoe dat ze maar twee manieren van reageren kennen: „vluchten” of erop slaan. Of ze zijn zo uitsluitend uit op het bevredigen van hun eigen wensen, dat ze totaal geen rekening houden met andere mensen; bijvoorbeeld: ze mishandelen en beroven iemand omdat ze zijn geld nu eenmaal willen hebben, als plaatsvervangende zekerheid. Intensieve behandeling moet hen in staat stellen hun „repertoire” te vergroten, zodat ze wel met anderen kunnen omgaan.

„Ik vind dat de kinderen die hier worden opgenomen steeds moeilijker problemen hebben”, is Haveman's ervaring. „Jongeren worden op steeds jongere leeftijd met verantwoordelijkheden geconfronteerd, ze zijn meerderjarig als ze achttien worden. Maar ze kunnen nergens terecht. Vroeger konden ze in het contact met hun baas geleidelijk wennen aan een grotere verantwoordelijkheid, maar die baas is er niet meer. Veel jongeren zijn werkloos.” De maatschappij wordt ingewikkelder en dat betekent dat jongeren die het vroeger wel konden bolwerken, dat nu niet meer kunnen. „Iemand kan heel gek gaan doen als er te veel van hem wordt gevraagd”, zegt Haveman.

De vraag is of kinderen en jongeren met problemen allemaal hulp van een psychiater nodig hebben. Verheij van de commissie opleidingen erkent dat. „Kinder- en jeugdpsychiaters moeten natuurlijk niet alle kinderen met dyslexie (een lees-stoornis, red.) en echtscheidingsproblemen gaan helpen. Dan kun je nooit genoeg psychiaters opleiden. Maar vaak wordt zo'n afwijking veroorzaakt door een combinatie van stoornissen. Als de goede diagnose niet tijdig wordt gesteld, kunnen de gevolgen daarvan na jaren heel ernstig zijn.”

Het tekort aan psychiaters, en dus ook aan kinder- en jeugdpsychiaters, kan worden opgelost als het aantal opleidingsplaatsen toeneemt. Er zijn thans 170 opleidingsplaatsen voor psychiaters. Elk jaar komen er zo'n zestig jonge klaren beschikbaar. Die hebben een opleiding van drieënhalve jaar achter de rug. Het superspecialisme kinderpsychiatrie (duur twee jaar) beschikt over 26 opleidingsplaatsen. Dat aantal hoeft niet hoger, zegt Verheij, als de verplichting maar niet bestond eerst de complete opleiding tot psychiater af te maken, en dus al die tijd het lage assistentensalaris te ontvangen.

Maar een groter aantal opleidingsplaatsen leidt pas op termijn tot meer psychiaters. De pijplijn is nu eenmaal een paar jaar lang. Intussen werpt het Europa van na 1992 ook hier zijn schaduwen vooruit. In Rijnmond wordt al onderzocht of psychiaters uit andere EG-landen hier aan het werk kunnen.

Politiker ontdekken Kinderporno

Nachdem in den Bonner Parteien Stimmen laut geworden sind, bereits den Besitz von Kinderpornographie unter Strafan-drohung zu stellen, wandte sich der ahs-Vorstand an alle im Bundestag vertre-tenen Parteien. In einem Schreiben an die rechts-, jugend-, frauen- und familien-politischen Sprecher drückte die ahs ihre Sorge darüber aus, daß mit einem solchen Gesetz viele bislang unbeschol-tene Bürger mit der Justiz in Konflikt kämen. Schließlich, so die ahs, sei in einer pluralistischen Gesellschaft noch nie ein Konsens darüber erzielt worden, was Pornographie eigentlich sei. Die ahs stellte in ihrem Schreiben heraus, daß die bisherigen Strafanordnungen zum Schutz von Kindern ausreichen. Auf das Schreiben antworteten bislang die CDU/CSU und die SPD. Sie stellten klar, daß der Diskussionsprozeß zu dieser Fragestellung noch nicht abgeschlossen sei.

AHS-info 1/1991

Nieuws

Seksuele opvoeding

De PSVG heeft onlangs een vernieuwde versie uitgebracht van de brochure **Seksuele Opvoeding**. De tekst biedt ouders een suggestie bij het praten met hun kinderen - kinderen tot ongeveer 12 jaar - over seksualiteit. Onder meer gaat het over:

- wat is seksueel
- van baby tot puber
- over de grenzen
- in de praktijk

De brochure kan worden besteld door f 2,- plus f 1,20 porto over te maken op giro 659712 t.n.v. PSVG Den Haag, o.v.v. "seksuele opvoeding". Verdere informatie: PSVG, Duinweg 23, 2585 JV Den Haag, 070-3512521.

Boete handel in kinderporno

ALKMAAR - De Alkmaarse rechtbank heeft gisteren de 30-jarige P. de K. uit Purmerend wegens handel in kinderporno veroordeeld tot 3500 gulden boete en drie maanden voorwaardelijke gevangenisstraf. De eis luidde vijfduizend gulden boete en een jaar voorwaardelijke celstraf.

De K. kocht voornamelijk in Duitsland video-banden met kinderporno voor gemiddeld 200 Mark (circa 225 gulden), kopieerde de tapes en verkocht de kopieën via advertenties naar vooral Amerikaanse belangstellenden voor gemiddeld 350 dollar (bijna 600 gulden) per band. Volgens officier van Justitie Groenhuis heeft De K. met zijn handel zo'n 20.000 gulden verdiend.

Nv/n - 29-2-91

'Kauwgom' blijkt condoom

HOOGVEEN - Een 9-jarig jongetje uit Hoogeveen werd maandag in een supermarkt betrapt op het stelen van een pakje condooms. De politie denkt dat het kind de voorbehoedsmiddelen had aangezien voor kauwgom. Ook had het diefje gestolen goederen bij zich uit een warenhuis en een speelgoedzaak.

Hgv. Couant 6-2-91

Patriots kunnen 't niet afleren

Het verhaal van de Naakte Speler en de Beledigde Verslaggeefster dat in Amerika voor zo veel opwinding zorgde, is nog steeds niet ten einde. Vorig jaar september woonde Lisa Olsen namens de Boston Herald een football-wedstrijd bij van de New England Patriots. Toen ze na afloop in de kleedkamers één van de spelers, Hurst, om commentaar vroeg, kwam diens collega Mowatt erbij staan. In zijn blootje.

Zoals het latere onderzoek uitwees maakte Mowatt suggestieve, zo niet obscene opmerkingen. Twee andere spelers deden al spoedig mee aan de „grap“, maar Olsen vond het verre van een grap en diende een klacht in. De Patriots kregen uiteindelijk als club een boete van 50 duizend dollar, Mowatt moest 12.500 dollar betalen en de andere twee spelers ieder vijfduizend.

De geschiedenis werd vorige week weer in extenso opgerakeld na een gala-diner van de Stamford Old-Timers Athletic Association. Een van de sprekers was Victor Kiam, de eigenaar van de New England Patriots. Achthonderd

gasten hadden zich aan de dis gezet, allemaal mannen. Dat werd dus moppen tappen. Kiam had er ook een: Wat is de overeenkomst tussen Irak en Lisa Olsen? Antwoord: Ze hebben van heel dichtbij Patriot-raketten gezien.

Flauw? Zeker. Te flauw om aandacht aan te schenken? Nee. De dag erop stond de mop in een hele serie kranten en Victor Kiam wist niet hoe snel hij zijn verontschuldiging moest aanbieden. Hij gaf een officiële verklaring uit en belde ook Olsen op: „De ene na de andere grap ging over tafel, maar deze had ik niet mogen vertellen. Dat kwam niet te pas en was bepaald ongevoelig.“ Lisa Olsen aanvaardde de ex-

cuses van de hardleerse Kiam „Maar je opmerking was niet zo zeer ongevoelig tegenover mij als wel tegenover Irak.“

Koppelshow voor homo's: „Is wijdbeens jouw natuurlijke houding?“

VK 16

De naam *Gay Dating Show* deed het ergste vermoeden: coo-ning en de afgunstige truttigheid van talentloze Gay-Krant-nichten die hun vriend voor de ambenaar van de burgerlijke stand willen slepen. In plaats daarvan had de *Gay Dating Show* die woensdagavond in de Amsterdamse disco Mazzo werd vertoond een ouderwets hoog camp-gehalte. Gastvrouw Hellun Z. (een op een recht omhoog stekend sprietstaartje na kaalgeschoren travestiet) koppelde in twee rondes een mannen- en een vrouwenstel aan elkaar, via een ingenieuze spelformule.

De drie aangeboden kandidaten worden uit het publiek geplukt door Helluns trouwe „speelbeestje“ Freek en nemen onzichtbaar voor de vrager plaats in een nis van het *my home is my castle*-decor. De herenkandidaten zien er geen van drieën nichterig uit. „Is wijdbeens jouw natuurlijke houding?“ vraagt Hellun Z. misprijzend aan het links gezeten lefgozertje, kandidaat nummer 1. De eerste vraag: „Je bent opgeroepen voor de Golfoorlog, keert drie maanden later terug en ziet mij tussen de huilende moeders op de kade staan. Hoe ontvang je mij?“ Kandidaat nummer 1 zou in het water springen, zich onder het ijs door een weg banen en zijn held over de reling sleuren. Nummer 2, een lieflijke schoonheidsspecialist, zou hem naar huis rijden en in bad stoppen, terwijl de derde kandidaat hem aan een kruisverhoor zou onderwerpen over zijn affaires met bemanningsleden.

Bij de laatste vraag moeten de kandidaten elkaar vergelijken met een stuk fruit. De lefgozer typeert de schoonheidsspecialist als een banaan, „glad van buiten en papierig van binnen“. Aan de vrager, een platinablond Rotterdamse bink, nu de keus. Hij mikt op de schoonheidsspecialist en na de onthulling van zijn uitverkorene worden ze door de lieflijke assistente Viola Voila begeleid op weg naar de liefdessponde.

Hoe zal het hen vergaan? Slechter dan het met het vorige keer gekoppelde lesbopaar is afgelopen, kan bijna niet. Hun gespreksonderwerpen, respectievelijk kinderen en fossielen, bleken niet echt op elkaar aan te sluiten en de vraagster is er uiteindelijk

met de overgebleven kandidate vandoor gegaan. Daarentegen blijkt het nichtenstel tot over hun oren verwickeld in een romantische affaire met veel „geestelijk contact“. „We zijn keurige jongens“, meldt de ene, „en die gaan niet meteen met elkaar naar bed.“ Op bevel van Hellun Z. slaat speelbeestje Freek het duo in de handboeien en onder gejuich van het publiek — de applausmeter verstopt in Helluns kutje slaat op tilt — mogen ze hun leven samen gaan delen.

In de tweede ronde strijden drie woeste meiden om de eer van de beeldschone vraagster Puck. De vragen liegen er niet om: „Op een jungletocht in een ver land liggen we in een omhelzing. Ik

ben vlak voor mijn climax, als jij plotseling een levensgrote gorilla ziet opdoemen. Wat doe je?“ De eerste kandidate aarzelt niet en zou keihard gaan gillen, in de hoop dat de gorilla zou verdwijnen en haar geliefde rustig zou blijven liggen.

Kandidate nummer 2, een avontuurlijk Lucky Luketype staat voor een drastische aanpak. „Ik zou op mijn borst slaan en hem zeggen, hold on, honey. Dan zou ik mijn geweer pakken, de aap aan flarden schieten en jou tot een tweede climax brengen.“ Niet gek, maar voor de oplossing van de derde kandidate is ook veel te zeggen. Zij zou een lian pakken en haar partner naar een veilige plek slingeren.

De keuze is voor gastvrouw Hellun Z. niet moeilijk, „maar ik ben niet lesbisch“. Vol spanning ziet het publiek hoe speelbeestje Freek de stoere cowboy voor de vraagster onthult. Op de volgende *Gay Dating Show*, 13 maart in Mazzo, zullen we weten of de koppeling geslaagd is. Onder de klanken van Vera Lynns *We'll meet again*, speciaal voor de meiden en jongens in de Golf, neemt gastvrouw Hellun Z. afscheid van haar publiek, met een milde witsmijter: „Alleen liefde kan overwinnen in deze tijden van oorlog.“

BERNADETTE DE WIT

Kandidaten bij de Gay Dating Show.

FOTO GLAS DUBBELM

Het leven van Dr. E. Brongersma op video

HAARLEM - Dr. E. Brongersma, oud-Tweede Kamerlid voor de Partij van de Arbeid en regelmatig gastschrijver van De Gay Krant, wordt dit jaar 80 jaar. Ter gelegenheid hiervan is een boeiende film-documentaire gemaakt van het leven van de oud-senator. De nadruk ligt hierbij op de belangrijke rol die hij heeft gespeeld bij de afschaffing van de voorgeslachtshomowet Artikel 248 bis uit het Wetboek van Strafrecht. Brongersma werd in de jaren vijftig krachtens deze wet veroordeeld tot een half jaar cel wegens seksuele contact met een 17-jarige. Het leedde toen tot zijn verdwijning uit de Eerste Kamer in de jaren '60 keerde hij daarna terug en was hij een van de grote initiatoren om de gewraakte wet te doen verdwijnen. Met dit gegeven als rode draad is een film gemaakt over Brongersma's leven. De filmmakers die een en ander op non-profit basis hebben geproduceerd, willen er graag een aantal video's van maken, maar daarvoor zijn ten minste een half miljoen nodig. Wie interesse heeft in de verfilming van het leven van een van Nederlands belangrijkste homo-emancipatoren van weleer kan zich wenden tot Jan Venn, Hogeweg 51, 3914 CE Venn. Men wil de video voor kostprijs terugkrijgen.

Waarom is NVSH bang voor seksuele voorlichting?

Hierbij mijn reactie op het ANP-bericht over de landelijke NVSH naar aanleiding van het schooltelevisieprogramma voor kinderen tussen 4 en 6 jaar. Wat mij vooral bevreemde was dat de NVSH al bij het ANP aan de bel hing toen het programma nog niet eens was uitgezonden. Niemand van de leden had het nog kunnen zien en we waren al tegen.

Goed, ik dus de volgende ochtend de tv aan om te kijken waar ik nou zo tegen ben. Het ging om een programma waarin Edwin Rutten op de van hem bekende manier kinderen probeerde te leren minder kwetsbaar te zijn tegenover volwassenen, vooral op

SEKSTANT FEB

seksueel gebied. Met name verkeerde bedoelingen van volwassenen naar kinderen toe werden m.i. deskundig en creatief aan de kinderen duidelijk gemaakt. En hoe ze ongewenste toenaderingen van volwassenen op seksueel gebied kunnen leren inschatten, en er vervolgens met ouders of leerkrachten over kunnen praten. Door de ludieke aanpak was het toch geen programma waar een kind nare gevolgen aan zou kunnen overhouden. De manier waarop het taboe in dit programma doorbroken werd sprak mij als vormingsmedewerker erg aan.

Ik heb me suf zitten prakkiseren waarom de NVSH nou zo tegen is. Er kwamen ook een paar radioprogramma's waarin de NVSH haar standpunt kon toelichten. Vanaf dat moment ben ik het spoor in de

club helemaal kwijt: de kinderen zouden namelijk bang worden door dit soort programma's, en hun onbevangenheid verliezen. Dat juist die onbevangenheid het kind zo kwetsbaar maakt zal ieder duidelijk zijn. Ik denk dat wij als mens overlev en bij de gratie van een portie gezond wantrouwen en dosis angst. Zonder dat liggen we allemaal voor ons vijfde jaar onder een auto, zouden we in torens klimmen en zonder te kunnen zwemmen van de hoge in het zwembad duiken. Ook dat argument sneed dus weinig heet. Het blijft voor mij zeer onduidelijk wat de redenen zijn om zo ongenueanceerd en voorbarig op te treden.

H.M. Bleeker,
lid werkgroep Vorming,
coördinator Info-centrum Amsterdam.

Naschrift:

De NVSH is een vereniging met een op democratische wijze gekozen bestuur. Een van de bestuurstaken is het volgen van de ontwikkelingen in ons land en daarbuiten, met betrekking tot seksualiteit, relaties, man-vrouw-verhoudingen, opvoeding, voorlichting, enz. Daarbij hoort ook het reageren op ontwikkelingen in pers en media en het aanslaan als er iets bijzonders gebeurt, de *waakhand en horzel-functie*. Het is natuurlijk niet mogelijk om daarbij steeds de leden te raadplegen. Wanneer leden menen dat het bestuur ten onrechte een standpunt naar buiten gebracht heeft, dan is er de mogelijkheid om dat achteraf op de ledenraad aan de orde te stellen. In het ergste geval kan een bestuur dan naar huis gestuurd worden. De NVSH heeft daar wel enige ervaring mee.

Het betrokken NOT-programma "Baas over je billen" is nogal controversieel. Men probeert de kinderen, in de leeftijd van 4-7 jaar, te brengen tot eigen keuzes: "Lust je een bordje koeiepoep?", "Wil je mijn billen krabbelen?" en "Mag ik je piemel zien?".

Natuurlijk roepen kinderen op de buis dan "Nee!"

Maar is dat de seksuele voorlichting waar de NVSH voor staat? En moet je kinderen op deze manier weerbaar maken tegen seksueel misbruik? Meer vragen dan antwoorden.

Het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek (NISSO) is inmiddels, in nauw overleg met de Nederlandse Onderwijs Televisie, een onderzoek begonnen naar de mate waarin en de manier waarop scholen de aangeboden programma's - ook die voor onder- en bovenbouw - gebruikt hebben. Voorts zal geprobeerd worden om na te gaan wat de programma's bij de kinderen teweeg gebracht hebben. Als de resultaten bekend zijn, zullen we daar in Sekstant zeker op ingaan.

Namens de redactie,
Frits Wafelbakker

Sparen wint van snoep

Zakgeld is tegenwoordig iets dat je spaart. Alexander Roozendaal (12) krijgt elke maand vijftien gulden zakgeld. Hij koopt „heel soms" iets, maar zet zijn geld meestal apart. Hij heeft 750 gulden gespaard en meldt trots dat hij jaarlijks 45 gulden rente krijgt. Ruim 60 procent van de leerlingen van de basisschool heeft een spaarrekening. Charles Michael Roelofs (11) spaart ook het grootste deel van zijn f 2,50. Hij bewaart het geld thuis en hoopt een telescoop van 800 gulden te kopen. Van de zes leerlingen van de Asvo-basisschool in Amsterdam uit de hoogste twee groepen is er slechts één die zijn wekelijkse, f 2,50, omzet in snoep. „Ik probeer wel te sparen, maar meestal maak ik het gewoon op. Als ik trek heb, koop ik iets", vertelt Maarten Humker (10). De anderen gaan joelen: „Leest jouw moeder de Volkskrant, dan kan je het wel vergeten." Zij geven een uitgebreid expose over de voordelen van de juniorrekeningen en andere spaarvormen. Het is opvallend dat de meeste uitgaven, zoals bioscoop en cadeaus, door de ouders worden bekostigd. De meesten krijgen een rijksdaalder per week. De uitschieter van een tientje wekelijks roept veel reacties op. „Jezus", klinkt het bewonderend als Maria Jose Quinto (12) achteloos haar uitgavenpatroon schetst. Zij spaart de helft en geeft de rest uit in de stad. „Als ik iets leuks of iets lekkers zie." Zeuren over meer helpt niet. Ivo Hulskamp (10) krijgt van zijn ouders te horen „wees blij dat je het krijgt". Stef Meyer (11) kreeg zijn eerste zak-

Junior-spaarders van de Asvo-basisschool: Staand van links naar rechts: Alexander Roozendaal, Maria Jose Quinto en Maarten Humker. Zittend: Ivo Hulskamp, Stef Meyer en Charles Michael Roelofs.

Foto Guus Dubbelman - de Volkskrant

geld op zijn achtste, daarna ging het ieder jaar - bij zijn eigen verjaardag en die van zijn zus - vijftig cent omhoog. Het zakgeld van de leerlingen van de Asvo-school komt overeen met het zakgeld dat het gemiddelde Nederlandse kind krijgt. Uit onderzoek van het Nibud en de Verenigde Spaarbank blijkt dat kinderen tussen 10 en 12 jaar gemiddeld f 3,05 ontvangen. Tot verbazing van de onderzoekers bleek er weinig verband tussen de hoogte van het inkomen van de ouders en de hoogte van het zakgeld. Het blijkt zelfs dat ouders met een laag inkomen, hun kinderen vaker een iets hoger zakgeld ge-

ven. De achtergronden zijn niet onderzocht, maar Christine Groenewegen van het Nibud meent dat het iets te maken kan hebben met de angst van ouders dat hun kinderen vooral niet ongunstig afsteken bij welgestelde kinderen.

Er is nooit eerder onderzoek gedaan naar zakgeld van kinderen onder de twaalf jaar. Het blijkt dat een overwacht groot percentage geen zakgeld krijgt. Dertig procent krijgt geen toelage, terwijl eenderde van de kinderen die wel geld krijgen, daar iets tegenover moet stellen, variërend van afwassen tot autowassen.

(XvG)

'KAN DAT SEKREET NOG EEN KEER UIT BED VALLEN'

door Esther Bootsma

TR 27

Als een negenjarig meisje urenlang bollen pelt, spreken we schande. Dat is duidelijk kinderarbeid. Maar een achtjarige toneel-liefhebber die vijftien avonden per jaar optreedt? Nee, vindt de Tweede Kamer, dat is een hobby. En spelen in Les Misérables dan? Dat is wel arbeid. De inspectie houdt deze musical nauwlettend in de gaten.

Nederland is een van de strengste landen voor kinderen die optreden in films, theater en reclamespots. Een Cosbyshow in de polder is ondenkbaar, de zogenoemde kunstkinderen worden flink beschermd tegen uitbuiting door producenten en ouders die van hen beroemdheden willen maken. Het aantal Nederlandse kleintjes met grote namen is dan ook beperkt. Wilma en Heintje, Danny de Munk, dan houdt het wel op.

Wie jonger is dan vijftien jaar mag volgens de wet niet werken. Voor kunstkinderen kan de arbeidsinspectie een ontheffing van dit verbod verlenen. Dit gebeurt vrij vaak, getuige de vele reclamespots. Sinds Petje Pitamientje hebben reclamemakers in de gaten dat vertederende kinderen de verkoopcijfers grandioos kunnen laten stijgen.

Vorig jaar kregen zo'n vierduizend kinderen toestemming om op te treden. Dat daar geen scala van beroemdheden uitrolt, komt doordat kinderen van zeven tot vijftien jaar hooguit acht keer per jaar mogen spelen. Voor producent Joop van den Ende is dit 'een ramp'. In de musical Les Misérables, die morgen in première gaat in het Amsterdamse Carré, komen drie kinderen voor: Gavroche, Cosette en Eponine. Voor de 240 voorstellingen zijn negentig kinderen nodig.

Barricaden

Om Eponine hoeft Van den Ende niet te treuren: zij staat twee minuten zwijgend op toneel en is makkelijk te vervangen. Maar Cosette zingt een lied en Gavroche heeft, voor hij op de barricaden sterft, veel tekst. Als het ene kind de zinnen niet kent, moet een ander alweer repeteren. Tijdens de try-outs in Carré was het gevolg van deze 'bescherming van het kind' direct te merken. Door gebrek aan ervaring sloeg de eerste Cosette volledig dicht, ze kreeg geen noot uit haar keel. Om dergelijke blunders te voorkomen procedeerde Van den Ende tot aan Raad van State. Maar deze gaf de arbeidsinspectie gelijk. Hoe prestigieus de twaalf miljoen gulden kostende musical ook mag zijn, de Raad ziet geen reden om van de richtlijnen af te wijken.

Het acteer niveau van de Nederlandse jeugd is daardoor ook zo laag, klaagt Anouk Henderson, woordvoester van Van den Ende theaterproducties. De verleiding is groot om de beste Cosettes en Gavroches vaker te laten optreden. „Dat speelt natuurlijk door ons hoofd”, zegt Henderson. „In de vergaderingen is wel geroepen: 'Dat kind gaat er honderd keer in, kan ons wat schelen.'” Toch is dit volgens haar bluf, de angst voor controleurs en voor schandalen is te groot. Henderson ziet de krantenkoppen al voor zich: 'Joop van den Ende buit kinderen uit'.

Vergeleken met Engeland, waar kinderen in Les Misérables veertig keer mogen spelen, lijkt de Nederlandse overheid betuttelend. „Ik kan me voorstellen dat mensen ons een lastige vlieg vinden”, zegt M. K. Loeb, arbeidsinspecteur in Amsterdam. Toch staat ze volledig achter de richtlijnen die moeten voorkomen

Jonge voetballers mogen vijf keer per week trainen en elk weekend een toernooi spelen. Maar een kind dat van toneel houdt, mag van de arbeidsinspectie slechts acht keer per jaar optreden. Kunstkinderen worden in Nederland streng beschermd tegen uitbuiting. Een ramp voor Joop van den Ende: voor drie kinderrollen in Les Misérables moet hij negentig kinderen laten repeteren.

dat kinderen uitgebuit worden. Want ouders zetten volgens haar zelden de rem erop. Ze was eens bij opnamen van een reclame waarvoor een kind van vier in pyama in een koude studio stond te vernikkelen. Het meisje moest door een man drie seconden worden opgetild voor een spiegel. „Ze vond het een doodenge vent en riep telkens 'Mammie, mammie, wanneer gaan we naar huis'. Maar moeder luisterde niet, die vond het prachtig in de studio.”

Sterallures

In de richtlijnen staat ook dat 'stervorming' moet worden voorkomen. Een kind moet doorgaan met zijn leven en niet op straat aangehaapt worden, vindt Loeb. Maar als het daar zelf van geniet, waar bemoeit de overheid zich dan mee? Volgens Loeb gaat het er niet om dat kinderen geen sterallures mogen hebben, maar dat voorkomen wordt dat hun omgeving teveel druk op hen legt. Vaak kan zo'n kind op school nauwelijks meer functioneren. „Kunstkinderen worden veel geplaagd”, vertelt ze. „Jaloezie! Klasgenoten geven het kind geen kans gewoon kind te zijn.” Loeb kreeg van kinderen ook te horen dat ze na hun show in een diep gat vielen. „Tijdens de opnamen van de film zijn ze heel dik met Peter Faber. Die vraagt dan of ze een keer komen logeren, maar gogauw de film is afgelopen, horen ze niets meer van hem. Dat geeft een klap.”

Commerciële uitbuiting, psychische nood, oververmoeidheid, slapen in de klas, slechte schoolprestaties, ambitieuze ouders. Dat kinderen met grote rollen hier tegen beschermd moeten worden, is logisch. Maar de richtlijnen gelden voor alle optredens voor publiek; in feite zou de inspectie elk concertje op een muziekschool moeten keuren. De vraag is nu of in de nieuwe arbeidstijdenwet, die de oude uit 1919 zal vervangen, onderscheid moet worden gemaakt tussen hobby's en 'werken' voor films, reclame en commercieel theater? De Tweede Kamer sprak hier al over met minister De Vries van sociale zaken naar aanleiding van een conflict tussen de arbeidsinspectie en jeugdtheaterschool Hofplein in Rotterdam. Deze school met vijfhonderd leerlingen laat elk jaar een groep kinderen vijftien voorstellingen spelen. Directeur Louis Lemaire stoort zich niet aan de inspectie en heeft net zijn derde proces-verbaal binnen. Als hij over twee weken voor de Raad van State moet verschijnen neemt hij kinderpsychiater

prof. dr. F. C. Verhulst mee. Die heeft de theaterleerlingen onderzocht en kan uitleggen dat in het Hofplein geen sprake is van te zware belasting. Minister De Vries gaf Kamerlid Paul Rosenmöller (Groen Links) gelijk dat deze optredens te vergelijken zijn met voetbalwedstrijden. Toneelspelen en voetballen zijn beide hobby's. Maar terwijl een kind elk weekend mag voetballen, is toneelspelen arbeid.

Toch ging de minister niet in op het verzoek van Kamerleden om het Hofpleintheater meer dan acht keer te laten spelen. De Vries meent dat vergelijkbare verzoeken dan juridisch gezien niet meer geweigerd kunnen worden. Dat zou voorbarig zijn: de discussie over arbeid en hobby's moet immers nog in de Kamer worden gevoerd.

Met het oog op de nieuwe wet wordt nu onderzoek gedaan naar de belasting van kunstkinderen. De Vries is 'bijzonder huiverig' voor de mening van de Inspectie voor kunstzinnige vorming dat minimaal vijftien optredens noodzakelijk zijn om 'tot een gedegen leerervaring' te komen. De minister vreest dat de commerciële sector niet zal schromen deze argumenten ook te hanteren. De kinderen in Les Misérables moeten immers ook artistieke topkwaliteit leveren.

Begeleiding

„Ho”, zegt Lemaire. „De doelstelling van Les Misérables is niet om kinderen iets te leren.” Hij ageert niet tegen kinderen in commerciële producties, maar vindt begeleiding de grootste vereiste. „In Engeland is het ideaal. Op veel scholen krijgen kinderen er toneelles, zoals hier tekenen normaal is.” Dat Britse kinderen veertig keer optreden vindt hij prima. „Ze spelen zelfs in het National Theatre; fantastisch voor die kinderen.” Lemaire haast zich wel de voorzieningen in Britse theaters te prijzen. Er is goede opvang en er zijn altijd pedagogen aanwezig. De Engelse theaters kennen bovendien strenge restricties wat betreft rusttijden.

Lemaire: „In Nederland komen kinderen in commerciële producties vaak in een uiterst kind onvriendelijke omgeving terecht. Een kind uit mijn school werkte mee aan een film en hoorde de cameraman naar de regisseur roepen: „Zeg, kan dat sekreet nog een keer uit bed vallen.” Goede begeleiding moet bij wet verplicht worden, vindt Lemaire. Maar hij ergert zich rot aan 'lekenpsychologen die zeggen dat teveel optredens belastend zijn'. Het

ene kind kan volgens hem makkelijk twintig voorstellingen spelen, het andere nog geen drie. Elk jaar bekijkt Lemaire samen met de pedagoog van de jeugdtheaterschool welke kinderen in staat zijn voor de vijftien voorstellingen.

Bezwaren over sterallures en pesterijen wuift Lemaire weg. „Wie op volksdansen zit of als Turk geboren is, kan ook gepest worden.” Dat sommige kinderen ontvankelijk zijn voor sterallures geeft hij toe. Hij laat elke rol door twee kinderen doen, om de beurt een avond. „Ze moeten de rol delen, dat is goed voor de sociale vorming.”

Onderscheid

Een commerciële producent gaat niet op de pedagogische toer. En de arbeidsinspectie kan niet voor alle vierduizend aanvragen de kinderen psychologisch laten onderzoeken. Enkele Kamerleden neigen er daarom naar in de nieuwe wet duidelijk onderscheid aan te brengen tussen commerciële en recreatieve inzet van kinderen.

De Raad voor het Jeugdbeleid is daar tegenen adviseert de regering om alle kunstkinderen hooguit veertig uur per jaar te laten werken, minder dan nu is toegestaan. Bovendien vindt de raad dat in die veertig uur ook het repeteren moet zijn inbegrepen, iets waar de huidige richtlijnen niet over reppen.

„Omdat kunstkinderen vaak 's avonds optreden, vinden we dat er sprake is van een soort werken. Of er nu geld mee wordt verdiend of niet”, zegt Kees Terwan van de Raad voor het Jeugdbeleid. „We krijgen hierop veel kritiek: dat we met ons advies de ontplooiing van kinderen in de weg staan. Iedereen gaat kinderen succes, heeft het over hun belang en hun toekomst. Maar de druk op die kinderen is groot, ook al treden ze niet commercieel op. We horen te vaak van leraren op basisscholen dat zulke kinderen oververmoeid zijn.”

De belangrijkste reden voor dit strenge advies is echter dat de Raad bang is dat kinderarbeid Nederland binnensluipt. „Steeds jongere kinderen hebben bijbaantjes. We willen een signaal aan de samenleving geven. Als je kunstkinderen toestaat twaalf avonden zwerfend op toneel te staan, worden de grenzen naar ons idee steeds makkelijker te verleggen.” Maar hij kan zich voorstellen dat een kind van twaalf 'woedend' is dat het niet mag optreden. „Het kunstkind blijft een dilemma”, verzoekt Terwan.

Buitenlandse kinderen komen op vakantie in Nederland

Stichting zoekt gastouders

UN 4

(Van een onzer verslaggeefsters)

UTRECHT — Heimwee, bedplassen, luizen, driftbuien, verlegenheid. Deze steekwoorden geven een goede omschrijving van wat de gastouders staan te wachten, als ze van plan zijn een buitenlands kind voor de vakantie in huis te nemen. De Stichting Europa Kinderhulp bereidt, telkens weer, de gastouders op het ergste voor.

Elk jaar brengen zo'n drieduizend kansarme kinderen van 6 tot 12 jaar uit Groot-Brittannië, Frankrijk en Duitsland hun vakantie hier in Nederland door. Drie weken lang verblijven ze zonder hun ouders in een Nederlands gastgezin. De Stichting Europa Kinderhulp voor de regio Utrecht, het Gooi en Almere verzorgt voor zo'n 350 kinderen de gastgezinnen in deze regio. Ook dit jaar vraagt de stichting om vakantie-adressen.

Annelies en Erik Kottier uit Utrecht namen afgelopen zomer, nadat ze een artikel in de krant hadden gelezen, het initiatief om een kind voor drie weken in huis te nemen. Ze waren toch niet van plan op vakantie te gaan en het leek hen wel leuk. De tienjarige Cathy uit een arme Londense buurt werd de gelukkige. „Ze was de eerste dag ongelukkig verlegen, maar ze werd steeds vrijer. We waren op het ergste voorbereid, maar alles is perfect gegaan”, vertellen Annelies en Erik.

Het is gastouders en Cathy zo goed bevalen, dat ze haar deze zomer weer in huis willen nemen. Maar dan samen met haar twee jaar jongere zusje.

Het komt maar zelden voor dat de gastouders achteraf nog iets horen van de ouders of van het kind. Maar het echtpaar Kottier vonden 's avonds na het vertrek van Cathy een bedankbriefje onder het kussen. Ze schrijven nu nog regelmatig brieven aan elkaar. Afgelopen Oud en Nieuw nodigde de moeder hen zelfs uit om naar Londen te komen. Erik: „We hadden een boek gemaakt met kaartjes en foto's van de vakantie. Die wilden we opsturen, maar haar moeder vroeg of we wilden langskomen”.

Twee dagen hebben ze doorgebracht bij de familie in Londen. In die tijd zijn ze ervan overtuigd geraakt dat een vakantie in het buitenland hard nodig is voor een kind dat met letterlijk niets tevreden moet zijn. „Het gezin woont in een grauwe buurt. In de muren van het huis zitten gaten en er zit geen behang op de muur. Overal zijn er tegels uit de muur. De woonkamer is in twee helften verdeeld, waarvan de ene helft fungeert als kleermakersfabriekje van de vader. Er is amper speelgoed en opbergkasten voor de vaat hebben ze niet. Ze hebben wel een tuin, maar door de stank en de herrie kunnen de kinderen niet buiten spelen. We hebben nu gezien waar Cathy leeft en we realiseren ons dat de kinderen niet voor niets geselecteerd worden”.

De kinderen worden door de buitenlandse afdelingen van het Rode Kruis, Leger des Heils, scholen, buurthuizen en sociale diensten aangewezen. Deze kinderen hebben bijvoorbeeld geen speelruimte in hun woonomgeving of hebben een ouder die ernstig ziek is. Meestal zitten de ouders financieel erg krap. De ouders zijn over het algemeen heel

blij dat hun kind op vakantie kan, omdat zij niet in staat zijn het kind iets te bieden.

Voorheen was de doelstelling van de Stichting Europa Kinderhulp dat alleen echtparen een kind mochten opnemen. Jelle de Wal, vrijwillig medewerker bij de Stichting: „Nu kan ook een alleenstaande man of vrouw een kind voor drie weken in huis nemen. Ook maakt de Stichting geen bezwaar tegen bijvoorbeeld twee mannen. Alleen moeten we dan wel toestemming hebben van de buitenlandse organisaties die de selectieprocedure toepassen”.

De Stichting stelt toch een aantal eisen aan de gastouders. Jelle: „De gastouders moeten de taal van het kind spreken. Anders is er geen communicatie mogelijk. Ook vragen we meestal een referentie, bijvoorbeeld een huisarts of een geestelijke. Als laatste moeten de gastouders beschikken over een bewijs van goed gedrag”.

Ondanks de matige eisen heeft de Stichting toch te kampen met te weinig gastgezinnen. Jelle: „Elk jaar is er een tekort aan gezinnen. Vooral in de regio Utrecht. Waarschijnlijk zijn de mensen bang voor de verantwoordelijkheid die ze drie weken moeten dragen. Maar de mensen staan niet alleen. De Stichting staat altijd klaar voor hulp en begeleiding”.

Intussen wachten Annelies en Erik in spanning af of ze ook deze zomer Cathy weer een fijne vakantie kunnen bezorgen. Annelies: „Rond mei horen we het. Als het niet doorgaat, vragen we een ander. Er zijn namelijk nog genoeg kinderen die een vakantie in het buitenland willen meemaken”. Regio-vertegenwoordiger van de stichting is Jelle de Wal, Meteorenstraat 98 in Hilversum (035 - 831771).

TELEVISIE

GA 27

Knapenliefde

Vorige week ging het over de schoolromans van Theo Thijssen. De laatste twee, *Schoolland* en *De gelukkige klas*, hebben de vorm van dagboeken: meester Staal over z'n klas. *De gelukkige klas* breekt abrupt af. Uit een briefwisseling tussen zijn oud-collega's, zeker twintig jaar later, blijkt dat meester Staal aan een longontsteking overleed. De oud-collega's hebben zojuist de dagboeken gelezen en Kraak schrijft Koning: „Staal was een uitverkorene. Want hij wist toen al, wat ik nu pas begin in te zien: Er is op de wereld maar één ding werkelijk, en dat is de liefde. Hij had gelijk, de rest is nonsens.” Einde roman. Als ik niet zo schaamteloos sentimenteel was, zou ik het ervan worden en het is behoorlijk gewaagd van Thijssen om zo te eindigen. Maar hij had daartoe het recht, tenminste voor wie de moeite nam om Staal in zijn aandacht voor de klas en de kinderen te volgen.

Hoe breed toepasbaar en dus verwardend die uitspraak over liefde kan zijn, bleek uit een televisiefragment van vlak voor de oorlog. Het *Journal of NOS-Laat*, ik weet het niet meer, toonde Amerikaans voetvolk, in complete woestijnuitrusting op de grond gezeten. Voor hen een middelbare generaal die *peptalk* verkondigde. Hij was Vietnam-veteraan en kon het weten. Zijn voetbalcoachverhaal werkte naar een climax toe en bevatte onorthodoxe beweringen: 'Je vecht niet voor de apple-pie; je vecht niet voor de meisje in Oklahoma; je vecht niet voor de Stars and Stripes; je vecht niet voor de US of A; nee, je vecht uiteindelijk alleen uit liefde - uit liefde voor je maats; voor je maats ga je door het vuur; en als jij je maats daarmee kunt redden dan gooi jij je in die granaat.' De jongens luisterden, zoals dat hoort, en ik had uiteraard geen idee wat er in die koppen omging. De meesten van hen zullen de Griekse beginselen niet zijn toegedaan en in die kringen zijn toespelingen op mannenliefde niet populair. En ook de generaal refereerde niet

aan de liefde die Achilles en Patroklos in de Trojaanse oorlog tot grote, vernietigende prestaties bracht.

Maar dat er iets van zijn verhaal waar is, hoe walgelijk ook, of althans zal worden als het voor die jongens op vechten aan zal komen, is zeker. Toen onze nu bejaarde bevrijders Nederland bij een meiviering bezochten, vertelden oude heren, los van elkaar, dat de meest intieme band die ze in hun leven hadden gehad die was met de rest van hun tankbemanning - een verschijnsel waar vrouw en kinderen niets van begrepen en dat ook wel als een stoorzender in intieme relaties had gewerkt. De ultieme mannenband, gesmeed door continue doodsdreiging, zal overigens wel een mensenband worden nu ook meiden tot kanonnenvlees zijn geëmancipieerd.

Was ik twaalf jaar eerder geboren dan had ik in Indonesie gevochten. Bagger schijtend en hopelijk met politiek schuldgevoel, wat m'n overlevingskans niet groter had gemaakt. Maar als guerrillastrijders één keer een maat van mij te grazen zouden hebben genomen, had ik ook letterlijk bloed gezien en was ik over de rooie gegaan, zoals dat haast altijd schijnt te gebeuren. Uit angst en uit liefde. En dan was ik nu waarschijnlijk bezig met wat lotgenoten en echtgenotes in een bosrijke omgeving van mijn angsten, depressies en schuld af te komen. *Loves makes the world go round*, minstens zozeer als *money*. Welke van de twee perversies is de grootste?

WALTER VAN DER KOOI

ambacht

Het oude

UN 2

Gisteravond was het weer zover. Sinds m'n scheiding heb

ik geen vriendje meer gehad, vertelde een vrouwelijke kennis. 'Nou ja, een paar keer in Spanje. Daar hebben ze nog echte mannen, niet van die slapjanussen. Met Nederlandse mannen verval ik voor ik het weet in het patroon van goeie vriendjes. Leuk hoor, maar moordend voor de erotiek. Ze missen net dat vleugje macho-roma'. Ze overwoog om zich definitief bezuiden de Pyreneeën te vestigen, zei ze. Ik gaapte. Dit riedeltje is al bijna een evergreen. Hoeveel dames heb ik dat liedje van smart, spijt en verlangen al horen vertolken? Pas nog eentje die ooit behoorde tot de oprichtsters van Dolle Mina. Nu maakte zij tijdens haar uitleg een gebaar met haar duim alsof ze iemand 'eronder hield' of een vlieg doodddrukte. Dat miste ze bij Hollandse jongens, lichtte ze toe. Daarom had ze een voorkeur voor zwarte en latin lovers. Aan het intimiteitsfront heeft de Nederlandse vrouwenbeweging een klinkende overwinning behaald. Het verlanglijstje van de jaren zestig is goeddeels gerealiseerd. Mannen moesten meer 'heel de vrouw' zien, niet steeds alle initiatieven nemen, lief in plaats van uitsluitend genitaal vrijen, zich kwetsbaar leren opstellen, een schort voorbinden en eens een nummertje huilen als dat zo uitkwam.

Nu de strijd goeddeels gestreden is, overzien de dames het slagveld en trekken zich de haren uit het hoofd. Daar staan de overwonnenen, ze zwaaien braaf met vlaggetjes. De dames hebben een Pyrrhus-overwinning behaald, een monster van Frankenstein-geschapen: een nieuw type man dat uit onzekerheid zo braaf naar hun pijpen danst dat er geen lol meer aan is. 'Doe ik het goed?' Als mama maar niet boos wordt! Maar mama wordt wel boos, ze loopt de deur uit want ze is opnieuw ontevreden. Zijn wij mannen eindelijk specialisten in knuffeltjes- en puffeltjes-seks geworden, is het weer niet goed! Moet er opeens weer krachtig en manlijk uit de hoek worden gekomen. Zelfs Opzij brak

onlangs een lans voor datgene wat in lang vervlogen tijden wel als een 'goede beurt' werd aangejuid.

Ja, mooi lullen. Maar vertel ons: hoe moest dat ook weer? Het ging nogal bruusk, herinnert de geëmancipeerde Nederlandse man zich vagelijk. Maar voor je zo'n tuinbroek-overall uit hebt, en netjes aan een knaapje hebt gehangen, ben je toch al gauw tien minuten verder! En zelfs dan - de enige kwast waarmee hedendaagse Nederlandse mannen nog iets anders dan een slappe aai kunnen uitdelen, is de afwaskwast. Oh mijn lieve Augustijn, alles is weg. Ja, in Urk en West-Terschelling schijn je een paar ouwe kereltjes te hebben, met morsige vesten en bruine tanden van het pruimen, die het oude ambacht nog beheersen. Maar daarmee heb je het voor Nederland wel gehad. Dus op naar Spanje en Toscane. Go South, Young Woman! Naar macho-contreinen met de Spijtoptantenbus van Opzij.

Intussen beklagt de vrouwenbeweging zich graag over de vele eisen waaraan de moderne vrouw moet voldoen: zij moet moeder zijn, minnares en werkneemster. Zij moet haar traditionele 'zachte' rol op afroep kunnen afwisselen met 'harde' performances. Mannen klagen minder, maar van hen wordt - omgekeerd - precies hetzelfde verwacht. Ook hun traditionele eendimensionale rol heeft plaatsgemaakt voor een serie moeilijk te combineren en deels tegenstrijdige rollen. Een beetje aantrekkelijke man moet vandaag de dag macho zijn, maar 'om een hoekje'. Hij mag beslist geen doetje zijn, maar moet ook met gevoelens kunnen jongleren. Zowel voor mannen als voor vrouwen zijn de geslachtsrollen dus gecompliceerder geworden dan vroeger. Niks aan te doen. Niet vluchten, dames. We zullen het met elkaar moeten doen.

herman vuijsje

BALI

DUCO VAN WEERLEE

VK 23

MEDAN IS NIET de stad van mijn dromen, maar ik heb er vrienden wonen in een gerieflijk huis met een aangename geluidsinstallatie. Zelf willen ze een maand naar Nederland en mij vragen ze in die tijd op hun kat te passen en inbrekers te weren. Ik heb toevallig nogal wat achterstallig schrijfwerk, dus een poosje huisarrest komt me niet ongelegen. Er is een Javaanse hulp aanwezig die alles schoonhoudt en voortreffelijk kookt. Het werk vlot boven verwachting, er gaat weinig stuk en de poes rent vrolijk rond. Problemen ontstaan pas na een week of drie, als ik mijn werk af heb en behalve opluchting ook een zekere leegte ervaar. Ik maak een ommetje en merk dat deze lommerrijke buurt veel weg heeft van Amersfoort, afgezien van enkele warungs waar haveloos personeel samendromt voor soep met ballen. Thuis lees ik Springer en Walraven. Ik draai cd's met de Rozenkranssonaten van Heinrich Ignaz Franz Biber en ik houd mezelf voor: je kunt het slechter treffen. In een oude krant lees ik de recensie van een nieuwe gids voor Bali. De recensent ken ik, het is de verbannen Indonesië-kenner Pieter Krul, die zich altijd zo ergert aan de term *Balinese*, terwijl het toch duidelijk *Balisch* moet zijn. Met waardering stelt Pieter vast dat in deze gids het „verwerpelijke anglicisme” *Balinese* is vermeden. Arme Pieter, vanuit mijn eigen ballingsoord zie ik hem banjeren door sneeuw en ijzel, de kraag van zijn winterjas hoog opgezet. Ik meen zeker te weten dat ergens op het Indonesische platteland zijn hart ligt begraven onder een waringin.

Pieter Krul schrijft veel en kritisch over Indonesië, hij is een horzel in de pels van de autoriteiten in Jakarta. Een tijd lang ging dat goed en Pieter begon zich al zorgen te maken dat zijn schrijverij niet werd opgemerkt — of was er plotseling een briesje van verdraagzaamheid opgestoken? — toen vorige zomer alsnog de bijl. viel. Bij aankomst op het vliegveld kreeg Pieter te horen dat hij niet welkom was in het land waarover hij zo „negatief” had bericht. Openlijk onaangenaamheden zeggen of schrijven, al zijn ze nog zo waar, is een doodzonde tegen de Indonesische omgangsvormen. Als kenner weet Pieter dat in deze cultuur hoffelijkheid en schone schijn het winnen van eerlijkheid en treurige werkelijkheid, maar het kwam hem beter uit zich verrast te tonen en verontwaardigd over zijn „uitzetting”. „In een volwassen democratie dult men opinies die men niet deelt”, sprak hij afgemeten. „Indonesië heeft nog een lange weg te gaan.” Gesteld tegenover de keus tussen collaboratie en verzet twijfelt Pieter Krul geen moment en daar zit hij nu naast de kachel recensies te typen, een monument van journalistieke integriteit en democratische rechtzinnigheid. Maar ach, dat arme hart van hem. Soms als hij zwaar getafeld heeft met spek en krotten bezoekt het hem in zijn droom en spreekt hem verwittend toe. Si Pieter hij laat zijn vrienden daarginds maar lelijk in de steek, adoe! De schoonheid van het land, de

'Nederlandse wet te christelijk'

Or 7-2-'91

door Leontine Veerman

In Nederland bestaat sinds 1796 een staatsrechtelijke scheiding tussen kerk en staat. De rechtsorde is echter eeuwenlang gevormd onder invloed van het christendom en heeft voortdurend christelijke normen en waarden in zich opgenomen. In die zin hebben wij een christelijke wetgeving, die voor religieuze minderheden moeilijk te begrijpen kan zijn.

Sterker nog, volgens Mieke Vestdijk-van der Hoeven is het niet vanzelfsprekend dat mensen uit religieuze minderheidsgroepen de fundamentele normen en waarden eerbiedigen. Althans, niet in alle opzichten.

Gisteren verdedigde mevrouw Vestdijk-van der Hoeven (52) in Utrecht haar proefschrift over religieus recht en minderheden. Stelling en vol overtuiging dat de dingen zijn zoals ze zijn. Op dezelfde kordate wijze laat ze ook over zichzelf geen twijfel bestaan: ze is de weduwe van de schrijver. Dat betekent gezinszins

gezellige inventiviteit van het dagelijks leven, de glimlach en de aandacht van de mensen, dat alles gooi je toch niet weg, omdat je boos bent op de hoge heren in Jakarta. Er zijn zoveel mensen — men spreekt wel van een *silent majority* — die bezwaren hebben tegen het management. Maar wie zich openlijk verzet, wordt buitenspel gezet — in de gevangenis gegooid, het land uitgesmeten — en verliest elke invloed. Wie slim is, hij oefent geduld, hij voegt zich in de stroom en geeft, zodra hij daartoe de kans schoon ziet, een duwtje in de goede richting. Als de telefoon rinkelt in Medan is het meestal iemand die zomaar voor de interessantigheid — al kwekkend met een maatje — een zestal toetsen heeft ingedrukt, maar een enkele keer is het

Tutnik, mijn Balinese schatje, die zich meldt. Hij heeft net zo lang geworven tot hij ergens een onbeheerde telefoon heeft aangetroffen en dan draait hij mijn nummer in Medan. „Hallo, Pak!” zegt hij en meer is niet nodig om een scheut van heimwee door mij heen te jagen. De volledige werken van Multatuli in zestien delen, evenzovele strijkkwartetten van Beethoven uitgevoerd door het Alban Berg-kwartet, het zal wel. Eens in de week gaat er een rechtstreekse vlucht naar Denpasar, waarbij je Jakarta rechts kunt laten liggen. Ik voel een onstuiterbaar verlangen om een beetje te collaboreren. Wie piept daar nu weer in mijn oor, is dat Pieter Krul soms? „Niks Balinese schatje. Balische lustknaap zul je bedoelen.”

— zoals door derden wel is gesuggereerd — dat een promotie (met de daaruit volgende naamsbekendheid) overbodig zou zijn geworden.

Familie recht

„Ik heb altijd willen studeren. Rechts kon ik combineren met de kleine kinderen thuis, daar ben ik in 1976 mee begonnen en vijf jaar later ben ik afgestudeerd.” Tijdelijk aangesteld bij prof. M. Rood-de Boer in Tilburg deed ze daarna onderzoek naar het Turkse en Marokkaanse familierecht. In die jaren kwamen voor het eerst signalen binnen dat Turkse en Marokkaanse jongeren opvallend vaak in aanraking kwamen met de kinderrecht. Vanuit het onderzoek naar de achtergrond van deze jongeren was de stap naar het religieuze recht van minderheden klein.

In een huis dat alle sporen van Vestdijk draagt — boeken, stokoude grammofoonplaten, foto's — is het proefschrift tot stand gekomen. Ook daarin heeft de schrijver een plaats gekregen, namelijk in het hoofdstuk dat gaat om de verwevenheid van recht en religie.

„Religie is een projectie, net als recht. Dat heb ik van Vestdijk”, zegt Mieke Vestdijk-van der Hoeven. „Beide vinden hun oorsprong in de mens, die een sterke drang naar ordening heeft. Religie zorgt voor ordening in de mens zelf en recht zorgt voor een ordening van de samenleving. Beide fenomenen brengen een normen- en waardenpatroon voort. Ik denk dat religieuze normen veel sterker zijn dan overheidsnormen. Religieuze normen maak je je helemaal eigen omdat ze van huis uit worden overgedragen, overheidsnormen daarentegen worden van bovenaf opgelegd. Die blijven minder.”

Vestdijk-van der Hoeven heeft met opzet religie als onderscheidingsbegrip gebruikt. „Als je etniciteit inruilt voor religie, heb je meteen een

duidelijker beeld. Onze multiculturele samenleving bestaat uit een meerderheid van christelijke groeperingen en een minderheid van niet-christelijke groepen: islamieten, joden, hindoes en boeddhisten, om de grootste te noemen. Kenmerkend voor al deze religies, met uitzondering van het boeddhisme, is dat zij hun eigen rechtssysteem kennen.”

Een bekend voorbeeld van Nederlandse regelgeving die conflicten veroorzaakt, zijn de voorschriften met betrekking tot het slachten van dieren. De bestaande eisen vormen een belemmering voor het ritueel slachten dat bij islamieten gebruikelijk is en een religieuze plicht is.

Huwelijkswetgeving

Ernstiger zijn volgens Vestdijk-van der Hoeven de problemen op het gebied van het familierecht. In haar onderzoek (toegesplitst op huwelijk en echtscheiding) pleit zij ervoor het eigen huwelijks- en echtscheidingsrecht van de verschillende religieuze groeperingen gelijk te stellen met het civiele huwelijk.

„In Nederland is een religieus huwelijk alleen mogelijk nadat het burgerlijke standshuwelijk is voltrokken. Op dit punt heb ik de verschillende religieuze rechtssystemen bekeken: van alle religieuze minderheden hebben de hindoes de meeste moeite met deze constructie, omdat de sluiting van een hindoe-huwelijk een aaneenschakeling van rituele plechtigheden is, die verspreid in de tijd plaatsvinden. Het verplichte boterbriefje, het mag een kleinigheid lijken, levert grote problemen op.”

Een gelijkstelling of erkenning van het religieuze huwelijk zou volgens Vestdijk-van der Hoeven geen aantasting van de Nederlandse rechtsorde hoeven betekenen. De wetgeving zou niet veranderen, er zou slechts een nieuwe mogelijkheid worden geschapen.

Waarom dit van overheidswege nooit eerder is onderzocht, is wel duidelijk maar niet overtuigend. Vestdijk-van der Hoeven: „De Nederlandse overheid gaat ervan uit dat minderheden de fundamentele normen en waarden moeten eerbiedigen. Punt uit. Daarnaast worden in alle rapporten minderheden onderscheiden als etnische of culturele groepen. Het onderscheid op grond van religie wordt door de wetgevers nooit gemaakt omdat zij doodsbang zijn de seculiere overheid in gevaar te brengen.”

De scheiding tussen kerk en staat wordt volgens Vestdijk-van der Hoeven krampachtig in stand gehouden. Behalve de christelijke kerken zijn alleen de joden als kerkgenootschap erkend. Hindoes, islamieten en boeddhisten kennen geen overeenkomstige graad van organisatie. Dat staat subsidiëring door de overheid in de weg.

Symptoombestrijding

Dezelfde onderwerpen — onderwijs, huisvesting — worden steeds weer bij de behandeling van minderheden door de overheid aan de orde gesteld, vanuit de gedachte dat daar de oorzaak van de achterstand ligt.

„Symptoombestrijding”, aldus de promovendus. „Wat blijft liggen, is het probleem dat de christelijke denk- en levenswijze niet overeenkomt met de religieuze opvattingen van de nieuwe Nederlanders. Werkelijke integratie van de diverse religieuze groepen kan pas plaatsvinden wanneer wordt ingezien dat zij vanwege hun religie een eigen rechtssysteem innemen en delen van de verschillende religieuze rechtssystemen worden opgenomen.”

„De wetgever blijft toezichthouder en kan grenzen stellen zodat de rechtsorde wordt gehandhaafd. Polygamie zal in een pluralistische rechtssysteem verboden zijn, het religieuze huwelijk daarentegen een nieuwe optie.”

Biseksuelen gaan misverstaan te lijf

Van onze verslaggeefster **VK 16**
MARIA HENDRIKS
AMSTERDAM — Wie denkt dat in het progressieve Nederland elk taboe al drie keer is doorbroken, zal verrast opkijken van de oprichting van de Stichting Biseksualiteit. Initiatiefnemer J. Ober: „Je zou inderdaad denken dat zo'n stichting in de jaren zeventig al was ontstaan, maar we zijn pas nu uit de duisternis gekropen.”

De kunsthistoricus Ober en H. Hansen, psychotherapeute en schrijfster van *Bisexuele levens*, legden bij de notaris vast dat de stichting de belangen van biseksuelen wil behartigen „uitgaande van de persoonlijke vrijheid en emancipatie van de mens, in het bijzonder in de beleving van diens seksuele vrijheid en keuzes inzake relatievormen, teneinde belangstelling voor deze leefvorm op te wekken.”

De stichting wil dat doen in de vorm

trum opzetten, een informatielefoonlijn openstellen, wetenschappelijk onderzoek bevorderen. De organisatie is geen opvangadres voor personen die er problemen mee hebben dat ze biseksueel zijn. Daarvoor zijn de werkgroepen biseksualiteit, waarvan sommige zijn aangesloten bij de NVSH. De stichting wil vooral het verschijnsel biseksualiteit meer bekendheid geven, ook internationaal. Er is dan ook een raad van advies samengesteld die voor een groot deel bestaat uit bekende namen: prof. I. Weeda, hoogleraar emancipatiebeleid, prof. G. van Dijk, hoogleraar seksuologie, uitgever Johan Polak, onderzoeker/seksuoloog P. Vennix en de Amerikaanse seksuoloog F. Klein.

Uiteraard draait alles erom dat biseksuelen specifieke problemen hebben. Maar Ober beziet de biseksualiteit vooral in historisch perspectief: de derde fase in de seksuele revolutie.

„De eerste stap was dat sex niet alleen meer werd bedreven voor de voortplanting, maar werd gezien als een plezierig element in het bestaan. Vervolgens zag je de erkenning van de homoseksualiteit. De derde fase, die

nog moet aanbreken, is de acceptatie van de biseksualiteit.

„Veel mensen begrijpen niet wat ik bedoel. Hebben jullie dan nog problemen, vragen ze. Homoseksualiteit is toch erkend? Ik betwijfel overigens of dat het geval is, maar goed, je mag niet meer discrimineren als een mens sex heeft met iemand van het eigen geslacht. Maar met de erkenning van homoseksualiteit heb je biseksualiteit nog

„Het vooroordeel van vreemdgaan zit erin gebakken”

van voorlichting in de breedste zin: boeken uitgeven, lezingen en studiedagen houden, een documentatiecen-

VERVOLG VK 16

niet geaccepteerd.
„Dat merkte ik onlangs weer aan de reactie van een familielid, toch iemand die de opleiding van maatschappelijk werkers verzorgt. Ik vertelde over de oprichting van de stichting en toen was de reactie: houdt dat in dat je nog niet

tot een keuze bent gekomen? Een biseksueel is dus iemand die nog niet heeft gekozen.

„Maar wij hebben seksuele belangstelling voor vrouwen en mannen, afwisselend of tegelijkertijd, in werkelijkheid of in fantasie. Een getrouwde man kan er dus van dromen dat hij er een leuke kerel bij heeft.”

Als die dromen in daden worden omgezet, kan dat een botsing geven met de partner. Ober: „Het vooroordeel van vreemdgaan zit er bij biseksualiteit in gebakken. Als je iets hebt met een biseksueel, is het hek van de dam, want die wil altijd iemand anders dan jou.

„Maar het is niet anders dan bij andere relaties. Ook dan heb je de keuze uit meerderen. Het hangt er maar van af hoe je ermee omgaat. Je kunt twee relaties tegelijk hebben, en ik denk wel dat veel bi's daarnaar streven, maar in de praktijk liggen de complicaties voor het oprapen.

„Ik sprak laatst bijvoorbeeld met een vrouw die zei: mijn vriendin is lesbisch en ik ben bi. Waarop die vriendin zei: ja, jij wel. Die was duidelijk jaloez. Het wordt als bedreigend ervaren als je een vriendin hebt en tegelijkertijd ook jongens in de gaten houdt.

„Bij mannen ligt dat weer anders, want die worden vaak in de homoseksuele hoek gedouwd en men denkt dat die veel wisselende contacten hebben. Van vrouwen wordt meer trouw verondersteld.”

Ober vindt het bestaan van de stichting van groot belang voor jongeren. „Zij zien erg weinig voorbeelden van biseksualiteit. Jongeren weten dat ze homo kunnen zijn, maar wat gebeurt er als je op beide geslachten valt? Veel

„Het is prettig om te weten dat je niet de enige bent”

biseksuelen hebben aanvankelijk het gevoel dat zij moeten kiezen. Het geeft grote botsingen als je zelf moet ontdekken hoe dat in elkaar zit.

„Ik ben heel lang getrouwd geweest en merkte pas later dat ik meer keuzen heb, a en b. Dat vond ik toch een hele ontdekking en het is dan prettig om te weten dat je niet de enige bent. Niet omdat je dan samen een gespreksgroep kunt opzetten, maar uit de sociale behoefte jezelf te identificeren. Niet de behoefte aan therapie.”

Hoeveel mensen biseksueel zijn, weet Ober niet. Er wordt gesproken over 2,5 miljoen Nederlanders. „Ik verwacht een hoog percentage. Iedereen heeft toch mannelijke en vrouwelijke componenten in zich? Het ligt er maar net aan hoe je bent opgevoed. Maar dat soort zaken willen wij juist wetenschappelijk onderzoeken.

„Ik vind het belangrijk dat we iets weten over het gedrag van biseksuelen. Daar bestaat nu helemaal geen informatie over. Dat is belangrijk voor biseksuelen zelf, voor jongeren vooral en voor de maatschappij. Het is te optimistisch te denken dat mensen daar zelf wel uitkomen. Toen er biseksuelen werden gezocht voor een tv-programma, konden ze niemand krijgen omdat niemand ervoor uit wilde komen.”

Biseksualiteit VK 23

In het interview met een woordvoerder van de zojuist opgerichte Stichting Biseksualiteit (de Volkskrant van 16 januari) wordt ten onrechte de indruk gewekt dat het hier om iets geheel nieuws gaat. Niet vermeld wordt het bestaan vanaf 1984 van het Landelijk Netwerk Biseksualiteit met een eigen infolijn en het kwartaalblad Bi-Nieuws.

Ook draaien er in ons land al jaren zo'n zeven bi-werkgroepen die regelmatig gezellige avonden met lezingen, films en bijbehorend cafe organiseren. Deze groepen zijn meestal verbonden met het plaatselijke COC of de NVSH.

Kortom, het staat er voor biseksuelen gelukkig niet zo slecht voor als de nieuwe stichting suggereert. Het niet vermelden van het landelijk netwerk is des te merkwaardiger omdat een fusie van netwerk en stichting op komst is.

UN 26/2 Ouders en kinderen vaak 'iets' in hun relatie

door
rené diekstra

„Heb je het gehoord van mijn zoon?“, vraagt een vrouw vol trots aan haar vriendin. „Nee“, antwoordt de vriendin, „wat is er dan met hem aan de hand?“. „Nou hij gaat twee keer per week naar een psycholoog, die hij honderd gulden per visite betaalt, en hij praat alleen maar over mij.“

— die de laatste tijd over ons uit wordt uitgestort. Maar de vraag is natuurlijk wat het precies betekent als kinderen zeggen van hun ouders te houden. Gek genoeg werd dat in die onderzoeken niet nagegaan. Ik denk dat ook kinderen die niet (zo) goed met hun ouders kunnen opschieten, niet gauw zullen zeggen dat ze niet van hun ouders houden. Niet alleen zou dat bij hen schuldgevoelens kunnen oproepen — het gevoel niet loyaal te zijn, het zijn per slot van rekening je ouders — maar het zou voor veel van die kinderen waarschijnlijk ook gelijk staan aan het opgeven van een belangrijke fantasie, van een diepgesteerd verlangen. Het verlangen namelijk om nu of ooit een liefdevolle, intieme en op wederzijds begrip gebaseerde relatie met je ouders te hebben.

Maar waarom willen wij nu juist met onze ouders zo graag zo'n verhouding, er zijn toch nog genoeg andere mensen op de wereld om zo'n relatie mee te hebben? En waarom schuurt het emotioneel nou juist zo vaak tussen ouders en kinderen? Zo in de zin van: het is niet echt slecht, maar echt goed of geweldig is het ook niet. En waarom, als die verhouding niet echt zo

Hoe gek het ook mag klinken, een van de redenen waarom die relatie zo belangrijk is, is dat we allemaal te vroeg geboren worden: op het moment van onze geboorte zijn we nog onaf, niet klaar om de wereld het hoofd te bieden. Onze enige verdediging tegen een universum vol gevaren zijn onze ouders, vooral onze moeder, onder wier bescherming de binnen-baarmoederlijke periode als het ware wordt verlengd. Het volledig afhankelijke mensenkind en zijn moeder vormen maandenlang na de geboorte nog altijd een tweeenheid, en dat niet alleen lichamelijk maar ook psychologisch.

Iedere langere afwezigheid van de moeder veroorzaakt spanning in het kind en roept daar mee frustraties en agressieve neigingen op. Dat zelfde gebeurt wanneer de moeder zich genoodzaakt ziet het kind beperkingen op te leggen — zoals het in bed te leggen terwijl het niet wil, of het iets afpakken dat het wil hebben.

Met andere woorden, het eerste voorwerp van agressieve gevoelens van het kind is hetzelfde als het eerste voorwerp van zijn liefdesgevoelens en zijn eerste doel of ideaal in dit leven is (ontbeest) de tweeenheid van moeder en kind. Genegenheid en boosheid zijn blijkbaar al vanaf het begin van ons leven twee kanten van dezelfde medaille.

Maar het jonge kind is bang

een volwassen, emotioneel intieme relatie met hun ouders. Ik hoor ze vaak zeggen: „Ik hoop dat ik ooit eens echt met haar (hem) kan praten, gewoon als vrienden, maar dat lukt maar niet. Als ik iets negatiefs zeg, begint ze zich altijd te verdedigen of op mijn schuldgevoel te werken. En als ik iets positiefs zeg dan reageert ze er nauwelijks op. Uiteindelijk lijkt het alsof we toch steeds weer langs elkaar heen praten.“

Slinds mensentegenwoordigen hebben wijze mannen en vrouwen (zie onder meer de bijbel) erop gehamerd, dat kinderen hun ouders moeten 'verlaten'. Dat is niet alleen maar letterlijk bedoeld, maar ook figuurlijk. Ze moeten bepaalde ideeën, opvattingen van hun ouders verlaten. Ze moeten kunnen zeggen: „Dit heb ik van je meegekregen en dat vond ik goed en dat hou ik dus. En dat heb ik ook van je meegekregen en dat kan je terugkrijgen, want dat vind ik niet goed“. Veel ouders zouden zoets als verraad beschouwen. En dat is het ook, maar dan in een andere zin dan we gewoonlijk bedoelen. Verraad wil hier niet wil.

Zolang er geen volmaakte ouders bestaan is het een liefdevol gebaar als kinderen die onvolmaaktheid accepteren en is het even liefdevol als ouders, als ze op hun onvolmaaktheid worden gewezen, daar niet moeilijk over doen.

Van hieruit wordt langzaam duidelijk waarom zoveel volwassen kinderen en hun ouders het gevoel hebben dat er in hun relatie in termen van houden van iets ontbreekt dat ze betrouwen, maar waar ze niet precies de vinger op kunnen leggen. Het is immers zo dat, grof gezegd, de verschillende soorten van liefde in ons leven worden gebouwd uit een of meer van de volgende ingrediënten, namelijk betrokkenheid (het wel en wee van de ander gaat je ter harte en je bent bereid daarin energie te investeren), emotionele intimiteit (het zonder angst tegen de ander kunnen uiteten van lere negatieve en positieve gevoelens) en hartstocht (lichamelijke opwindingsgevoelens).

Een goede partnerrelatie bevat doorgaans alle drie ingrediënten en een hechte vriendschapsrelatie is een mix van de eerste twee. De relatie van veel kinderen met hun ouders bevat vaak alleen maar het ingrediënt betrokkenheid — ouders en kinderen zijn vaak bezorgd over, wee en investeren daarin. Gelukkig bevat de ouder-kind relatie meestal niet het ingrediënt hartstocht, maar helaas ontbreekt ook vaak het beste onderdeel emotionele intimiteit. En dat precies om de eerder vermelde redenen.

Veel kinderen verlangen naar

... i s v d G H u i n t

Wajda verfilmt de Karl Marx van de kinderen

De omstreden hemelvaart van de heilige jood Korczak

Janusz Korczak

Wat is er aan de hand met 'Korczak', de nieuwste film van Andrzej Wajda? Claude Lanzmann beschuldigde de filmer van antisemitisme, maar Alain Finkielkraut nam het voor Wajda op. Maandenlang durfde geen distributeur in Frankrijk de film uit te brengen. Filmen in de grijze zone tussen beul en slachtoffer, tussen christelijke en joodse ethiek.

GA 13

Vol wantrouwen ging ik Korczak, de nieuwste film van Andrzej Wajda, bekijken – eigenlijk vooral vanwege de polemiek rond de film tussen de cineast Claude Lanzmann, auteur van Shoah, en Alain Finkielkraut, die het Barbie-proces in La mémoire vaine had geanalyseerd. Ik moest weten waarom ze elkaar zo fel bestrijden, waarom Lanzmann de film antisemitisch vindt en waarom Finkielkraut het voor Wajda opneemt.

Het zien van Korczak betekende een aangename verrassing: Wajda liet mij – even afgezien van de polemiek – kennismaken met een fascinerend historisch personage, Janusz Korczak, een bijzonder pedagogisch denker.

Dat Korczak een groot vernieuwer was op het gebied van de opvoeding is natuurlijk in die kringen bekend: Bruno Bettelheim schreef inleidingen bij de Engelse en Franse vertalingen van zijn boeken, en er bestaan over de hele wereld Korczak-verenigingen die zijn werk en ideeën verspreiden. Buiten pedagogische kringen en buiten Polen, waar hij een nationale held is, kent men hem echter nauwelijks en ook zijn heldhaftige rol in de Tweede Wereldoorlog is denk ik uitsluitend bekend bij degenen die de geschiedenis van het getto van Warschau kennen.

Geïntrigeerd door Wajda's Korczak wilde ik meer weten en ontdekte de werkelijke Korczak door de biografie van Betty Jean Lifton, *The King of Children*, en door de geschriften van Korczak zelf: *Le droit de l'enfant au respect*, zijn *Journal du ghetto* en het in het Nederlands vertaalde *Hoe houd je van een kind*.

Janusz Korczak kwam in 1879 als Henryk Goldszmit ter wereld in Warschau, indertijd deel van Rusland, in een joods geassimileerd areligieus advocatengezin. Henryk ging medicijnen studeren maar had ook schrijfbambities. Op twintigjarige leeftijd schreef hij zijn eerste roman, een toneelstuk, onder het pseudoniem Janusz Korczak, de naam van een beroemde Poolse romanheld uit de negentiende eeuw. Dit pseudoniem zou hij handhaven voor al zijn verdere publicaties, zichzelf daar-

mee definiërend in de dubbele positie van Pool en van jood.

In zijn als feuilleton gepubliceerde eerste roman *Kinderen van de straat* (1901) dook reeds het thema op dat zijn hele leven zou beheersen. Ooit zei hij: 'De enige interessante mensen zijn gekken en kinderen.' Goldszmit-Korczak was uitermate begaan met het leven in de armste wijken van Warschau, en vooral dat van de kinderen. Toen hij studeerde schreef hij al een reeks reportages over de sociale wan toestanden in Warschau, waar hij de bourgeoisie verantwoordelijk voor stelde. Voor zijn ideeën over opvoeding bouwde hij voort op het werk van J. J. Rousseau en de Zwitser Johan Pestalozzi. Bruno Bettelheim vermeldt dat Korczak zich als student als volgt introduceerde: 'De zoon van een gek, die het voornemen heeft om de Karl Marx van kinderen te worden.'

Weeshuis

Korczak brengt zijn ideeën in praktijk door Het Huis van het Weeskind voor joodse kinderen op te richten, waar hij in 1913 directeur van wordt. Tijdens de Eerste Wereldoorlog dient hij in het Russische leger en intussen schrijft hij zijn beroemde boek *Hoe houd je van een kind?* Na het onafhankelijk worden van Polen in 1918 werkt hij mee aan de oprichting van Ons Huis, een weeshuis voor katholieke Poolse kinderen.

Het Huis van het Weeskind wordt in de jaren twintig als avantgarde-instelling beroemd in heel Europa – in die dagen van autoritaire opvoedings-tradities is het zeer revolutionair. Korczak is voor een werkelijke zelfbeschikking van kinderen: in zijn *Republiek der Kinderen* hebben de kinderen hun eigen volksvertegenwoordiging, rechtspraak en krant. Korczak baseert zich op het volledige respect voor de rechten van het kind, zoals die uiteindelijk in november 1989 door de United Nations zullen worden vastgelegd.

Korczak treedt ook op als deskundige bij de rechtbank voor jonge delinquenten, waarbij hij vergaand begrip vraagt voor hun problematiek. Zijn werk en ideeën zijn niet alleen van grote invloed op de kinderrechtspraak maar ook op de moderne kinderspsy-

chiatie, zoals van de Franse kinderspsychoanalytica Françoise Dolto. Naast zijn praktische werk blijft Korczak veel publiceren in die jaren, onder andere zijn nu nog gelezen kinderboek *Koning Mathijsje de Eerste*, waarin een weesjonge koning wordt en de wereld hervormt. In 1926 richt Korczak de eerste krant voor kinderen op die volledig wordt geschreven door kinderen. *De kleine krant* heeft meer dan drieduizend lezers en verschijnt in het Pools – Korczak strijdt als geassimileerde jood voor het opheffen van het isolement van de joden, en ziet daarbij het Jiddisch als een barrière.

Als hij in 1934 op uitnodiging van enkele oudleerlingen zijn eerste reis naar Palestina maakt, is zijn reactie dan ook gereserveerd: als universalist heeft hij niet zoveel op met een nationale joodse staat. Terug in Warschau begint hij aan snel populair wordende radiouitzendingen voor de jeugd, *De kleine causerieën van de oude dokter*. Het antisemitisme in Polen wordt intussen steeds erger en Goldszmit-Korczak ondervindt daar de directe gevolgen van: in 1936 wordt hij bij de radio ontslagen, een duister conflict met de leiding van het katholieke weeshuis leidt tot zijn vertrek, en ook als expert bij de rechtbank wordt de Pool Korczak als de jood Goldszmit verworpen.

Korczak wanhoopt aan een leefbare situatie voor de joden in Polen. Hij vertrekt voor een tweede reis naar Palestina en ziet het nu als een land waar de joden kunnen leven en werken zonder bedreiging. Wel stelt hij direct het probleem dat de Arabieren net zoveel recht hebben op Palestina. Hij aarzelt of hij in Palestina zal gaan leven, maar zijn grootste bezwaar is dat hij de taal, het Hebreeuws, niet spreekt en zichzelf te oud vindt om een nieuw leven te beginnen. Bovendien voelt hij zich te gebonden aan Polen. Terug in Warschau verzorgt hij sporadisch weer radiouitzendingen, terwijl hij zich verder wijdt aan zijn weeshuis.

Bedelen

Als hij in 1939 toch opnieuw plannen maakt om naar Palestina te gaan, valt nazi-Duitsland Polen binnen. Op-

eens is Korczak weer op en top een Pool: hij doet zijn Poolse officierspak aan en wil meevechten, maar is te oud – zestig jaar – om mee te doen. Wel mag hij zijn radiouitzendingen hermenen, waarbij hij de bevolking moed inspreekt en raad geeft. Gedurende de hele nazibezetting weigert Korczak om de band met de joodse ster te dragen. Hij verklaart zich openlijk jood, maar verwerpt de vernedering. Hij wordt gearresteerd en mishandeld, maar kan dankzij losgeld van de Joodse Raad en enkele oudleerlingen vrij komen.

In 1940 moet zijn weeshuis worden overgebracht naar het door de nazi's ommuurde getto. Korczak besluit bij zijn weeskinderen te blijven, en wijst alle aanbiedingen voor onderduikmogelijkheden of papieren om weg te komen categorisch af. Hij zorgt persoonlijk voor het levensonderhoud van de tweehonderd weeskinderen, hij bedelt bij de joodse elite en bedelt zelfs als clown op straat. Zijn streven is erop gericht de kinderen ook in het getto te behoeden voor lichamelijk en moreel verval en hij stimuleert ze om net als hijzelf een dagboek bij te houden.

Hij hoopt door zijn nationale bekendheid het joodse weeshuis te kunnen redden, en weigert in 1942 het voorstel van andere medewerkers om een aantal kinderen uit het getto te smokkelen en te laten onderduiken: hij wil de solidariteit van de Republiek der Kinderen tot het einde in stand houden. Kort voor de evacuatie van het weeshuis laat hij de kinderen nog een toneelstuk van Rabindranath Tagore spelen, *Het postkantoor*, dat verhaalt van een stervend kind. Tegen de aanwezige leden van de Joodse Raad zegt hij dat hij de kinderen wil voorbereiden om waardig te sterven.

Op 6 augustus 1942 beveien de nazi's dat de weeshuizen moeten worden gedeporteerd. Korczak leidt de weeskinderen zelf naar de *Umschlagplatz* – ook bij de deportatie wil hij ze beschermen en moreel steunen. Het laatste lukt: anders dan de overige in paniek samengedreven mensen, lopen de kinderen kalm in rijen van vier achter Korczak aan tot aan de goederenwagon. Een van de kinderen houdt volgens ooggetuigen de vlag van het

weeshuis omhoog. Korczak weigert het aanbod van Joodse Raad en Duitsers om zichzelf in veiligheid te stellen en gaat met de kinderen mee. De trein vertrekt. Degenen die niet tijdens de urenlange rit stikken van de hitse in de verzegelde wagons, worden direct na aankomst in Treblinka vergast.

Legende

Indertijd, Henryk Goldszmit-Janusz Korczak was een unieke personage. Een van die persoonlijkheden waar wie je een groot deel van de geschiedenis van de eerste helft van deze eeuw kunt ophangen. Een intrigerend figuur tussen jood zijn en Pool zijn tussen socialisme en joods-christelijke ethiek. Bovendien een complex personage dat pijnlijke vragen oproept: Wa hij niet halsstarrig verblind en vol zelf overschatting? Waarom weigerde hi eens aantal kinderen individueel onde te laten duiken? Tegelijkertijd was zijn moed en radicaliteit een klap in het gezicht van de zich compromitterende en collaborerende Joodse Raad en de joodse elite die slechts zichzelf probeerde te redden. Heeft Korczak zich nu gedragen als een lam dat zich naar het slachthuis liet voeren? Of was zijn verzet verwant aan dat van de reb uit *De nacht der Girondijnen* van Jacques Presser, die 'Hinnemi, hier ben ik riep toen hij werd opgeroepen voor deportatie!

Claude Lanzmann is overbiddelijk over Korczak: 'een dubbelzinnig personage, een verpoolste jood. In zijn opvoedingscentra was het jiddisch het boden, men sprak alleen Pools. Hij schrijft in zijn dagboek heel negatie over de mentaliteit van de joden in het getto. (...) Hij was vooral de goed jood van de Polen. Deze jood die d. kinderen niet heeft gered maar same met ze de dood is ingegaan, geeft ee beeld van de Polen die hen hadde kunnen redden en die het niet gedaz hebben.' Bruno Bettelheim daarente gen toont niets dan bewondering i zijn inleidingen op het werk van Korczak: 'Als het opofferen van je eige leven voor je overtuiging, ook : kon je het makkelijk redden zonder z te verraden, martelaarschap is, dan Dr. Janusz Korczak een van de echt martelaars en helden van onze tijd.'

De Poolse jood Goldszmit-Korczak

VERVOLG CA 13

Regisseur Wajda met hoofdrolspeler Wojtek Pszoniak

is hoe dan ook een legende geworden in Polen. Zijn naam staat als enige met die van de kinderen gegrift in een herdenkingssteen in Treblinka. En in Israël heeft een kibboets een speciale ruimte aan hem gewijd, het Huis van de Gettostrijders.

Andrzej Wajda heeft meer dan tien jaar rondgelopen met het idee van een film over Korczak, naar eigen zeggen daarvan weerhouden doordat de politieke situatie in Polen zo'n film niet eerder toeliet. Hij maakte de film om Polen te confronteren met zijn joodse verleden, en om te waarschuwen tegen het opkomende nieuwe antisemitisme en het nationalistische, antisemitische katholicisme.

Is Korczak van Wajda daarmee ook een goede film geworden? De film beperkt zich tot het leven van Korczak vlak voor en tijdens de oorlog. Wajda heeft scrupuleus elke scène gebaseerd op grondige documentatie – in feite is de film een gedramatiseerde documentaire. Wajda en zijn scenariste Agnieszka Holland zijn jarenlang met getuigen, bronnenstudie en archief-films over het getto van Warschau in de weer geweest om te komen tot een getrouwe reconstructie. Het mooie zwart-wit camerawerk van Robby Müller, de Nederlandse cameraman van onder andere Wenders en Jarmusch, geeft een reportageachtig en toch dramatisch ingekaderd beeld, waartussen met wat minder succes enkele archief-filmfragmenten zijn gemonteerd. Finkielkraut heeft dan ook gelijk als hij de film 'historisch scrupuleus' noemt in zijn reconstructie van het getto en de rol van de Joodse Raad.

Sentimenteel

Wajda's film maakt echter tevens duidelijk hoeveel afhangt van de *mise en scène* en de keuze van situaties. Helemaal mist Wajda de kwaliteiten van bijvoorbeeld Bergman, die zijn personages in hun complexiteit en tegenstrijdigheid weet uit te beelden. Wajda's Korczak is saai, voortdurend edel en bezig om goed te doen. Elk spoor van extremiteit en humor – duidelijk aanwezig in Korczaks biografie en geschriften – ontbreekt. Ook de weergave van de kinderen is sentimenteel en mist de authenticiteit van bijvoor-

beeld Rossellini's *Duitsland jaar nul*. Ondanks zijn verklaarde afkeer van Hollywood werkt Wajda op een Hollywoodachtige manier met stereotypen en clichés. Zijn verfilming van het leven van Korczak is te vergelijken met een middelmatige dirigent die een notengetrouwe maar larmoyante, sentimentele uitvoering geeft van een symfonie van Mahler.

Verklaart dat de rel die vorig jaar op het festival van Cannes uitbrak na de eerste vertoning van de film, compleet met beschuldigingen van antisemitisme! Claude Lanzmann noemt de scènes met de rijke joden in het gettocabaret inderdaad 'zwemmend in de stereotypen van de jood, de lafheid, de pornografie – Imitaties van nazi-propagandafilms'. Finkielkraut stelt daar tegenover dat deze situaties wel degelijk voorkwamen, en ieder die bijvoorbeeld *De nacht der Girondijnen* van Jacques Presser en *Getto* van Joshua Sobol kent, zal dat beamen. Toch bevat de film, ondanks de feitelijk juiste documentatie, antisemitische stereotypen over de leiders van de Joodse Raad en de rijke joden in de nachtclub. Een schrijver-filmregisseur toont in zijn stijl en in zijn *mise en scène* zijn interpretatie van de feiten. Wajda blijkt inderdaad, ondanks zijn beleden filosemitisme, niet onder antisemitische clichés uit te komen, zoals trouwens ook het geval was in zijn eerdere film *Het land van de grote belofte*.

Vervalsing

Een andere beschuldiging – van Le Monde en later van Claude Lanzmann – luidde dat Wajda het Poolse antisemitisme als historische context heeft weggelaten, ja zelfs heeft vervalst door hoofdzakelijk sequenties te tonen van Polen die met levensgevaar brood in het getto uitdelen en kinderen helpen onderduiken. Uit de persverklaring van Wajda kunnen we opmaken dat deze selectie niet zo onschuldig is af te doen met zijn goede bedoelingen 'een film voor de Polen te maken'. Wajda wilde expliciet het beeld van de Polen als gedoodverfde antisemieten, zoals dat naar voren komt in films als *Holocaust* en *Shoah*, corrigeren en nuanceren. Nu is het natuurlijk zo dat bijvoorbeeld Fransen en Nederlanders – op enkele bewon-

derenswaardige uitzonderingen na – ook weinig deden tegen de deportaties, maar het weglaten van de hele historische context van de relatie van de Polen tot de joden noemt Claude Lanzmann volgens mij terecht vervalsing van de historische waarheid. Goede bedoelingen zijn niet voldoende als je een historische film maakt.

Verlossing

De grootste rel ontstond evenwel naar aanleiding van de slotscène. Daarin laat Wajda de kinderen en Korczak in *slow motion* uit de goederenwagon zweven, met hun vlag omhoog de velden inlopen en in de mist verwijnen. Le Monde vond dat, met de grafschening van Carpentras van enkele weken daarvoor nog vers in het geheugen, 'een onvergeeflijke leugen, van een weerzinwekkend onirisme, grenzend aan revisionisme'. Claude Lanzmann noemde 'dit verlangen naar troost onfatsoenlijk en obscene'. En in een debat in Telerama (2 januari 1991) beschuldigde de schrijver Isi Beller Wajda van christelijke recuperatie van de shoah omdat hij het idee van verlossing invoerde.

Marek Rudnicki, overlevende van het getto van Warschau, vond de slotscène eveneens 'absurd, shockerend en onacceptabel'. Een andere overlevende van het getto van Warschau zag er daarentegen een metafoor in: Korczak laat de kinderen in onze herinnering voortleven. Finkielkraut volgde een vergelijkbare redenering en noemde de slotscène 'een metamorfose door de kunst: de kinderen zijn niet in de hemel, maar in onze herinnering'. Ook op het Filmfestival van Jeruzalem zag men een metafoor in de slotscène: als verwijzing naar het creëren van de staat Israël. Toen Wajda de film in Praag aan Vaclav Havel vertoonde, drong deze er op aan de slotscène toch vooral niet weg te laten, iets waar onder andere de Franse distributeur om had gevraagd. Wajda antwoordde: 'Scènes uit films snijden deed men tijdens het stalinisme.'

Een belangrijk twistpunt tussen Lanzmann en Finkielkraut is in feite de vraag of je fictie mag maken van zoiets ernstigs als de shoah. En of je mag schrijven en filmen over 'de grijze zone die de beulen en slachtoffers

scheidt', zoals Primo Levi het ooit definieerde. Lanzmann stelt: 'Als M. Finkielkraut blij is dat Wajda "de waarheid heeft weergegeven door joodse gangsters en profiteurs te tonen" vraag ik me af wat hij wil bewijzen. Dat de joden de schuld zijn van hun eigen ongeluk? Dat ze hetzij schurken waren hetzij schapen? Ik ben niet geïnteresseerd in de befaamde grijze zone waarover Primo Levi schrijft en waaraan Finkielkraut om obscure redenen zo hecht.' En hij besluit met: 'Men kan over de shoah geen fictie maken, het is een werkelijkheid die elke fictie uitdaagt over zichzelf na te denken. Het idee zelf al van fictie is onmogelijk en obscene.'

Mijns inziens is dat een absurd en intolerant oordeel dat Finkielkraut terecht onlangs in een hevige polemiek in de *Nouvel Observateur* (6 februari 1991) aan de kaak heeft gesteld: 'Claude Lanzmann beschouwt zich als de exclusieve concessionair van de massamoord op de joden.' Lanzmanns *ex cathedra-veroordelingen lijken op zijn vroegere politieke dogmatiek uit de tijd van Les Temps Modernes, omgezet in nieuw sektarisme – wederom blijkt het werk, in dit geval Shoah, beter dan de maker.*

Ten slotte geeft Finkielkraut een boeiende analyse van Wajda's opvatting van Korczak als heilige, een opvatting waaruit men te gemakkelijk concludeerde dat hij de jood Korczak als katholiek wilde annexeren. Finkielkraut toont overtuigend aan dat Korczak als heilige moet worden gezien in de joodse zin van een rechtvaardige, en dat de film zeker geen christelijke interpretatie van verlossing geeft.

Misschien zijn het juist de heftige reacties voor en tegen die nog het meest voor de film pleiten. Het moet Wajda in elk geval worden nagegeven dat hij door zijn film Korczak en de vragen die hij oproept opnieuw voor een groter publiek, overal ter wereld, tot leven heeft geroepen.

PHILO BREGSTEIN